

**Ministerstwo Gospodarki i Pracy
Departament Turystyki**

**Witold Bartoszewicz
Teresa Skalska**

**Zagraniczna turystyka
przyjazdowa do Polski
w 2004 roku**

**Instytut Turystyki
Warszawa 2005**

Instytut Turystyki

Witold Bartoszewicz, Teresa Skalska

Zagraniczna turystyka przyjazdowa do Polski w 2004 roku

Warszawa 2005

9808

Wykonano w Instytucie Turystyki na zlecenie
Departamentu Turystyki Ministerstwa Gospodarki i Pracy,
w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na rok 2004.
Temat nr 1.30.05(089) „Turystyka zagraniczna”
Umowa nr U-2/d/05

Instytut Turystyki, 02-511 Warszawa, ul. Merliniego 9a
tel. (22) 844-63-47, fax. (22) 844-12-63
www.intur.com.pl, e-mail: it@intur.com.pl

Spis treści

Zagraniczna turystyka przyjazdowa do Polski w 2004 roku	1
Wprowadzenie. Cel i zawartość opracowania	7
Część I. Metodologia i charakterystyka badań zagranicznej turystyki przyjazdowej	8
1. Metody badań stosowane w wybranych krajach.....	8
2. Metodologia polskich badań granicznych.....	9
2.1. Sposób organizacji i przebieg badań w 2004 roku	11
2.2. Losowanie próby	15
2.3. Szacowanie liczby turystów	16
2.4. Szacowanie przeciętnych wydatków	17
2.5. Propozycje zmian w badaniach turystyki zagranicznej	18
Część II. Tendencje w turystyce światowej i europejskiej.....	20
3. Sytuacja ogólna	20
4. Trendy w turystyce europejskiej w 2004 roku. Podstawowe kraje recepcyjne i generujące ruch turystyczny.....	21
Część III. Wyniki badań Instytutu Turystyki: stan i tendencje wieloletnie	24
5. Ruch przyjazdowy do Polski.....	24
6. Wydatki cudzoziemców w Polsce: podstawowe trendy i kierunki zmian	29
6.1. Przeciętne wydatki turystów.....	29
6.2. Wydatki według rodzajów i miejsca ponoszenia.....	33
6.3. Wydatki odwiedzających jednodniowych	38
6.4. Przychody dewizowe Polski z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej	41
7. Cele, motywy i formy przyjazdów turystów do Polski w 2004 roku.....	47
7.1. Cele pobytu	47
7.2. Długość pobytu	51
7.3. Typy turystyki: sposoby spędzania czasu podczas pobytu w Polsce.....	52
7.4. Organizacja podróży.....	53
7.5. Miejsca noclegów	54
7.6. Krytykowane aspekty pobytu w Polsce.....	55
7.7. Liczba wizyt w ciągu roku	60
7.8. Rozmieszczenie terytorialne zagranicznego ruchu turystycznego w Polsce	61
7.9. Charakterystyka demograficzna	65
7.10. Profile turystów z wybranych krajów.....	67
7.11. Charakterystyka turystyki przyjazdowej do Polski w latach 1998-2004.....	88
8. Segmenty rynku	93
8.1. Uwagi ogólne	93
8.2. Przyjazdy w celach typowo turystycznych	97
8.3. Wizyty u krewnych lub znajomych	99
8.4. Przyjazdy służbowe lub w interesach	101
8.5. Przyjazdy na zakupy.....	103
8.6. Tranzyt	105
8.7. Zróżnicowanie ocen pobytu zależnie od segmentu turystyki przyjazdowej	106
9. Podsumowanie	108
Omówienie stosowanych pojęć.....	110
Literatura.....	112

Spis tabel

Tab. 1. Realizacja ankiet ITTZ-1 według miesięcy i przejść granicznych	12
Tab. 2. Realizacja ankiet ITTZ-2 według miesięcy i przejść granicznych	13
Tab. 3. Realizacja ankiet ITTZ-4 według miesięcy i przejść granicznych	14
Tab. 4. Liczba przyjazdów turystów do Polski w 2004 roku – dwa warianty oszacowań	17
Tab. 5. Przydatność wybranych źródeł informacji do poszczególnych celów	19
Tab. 6. Przyjazdy turystów zagranicznych na świecie według regionów	20
Tab. 7. Przyjazdy turystów zagranicznych w Europie	22
Tab. 8. Przyjazdy cudzoziemców do Polski według granic	24
Tab. 9. Przyjazdy do Polski według grup krajów w latach 2000-2004	25
Tab. 10. Przyjazdy cudzoziemców do Polski według krajów w latach 1997-2004	26
Tab. 11. Przyjazdy turystów do Polski w latach 1997-2004	27
Tab. 12. Liczba turystów zagranicznych i liczba noclegów w obiektach zakwaterowania zbiorowego w latach 1997-2004	28
Tab. 13. Przeciętne wydatki turystów zagranicznych na terenie Polski w latach 2001-2004	29
Tab. 14. Struktura wydatków poniesionych przez turystów na terenie Polski w latach 2000-2004	33
Tab. 15. Struktura wydatków turystów poniesionych przed podróżą w latach 2000-2004	34
Tab. 16. Poziom i struktura wydatków poniesionych przed podróżą	35
Tab. 17. Przeciętne wydatki turystów w latach 2000-2004 według odwiedzanych województw	37
Tab. 18. Przeciętne wydatki turystów w latach 2000-2004 według odwiedzanych miast	38
Tab. 19. Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w latach 2000-2004	39
Tab. 20. Wydatki odwiedzających jednodniowych według krajów w 2004 roku	40
Tab. 21. Wielkość i struktura łącznych przychodów dewizowych Polski w latach 2002-2004	43
Tab. 22. Skorygowane przychody dewizowe Polski w latach 2003-2004 z tytułu turystyki przyjazdowej	45
Tab. 23. Przychody z tytułu przyjazdów cudzoziemców a wpływy z eksportu towarów i usług	46
Tab. 24. Podstawowe cele pobytu w Polsce	47
Tab. 25. Struktura przyjazdów w interesach	50
Tab. 26. Długość pobytu w Polsce	51
Tab. 27. Sposób spędzania czasu w Polsce	52
Tab. 28. Sposób organizacji podróży	53
Tab. 29. Główne miejsca noclegów	54
Tab. 30. Co krytykowano w związku z podróżą i pobytem w Polsce	55
Tab. 31. Liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy	60
Tab. 32. Wizyty turystów zagranicznych według województw	61
Tab. 33. Wizyty turystów zagranicznych w wybranych miastach Polski	65
Tab. 34. Dane demograficzne turystów zagranicznych	66
Tab. 35. Przeciętne wydatki na osobę – rozkład w wybranych segmentach rynku	96

Spis rysunków

Rys. 1. Średnie miesięczne kursy USD i EUR w latach 2000-2004	29
Rys. 2. Przeciętne wydatki turystów na osobę w 2004 roku w USD (według krajów)	30
Rys. 3. Przeciętne wydatki turystów na 1 dzień pobytu w 2004 roku – według krajów	30
Rys. 4. Zmiany wielkości przeciętnych wydatków nierezydentów w latach 2001-2004	31
Rys. 5. Wydatki turystów w 2004 roku według celu podróży	32
Rys. 6. Wydatki turystów w 2004 roku według rodzaju wykorzystywanej bazy noclegowej	32
Rys. 7. Wydatki turystów w latach 2002-2004 według sposobu organizacji podróży	33
Rys. 8. Struktura wydatków poniesionych przez turystów na terenie Polski w 2004 roku	34
Rys. 9. Łączne wydatki na podróż poniesione przez turystów odwiedzających Polskę w 2004 roku	36
Rys. 10. Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w 2004 roku według krajów	38
Rys. 11. Struktura wydatków odwiedzających jednodniowych w 2004 roku	39
Rys. 12. Zmiany wielkości przeciętnych wydatków odwiedzających jednodniowych w latach 2001-2004	41
Rys. 13. Łączne przychody dewizowe Polski z tytułu przyjazdów cudzoziemców w latach 2000-2004	43
Rys. 14. Łączne przychody dewizowe Polski z tytułu przyjazdów cudzoziemców w 2004 roku według kwartałów	44
Rys. 15. Struktura przychodów dewizowych w 2004 roku według grup krajów	44
Rys. 16. Udział przychodów z turystyki w wartości eksportu towarów i usług	46
Rys. 17. Cele pobytu w latach 2003-2004	48
Rys. 18. Typowa turystyka: zróżnicowanie według krajów pochodzenia turystów	48
Rys. 19. Sprawy służbowe lub interesy według krajów pochodzenia turystów	49
Rys. 20. Odwiedziny u krewnych lub znajomych jako główny cel pobytu: zróżnicowanie według krajów pochodzenia turystów	49
Rys. 21. Kwartalne zróżnicowanie celów pobytu w 2004 roku	50
Rys. 22. Zróżnicowanie długości pobytu według krajów pochodzenia turystów	51
Rys. 23. Zróżnicowanie turystyki wypoczynkowej według kwartałów w 2004 roku	52
Rys. 24. Zakup usług w biurach podróży według krajów pochodzenia turystów	53
Rys. 25. Noclegi w obiektach hotelowych według krajów pochodzenia turystów	54
Rys. 26. Noclegi w prywatnej bazie według krajów pochodzenia turystów	55
Rys. 27. Krytyka dostępności informacji według głównych grup krajów i według rodzaju granic	56
Rys. 28. Co krytykowano w 2004 roku i zmiany w porównaniu z 2003 rokiem	57
Rys. 29. Krytyka kosztów pobytu: zróżnicowanie według krajów pochodzenia turystów	57
Rys. 30. Krytyka warunków dojazdu według krajów pochodzenia turystów	58
Rys. 31. Krytyka jakości usług według krajów pochodzenia turystów	58
Rys. 32. Krytyka czystości i stanu sanitarnego według krajów pochodzenia turystów	59
Rys. 33. Krytyka stanu bezpieczeństwa publicznego według krajów pochodzenia turystów	59
Rys. 34. Średnia liczba wizyt w Polsce w ciągu roku według krajów pochodzenia turystów	60
Rys. 35. Struktura wieku turystów zagranicznych w 2004 roku	66
Rys. 36. Ogólna charakterystyka turystów zagranicznych odwiedzających Polskę w 2004 roku	68
Rys. 37. Porównanie turystów niemieckich z ogółem turystów odwiedzających Polskę	68
Rys. 38. Porównanie turystów z Rosji, Białorusi i Ukrainy z ogółem turystów odwiedzających Polskę	69
Rys. 39. Porównanie turystów z Rosji z ogółem sąsiadów ze wschodu	70
Rys. 40. Porównanie turystów z Białorusi z ogółem sąsiadów ze wschodu	71
Rys. 41. Porównanie turystów z Ukrainy z ogółem sąsiadów ze wschodu	72
Rys. 42. Porównanie turystów z nieościennych krajów „starej” Unii Europejskiej z ogółem turystów odwiedzających Polskę	73
Rys. 43. Porównanie turystów z Belgii z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE	74
Rys. 44. Porównanie turystów z Holandii z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE	75
Rys. 45. Porównanie turystów ze Szwecji z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE	76
Rys. 46. Porównanie turystów z Danii z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE	77
Rys. 47. Porównanie turystów z Austrii z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE	78
Rys. 48. Porównanie turystów z Francji z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE	79
Rys. 49. Porównanie turystów z Wielkiej Brytanii z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE	80
Rys. 50. Porównanie turystów z Włoch z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE	81

Rys. 51. Porównanie turystów z nowych krajów członkowskich UE z ogółem turystów odwiedzających Polskę	82
Rys. 52. Porównanie turystów z Litwy z ogółem turystów z nowych krajów członkowskich UE	83
Rys. 53. Porównanie turystów z Czech z ogółem turystów z krajów-nowych członków UE	84
Rys. 54. Porównanie turystów z Węgier z ogółem turystów z krajów-nowych członków UE	85
Rys. 55. Porównanie turystów z krajów zamorskich z ogółem turystów odwiedzających Polskę	86
Rys. 56. Porównanie turystów ze Stanów Zjednoczonych z ogółem turystów z krajów zamorskich	87
Rys. 57. Zmiany długości pobytu w Polsce	88
Rys. 58. Turystyka i wypoczynek	89
Rys. 59. Interesy lub sprawy służbowe	89
Rys. 60. Zakupy	90
Rys. 61. Warunki dojazdu	90
Rys. 62. Koszty pobytu	91
Rys. 63. Jakość usług turystycznych	91
Rys. 64. Stan sanitarny	92
Rys. 65. Stan bezpieczeństwa	92
Rys. 66. Przyjazdy turystów według podstawowych celów pobytu (oszacowanie w tys. przyjazdów)	94
Rys. 67. Wydatki turystów w 2004 roku, poniesione w Polsce i przed podróżą (według celu)	94
Rys. 68. Wydatki poniesione przez turystów w latach 2002-2004 według segmentów rynku	95
Rys. 69. Przeciętne wydatki turystów w latach 2000-2004 (wybrane segmenty rynku)	96
Rys. 70. Rozkład przeciętnych wydatków na osobę w 2004 roku według segmentów	96
Rys. 71. Przeciętne wydatki osób deklarujących w 2004 roku cele typowo turystyczne	98
Rys. 72. Wydatki osób deklarujących cele typowo turystyczne – struktura rodzajowa	98
Rys. 73. Przeciętne wydatki osób deklarujących odwiedzin u krewnych i znajomych jako główny cel podróży – wybrane kraje	100
Rys. 74. Wydatki osób deklarujących odwiedzin u krewnych i znajomych jako główny cel podróży – struktura rodzajowa	100
Rys. 75. Przeciętne wydatki turystów deklaruujących interesy lub sprawy służbowe jako główny cel podróży – wybrane kraje	102
Rys. 76. Wydatki osób deklaruujących interesy lub sprawy służbowe jako główny cel podróży – struktura rodzajowa	103
Rys. 77. Przeciętne wydatki osób deklaruujących zakupy jako główny cel podróży – wybrane kraje	104
Rys. 78. Wydatki osób deklaruujących zakupy jako główny cel podróży – struktura rodzajowa	105
Rys. 79. Krytykowane aspekty pobytu w 2003 roku według podstawowych segmentów	106
Rys. 80. Krytykowane aspekty pobytu według podstawowych segmentów: zmiany w 2004 roku w porównaniu z 2003 rokiem	107

Spis map

Mapa 1. Obiekty zakwaterowania zbiorowego: korzystający cudzoziemcy w 2004 roku	28
Mapa 2. Obiekty zakwaterowania zbiorowego: noclegi udzielone cudzoziemcom w 2004 roku	28
Mapa 3. Przeciętne wydatki według województw w 2003 roku	37
Mapa 4. Przeciętne wydatki według województw w 2004 roku	37
Mapa 5. Przyjazdy turystów zagranicznych według województw w 2003 roku	61
Mapa 6. Przyjazdy turystów zagranicznych według województw w 2004 roku	61
Mapa 7. Wizyty w województwach: kraje UE (bez Niemiec)	62
Mapa 8. Wizyty w województwach: Niemcy	62
Mapa 9. Wizyty w województwach: nowe kraje UE	62
Mapa 10. Wizyty w województwach: Rosja, Białoruś, Ukraina	62
Mapa 11. Rozmieszczenie terytorialne zagranicznego ruchu turystycznego według celów pobytu	63
Mapa 12. Organizacja podróży według odwiedzanych województw	63
Mapa 13. Rodzaj bazy noclegowej	63
Mapy 14-19. Nasilenie uwag krytycznych o warunkach przyjazdu i pobytu wg województw	64

WPROWADZENIE. CEL I ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA

Badania przyjazdowej turystyki zagranicznej do Polski są prowadzone przez Instytut Turystyki w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej; finansuje je Ministerstwo Gospodarki i Pracy.

Przedmiotem tych badań są: charakterystyka turystów zagranicznych odwiedzających Polskę, charakterystyka ich pobytu w Polsce oraz określenie wielkości i struktury wydatków poniesionych w Polsce przez odwiedzających jednodniowych i turystów.

Uzyskane wyniki stanowią bazę źródłową do szczegółowych analiz turystyki przyjazdowej pod kątem: krajów pochodzenia turystów, poszczególnych segmentów rynku, regionalnego zróżnicowania turystyki itp. Dzięki cykliczności badań możliwa jest obserwacja wieloletnich trendów. Badanie wydatków służy ponadto do oszacowania wpływów z turystyki przyjazdowej i wykonania analiz na potrzeby rachunku satelitarnego turystyki. Wyniki badań wykorzystuje się też do przygotowywania materiałów dla międzynarodowych organizacji zajmujących się statystyką turystyki, jak na przykład WTO.

Do 2001 roku wyniki badań przedstawiano w dwu odrębnych publikacjach: jedna poświęcona była wydatkom cudzoziemców, druga zaś – szczegółowej charakterystyce przyjazdów turystów do Polski. Od 2002 roku wyniki całości badań ankietowych zrealizowanych w ramach tematu „Turystyka zagraniczna” omawiamy w jednej publikacji.

Pierwsza część jest poświęcona zagadnieniom metodologicznym. Mimo że w 2004 roku organizacja i przebieg badań wykonywanych w Polsce nie zmieniły się, podobne były też metody szacowania liczby turystów i globalnych wpływów dewizowych z turystyki przyjazdowej, powtarzamy – z modyfikacjami – odpowiednie fragmenty z wcześniejszych publikacji. Dodatkowo informujemy o zmianach wprowadzonych w 2004 roku i zamierzeniach na przyszłość w zakresie badań turystyki przyjazdowej w Polsce. W drugiej części omawiamy tendencje w turystyce światowej i europejskiej (międzynarodowy ruch turystyczny, przychody z turystyki międzynarodowej i nowe zjawiska w turystyce europejskiej w 2004 r.).

Prezentacja wyników badań Instytutu Turystyki zawarta w trzeciej części nie ogranicza się do omówienia rezultatów uzyskanych w 2004 roku: stan obecny turystyki przyjazdowej pokazano na tle wyników badań z poprzednich lat. Również w analizie ruchu przyjazdowego do Polski, opartej na danych GUS, posługujemy się trendami wieloletnimi.

Szczegółowo omówiono następujące zagadnienia: cele pobytu w Polsce, długość pobytu, formę organizacyjną przyjazdów, wykorzystywaną bazę noclegową, sposoby spędzania czasu, odwiedzane regiony i miasta, środki transportu, ocenę pobytu i cechy demograficzne turystów. W rozdziałach poświęconych wydatkom określono przychody dewizowe Polski z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej na podstawie analizy wielkości wydatków turystów zagranicznych i odwiedzających jednodniowych oraz strukturę wydatków według podstawowych grup (noclegi, wyżywienie, usługi rekreacyjne, zakupy oraz inne wydatki), z uwzględnieniem kraju zamieszkania cudzoziemców, długości i celu wizyty, typu wykorzystywanej bazy noclegowej, miejsca pobytu i innych zmiennych. Szczególną uwagę poświęciliśmy segmentacji rynku według głównego celu przyjazdu i najważniejszych krajów generujących ruch turystyczny do Polski.

Publikację zamyka omówienie stosowanych pojęć i wykaz wykorzystanej literatury.

CZĘŚĆ I. METODOLOGIA I CHARAKTERYSTYKA BADAŃ ZAGRANICZNEJ TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ

1. Metody badań stosowane w wybranych krajach

Przegląd metod badań w turystyce międzynarodowej prowadzi do wniosku, że w krajach Unii Europejskiej brak rozwiązań jednolitych, powszechnie akceptowanych, zapewniających porównywalność danych międzynarodowych.

W strukturach UE trwa jednak praca nad harmonizacją badań, zarówno wśród „starych” jak i „nowych” państw członkowskich. Można wskazać następujące kierunki zmian:

- Rosnące znaczenie badań reprezentacyjnych na próbach, wobec trudności z pozyskiwaniem „twardych” danych (np. z rejestracji ruchu na granicach, rejestracji przepływów międzybankowych).
- Rozwój badań regionalnych (np. we Francji – Bretania, w Hiszpanii – Asturia) lub taka modyfikacja badań ogólnokrajowych, żeby można je było wykorzystywać do analiz ekonomicznych dla regionów (Włochy); badania regionalne są często traktowane tak, jak ogólnokrajowe badania „graniczne” i prowadzone na granicach regionów, w miejscach świadczenia usług turystycznych oraz tam, gdzie turyści dokonują zakupów.
- Modelowanie ekonometryczne na podstawie wcześniej przeprowadzonych badań.
- Monitoring *on-line*: sytuacja w bazie hotelarskiej wyższych kategorii (Węgry), dane z całej bazy noclegowej (Norwegia, Szwecja), wykorzystywanie systemów rezerwacji miejsc.
- Zmiany wielkości próby i zasięgu badań: początkowo znaczna próba i szeroki zakres badań z czasem podlegają zmniejszeniu lub ograniczeniu ze względu na możliwość skorzystania z wcześniejszych doświadczeń (np. Włochy).

Do podstawowych źródeł informacji o wydatkach nierezydentów i przychodach z turystyki międzynarodowej można zaliczyć:

- * rozliczenia bankowe (bez informacji o rozliczeniach z tytułu kart płatniczych);
- * karty płatnicze (dane z banków i od firm rozliczających karty płatnicze);
- * badania graniczne;
- * badania gospodarstw domowych;
- * badania podróżnych w bazie noclegowej;
- * badania wśród usługodawców (np. hoteli);
- * badania wśród pośredników (np. biur podróży);
- * wymiana informacji między krajami sąsiedzkimi/partnerskimi;
- * szacunki i modele ekonometryczne;
- * dane administracji (centralnej i regionalnej) – np. o zatrudnieniu sezonowym, usługach medycznych;
- * inne źródła (np. badania internetowe).

Badania graniczne prowadzi 16 krajów, badania gospodarstw domowych – 14, badania turystów w bazie noclegowej – 4, badania wśród usługodawców – 7, badania wśród pośredników – 3. Szacowanie wydatków cudzoziemców poniesionych na terenie odwiedzanego kraju z reguły związane jest ze stosowaniem kilku różnych, łączonych metod, uwzględniających zarówno rejestrację zjawisk (administracyjna rejestracja ruchu na granicach, liczenie przejeżdżających pojazdów, rejestracja przepływów finansowych dokonywana przez banki centralne itp.), jak i badania ankietowe (na granicach, w obiektach noclegowych, na stacjach benzynowych).

Z różnych sposobów zbierania informacji statystycznych wynika ich ograniczona porównywalność, choć niejednokrotnie dane gromadzone przy użyciu różnych metod są prezentowane obok siebie w jednym zestawieniu. By uniknąć nieporozumień, od kilku już lat tabele ogłaszane przez WTO¹ ujawniają, na jakim rodzaju danych poszczególne kraje opierają swoją statystykę ruchu przyjazdowego. Mogą to być:

- turyści zagraniczni korzystający z obiektów noclegowych (brak też jednomyślności, co do zakresu obiektów noclegowych objętych rejestracją: niektóre kraje ograniczają się do hoteli, różnie zresztą rozumianych, inne obejmują statystykami wszystkie obiekty zakwaterowania zbiorowego);
- międzynarodowe przyjazdy turystów liczone na granicach, bez odwiedzających jednodniowych;
- międzynarodowe przyjazdy liczone na granicach, łącznie z odwiedzającymi jednodniowymi.

Również porównywalność danych dotyczących wydatków nie jest pełna: na przykład nie wszystkie kraje uwzględniają odwiedzających jednodniowych (Francja, Finlandia, Belgia). Nie wszystkie kraje jednakowo odnoszą się do wydatków pracowników sezonowych (ważne z punktu widzenia bilansu płatniczego), brak też jednomyślności co do maksymalnej długości pobytu (normą jest rok).

Ponieważ w poszczególnych krajach stosuje się różne rozwiązania organizacyjne i niejednorodne metodologie, w trosce o porównywalność danych w skali międzynarodowej, WTO próbuje przeforsować projekt ujednoliconej metody prowadzenia badań na podstawie standardowego kwestionariusza².

2. Metodologia polskich badań granicznych

W Polsce regularne badania sondażowe na przejściach granicznych prowadzi Instytut Turystyki. Podstawą tych badań są zamówienia rządowe w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej. Realizując badania wśród turystów i odwiedzających jednodniowych, Instytut Turystyki posługuje się trzema narzędziami badawczymi:

- 1) ankietą ITTZ-1, przeznaczoną dla turystów (osób korzystających na terenie Polski przynajmniej z jednego noclegu), ukierunkowaną na badanie wydatków poniesionych w związku z pobytem w Polsce – zarówno na terenie naszego kraju, jak i przed podróżą,
- 2) ankietą ITTZ-2, przeznaczoną dla turystów, ukierunkowaną na badanie celów, motywów i form przyjazdów do Polski,
- 3) ankietą ITTZ-4, dla odwiedzających jednodniowych, dostosowaną do charakteru ich pobytu w Polsce. Osobne badanie odwiedzających jednodniowych przeprowadzane jest od wielu lat ze względu na specyfikę ruchu podróżnych do Polski, a zwłaszcza ze względu na duży udział wydatków na zakupy, spowodowany różnicami cen oraz niejednorodną sytuacją gospodarczą na rynkach polskim i krajów ościennych.

W 2004 roku ankiety te zostały rozbudowane: wprowadzone nowe pozycje do pytań o główny cel pobytu i bardziej szczegółowo ujęto rodzajową strukturę wydatków.

Ankiety ITTZ-1 i ITTZ-4 (wydatki turystów)

W badaniach wydatków przyjęto zasadę, że jedną ankietę może wypełnić osoba bądź grupa osób wspólnie ponoszących wydatki w czasie pobytu w Polsce i dysponujących na ten czas wspólnym budżetem (w jęz. angielskim nazywana często *travelling party*). Taki sposób bada-

¹ Patrz np. tabela 7 cytowana poniżej.

² Założenia metodyczne *Measuring Visitor Expenditure for Inbound Tourism* i wzór kwestionariusza są dostępne na stronach WTO pod adresem: http://www.world-tourism.org/frame/frame_statistics.html; tamże – inne dokumenty dotyczące rachunku satelitarnego (TSA).

nia dopuszczany jest w zaleceniach metodologicznych WTO³, jak również stosowany w innych krajach, zarówno europejskich, jak i pozaeuropejskich. Istotną z punktu widzenia metodologii badań wydatków zasadą ustalania ich wielkości jest w pierwszym rzędzie pytanie o całą pozostawioną w Polsce sumę, a następnie o szacunkowy podział ogółu wydatków na grupy wymienione w ankiecie.

Zgodnie z zaleceniami WTO, w badaniu Instytutu Turystyki z grupy wydatków na turystykę wyłączono: a) zakupy w celach handlowych, tj. w celu odsprzedaży, b) inwestycje kapitałowe dokonywane na terenie odwiedzanego kraju, c) darowizny gotówkowe na rzecz krewnych i znajomych, a także darowizny dla instytucji. Ta pierwsza grupa wydatków może być wyłączona zarówno za pomocą pytania o główne cele przyjazdu do Polski (ITTZ-1: pyt. 9), jak i o rodzajową strukturę wydatków (ITTZ-1: pyt. 7), która ujęta jest następująco:

- 1) koszty noclegów,
- 2) wydatki na wyżywienie (z wyszczególnieniem usług gastronomicznych oraz zakupu artykułów spożywczych i napojów),
- 3) koszty transportu (w tym wydatki na zakup paliwa, zakup biletów oraz pozostałe wydatki na transport, jak naprawy, wynajem samochodu),
- 4) usługi rekreacyjne, sportowe, związane ze zwiedzaniem,
- 5) wydatki na zakupy – upominki bądź zakupy przeznaczone na własny użytek, bez zamiaru odsprzedaży,
- 6) wydatki na zakupy dokonane w celu odsprzedaży,
- 7) inne koszty, nie uwzględnione w sześciu poprzednich punktach.

Ankieta pozwala także na pominięcie wydatków na transport międzynarodowy (zgodnie z zaleceniami MFW) – kwestionariusz ITTZ-1: pyt. 6.

Ankieta zastosowana do badania wydatków turystów pozwala na identyfikację respondentów ze względu na sposób organizacji podróży i stopień zaangażowania organizatorów turystyki (pyt. 3). Taki podział respondentów sprawia, że pytanie 3 w połączeniu z pytaniem 6 pozwala w przybliżeniu oszacować wartość usług sprzedawanych w formie pakietów w miejscu zamieszkania turystów. Wynika to z treści pytania 6, w którym poproszono turystów o podjęcie próby określenia wysokości wydatków poniesionych przed podróżą i ich podziału na trzy podstawowe kategorie:

- 1) koszty zakupu całego pakietu bądź przedpłaty na część usług,
- 2) koszty transportu,
- 3) inne wydatki.

Należy jednak pamiętać, że dane o wydatkach ponoszonych przed podróżą nie są w pełni miarodajne i nie mogą służyć jako źródło informacji o ewentualnych wpływach dewizowych Polski. W tej grupie wydatków znalazły się bowiem zarówno sumy, które wpłynęły pośrednio do Polski poprzez biura podróży i polskich przewoźników, jak i te, które pozostały za granicą (koszty usług transportowych zakupionych u obcych przewoźników, prowizje zagranicznych biur podróży itp.). A zatem uzyskane dane nie pozwalają wyodrębnić tej części wydatków, która jest przeznaczona na pokrycie kosztów świadczenia usług na terenie Polski. Nie dają również odpowiedzi na pytanie o strukturę pakietów.

Osoby, które przyjechały indywidualnie i nie korzystały z usług pośredników, oraz te, które korzystały jedynie z pośrednictwa w rezerwacji, poproszone zostały o dokonanie podziału wydatków poniesionych na terenie Polski na sześć podstawowych rodzajów.

Przestrzenna alokacja popytu turystów-nierezydentów jest utrudniona przede wszystkim ze względu na to, że respondenci wskazują na odwiedzenie kilku regionów (województw) w czasie tej samej podróży, nie podając liczby noclegów związanych z pobytami w różnych miejscach. Określenie długości pobytu w wybranych dużych miastach jest możliwe.

³ *Collection of Tourism Expenditure Statistics. A Technical Manual*. WTO Madryt 1995, s. 37.

Uproszczona wersja ankiety dla odwiedzających jednodniowych (ITTZ-4) ma przede wszystkim na celu ustalenie łącznych wydatków tej grupy nierezydentów. Możliwy jest także podział wydatków na wyżywienie, transport, usługi rekreacyjne, zakupy (w tym: na własne potrzeby i w celu odsprzedaży) oraz inne wydatki. Taka konstrukcja pytania pozwala na ujawnienie wielkości zakupów, a co za tym idzie, oszacowanie udziału wydatków na zakupy w strukturze wydatków ogółem. Pozwala również na wyłączenie – zgodnie z zaleceniami WTO – zakupów w celach handlowych (tj. w celu odsprzedaży) z grupy wydatków na turystykę. Dzięki temu można skorygować sposób liczenia łącznych przychodów dewizowych i dostosować go w pełni do wymagań metodologicznych WTO.

Ankieta ITTZ-2 (cele, motywy i formy przyjazdów)

W ankiecie ITTZ-2 warto zwrócić uwagę na możliwości do uzyskania na jej podstawie podział respondentów ze względu na stopień korzystania z usług pośredniczących i stopień „spakietyzowania” usług. Ankieta pozwala na określenie głównego celu przyjazdu i dezagregację zawodowych lub służbowych celów podróży (udział w targach, kongresach, prowadzenie samodzielnych interesów, prowadzenie interesów w imieniu firmy itp.). Na charakterystykę przyjazdów do Polski uzyskaną dzięki ankiecie ITTZ-2 składają się ponadto: długość pobytu (mierzona liczbą noclegów), sposób spędzania czasu w Polsce: pobyt w miastach, w rejonach o walorach turystycznych i krajobrazowych (nadmorskie, górskie, pojezierne), turystyka wiejska, turystyka objazdowa, wykorzystywany środek transportu, liczba noclegów w odwiedzanych województwach i większych miastach oraz ocena pobytu według takich kryteriów, jak: koszty pobytu, warunki dojazdu, poziom usług, stan sanitarny, stan bezpieczeństwa, atrakcyjność turystyczna, dostępność informacji. Zbiera się także podstawowe informacje demograficzne (płeć, wiek, wykształcenie).

Ponieważ część pytań w ankietach ITTZ-1 i ITTZ-2 jest identyczna, istnieje możliwość zagregowania w odpowiednim zakresie zbiorów danych pochodzących z obu ankiet. Dzięki temu, dysponując większą próbą, mamy szansę na uzyskanie dokładniejszych wyników, zwłaszcza w podziale na kraje. Na potrzeby niniejszej publikacji łącznie opracowano te dane, które dotyczą celów pobytu oraz odwiedzanych województw i miast.

2.1. Sposób organizacji i przebieg badań w 2004 roku

Badania realizuje się na przejściach granicznych. Ankieterzy rozdają kwestionariusze (w dziesięciu wersjach językowych) cudzoziemcom opuszczającym nasz kraj. Każdy rodzaj ankiety wręcza się niezależnie różnym respondentom. Badaniem objęte są osoby w wieku 15 i więcej lat. Ankietę ITTZ-2 wypełniają pojedyncze osoby, ankiety ITTZ-1 i ITTZ-4 może wypełnić osoba bądź grupa osób wspólnie ponoszących wydatki w czasie pobytu w Polsce i dysponujących na ten czas wspólnym budżetem.

W 2004 roku po raz pierwszy badania wykonano w ośmiu turach: w lutym, marcu, maju, czerwcu, sierpniu, wrześniu, listopadzie i grudniu. Każda tura badań obejmowała od 16 do 18 przejść granicznych. Łącznie w ciągu całego roku prowadzono badania na 57 przejściach. Było to znaczne poszerzenie próby: w 2003 roku badaniami objęto 34 przejścia.

Zebrano łącznie 30,4 tys. ankiet dotyczących wydatków. Analizą objęto 55,6 tys. osób: 35,8% to turyści, reszta – odwiedzający jednodniowi. Zarówno wśród turystów, jak i odwiedzających jednodniowych przeważają osoby podróżujące z rodziną lub znajomymi. W 2004 roku ich udział wyniósł ponad 75,8% wśród turystów i 78,4% wśród odwiedzających jednodniowych.

Na pytania ankiety poświęconej szczegółowej charakterystyce turystów i ich pobytu w Polsce odpowiedziało 17,3 tys. osób.

Tab. 1. Realizacja ankiet ITTZ-1 według miesięcy i przejść granicznych w 2004 roku

<i>Ankieta ITTZ-1</i>	II	III	V	VI	VIII	IX	XI	XII	Ogółem
Boboszków	0	0	0	30	0	0	0	15	45
Bobrowniki	0	0	210	0	0	0	140	0	350
Barwinek	0	0	43	0	0	60	40	0	143
Budzisko	0	130	250	0	150	0	0	180	710
Bezledy	65	0	80	0	50	0	50	0	245
Chałupki	0	0	150	0	0	0	120	0	270
Chyżne	2	47	0	0	100	0	0	101	250
Cieszyn	300	250	170	280	170	240	140	200	1750
Chochółów	0	0	0	0	0	0	0	30	30
Dorohusk	168	0	0	0	0	150	0	151	469
Gdynia - port	0	0	0	0	130	0	90	0	220
Gubinek	0	0	0	0	0	0	0	180	180
Gronowo	0	50	0	0	0	0	0	80	130
Gubin	0	0	0	141	0	0	0	0	141
Hrebenne	0	120	0	0	0	0	150	0	270
Jakuszyce	50	0	0	0	0	0	0	80	130
Jędrzychowice	0	190	0	141	0	178	157	0	666
Kraków-Balice	0	30	0	50	50	0	0	100	230
Kuźnica	179	0	0	0	150	0	0	0	329
Krościenko	0	0	0	30	0	0	0	0	30
Kukuryki	0	0	0	40	0	0	0	49	89
Kunowice (kol)	0	0	0	0	0	34	0	16	50
Kołbaskowo	0	0	97	0	120	0	99	0	316
Krajnik Dolny	0	0	157	0	186	0	0	0	343
Kostrzyń	102	0	0	0	101	0	90	0	293
Katowice (lot)	0	0	0	0	0	50	41	0	91
Kudowa - Słone	0	89	0	0	130	0	120	0	339
Korczowa	0	0	0	140	0	0	0	0	140
Lubieszyn	0	167	0	0	0	178	0	229	574
Lęknica	0	137	118	0	0	0	0	0	255
Lysa Polana	40	0	0	70	0	60	0	0	170
Medyka	0	172	0	0	197	0	201	0	570
Niedzica	0	0	50	0	40	0	0	0	90
Ogrodniki	110	0	0	110	0	100	90	0	410
Olszyna	198	0	0	139	0	0	176	0	513
Paczków	0	0	0	0	0	30	0	0	30
Pietrowice Głubcz	0	20	0	0	0	40	28	0	88
Pietraszyn	20	0	24	0	0	0	0	0	44
Połowce	0	0	0	0	0	61	0	0	61
Piwniczna	0	0	0	30	0	0	0	0	30
Rosówek	0	0	0	0	60	0	0	0	60
Świnoujście (drog.)	0	0	0	6	0	0	0	0	6
Słubice	0	0	187	0	0	0	0	271	458
Sieniawka	73	0	0	0	0	0	0	80	153
Świnoujście	110	89	110	160	0	150	0	100	719

<i>Ankieta ITTZ-1</i>	II	III	V	VI	VIII	IX	XI	XII	Ogółem
Sławatycze	110	0	0	0	80	0	0	99	289
Świecko	328	300	254	287	297	297	290	0	2053
Terespol	0	220	0	290	0	250	0	0	760
Okęcie	220	207	228	240	248	240	248	250	1881
Zawidów	0	0	0	0	30	0	0	0	30
Zebrzydowice	0	0	0	39	0	0	0	0	39
Zgorzelec	113	0	0	0	0	0	0	0	113
Zosin	0	0	90	0	0	51	0	0	141
Zwardoń	20	0	0	0	0	0	0	0	20
Razem	2208	2218	2218	2223	2289	2169	2270	2211	17806

Źródło: Badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Tab. 2. Realizacja ankiet ITTZ-2 według miesięcy i przejść granicznych w 2004 roku

<i>Ankieta ITTZ-2</i>	II	III	V	VI	VIII	IX	XI	XII	Ogółem
Boboszków	0	0	0	25	0	0	0	16	41
Bobrowniki	0	0	200	0	0	0	140	0	340
Barwinek	0	0	45	0	0	60	40	0	145
Budzisko	0	120	250	0	150	0	0	180	700
Bezledy	60	0	80	0	51	0	50	0	241
Chałupki	0	0	140	0	0	0	120	0	260
Chyżne	0	50	0	0	100	0	0	100	250
Cieszyn	270	210	160	260	170	240	140	200	1650
Chochółów	0	0	0	0	0	0	0	30	30
Dorohusk	169	0	0	0	0	147	0	154	470
Gdynia - port	0	0	0	0	130	0	90	0	220
Gubinek	0	0	0	0	0	0	0	180	180
Gronowo	0	40	0	0	0	0	0	80	120
Gubin	0	0	0	150	0	0	0	0	150
Hrebenne	0	110	0	0	0	0	150	0	260
Jakuszyce	40	0	0	0	0	0	0	80	120
Jędrzychowice	0	192	0	131	0	180	163	0	666
Kraków-Balice	0	30	0	40	50	0	0	97	217
Kuźnica Białostocka	160	0	0	0	150	0	0	0	310
Krościenko	0	0	0	30	0	0	0	0	30
Kukuryki	0	0	0	40	0	0	0	50	90
Kunowice (kol)	0	0	0	0	0	13	0	20	33
Kołbaskowo	0	0	90	0	121	0	110	0	321
Krajnik Dolny	0	0	159	0	190	0	0	0	349
Kostrzyń	80	0	0	0	101	0	89	0	270
Katowice (lot)	0	0	0	0	0	50	50	0	100
Kudowa - Słone	0	80	0	0	130	0	120	0	330
Korczowa	0	0	0	131	0	0	0	0	131
Lubieszyn	0	171	0	0	0	178	0	271	620
Lęknica	0	132	110	0	0	0	0	0	242
Łysa Polana	30	0	0	90	0	61	0	0	181
Medyka	0	169	0	0	201	0	197	0	567

<i>Ankieta ITTZ-2</i>	II	III	V	VI	VIII	IX	XI	XII	Ogółem
Niedzica	0	0	50	0	40	0	0	0	90
Ogrodniki	100	0	0	100	0	100	90	0	390
Olszyna	182	0	0	140	0	0	178	0	500
Paczków	0	0	0	0	0	30	0	0	30
Pietrowice Glubcz	0	30	0	0	0	40	30	0	100
Pietraszyn	20	0	27	0	0	0	0	0	47
Połowce	0	0	0	0	0	58	0	0	58
Piwniczna	0	0	0	25	0	0	0	0	25
Rosówek	0	0	0	0	60	0	0	0	60
Świnoujście (drog.)	0	0	0	8	0	0	0	0	8
Słubice	0	0	180	0	0	0	0	271	451
Sieniawka	66	0	0	0	0	0	0	81	147
Świnoujście	110	90	110	140	0	150	0	100	700
Sławatycze	100	0	0	0	80	0	0	100	280
Świecko	290	300	170	270	303	303	291	0	1927
Terespol	0	210	0	260	0	250	0	0	720
Okęcie	200	198	229	230	250	250	249	250	1856
Zawidów	0	0	0	0	30	0	0	0	30
Zebrzydowice (kol.)	0	0	0	40	0	0	0	0	40
Zgorzelec	100	0	0	0	0	0	0	0	100
Zosin	0	0	90	0	0	51	0	0	141
Zwardoń	15	0	0	0	0	0	0	0	15
Razem	1992	2132	2090	2110	2307	2161	2297	2260	17349

Źródło: Badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Tab. 3. Realizacja ankiet ITTZ-4 według miesięcy i przejść granicznych w 2004 roku

<i>Ankieta ITTZ-4</i>	II	III	V	VI	VIII	IX	XI	XII	Ogółem
Boboszów	0	0	0	54	0	0	0	50	104
Bobrowniki	0	0	160	0	0	0	100	0	260
Barwinek	0	0	66	0	0	100	60	0	226
Budzisko	0	100	220	0	128	0	0	180	628
Bezledy	60	0	70	0	60	0	60	0	250
Chalupki	0	0	270	0	0	0	200	0	470
Chyżne	0	119	0	0	140	0	0	179	438
Cieszyn	499	420	300	440	271	449	240	380	2999
Chochółów	0	0	0	0	0	0	0	80	80
Dorohusk	142	0	0	0	0	118	0	126	386
Gubinek	0	0	0	0	0	0	0	277	277
Gronowo	0	40	0	0	0	0	0	70	110
Gubin	0	0	0	204	0	0	0	0	204
Hrebenne	0	90	0	0	0	0	118	0	208
Jakuszyce	90	0	0	0	0	0	0	131	221
Jędrzychowice	0	248	0	186	0	279	229	0	942
Kraków-Balice	0	0	0	0	0	0	0	10	10
Kuźnica Białostocka	137	0	0	0	120	0	0	0	257
Krościenko	0	0	0	60	0	0	0	0	60

<i>Ankieta ITTZ-4</i>	II	III	V	VI	VIII	IX	XI	XII	Ogółem
Kukuryki	1	0	0	0	1	0	0	50	52
Kunowice (kol)	0	0	0	0	0	19	0	20	39
Kolbaskowo	0	0	150	0	179	0	149	0	478
Krajnik Dolny	0	0	216	0	280	0	0	0	496
Kostrzyń	143	1	0	0	167	0	129	0	440
Katowice (lot)	0	0	0	0	0	5	5	0	10
Kudowa - Slone	0	170	0	0	220	0	180	0	570
Korczowa	0	0	0	111	0	0	0	0	111
Lubieszyn	0	288	0	0	0	299	0	319	906
Lęknica	1	207	168	0	0	0	0	0	376
Lysa Polana	50	0	0	110	0	80	0	0	240
Medyka	0	124	0	0	164	0	181	0	469
Niedzica	0	0	59	0	80	0	0	0	139
Nowe Warpno	51	0	0	0	0	0	0	0	51
Ogrodniki	91	0	0	0	0	109	75	0	275
Olszyna	278	0	0	194	0	0	245	0	717
Paczków	0	0	0	0	0	45	0	0	45
Pietrowice Głubcz	0	68	0	0	0	70	60	0	198
Pietraszyn	50	0	46	0	0	0	0	0	96
Połowce	0	0	0	0	0	90	0	0	90
Piwniczna	0	0	0	50	0	0	0	0	50
Rosówek	0	0	0	0	98	0	0	0	98
Świnoujście (drog.)	0	0	0	299	0	0	0	0	299
Ślubice	0	0	265	0	0	0	0	351	616
Sieniawka	108	0	0	0	0	0	0	118	226
Świnoujście	10	31	26	15	0	0	0	0	82
Ślawatycze	80	0	0	0	79	0	0	80	239
Świecko	437	397	359	290	387	498	367	1	2736
Terespol	0	160	0	177	1	219	0	0	557
Okęcie	23	14	12	19	12	12	12	13	117
Zawidów	0	0	0	0	63	0	0	0	63
Zebrzydowice (kol.)	0	0	0	30	0	0	0	0	30
Zgorzelec	173	0	0	0	0	0	0	0	173
Zosin	0	0	58	0	0	60	0	0	118
Zwardoń	25	0	0	0	0	0	0	0	25

Źródło: Badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

2.2. Losowanie próby

Podstawą losowania próby są dane o ruchu na przejściach granicznych w roku poprzedzającym badanie. Straż graniczna zarejestrowała w 2003 roku ruch cudzoziemców na 233 przejściach, w tym: 170 drogowych, 24 kolejowych, 19 lotniczych, 15 promowych i 5 rzecznych. Ogółem w ciągu 2003 roku odnotowano 50,5 mln przekroczeń granicy przez cudzoziemców w drodze z Polski i 52,1 mln przekroczeń granicy w drodze do Polski.

W 2004 roku stan przejść granicznych w zasadzie się nie zmienił: podobnie jak w 2003 roku, rejestrowano ruch na 233 przejściach (z tym, że liczba przejść lotniczych zmalała do 18, a promowych wzrosła do 16). Znacznie natomiast wzrosła liczba przekroczeń

granicy: 60 455 tys. cudzoziemców odprawiono w drodze z Polski i 61 918 tys. – w drodze do Polski.

Przy realizacji badań granicznych trzeba uwzględnić znaczną liczbę przejść lądowych i dużą koncentrację ruchu (połowa przejść obsługuje 0,2% cudzoziemców, a 13 przejść obsługuje połowę całego ruchu cudzoziemców, przy czym w tej czołowej trzynastce nie ma ani jednego przejścia na wschodzie i ani jednego portu lotniczego).

Na procedurę losowania próby składa się kilka etapów.

I. Utworzenie bazy losowania. Z 233 przejść wybrano 96 o największym ruchu granicznym. W 2004 roku reprezentowały one 99% ruchu cudzoziemców (wyjeżdżających z Polski). Z wybranych 96 przejść wylosowano 56, w tym: 48 drogowych, 2 kolejowe, 3 lotnicze i 3 promowe. Przejścia te obsługują 84% ruchu cudzoziemców, z czego:

- 91% na granicy wschodniej,
- 74% na południowej,
- 95% na zachodniej,
- 81% w portach morskich,
- 89% w portach lotniczych.

II. Oszacowanie udziału turystów (czyli cudzoziemców nocujących w Polsce) na poszczególnych typach granic. Udział turystów i odwiedzających jednodniowych jest różny zależnie od kierunku (wschód, południe, zachód), typu przejścia granicznego i pory roku.

III. Wyznaczenie miejsc prowadzenia badań (odrębnie dla każdej tury) odbywa się dwójako:

- celowy wybór przejść o dużym i różnorodnym pod względem krajów pochodzenia ruchu podróżnych (Cieszyn, Świecko) lub o ruchu niedużym, ale charakterystycznym (Gdynia, Świnoujście i Okęcie);
- dołosowanie pozostałych reprezentantów poszczególnych granic (północ, wschód, południe, zachód, granica morska i porty lotnicze).

Suma wszystkich przejść objętych badaniami w jednej turze wynosiła w 2004 roku 16-18.

IV. Określenie liczby ankiet do realizacji na przejściach wybranych dla danej tury. Na podstawie struktury ruchu na poszczególnych kierunkach wylicza się przypadające na nie liczby ankiet. Z kolei z udziału wylosowanych przejść w ruchu na odpowiedniej granicy wynika liczba ankiet dla poszczególnych punktów badawczych.

Liczby ankiet dla przejść lotniczych i promowych ustala się z niewielką nadwyżką. Ma to na celu uzyskanie danych o turystach przybywających z krajów o niewielkim udziale w całym ruchu turystycznym, lecz stosunkowo często korzystających tych przejść (np. Skandynawia – przejścia promowe).

Na przejściach obsługujących ruch ponadlokalny, czyli uczęszczanych również przez cudzoziemców z krajów nie sąsiadujących z Polską, określono górny limit ankiet do przeprowadzenia z Czechami, Słowakami i Niemcami (na południu – ok. 35%, na zachodzie – ok. 65%).

2.3. Szacowanie liczby turystów

W Polsce wielkość populacji turystów zagranicznych nie jest dokładnie mierzona. Dysponujemy jedynie ogłaszanymi przez GUS danymi o liczbie cudzoziemców przekraczających granice. Z braku innych źródeł określających liczbę przyjazdów turystycznych musimy się opierać na przybliżonych oszacowaniach. Punktem wyjścia oszacowań są: analiza wyników badań z poprzednich lat, sprawozdania ankietatorów Instytutu Turystyki z przebiegu pracy na przejściach granicznych (podają oni na podstawie własnych obserwacji proporcje ruchu jednodniowego i turystycznego), analiza danych GUS o strukturze ruchu na poszczególnych przejściach według krajów pochodzenia.

Zasadniczo badania sondażowe Instytutu Turystyki prowadzone na przejściach granicznych są nastawione na określenie struktury ruchu przyjazdowego i profilu odwiedzających Polskę turystów. Pomiar bezwzględnej liczby przyjazdów turystycznych nie jest ich zasadniczym celem. Oszacowania Instytutu Turystyki są zatem koniecznością wynikającą z braku niezależnych informacji o rzeczywistej liczbie turystów odwiedzających Polskę.

Warto dodać, że równolegle z podstawowym wariantem oszacowań (tym, który jest ogłaszany) analizujemy też wariant II – ostrożniejszy. Poniższa tabela pozwala na porównanie obu wariantów.

Tab. 4. Liczba przyjazdów turystów do Polski w 2004 roku – dwa warianty oszacowań

	Przyjazdy ogółem	Turyści - wariant podstawowy	Udział turystów w całości ruchu	Turyści – wariant II (ostrożny)	Udział turystów w całości ruchu
Przyjazdy ogółem	61 918	14 290	23,1%	11 650	18,8%
Niemcy	34 122	5 230	15,3%	3 410	10,0%
Rosja, Białoruś, Ukraina	9 466	4 500	47,5%	3 790	40,0%
Litwa, Łotwa, Estonia	1 893	1 250	66,0%	1 140	60,2%
Sąsiedzi z południa	13 334	295	2,2%	295	2,2%
UE 15 (bez Niemiec)	1 834	1 790	97,6%	1 790	97,6%
pozostałe kraje	1 268	1 225	96,6%	1 225	96,6%

Źródło: oszacowania Instytutu Turystyki.

Opracowanie nowej metody pomiaru liczby turystów zagranicznych jest przedmiotem odrębnego tematu badawczego „Metodologia badań turystów zagranicznych”⁴.

2.4. Szacowanie przeciętnych wydatków

Podobnie jak poprzednio, w 2004 roku podstawą do analizy przeciętnych wydatków nierezydentów (turystów i odwiedzających jednodniowych), jak też łącznych wpływów z poszczególnych krajów, są średnie arytmetyczne z próby (na osobę i na dzień pobytu) i średnie ważone. Średnie arytmetyczne z całej próby nie są upowszechniane, gdyż powielająby błąd wynikający ze struktury próby, nie odpowiadającej strukturze zbiorowości generalnej. Próba nie jest proporcjonalna do struktury przyjazdów wynikającej z danych Straży Granicznej, o czym była mowa w części poświęconej zasadom losowania.

Jako średnie arytmetyczne z próby liczone są jednak i upowszechniane przeciętne wydatki nierezydentów (turystów i odwiedzających jednodniowych) z poszczególnych krajów i poszczególnych grup wyróżnionych ze względu na wybrane cechy (np. wg celu podróży, środków transportu, miejsc zakwaterowania). Podobnie jak w odniesieniu do wszystkich poprzednich badań, trzeba pamiętać, że możliwość i zasadność posługiwania się średnimi arytmetycznymi z próby dla wybranych segmentów rynku jest – w wypadku niektórych krajów – dość ograniczona. Dotyczy to zwłaszcza tych grup turystów i odwiedzających jednodniowych, które nie są w próbie dostatecznie licznie reprezentowane. Posługując się średnimi arytmetycznymi z próby podzielonej ze względu na wybrane cechy należy zawsze mieć na względzie liczebność tej próby w danym segmencie rynku.

Średnie ważone nie są wykorzystywane do dalszych oszacowań (np. do obliczania globalnych przychodów dewizowych z tytułu przyjazdów turystów). Średnie te służą głównie do

⁴ Omówionego na konferencjach Departamentu Turystyki Ministerstwa Gospodarki i Pracy: „Metodologia badań turystów zagranicznych”, październik 2004 r. i „Prace badawcze w turystyce”, maj 2005 r.

analizy dynamiki zmian przeciętnych wydatków w poszczególnych latach. Ani średnie z próby, ani średnie ważone nie obejmują wydatków poniesionych przed podróżą.

2.5. Propozycje zmian w badaniach turystyki zagranicznej

Przystępując do nowych projektów badawczych wychodzimy z założenia, że typowe badania konsumpcji turystycznej, prowadzone w biurach podróży, w miejscach zakwaterowania turystów, czy też badania budżetów gospodarstw domowych, nie pozwalają uchwycić całości zjawiska, a jedyną metodą pozwalającą objąć analizą całą konsumpcję turystyczną nierezydentów w takim rozumieniu, jakie jest przyjęte w bilansie płatniczym i w Rachunku Satelitarnym Turystyki, mogą być dobrze zaprojektowane badania graniczne⁵. Zmierzamy do jak najlepszego zaspokojenia potrzeb głównych odbiorców wyników polskich badań turystyki przyjazdowej.

Nim podejmiemy szczegółowe decyzje co do kształtu nowego projektu, musimy odpowiedzieć na następujące pytania:

1. Czy, wobec oczekiwanego braku dotychczasowych danych z przejść granicznych, wystarczy jedno badanie, by w sposób satysfakcjonujący zaspokoić potrzeby?
2. Czy wszystkie potrzeby informacyjne muszą być zaspokajane przy zastosowaniu dużych badań, obejmujących całą populację?
3. Czy może lepiej oddzielić badania marketingowe od badań, których celem jest dostarczenie informacji ekonomicznych (do Rachunku Satelitarnego Turystyki, regionalnych RST, bilansu płatniczego, rachunków narodowych)?

W obecnym kształcie badanie prowadzone jest jako element Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej. Zaspokojenie potrzeb wynikających z tego programu należy więc potraktować jako priorytetowe. Kluczowym zagadnieniem jest oszacowanie wielkości i struktury ruchu turystycznego (turystów i odwiedzających jednodniowych, według krajów i z uwzględnieniem sezonowości). Badanie winno ponadto scharakteryzować turystów, określić podstawowe cechy podróży, scharakteryzować rozmieszczenie terytorialne zagranicznego ruchu przyjazdowego, określić stosunek turystów zagranicznych do jakości usług i dostarczyć innych oczekiwanych informacji o charakterze marketingowym.

Jeśli idzie o wydatki, niezbędne jest uzyskanie danych o wielkości i strukturze wydatków turystycznych nierezydentów: turystów i odwiedzających jednodniowych, a także o wielkości i strukturze wydatków nie zaliczanych do turystycznych (np. zakupy na sprzedaż) oraz wydatków niektórych grup nierezydentów nie zaliczanych w definicjach WTO do turystów (pracownicy sezonowi): nocujących i nie nocujących na terenie Polski.

Wydaje się, że najlepszym rozwiązaniem byłoby prowadzenie dwóch równoległych badań:

- I. wielkości i struktury ruchu przyjazdowego,
 - II. celu podróży, poziomu i struktury wydatków,
- wspomaganych dodatkowymi, zewnętrznymi źródłami informacji.

⁵ Por. referaty Teresy Skalskiej na konferencjach Departamentu Turystyki Ministerstwa Gospodarki i Pracy: „Metodologia badań turystów zagranicznych”, październik 2004 r. i „Prace badawcze w turystyce”, maj 2005 r.

Tab. 5. Przydatność wybranych źródeł informacji do poszczególnych celów

Źródła informacji	Informacje marketingowe	Bilans płatniczy	Rachunek Satelitarny Turystyki	Regionalny Rachunek Satelitarny Turystyki
Rozliczenia bankowe		U	U	
Karty płatnicze		U	U	U
Badania graniczne	P	P	P	U
Badania gospodarstw domowych	P	P	P	P
Badania podróży w bazie noclegowej	P			
Szacunki i modele ekonometryczne		U	U	U

P - podstawowe źródło informacji.

U - uzupełniające źródło informacji.

CZĘŚĆ II. TENDENCJE W TURYSTYCE ŚWIATOWEJ I EUROPEJSKIEJ

3. Sytuacja ogólna

Według danych WTO, w 2004 roku liczba podróży międzynarodowych na świecie wzrosła o 10%, a w Europie – o 4%. Wzrost wydatków oszacowano na 12%.

Tab. 6. Przyjazdy turystów zagranicznych na świecie według regionów

	2000	2001	2002	2003	2004*	Udział w rynku w 2004 (%)
Świat ogółem	686	684	703	691	760	100
Afryka	29	29	30	31	33	4,3
Afryka Północna	10	11	10	11	13	1,7
Afryka Subsaharyjska	18	19	19	20	20	2,7
Ameryki	128	122	117	113	124	16,3
Ameryka Północna	91	86	83	77	85	11,1
Karaiby	17	17	16	17	18	2,4
Ameryka Środkowa	4	4	5	5	6	0,8
Ameryka Płd	15	14	13	14	16	2,1
Azja i Pacyfik	115	121	131	119	153	20,2
Azja Północno-Wschodnia	63	66	74	68	88	11,5
Azja Płd-Wschodnia	37	40	42	36	48	6,3
Oceania	9	9	9	9	10	1,3
Azja Południowa	6	6	6	6	8	1,0
Europa	390	388	397	399	414	54,6
Europa Północna	47	45	46	47	51	6,7
Europa Zachodnia	140	136	138	136	139	18,3
Europa Środkowo-Wschodnia	62	63	66	68	73	9,6
Europa Płd. i Śródziemnomorska	141	144	148	148	152	20,0
Bliski Wschód	24	24	28	29	35	4,6

* Oszacowania na podstawie niepełnych danych za 2004 r.

Źródło: WTO (World Tourism Barometer, Vol 3, No. 1, January 2005).

Specjaliści ankietowani przez WTO (Panel Ekspertów) oceniają wyniki sektora turystycznego w 2004 roku bardzo wysoko. Średnia ocen (na pięciopunktowej skali od [1] „dużo gorzej” do [5] „dużo lepiej”) dla 2004 roku wyniosła 3,9 – co odpowiada ocenie „lepiej, niż można się było spodziewać”.

Mimo tragicznego zakończenia roku, które dane nam było obserwować w grudniu 2004, informacje statystyczne WTO i oszacowania IPK International⁶ pokazują, że ubiegły rok należy uznać za znakomity dla światowej gospodarki turystycznej. Szacuje się, że liczba podróży wyniosła około 760 mln, a noclegów – około 3 mld. Ogólne warunki rozwoju turystyki nie były wprawdzie jednolite, ale zaobserwowane zmiany zostały zdeterminowane raczej czynnikami wzrostu niż stagnacji. Z jednej strony analizy IPK wskazują wprawdzie na takie

⁶ Global Travel Trends 2004 (materiał prasowy) i prezentacja na ITB Berlin 11.03.2005.

zjawiska niekorzystne dla rozwoju turystyki, jak terror w Azji, krajach arabskich i w Europie, ogólnoswiatowe katastrofy naturalne, słaby wzrost gospodarczy w niektórych krajach europejskich oraz – co ważne dla Europy – silną dewaluację dolara wobec euro, z drugiej jednak strony należy pamiętać, że w 2004 roku zarejestrowano zdecydowany wzrost gospodarczy na świecie (największy od 1976 r.) oraz szczególny wzrost gospodarczy w krajach Europy Wschodniej. Warto więc zwrócić uwagę, że warunki ogólnogospodarcze na świecie były dla rozwoju turystyki korzystne. Produkcja światowa wzrosła o 5%, a światowe obroty handlowe – o 7%. Z badań instytucji międzynarodowych wynika, że obserwuje się silną pozytywną reakcję popytu turystycznego na oznaki poprawy sytuacji ekonomicznej. Mimo nasilania się terroryzmu, IPK notuje niewielki wzrost zaufania klientów.

Deregulacja taryf lotniczych, agresywne działania tanich linii spowodowały z kolei znaczące obniżki cen w transporcie lotniczym i wzrost liczby pasażerów. Odnosi się to nie tylko do tzw. tanich linii, ale także do tradycyjnych przewoźników, którzy byli zmuszeni do obniżki cen. Więcej tanich ofert i więcej połączeń lotniczych powoduje gwałtowny wzrost popytu na takie oferty. W konsekwencji, ruch lotniczy wzrósł w skali globalnej o 15%.

Rok ubiegły to także okres wielkich wydarzeń sportowych, z pewnością nie pozostających bez wpływu na wielkość i strukturę ruchu turystycznego, zwłaszcza w Europie (Olimpiada w Atenach i mistrzostwa w piłce nożnej w Portugalii). To również okres niezwykle szybkiego powrotu na ścieżkę wzrostu po katastrofie SARS. Dowodem tego jest gwałtowny, spektakularny wzrost turystyki przyjazdowej do krajów Azji Południowo-Wschodniej. Tak więc liczba przyjazdów do Chin wzrosła o 27%, do Hongkongu o 40%, do Japonii o 18%, do Korei Płd. o 22%, do Tajwanu o 34%, a do Indii o 23,5%. W rezultacie boomu obserwowanego w krajach azjatyckich, z 69 mln nowych podróży zarejestrowanych w 2004 roku blisko połowa (34 mln) przypadła na kraje Azji i Pacyfiku, a tylko 16 mln (23%) na Europę.

Czy ten boom przyniósł większe zyski? Według IPK przychody z tytułu turystyki zagranicznej wzrosły w 2004 roku o 12%. Biorąc pod uwagę inne czynniki wpływające na wielkość przychodów można uznać, że pozostały one na tym samym poziomie. Oznacza to, że w 2004 roku podróżowanie nie było dla konsumentów bardziej kosztowne.

4. Trendy w turystyce europejskiej w 2004 roku. Podstawowe kraje recepcyjne i generujące ruch turystyczny

Sytuacja ekonomiczna w Europie (umiarkowany wzrost gospodarczy, stosunkowo duże bezrobocie oraz zmiany demograficzne) spowodowała, że tempo rozwoju turystyki międzynarodowej nie było tak wysokie. Co więcej, dla mieszkańców pozaeuropejskich krajów strefy dolarowej Europa stała się drogim celem podróży ze względu na osłabienie USD. Liczba przyjazdów do krajów europejskich wzrosła o 4%-5%, a liczba noclegów o 2%. Wskaźniki te świadczą o większym zainteresowaniu krótkimi podróżami (1-3 noclegów), których liczba wzrosła o 12%.

Z danych IPK⁷ wynika, że w 2004 roku największy wzrost turystyki wyjazdowej wykazały: Wielka Brytania (o 5,3 mln więcej podróży), kraje śródziemnomorskie (3,5 mln), Francja (3 mln), Niemcy (1,4 mln), Rosja (1,1 mln) i Holandia (1,0 mln). Z kolei do najszybciej rozwijających się segmentów rynków turystyki wyjazdowej Europejczyków należały: turystyka objazdowa (wzrost o 6,1 mln podróży, +13%), turystyka miejska (+ 3,9 mln podróży, +12%), turystyka wakacyjna nad morzem (+3,6 mln podróży, +5%) i turystyka wiejska (+1,9 mln podróży, +11%).

⁷ *Global Travel Trends 2004.*

Tab. 7. Przyjazdy turystów zagranicznych w Europie w latach 2002, 2003 (w tys.) i zmiany w 2004 roku

	Źródła danych	Przyjazdy w 2002 roku	Przyjazdy w 2003 roku	Zmiana ^I 04/03 (%)	Źródła danych ^{II}	Zmiana ^{II} 04/03 (%)
Francja	TF	77 012	75 048	0,1	NHS	0,1
Hiszpania	TF	52 327	51 830	3,4	TF	3,4
Włochy	TF	39 799	39 604		TF	-5,7
W. Brytania	VF	24 180	24 715		VF	11,1
Austria	TCE	18 611	19 078		TCE	2,1
Niemcy	TCE	17 969	18 392		TCE	9,7
Węgry	VF/2	15 870	15 706		VF	9,5
Polska	TF	13 980	13 720	4,2	VF	19,1
Turcja	TF	12 790	13 341		TF	26,9
Portugalia	TF	11 644	11 707		NHS	-1,3
Szwajcaria	TF	10 000	6 530		NHS	2,2
Holandia	TCE	9 595	9 181		TCE	4,4
Szwecja	TF	7 458	7 627		NCE ^H	3,0
Chorwacja	TCE	6 944	7 409	6,9	TCE	6,9
Belgia		6 720				
Irlandia	TF	6 476	6 369		TF	2,7
Czechy	TCE	4 579	5 076	18,2	TCE	22,8
Bułgaria	TF	3 433	4 048		TF	15,1
Norwegia	TCE	3 107	3 269	6,5	NHS	5,3
Finlandia	TF	2 875	2 601		NHS ^h	-1,0
Cypr	TF	2 418	2 303		TF	2,0
Dania	TCE	2 010	2 016		NHS ^a	-0,3
Litwa	TF	1 428	1 491		TCE	38,2
Słowacja	TCE	1 399	1 387		TCE	-0,4
Słowenia	TCE	1 302	1 373	9,0	TCE	9,0
Malta	TF	1 134	1 127		TF	3,7
Łotwa	TF	848	971		VF	23,9
Islandia	TCE	705	771		THS ^h	10,5
Serbia i Czarnogóra	TCE	448	481		TCE	21,0

^I Oszacowana zmiana dla całego roku 2004.^{II} Zmiana na podstawie niepełnych danych (9-11 miesięcy 2004 r.).^H Hotele, ośrodki wypoczynkowe i schroniska młodzieżowe.^h Tylko hotele.^a W tym apartamenty, mieszkania wakacyjne (*holiday dwellings*).Źródło: WTO (*World Tourism Barometer*, Vol 3, No. 1, January 2005).

W kolumnach „źródła danych” w tabeli 7 informacje o rodzaju danych statystycznych gromadzonych przez poszczególne kraje oznaczone są następująco:

- TF – międzynarodowe przyjazdy turystów na granicach;
- VF – międzynarodowe przyjazdy na granicach (włącznie z odwiedzającymi jednodniowymi);
- TCE – turyści zagraniczni korzystający z obiektów noclegowych zakwaterowania zbiorowego;
- THS – turyści zagraniczni korzystający z hoteli i obiektów typu hotelowego;
- NCE – noclegi turystów zagranicznych w obiektach zakwaterowania zbiorowego;
- NHS – noclegi turystów zagranicznych w hotelach i obiektach typu hotelowego.

Według danych WTO, większy niż przeciętnie w Europie wzrost liczby przyjazdów zano-
towały kraje Europy Środkowo-Wschodniej (o 8%) i Północnej (7%), a biorąc pod uwagę po-
szczególne kraje: Litwa (38%⁸), Czechy (23%⁹), Serbia i Czarnogóra (21%¹⁰), Turcja (27%¹¹),
Bułgaria (15%¹²), Łotwa (24%¹³) i Wielka Brytania (+11%¹⁴). Znaczące spadki dotknęły Wło-
chy (-6%) i Andorę (-11%). Francja, Słowacja, Dania, Finlandia oraz Portugalia nie odnoto-
wały zmian.

Tendencją, na którą warto zwrócić szczególną uwagę, są coraz szybsze zmiany w sposobie
organizacji podróży i rezerwacji miejsc. Dzięki internetowi planowanie podróży i rezerwacja
stały się prostsze, a oferty bardziej przejrzyste. Tradycyjne formy sprzedaży usług tury-
stycznych tracą na rzecz indywidualnej organizacji podróży: liczba osób korzystających
ze sprzedaży za pośrednictwem biur podróży spadła o 3%; sprzedaż bezpośrednia (w tym
przez internet) wzrosła natomiast o 30%. Liczba osób nie korzystających w ogóle z rezerwacji
zwiększyła się o 4%.

Analizując zmiany w turystyce warto zwrócić uwagę, że boom turystyczny wynika przede
wszystkim ze wzrostu liczby podróży lotniczych. Jest on nie tylko rezultatem rozwoju tanich
linii, ale także obniżki cen usług linii regularnych oraz zwiększenia liczby połączeń.

⁸ Dane z bazy noclegowej.

⁹ Dane z bazy noclegowej.

¹⁰ Dane z bazy noclegowej.

¹¹ Przyjazdy turystów.

¹² Przyjazdy turystów.

¹³ Liczba przyjazdów ogółem.

¹⁴ Liczba przyjazdów ogółem.

CZĘŚĆ III. WYNIKI BADAŃ INSTYTUTU TURYSTYKI: STAN I TENDENCJE WIELOLETNIE

5. Ruch przyjazdowy do Polski

Jako tło dla wyników badań ankietowych Instytutu Turystyki przedstawiamy informacje o ruchu przyjazdowym do Polski w 2004 roku i tendencje w tym zakresie w latach 1997-2004.

Omówienie ruchu na przejściach granicznych

W 2004 roku granice Polski przekroczyło 61 918 tysięcy cudzoziemców, o 18,8% więcej niż w 2003 roku. Na granicach z Białorusią i Ukrainą notowana od roku tendencja spadkowa stopniowo słabnie (liczba przyjazdów spadła w analizowanym okresie odpowiednio o 9,1% i 5,7%), a na granicy z Federacją Rosyjską – wzrosła o 8,4%). W ciągu roku obowiązywania wiz na wschodzie (od X 2003 do IX 2004) liczba przyjazdów zanotowanych na granicach z Rosją, Białorusią i Ukrainą spadła łącznie o 21%.

Utrzymała się bardzo znaczna tendencja wzrostowa na granicy ze Słowacją; duży wzrost zanotowano na granicy z Niemcami. Zmalał ruch przyjazdowy w portach promowych, zwłaszcza w Nowym Warpnie i Świnoujściu; wynika to m.in. z tego, że tracą na znaczeniu tzw. pływające sklepy. W 2004 roku liczba cudzoziemców w portach lotniczych wzrosła o 30,2%, z czego w czwartym kwartale – o 44%. Do portów lotniczych, które zanotowały największy wzrost liczby cudzoziemców przyjeżdżających do Polski, należą: Katowice-Pyrzowice (153%: z 38 do 96 tys.) i Kraków-Balice (o 65%, do 179 tys.).

Tab. 8. Przyjazdy cudzoziemców do Polski według granic (w tys.)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Rok 2003=100
Przyjazdy ogółem	87 817	88 592	89 118	84 515	61 431	50 735	52 130	61 918	118,8
Niemcy	49 172	50 700	52 448	47 047	29 606	22 339	24 191	32 875	135,9
Republika Czeska	20 855	21 373	18 239	16 803	13 442	12 073	12 353	13 127	106,3
Ukraina	4 944	4 392	4 841	5 743	5 942	5 405	4 395	4 143	94,3
Republika Białoruś	4 147	3 170	5 125	6 515	5 610	4 633	4 144	3 765	90,9
Republika Słowacka	3 850	4 092	3 512	3 133	2 017	1 790	2 572	3 531	137,3
Republika Litewska	1 661	1 738	1 484	1 390	1 373	1 314	1 328	1 504	113,3
Granica morska	1 276	1 384	1 340	1 513	1 224	1 201	1 346	760	56,5
Lotniska	927	1 011	1 069	1 161	1 174	1 126	1 182	1 539	130,2
Federacja Rosyjska	985	731	1 060	1 210	1 042	853	620	672	108,4

Źródło: GUS na podstawie danych Straży Granicznej.

Ruch tranzytowy wschód-zachód na przejściach z Niemcami był zdominowany przez podróżnych z Litwy, Łotwy, Estonii i Rosji, ale w dużo mniejszym stopniu niż w 2003 roku i poprzednich latach. Na zachodzie zanotowano 14% wszystkich przyjazdów Litwinów (a w 2003 r. – 29%). Udział przekroczeń granicy zachodniej wśród Łotyszy wyniósł 13% (23% w 2003 r.), Estończyków – 14% (20%) i Rosjan – 19% (20%). Białorusinów i Ukraińców było na przejściach zachodnich po 7%, podobnie jak w 2003 roku, a znacznie mniej niż w latach dziewięćdziesiątych.

W ruchu tranzytowym na przejściach południowych uczestniczą głównie Holendrzy: 39% Holendrów odwiedzających Polskę przekroczyło granice na południu (głównie w Jakuszycach

– granica z Republiką Czeską). Godny podkreślenia jest znaczny odsetek Amerykanów korzystających z przejść na granicy południowej (ogółem 19%, z czego na przejściu kolejowym w Zebrzydowicach – 8%). Udział przekroczeń granic polsko-czeskiej i polsko-słowackiej wyniósł 19% wśród Łotyszy, 17% – Estończyków, 13% – Belgów, 12% – Duńczyków i 10% – Litwinów. W porównaniu z latami dziewięćdziesiątymi notuje się spadek liczby przyjazdów Szwedów na południu.

Przyjazdy według krajów

Przytoczone dane dotyczą wszystkich przyjazdów cudzoziemców do Polski. Obejmują zarówno gości jednodniowych, jak i turystów (czyli tych cudzoziemców, którzy spędzili w Polsce co najmniej jedną noc, lecz nie pozostawali dłużej niż przez rok).

Tab. 9. Przyjazdy do Polski według grup krajów w latach 2000-2004 (w tys.)

	2000	2001	2002	2003	2004	Rok 2002 = 100	Rok 2003 = 100
Ogółem	84 515	61 431	50 735	52 130	61 918	118,8	122,0
Niemcy	48 903	31 010	23 655	25 457	34 122	134,0	144,3
15 UE (poza Niemcami)	2 110	1 861	1 700	1 682	1 834	109,1	107,9
Nowe kraje UE:	18 154	14 101	12 582	13 899	15 466	111,3	122,9
sąsiedzi z południa	15 899	11 918	10 439	11 723	13 334	113,7	127,7
kraje bałtyckie	2 094	2 027	1 984	1 982	1 893	95,5	95,4
Pozostałe	162	156	158	193	239	123,6	150,7
Pozostałe kraje Europy	224	237	262	277	298	107,6	113,9
Rosja, Białoruś, Ukraina	14 379	13 584	11 939	10 194	9 466	92,9	79,3
Inne kraje WNP	215	126	108	112	117	104,3	108,1
Główne kraje zamorskie	366	341	311	334	405	121,4	130,2
Reszta świata	164	171	178	176	209	119,0	117,9

Źródło: GUS na podstawie danych Straży Granicznej.

Tabela 9 zawiera dane o przyjazdach do Polski według grup krajów. Ze względu na sąsiedzkie położenie Niemiec, wyłączono ten kraj z podsumowania „starych” krajów Unii Europejskiej (15 UE). W kategorii „nowe kraje UE” ujęto wszystkie kraje, które wraz z Polską zostały przyjęte do UE w maju 2004 roku. Ze względu na specyfikę ruchu z poszczególnych kierunków ta kategoria została podzielona na „sąsiadów z południa” (Czechy i Słowacja), „kraje bałtyckie” (Litwa, Łotwa, Estonia) i „pozostałe” (Węgry, Słowenia, Malta i Cypr). Do „głównych krajów zamorskich” zaliczono Stany Zjednoczone, Kanadę, Japonię, Koreę Południową i Australię. Są to te kraje, dla których analizuje się wydatki w grupie „kraje zamorskie” (por. rozdział 6).

- ♣ Najbardziej zmalał ruch z Cypru (o 27%), Danii (o 20%)¹⁵, Estonii (-14%), Chorwacji (-9%), sąsiadów ze wschodu: Białorusi (o 8%), Rosji (o 7%), Ukrainy (6%), oraz Grecji i Łotwy (po 7%).
- ♠ Bardzo znacznie (o ponad 20%) wzrosła liczba przyjazdów z: Kanady, Australii, Luksemburga, Korei Płd., Portugalii, Słowacji, Malty, Niemiec, Irlandii, Finlandii, Szwajcarii, Węgier i Turcji, w mniejszym zaś stopniu (o 10%-20%) – z Hiszpanii, Japonii, Wielkiej Brytanii, Holandii, Norwegii, Belgii, Izraela i USA.

¹⁵ Rok 2003 był wyjątkowy z powodu dogodnego połączenia promowego; w porównaniu z 2002 rokiem liczba przyjazdów z Danii spadła tylko nieznacznie.

Tab. 10. Przyjazdy cudzoziemców do Polski według krajów w latach 1997-2004 (w tys.)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Rok 2003=100
ŚWIAT OGÓŁEM	87 817	88 592	89 118	84 515	61 431	50 735	52 130	61 918	118,8
Niemcy	49 589	51 573	53 788	48 903	31 010	23 655	25 457	34 122	134,0
Czechy	16 793	16 808	13 491	11 985	9 276	8 313	8 827	9 286	105,2
Ukraina	5 352	4 824	5 303	6 184	6 418	5 853	4 830	4 523	93,6
Słowacja	4 174	4 542	4 234	3 914	2 642	2 126	2 896	4 048	139,8
Białoruś	3 805	2 626	4 640	5 920	5 197	4 242	3 830	3 523	92,0
Rosja	2 036	2 062	2 114	2 275	1 969	1 844	1 534	1 420	92,6
Litwa	1 719	1 720	1 449	1 414	1 393	1 398	1 366	1 336	97,8
Łotwa	492	533	482	421	412	401	422	392	92,9
Austria	371	367	285	304	297	248	266	288	108,5
USA	239	270	261	288	268	235	250	281	112,2
Holandia	348	390	371	402	337	303	225	263	117,1
Wielka Brytania	232	248	236	240	222	202	211	247	117,3
Włochy	191	194	185	191	189	185	215	222	103,0
Węgry	206	188	163	143	137	139	170	214	126,0
Szwecja	212	234	208	205	192	191	198	214	108,0
Francja	341	357	344	292	230	202	180	195	108,3
Estonia	363	396	352	259	222	186	194	166	85,2
Dania	153	152	174	144	123	123	149	118	79,6
Norwegia	59	63	60	57	60	64	69	79	114,6
Belgia	175	181	177	160	112	93	65	75	114,2
Finlandia	64	77	71	66	56	51	56	72	129,0
Rumunia	90	67	51	48	43	54	64	66	103,6
Hiszpania	49	51	48	43	38	41	49	57	117,5
Izrael	28	28	32	39	43	49	48	55	113,0
Bułgaria	64	51	41	35	48	57	55	53	96,8
Kazachstan	88	97	78	105	61	51	49	49	100,6
Szwajcaria	69	63	62	45	42	38	38	49	127,5
Mołdowa	118	83	69	84	50	44	47	47	101,8
Kanada	26	24	22	21	19	18	21	38	184,3
Japonia	19	18	23	26	25	26	28	32	117,4
Korea Południowa	17	10	12	16	15	19	22	31	142,1
Chorwacja	18	18	19	21	24	29	31	29	91,2
Turcja	24	20	21	19	19	21	23	28	122,4
Irlandia	10	12	14	16	17	17	20	27	131,2
Portugalia	17	19	20	15	16	17	19	27	141,1
Grecja	38	39	34	30	29	28	27	25	93,0
Australia	15	14	16	15	14	13	13	22	170,0
Słowenia	14	14	16	17	17	18	20	22	108,4
Pozostałe kraje	199	158	153	154	148	145	147	177	120,3

Źródło: GUS na podstawie danych Straży Granicznej.

Godny uwagi jest wzrost ruchu z Niemiec i z nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej. Wiemy jednak, że w tej grupie krajów dominują jednodniowe wizyty w rejonach przygranicznych (Niemcy, Słowacja, Czechy, Litwa).

Wzrost liczby przyjazdów z krajów „starej” Unii Europejskiej (bez Niemiec) był mniejszy (łącznie o 9,1%, z czego w czwartym kwartale o 12,6%); w wypadku tych krajów mamy na ogół do czynienia z przyjazdami turystycznymi, czyli trwającymi dłużej niż jeden dzień (z noclegiem).

Przyjazdy turystów do Polski

Instytut Turystyki szacuje, że wśród osób odwiedzających Polskę w 2004 roku było około 14,3 mln turystów¹⁶, a więc cudzoziemców, którzy spędzili u nas przynajmniej jedną noc. Oznacza to wzrost o 4,2% w stosunku do poprzedniego roku.

- W grupie krajów sąsiedzkich spadek liczby przyjazdów turystów dotyczył Rosji, Białorusi i Ukrainy oraz Litwy.
- Spadła też liczba przyjazdów turystów z Estonii, Łotwy oraz niesąsiedzkich krajów WNP.
- Udział wizyt jednodniowych z krajów nie sąsiadujących z Polską jest stosunkowo niewielki, toteż możemy stwierdzić te same tendencje, które zostały zasygnalizowane powyżej w odniesieniu do liczby przyjazdów ogółem. Liczba przyjazdów z tych krajów ogółem wzrosła o 12,7%, przy czym w odniesieniu do nieościennych krajów 15 Unii Europejskiej (czyli poza Niemcami) notujemy wzrost o 8,8%.

Tab. 11. Przyjazdy turystów do Polski w latach 1997-2004 (w tys.)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Rok 2003=100
Świat ogółem	19 520	18 780	17 950	17 400	15 000	13 980	13 720	14 290	104,2
Niemcy	6 650	6 700	6 450	5 920	4 400	4 160	4 520	5 230	115,7
Ukraina	3 285	3 180	2 920	3 090	3 080	2 930	2 480	2 340	94,4
Białoruś	2 335	1 730	2 180	2 370	2 080	1 700	1 620	1 460	90,1
Rosja	1 600	1 360	1 160	1 140	980	940	790	700	88,6
Litwa	1 100	1 140	960	850	840	840	825	815	98,8
Łotwa	400	460	410	360	330	320	330	305	92,4
Estonia	300	340	300	220	190	160	150	130	86,7
Inne kraje WNP	240	180	150	170	100	90	90	90	100,0
Czechy	360	340	300	250	230	230	240	210	87,5
Słowacja	90	100	90	90	80	60	80	85	106,3
Pozostałe kraje ¹⁷	3 160	3 250	3 030	2 940	2 690	2 550	2 595	2 925	112,7
w tym:									
15 UE (poza Niemcami)	2 135	2 255	2 110	2 050	1 805	1 650	1 645	1 790	108,8
Główne kraje zamorskie	310	330	330	360	340	310	330	400	121,2
Reszta świata	715	665	590	530	545	590	620	735	118,5

Źródło: oszacowania Instytutu Turystyki.

¹⁶ Uwaga: oszacowane liczby turystów należy traktować jako przybliżone. Nie dysponujemy żadnymi metodami dokładnego pomiaru liczby przyjeżdżających do Polski turystów, tj. cudzoziemców spędzających w naszym kraju co najmniej jedną noc. Dotyczy to zwłaszcza przyjezdnych z krajów sąsiedzkich.

¹⁷ Dla poszczególnych niesąsiedzkich krajów europejskich oraz krajów zamorskich lepiej się posługiwać liczbą wszystkich przyjazdów na podstawie danych Straży Granicznej (patrz tab. 9); zakładamy, że liczba przyjazdów turystów z tych krajów jest nieznacznie – o kilka procent – niższa niż liczba przyjazdów ogółem.

Należy podkreślić, że oszacowania Instytutu Turystyki dotyczą wszystkich przyjazdów turystów, bez względu na to, gdzie nocowali i w jakim celu przybyli. Liczba tych turystów zagranicznych, którzy korzystali z noclegów w obiektach rejestrowanych przez GUS, jest znacznie niższa. Z rejestrowanych przez GUS obiektów zakwaterowania zbiorowego korzystało w 2004 roku 3 934 tys. turystów zagranicznych (o 18% więcej niż w 2003 r.), w tym w hotelach – 3 131 tys. (wzrost o jedną piątą). W podobnym stopniu wzrosła liczba noclegów udzielonych turystom zagranicznym.

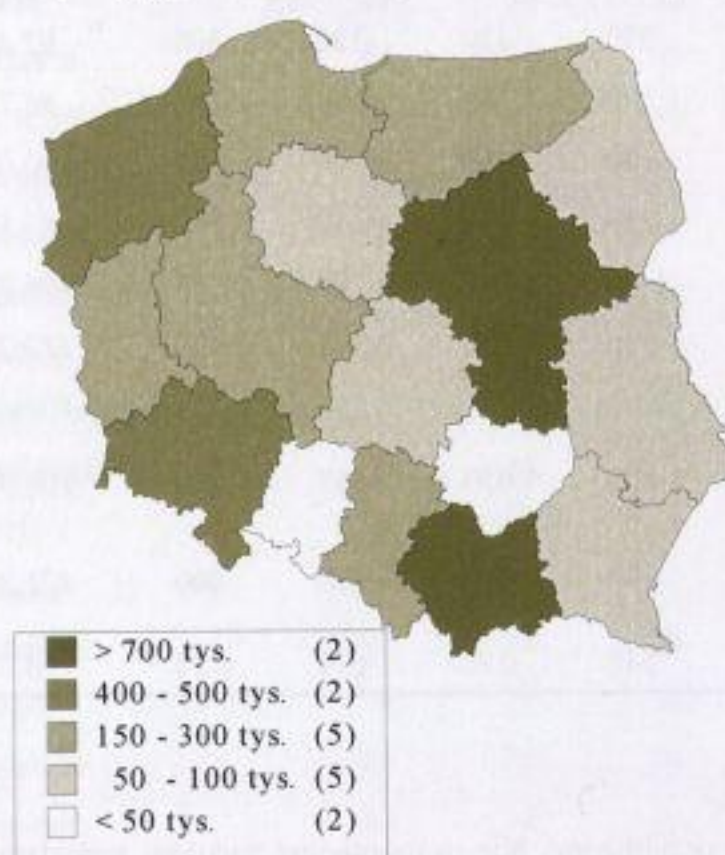
Tab. 12. Liczba turystów zagranicznych i liczba noclegów w obiektach zakwaterowania zbiorowego w latach 1997-2004 (w tys.)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Rok 2003=100
Liczba korzystających									
Obiekty zakwaterowania zbiorowego ogółem	3 628	3 387	3 229	3 117	3 152	3 145	3 332	3 934	118,1
W tym hotele	2 759	2 534	2 405	2 400	2 388	2 447	2 612	3 131	119,9
Liczba udzielonych noclegów									
Obiekty zakwaterowania zbiorowego ogółem	7 580	7 333	5 645	6 891	6 991	7 085	7 828	9 313	119,0
W tym hotele	5 257	4 985	3 722	4 697	4 687	4 784	5 239	6 272	119,7

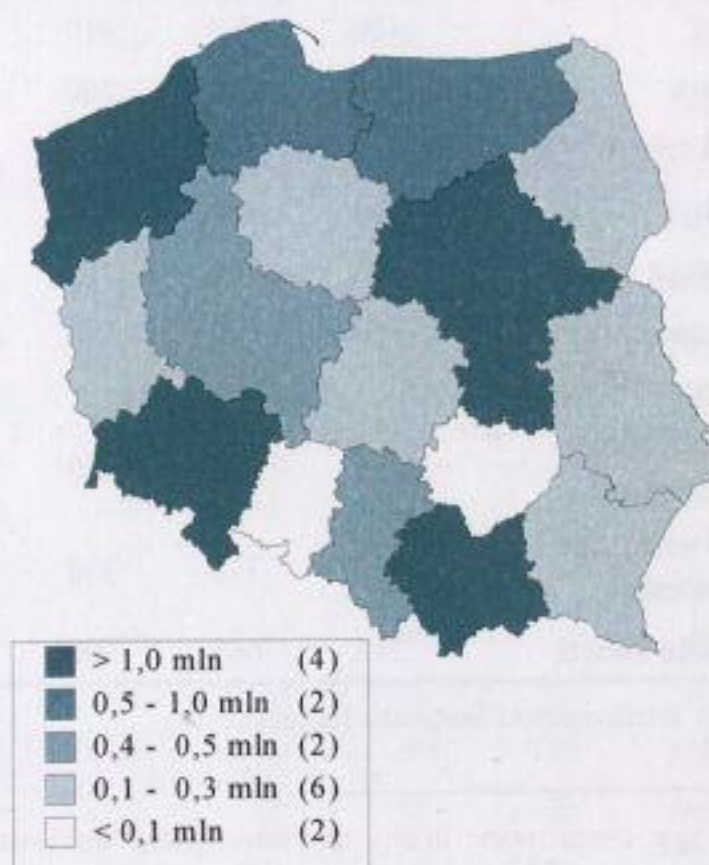
Źródło: GUS, dane za 2004 rok – Biuletyn Statystyczny 4/2005.

Rozmieszczenie terytorialne (według województw) turystów zagranicznych korzystających z obiektów zakwaterowania zbiorowego i udzielonych im noclegów ilustrują mapki 1 i 2.

Mapa 1.
Obiekty zakwaterowania zbiorowego:
korzystający cudzoziemcy w 2004 roku

Mapa 2.
Obiekty zakwaterowania zbiorowego: noclegi
udzielone cudzoziemcom w 2004 roku

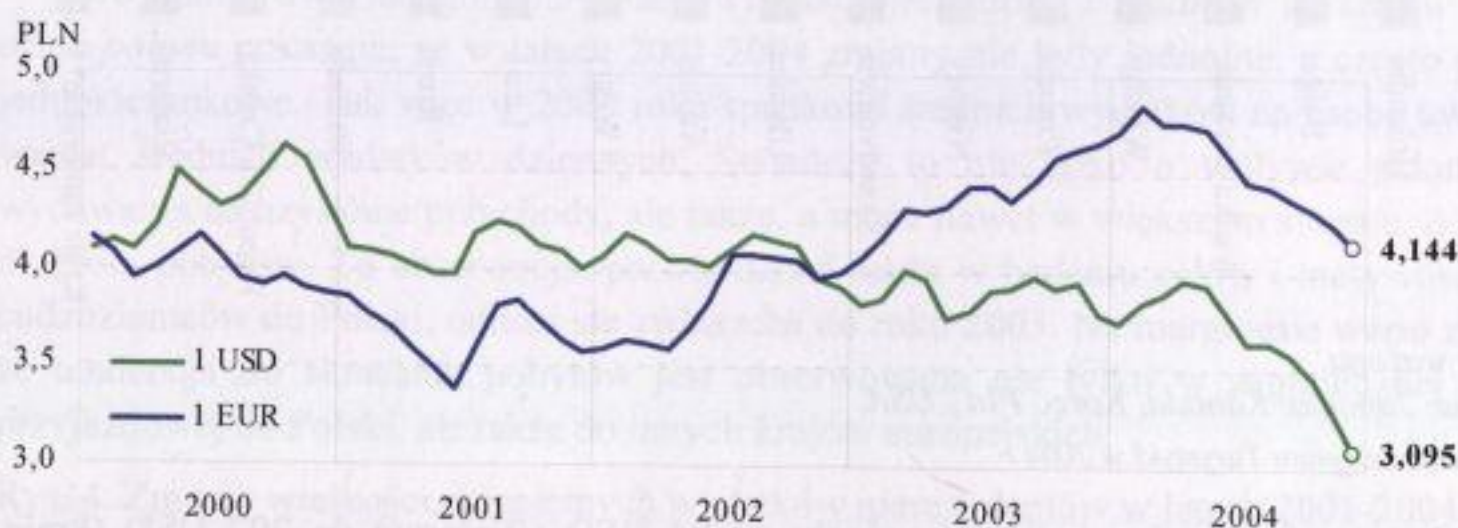
Źródło: GUS.

6. Wydatki cudzoziemców w Polsce: podstawowe trendy i kierunki zmian

6.1. Przeciętne wydatki turystów

W 2004 roku przeciętne wydatki turystów poniesione na terenie Polski wyniosły około 160 USD na osobę i blisko 34 USD dziennie (średnie ważone). Oznacza to bardzo znaczący wzrost w stosunku do 2003 roku (odpowiednio o 40,4% i 41,7%). Warto pamiętać, że zmiany te wynikają z różnych przyczyn, o których będzie mowa w dalszych fragmentach opracowania; po części są one rezultatem słabnącego w 2004 roku kursu dolara.

Rys. 1. Średnie miesięczne kursy USD i EUR w latach 2000-2004

Źródło: Narodowy Bank Polski (www.nbp.pl).

Tab. 13. Przeciętne wydatki turystów zagranicznych na terenie Polski w latach 2001-2004 (według krajów)

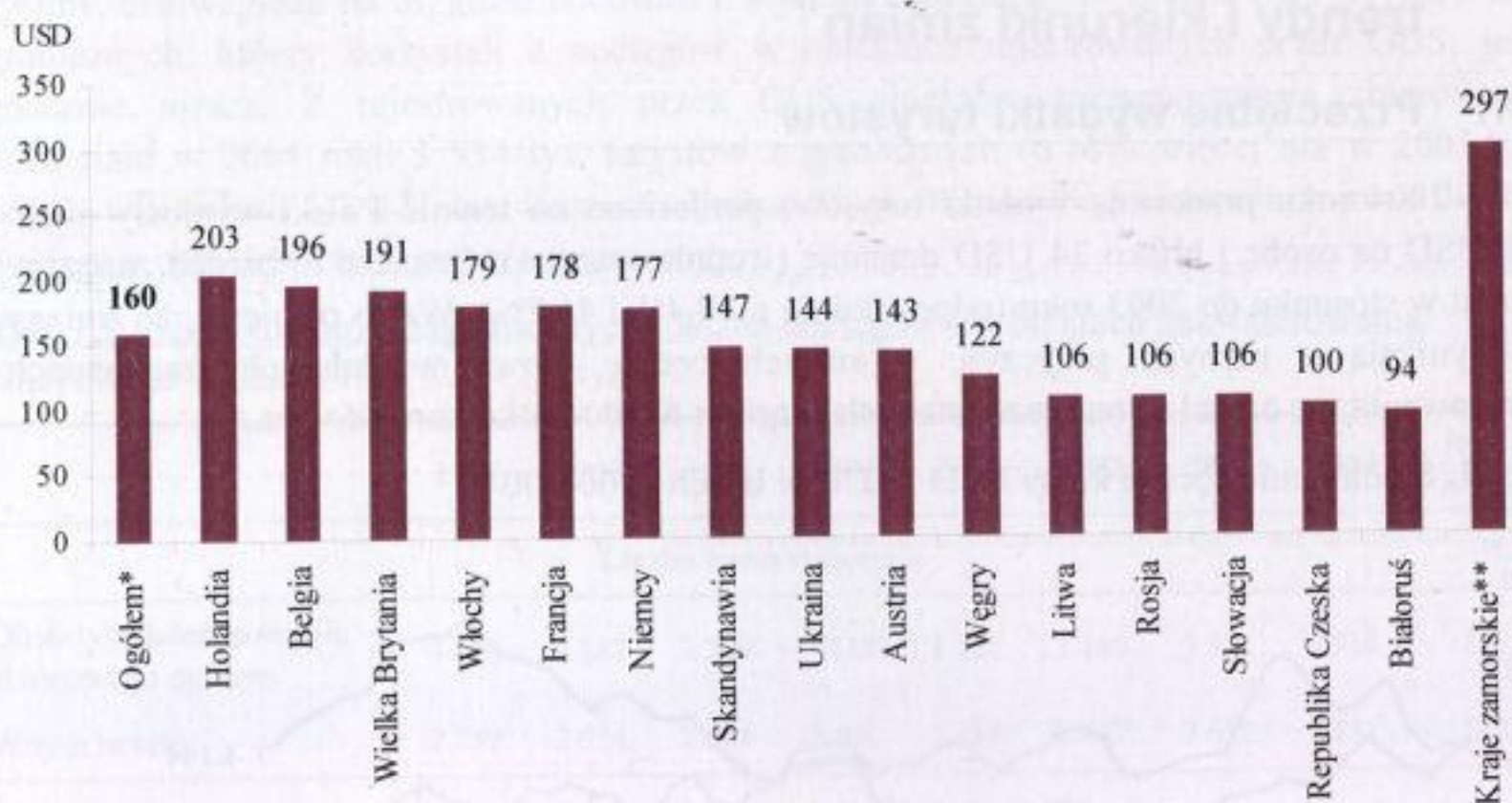
	Średnie wydatki w USD na osobę				Średnie wydatki w USD na dzień pobytu			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
Ogółem*	136	132	114	160	28	29	24	34
Austria	171	151	134	143	33	33	30	34
Belgia	181	182	126	196	30	31	20	36
Białoruś	99	116	74	94	34	38	21	36
Republika Czeska	176	146	120	100	33	29	26	23
Francja	170	182	129	178	27	31	21	31
Holandia	177	177	138	203	26	29	21	35
Litwa	111	69	70	106	32	26	28	43
Niemcy	143	145	124	177	24	23	20	34
Rosja	124	88	83	106	32	28	28	39
Skandynawia	128	137	133	147	24	27	26	30
Słowacja	174	150	106	106	34	31	29	26
Ukraina	105	92	76	144	29	33	24	30
Węgry	193	145	119	122	34	29	27	29
Wielka Brytania	203	193	174	191	26	35	25	30
Włochy	.	191	145	179	.	34	31	34
Kraje zamorskie**	324	302	265	297	20	23	20	18

*Średnia ważona.

** USA, Kanada, Korea Płd., Japonia, Australia.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 2. Przeciętne wydatki turystów na osobę w 2004 roku w USD (według krajów)

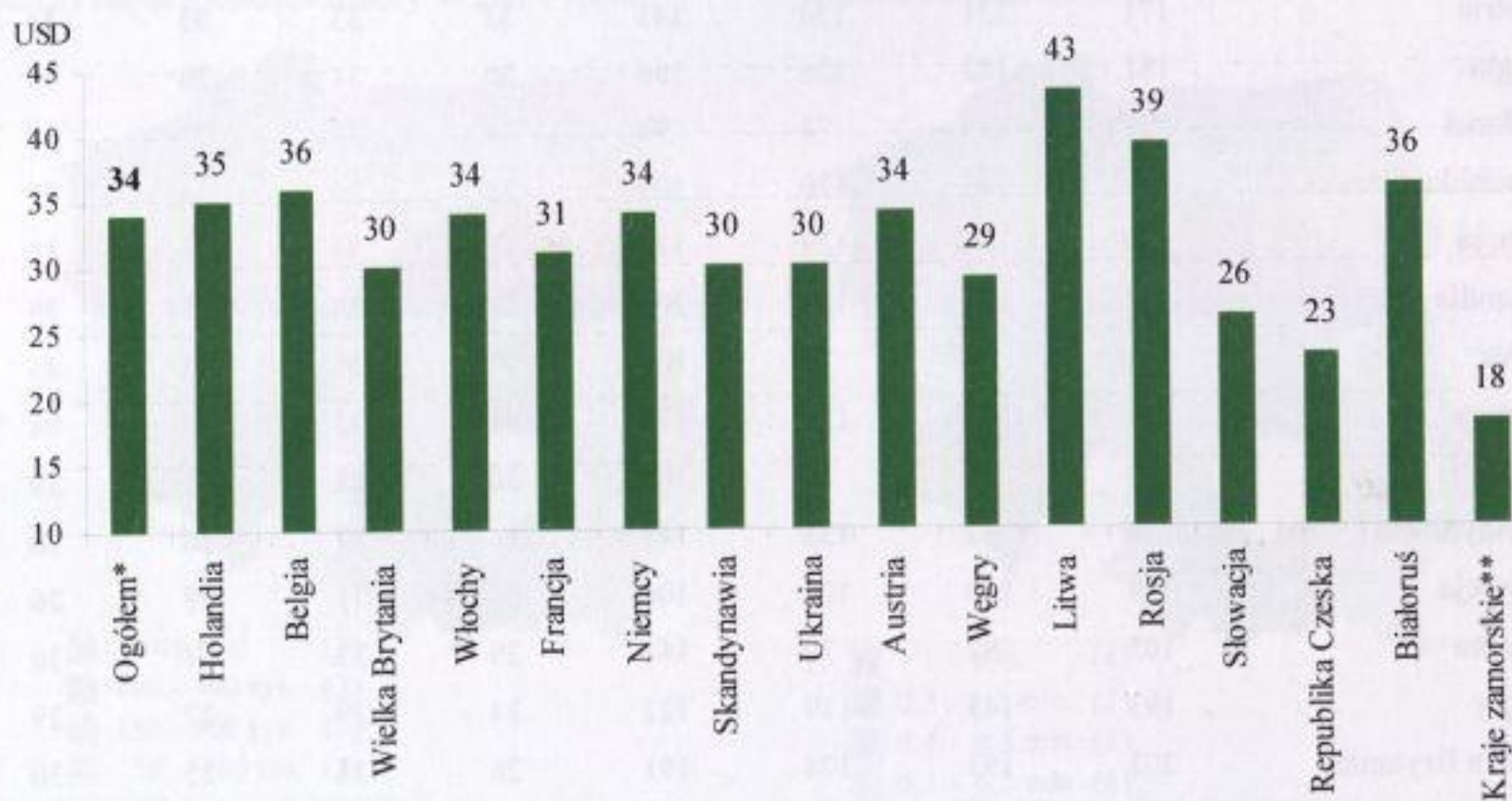
* Średnia ważona.

** Australia, Japonia, Kanada, Korea Płd., USA.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r.

Wydatki na osobę według krajów wyniosły od 94 USD (Białoruś) do 297 USD (kraje zamorskie). Wyniki badań dowodzą, że znacząco wzrosły przeciętne wydatki turystów prawie ze wszystkich najważniejszych dla Polski rynków (z wyjątkiem Czech i Słowacji). Największy wzrost wydatków przeciętnych odnotowano w odniesieniu do turystów z Ukrainy (o 89,5%), Litwy (o 51,4%), Niemiec (o 42,7%) i Francji (o blisko 38%).

Rys. 3. Przeciętne wydatki turystów na 1 dzień pobytu w 2004 roku (w USD) – według krajów

* Średnia ważona.

** Australia, Japonia, Kanada, Korea Płd., USA.

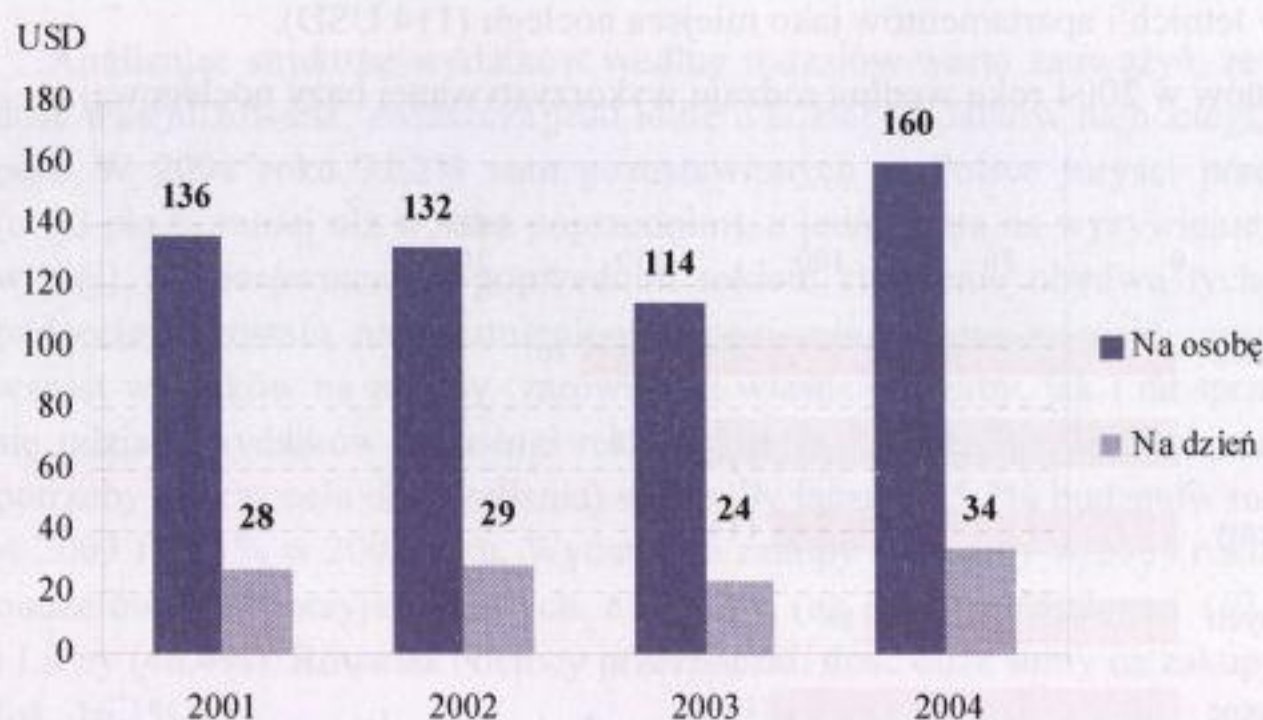
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r.

Warto podkreślić, że wzrosty te dotyczyły głównie ostatniego kwartału 2004 roku (zwłaszcza przyjazdów z Ukrainy). Na wielkość i strukturę wydatków Ukraińców na terenie Polski duży wpływ miała z pewnością rozchwiana sytuacja polityczna w tym kraju, skłaniająca jego mieszkańców do dokonywania znacznych zakupów (również na terenie Polski) i do zachowań o charakterze spekulacyjnym.

Przeciętne dzienne wydatki turystów wahały się w granicach od około 18 USD (turyści z krajów zamorskich) do 43 USD (Litwa). Zanotowane zmiany obrazują wzrost przeciętnych wydatków na jeden dzień pobytu turystów ze wszystkich prawie badanych rynków. Wyjątek stanowią turyści z Czech, Słowacji i krajów zamorskich. Największy wzrost tego miernika charakteryzuje przyjazdy z Niemiec (o 70%), Litwy (o 53,6%) i Francji (o 47,6%), a także z Rosji (o 39,3%), Białorusi (o 28,6%) i Ukrainy (o 25%).

Porównanie dwu kategorii: *średnich wydatków na osobę* i *średnich wydatków na jeden dzień pobytu* pokazuje, że w latach 2001-2004 zmiany nie były jednolite, a często nawet nie jednokierunkowe. Tak więc w 2002 roku spadkowi średnich wydatków na osobę towarzyszył wzrost średnich wydatków dziennych. Świadczy to nie tylko o wpływie skłonności do wydawania na uzyskane przychody, ale także, a może nawet w większym stopniu, o zmianach długości pobytów. Ta obserwacja, potwierdzona także w badaniu celów i motywów podróży cudzoziemców do Polski, odnosi się zwłaszcza do roku 2003. Na marginesie warto zauważyć, że tendencja do skracania pobytów jest obserwowana nie tylko w zagranicznej turystyce przyjazdowej do Polski, ale także do innych krajów europejskich.

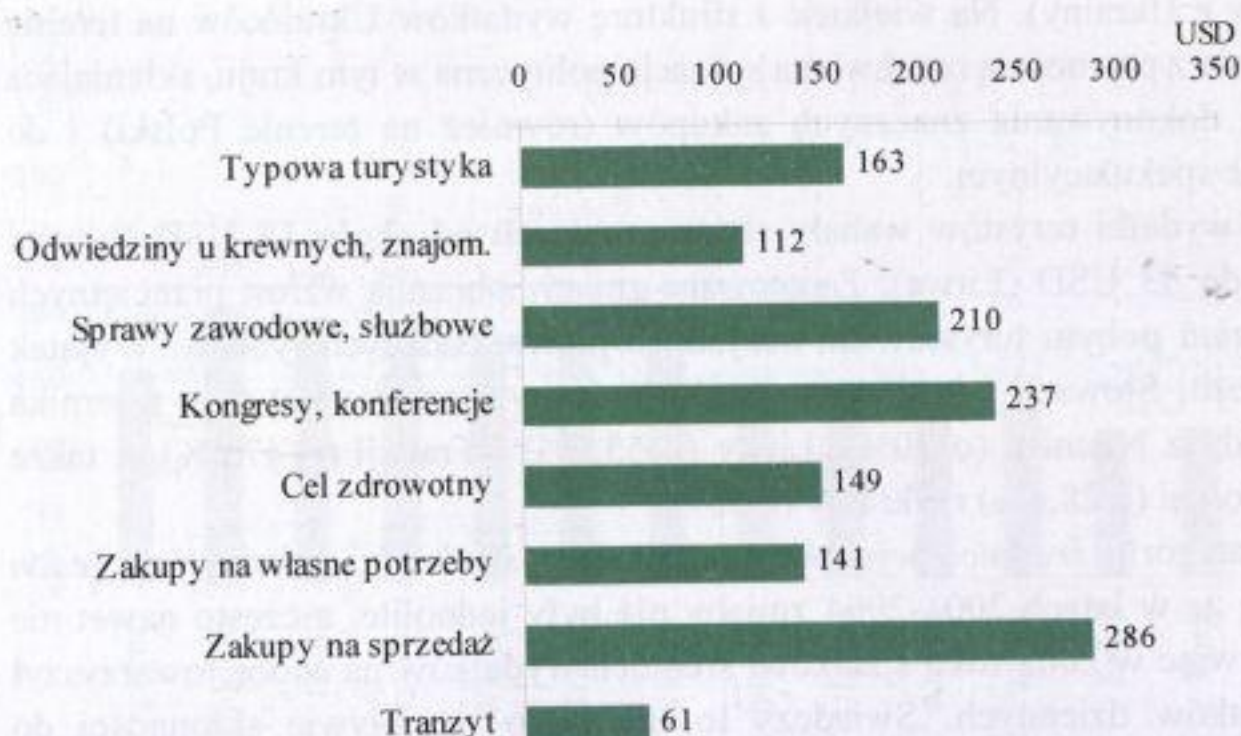
Rys. 4. Zmiany wielkości przeciętnych wydatków nierezydentów w latach 2001-2004

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań Instytutu Turystyki.

Wzrost przeciętnych wydatków turystów w Polsce w 2004 roku odzwierciedla struktura wydatków w zależności od celu podróży. Spośród celów zaliczanych do turystycznych największe wydatki były związane z pobytami o charakterze służbowym (210 USD na osobę; ich wzrost był także największy: o 55,6% więcej niż w roku poprzednim). Wysokie wydatki związane były zwłaszcza z kongresami i konferencjami (237 USD na osobę) oraz z prywatnymi przyjazdami szkoleniowymi (232 USD). Bardzo dużo wydawały również osoby podróżujące w celu dokonania w Polsce zakupów. W 2004 roku warto zwrócić uwagę na coraz liczniejsze przyjazdy w celach zdrowotnych i związane z tym wydatki. Analizując wydatki według celu podróży trzeba także podkreślić znaczący wzrost wydatków osób przyjeżdżających w celach typowo turystycznych (o ok. 29,4%).

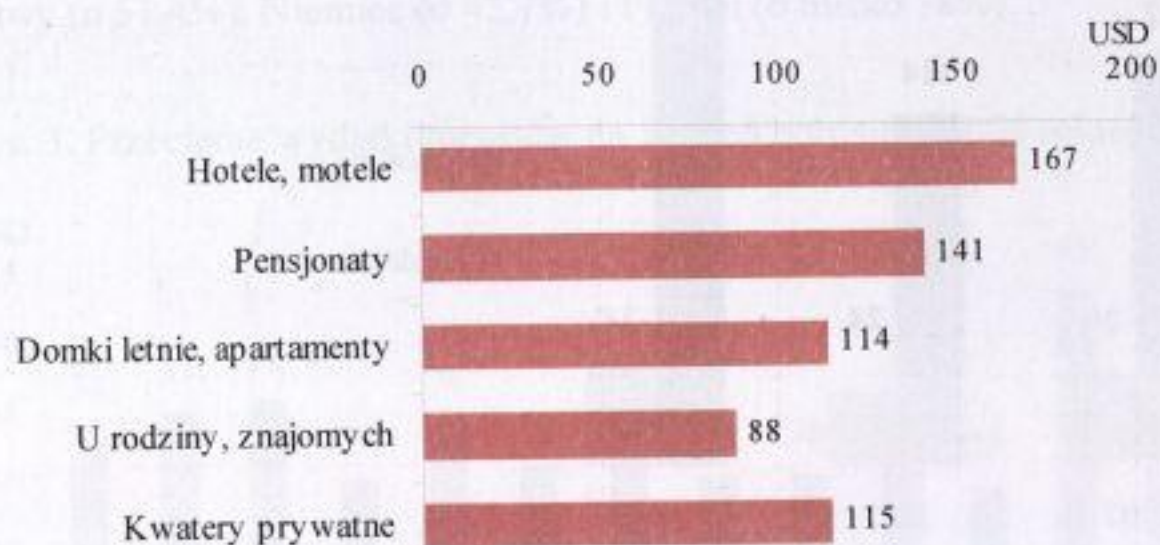
Rys. 5. Wydatki turystów w 2004 roku według celu podróży (w USD)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r.

W 2004 roku – podobnie jak w latach poprzednich – najwięcej wydawały osoby zatrzymujące się w hotelach i motelach (167 USD na osobę, o 22,8% więcej niż w roku poprzednim). Najniższe wydatki związane były z zamieszkaniem u rodziny lub znajomych (88 USD) i z wyborem domków letnich i apartamentów jako miejsca noclegu (114 USD).

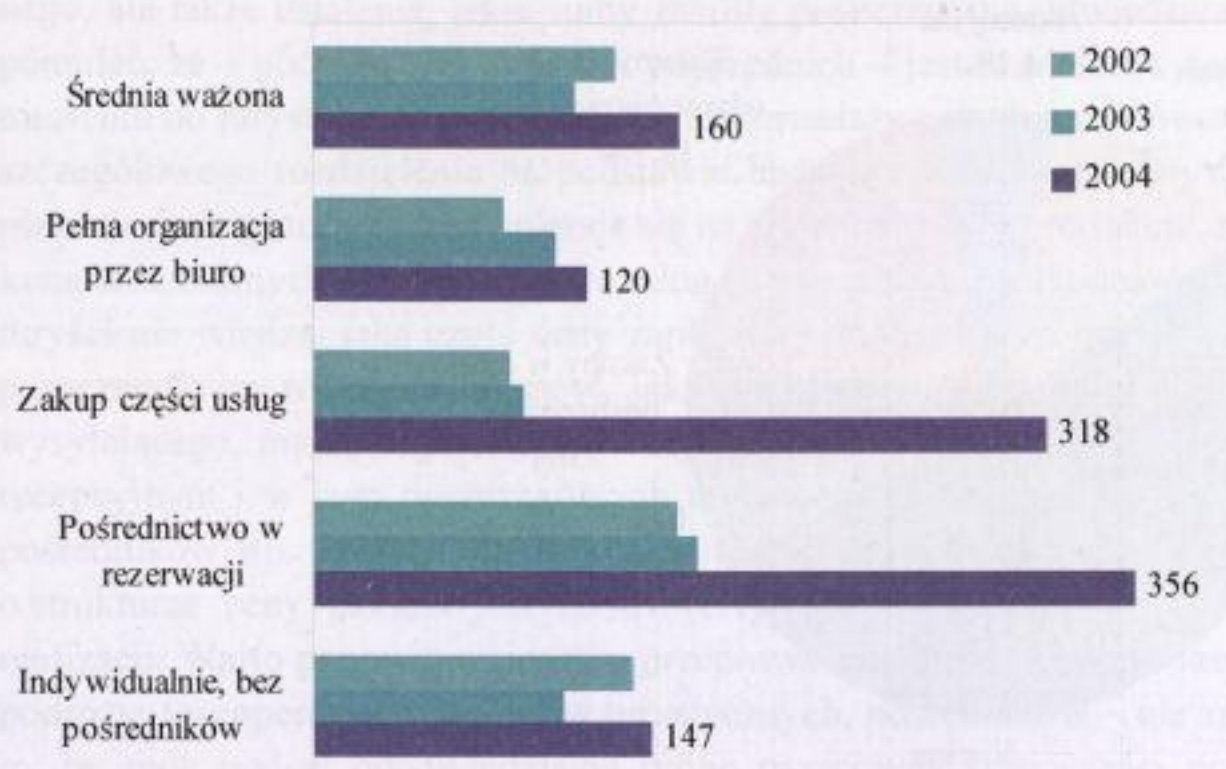
Rys. 6. Wydatki turystów w 2004 roku według rodzaju wykorzystywanej bazy noclegowej (w USD)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r.

Analizując wyniki badań z 2004 roku warto zwrócić uwagę, że w największym stopniu wzrosły wydatki osób kupujących część usług (ponad trzykrotnie) oraz korzystających z pośrednictwa w rezerwacji (ponad dwukrotnie). Wydaje się, że zjawisko to można wiązać z ogólnoswiatową tendencją do stopniowego umniejszania roli biur podróży i zastępowania pełnych pakietów turystycznych usługami kupowanymi samodzielnie lub częściowo rezerwowanymi przez internet. W niewielkim stopniu zmienił się natomiast poziom wydatków osób kupujących całe pakiety. Należy przypuszczać, że zmiany obserwowane w tym segmencie wynikają przede wszystkim ze zmian cen pakietów turystycznych.

Rys. 7. Wydatki turystów w latach 2002-2004 według sposobu organizacji podróży (w USD)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

6.2. Wydatki według rodzajów i miejsca ponoszenia

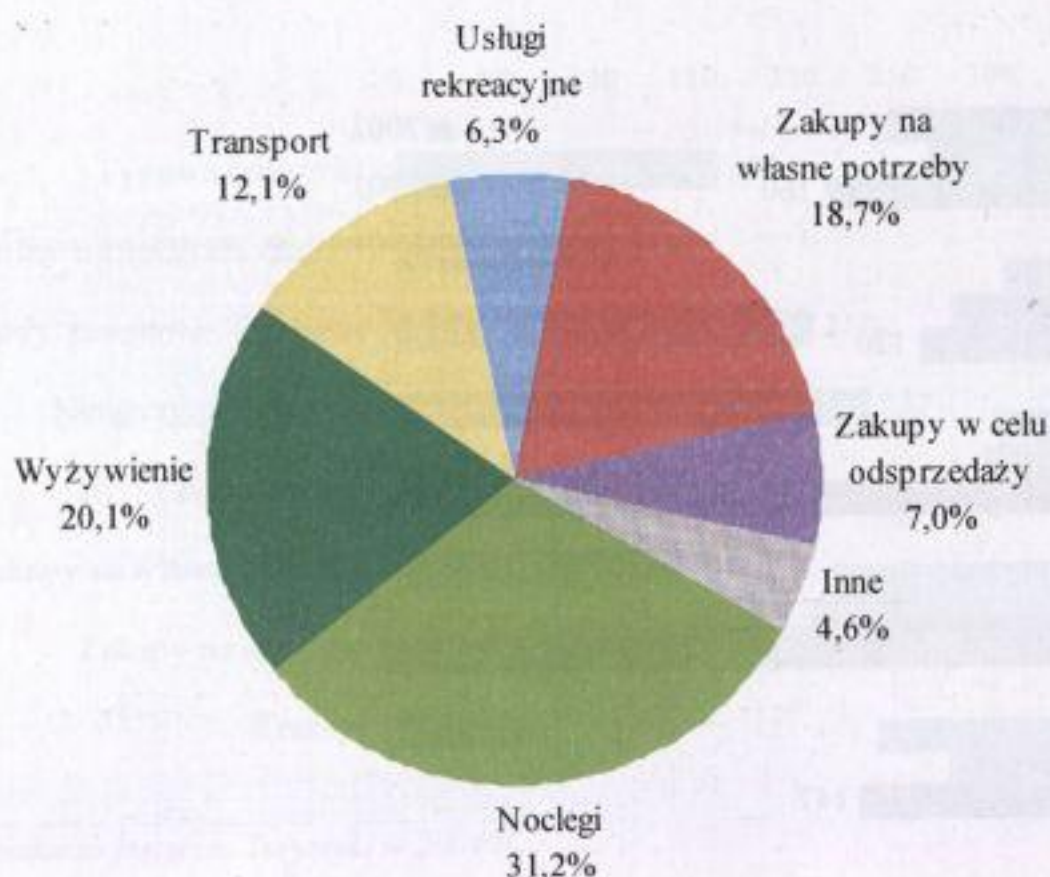
Analizując strukturę wydatków według rodzajów warto zauważyć, że od kilku lat jest ona dość ustabilizowana, zwłaszcza jeśli idzie o udział wydatków na noclegi, wyżywienie i transport. W 2004 roku 31,2% sum pozostawionych w Polsce turyści przeznaczili na noclegi (o 1,3 pkt % mniej niż w roku poprzednim), a jedną piątą na wyżywienie (20,1%, o 1,7 pkt % więcej). W porównaniu z poprzednim rokiem znaczenie obydwu tych pozycji w łącznym budżecie pozostało na niezmiennym poziomie. Warto zwrócić uwagę na dość znaczny wzrost wydatków na zakupy (zarówno na własne potrzeby, jak i na sprzedaż) oraz obniżenie się udziału wydatków na usługi rekreacyjne (o 2,7 pkt %). Wydatki na zakupy (na własne potrzeby oraz w celu odsprzedaży) stanowiły łącznie 25,7% budżetów turystów wobec 23,3% w 2003 i 22,1% w 2002 roku. Wydatki na zakupy stanowiły w 2004 roku bardzo ważną część budżetów osób przyjeżdżających z Ukrainy (aż 77,1%), Białorusi (52,1%), Rosji (47,8%) i Litwy (46,4%). Również Niemcy przeznaczali dość duże sumy na zakupy na własne potrzeby (ok. 16,1%).

Tab. 14. Struktura wydatków poniesionych przez turystów na terenie Polski w latach 2000-2004 (w %)

	2000	2001	2002	2003	2004
Noclegi	30,7	35,7	31,9	32,5	31,2
Wyżywienie	21,2	23,4	21,3	18,4	20,1
Transport	8,6	10,0	11,7	13,2	12,1
Usługi rekreacyjne	7,7	8,3	8,7	9,0	6,3
Zakupy na własne potrzeby	18,3	16,3	19,1	20,5	18,7
Zakupy w celu odsprzedaży	8,8	1,9	3,0	2,8	7,0
Inne	4,3	3,6	3,9	3,4	4,6
Brak danych	0,4	0,8	0,4	0,2	0,0

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Rys. 8. Struktura wydatków poniesionych przez turystów na terenie Polski w 2004 roku (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r.

Rozbudowanie kwestionariusza badawczego w części dotyczącej struktury wydatków pozwala na rozszacowanie wydatków ponoszonych w ramach głównych grup rodzajowych, zwłaszcza w odniesieniu do wyżywienia i transportu. Tak więc wśród wydatków przeznaczonych na wyżywienie blisko 46% wiązać należy z korzystaniem z usług gastronomii, a 16,6% z zakupami żywności. W kosztach transportu największy udział (60%) ma zakup paliwa, a tylko niespełna 5% zakup biletów. Analizując te dane warto jednak pamiętać, że tak szczegółowe badanie przeprowadzono w 2004 roku po raz pierwszy. Jego wyniki należy traktować ostrożnie, zwłaszcza że w odpowiedziach zanotowano duży udział braku danych¹⁸.

Ze względu na znaczenie popytu turystycznego nierezydentów dla gospodarki kraju istotne jest również miejsce ponoszenia wydatków, a zwłaszcza ich podział na te, które zasiliły gospodarkę kraju generującego ruch turystyczny, i te, które wpłynęły do regionów recepcyjnych. Od 2004 roku informacja ta jest również wykorzystywana do szacowania (i weryfikacji danych ze źródeł bankowych) tej części ogólnych przychodów dewizowych kraju, która pochodzi z wydatków ponoszonych za granicą, ale zasila polską gospodarkę.

Tab. 15. Struktura wydatków turystów poniesionych przed podróżą w latach 2000-2004 (w %)

	2000	2001	2002	2003	2004
Zakup pakietu usług	24,8	22,8	22,8	26,9	23,9
Transport	53,1	61,3	62,4	61,3	61,2
Inne	19,6	15,7	14,3	11,7	11,5
Brak danych	2,5	0,2	0,5	0,1	3,4

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

¹⁸ Turyści byli w stanie podzielić swoje wydatki na główne grupy rodzajowe, mieli natomiast kłopot z bardziej szczegółowym rozszacowaniem w ramach grup głównych.

Ważna jest jednak nie tylko próba rozdzielenia wydatków na sumy pozostające w kraju stałego zamieszkania turysty i te, które wpłynęły do systemu ekonomicznego kraju recepcyjnego, ale także ustalenie, jakie sumy zasilły poszczególne odwiedzane regiony. Warto przypomnieć, że – podobnie jak w latach poprzednich – jest to niełatwe zadanie, zwłaszcza w odniesieniu do turystyki masowej, opartej na sprzedaży całych pakietów usług, niemożliwych do szczegółowego rozdzielenia na podstawie badania ankietowego turystów. Tradycyjne, kompleksowe usługi turystyczne opierają się na zintegrowanym produkcie, złożonym z wielu usług komplementarnych. Kupując pakiet usług (wycieczkę czy kilkudniowy pobyt wypoczynkowy) turyści nie wiedzą, jaka część ceny zapłaconej przez nich za imprezę turystyczną odpowiada poszczególnym rodzajom kosztów, jaka przeznaczona jest na zakup usług na terenie kraju wysyłającego, marżę organizatorów czy transport, jaka zaś – na usługi świadczone w kraju recepcyjnym i w jego poszczególnych regionach: noclegowe, żywieniowe, rozrywkę, marżę pośredników itp. Postulat nałożenia na touroperatorów obowiązku poinformowania klienta o strukturze ceny pakietu jest kontrowersyjny i co więcej, nie doczekał się do tej pory realizacji. Warto ponowić wniosek o przeprowadzenie badań wśród szeroko rozumianych biur podróży: touroperatorów, agentów turystycznych, pośredników – nie zaś wśród turystów – po to, by móc podjąć odpowiedzialną próbę oszacowania tej części przychodów zasilających gospodarkę turystyczną.

Tab. 16. Poziom i struktura wydatków poniesionych przed podróżą (wybrane kraje)

	2003				2004			
	USD na osobę	w tym na (w %):			USD na osobę	W tym na (w %):		
		pakiet	transport	pozostałe		Pakiet	transport	pozostałe
Ogółem	62,8	26,9	61,3	11,8	72,3	23,9	61,2	14,9
UE 15 (bez Niemiec)	94,8	30,7	61,2	8,1	128,5	32,6	61,1	6,3
Niemcy	51,0	25,2	52,8	22,0	58,0	24,2	56,0	19,8
Francja	99,2	39,2	54,8	6,0	141,9	52,1	42,0	5,9
W. Brytania	151,0	11,2	84,7	4,1	136,8	24,0	70,7	5,3
Austria	69,6	0,0	97,5	2,5	97,1	18,9	76,5	4,5
Włochy	100,0	26,4	71,8	1,8	162,1	29,4	68,1	2,5
Skandynawia	139,0	35,1	61,3	3,6	159,5	30,3	66,9	2,8
Beneluks	46,0	14,0	62,1	23,9	83,2	25,5	59,4	15,1
USA	546,5	8,7	91,3	0,0	502,8	6,4	93,2	0,4
Kraje sąsiedzkie (bez Niemiec)	20,3	29,8	56,0	14,2	22,9	13,0	46,6	40,4
Pozostałe kraje	83,4	13,1	84,4	2,5	101,6	22,5	64,3	13,2

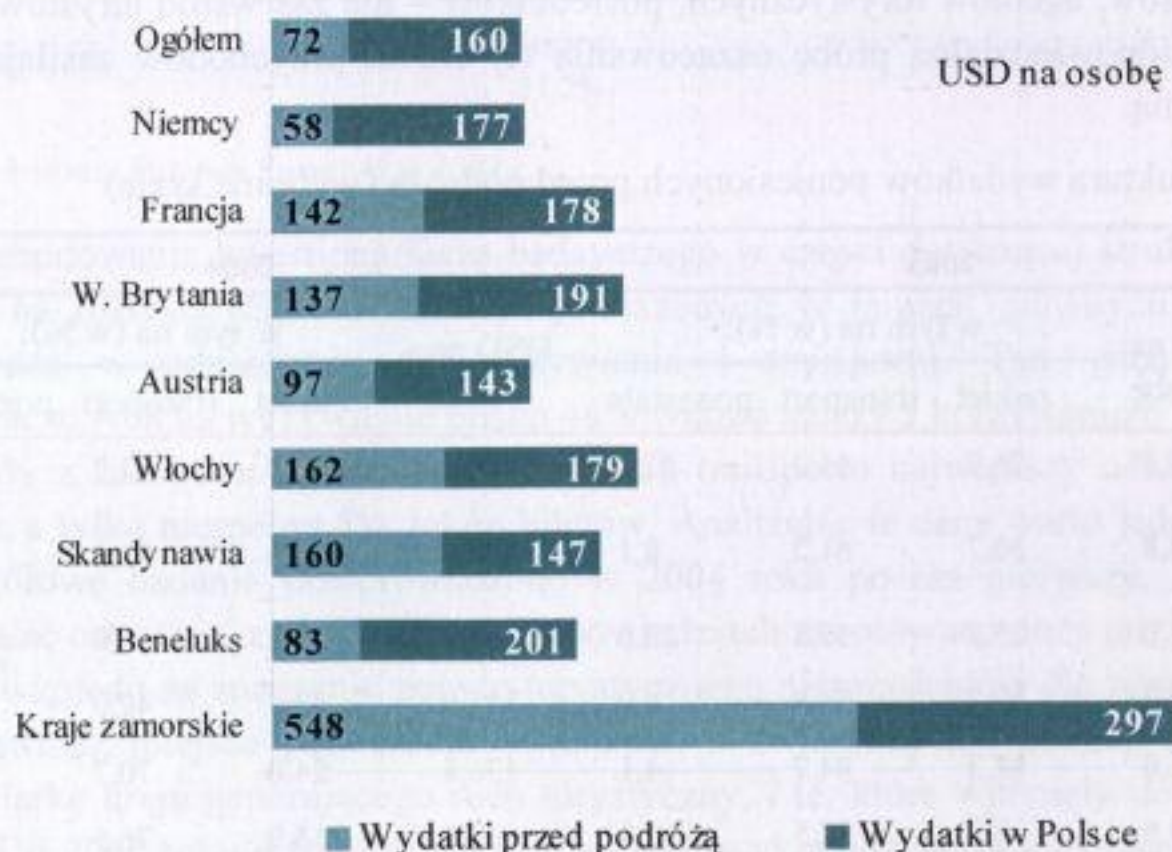
Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2003-2004.

W 2004 roku poziom wydatków ponoszonych przed podróżą wzrósł w stosunku do poprzedniego roku o ponad 15%. Podobnie jak w latach poprzednich, w badanym okresie najmniej przed podróżą wydawali mieszkańcy krajów ościennych, najwięcej – krajów zamorskich, Włoch, Skandynawii, Francji i Wielkiej Brytanii. Zjawisko to jest zrozumiałe; wynika nie tylko z bliskiej odległości, a co za tym idzie mniejszych kosztów transportu, ale także z przewagi przyjazdów organizowanych przez biura podróży i większego udziału kosztów zakupu części usług za granicą. Udział kosztów transportu w wydatkach poniesionych przed

podróżą jest od wielu lat bardzo zbliżony: w 2001 r. – ponad 61%, w 2002 r. – 62,4%, w 2003 r. – 61,3%, a w 2004 – 61,2%. Spada natomiast udział wydatków na cały pakiet turystyczny (z 26,9% w 2003 r. do 23,9% w 2004 r.).

Jak wynika z powyższej analizy, dużemu wzrostowi przeciętnych wydatków na terenie Polski towarzyszył wzrost (aczkolwiek znacznie mniejszy) wydatków poniesionych przed podróżą, a co za tym idzie – również wydatków łącznych. Wyższe łączne wydatki ponosili przede wszystkim turyści z krajów Beneluksu, Francji i Włoch. Niższe wydatki łączne (lub na tym samym poziomie) zanotowano w odniesieniu do osób przyjeżdżających z krajów zamorskich i Wielkiej Brytanii, mimo znacznego wzrostu tej ich części, która była poniesiona na terenie Polski. Wydaje się, że zjawisko to należy wiązać ze spadkiem cen w transporcie lotniczym, zwłaszcza w połączeniach z Wielką Brytanią.

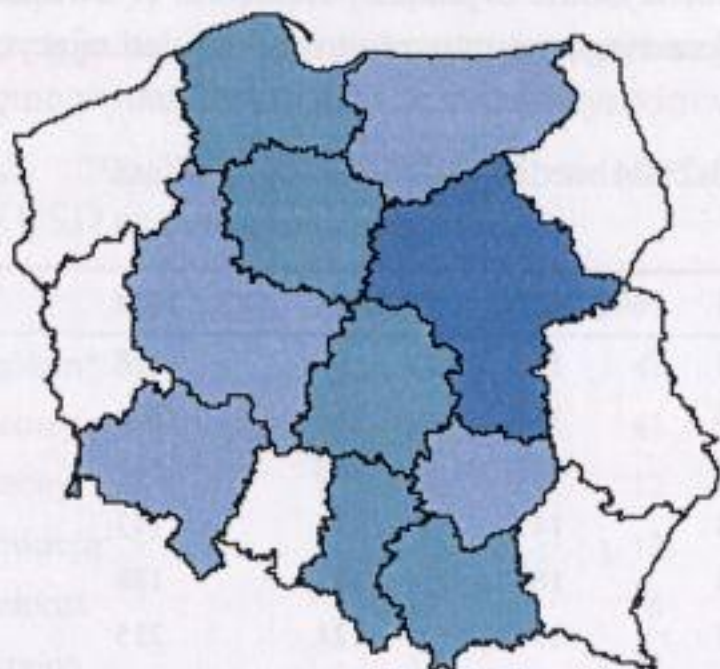
Rys. 9. Łączne wydatki na podróż poniesione przez turystów odwiedzających Polskę w 2004 roku

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Dokładne rozszacowanie wydatków według regionów nie jest przy obecnym stanie badań możliwe. Mimo to warto prześledzić poziom wydatków turystów, którzy wskazali poszczególne regiony kraju bądź wybrane wielkie miasta jako miejsce najdłuższego pobytu. Należy pamiętać, że podane informacje nie określają poziomu wydatków poniesionych właśnie we wskazanym regionie (województwie); pokazują tylko przeciętne wydatki badanych, którzy w tych miejscach spędzili najwięcej czasu.

Mapa 3. Przeciętne wydatki według województw w 2003 roku

Mapa 4. Przeciętne wydatki według województw w 2004 roku

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Tab. 17. Przeciętne wydatki turystów w latach 2000-2004 według odwiedzanych województw (w USD na osobę)

	2000	2001	2002	2003	2004
Zachodniopomorskie*	89	84	127	89	141
Pomorskie	130	125	149	128	225
Warmińsko-mazurskie	141	118	127	111	177
Podlaskie	119	97	117	86	124
Lubuskie	108	76	83	64	118
Wielkopolskie	116	130	127	117	166
Kujawsko-pomorskie	130	130	123	121	175
Łódzkie	132	158	145	133	168
Mazowieckie	150	163	163	148	185
Świętokrzyskie	147	172	146	114	166
Lubelskie	118	90	97	81	152
Dolnośląskie	102	101	122	109	152
Opolskie	131	143	133	96	118
Śląskie	139	144	144	128	146
Małopolskie	141	167	151	131	151
Podkarpackie	131	158	106	79	145

* Jeśli turysta odwiedził kilka województw, podajemy wielkość wydatków dla tego województwa, w którym przebywał najdłużej.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Wzrost przeciętnych wydatków turystów w Polsce w 2004 roku znajduje odzwierciedlenie w poszczególnych regionach. Z badań wynika, że zwiększyły się wydatki osób zatrzymujących się we wszystkich województwach, a zwłaszcza w lubelskim, lubuskim, pomorskim i podkarpackim. Wzrosły także wydatki osób wskazujących wielkie miasta jako miejsca najdłuższego pobytu (zwłaszcza turystów odwiedzających Lublin, Poznań i Szczecin).

Warto zwrócić uwagę na największy (ponad dwukrotny) wzrost wydatków ponoszonych w Lublinie; wynikał on przede wszystkim z nasilonych zakupów dokonywanych przez Ukraińców w ostatnim kwartale 2004 roku. Z kolei wysokie wydatki ponoszone w związku z pobytami w Poznaniu i Szczecinie to efekt zwiększonego popytu ze strony odwiedzających z Niemiec.

Tab. 18. Przeciętne wydatki turystów w latach 2000-2004 według odwiedzanych miast (w USD na osobę)

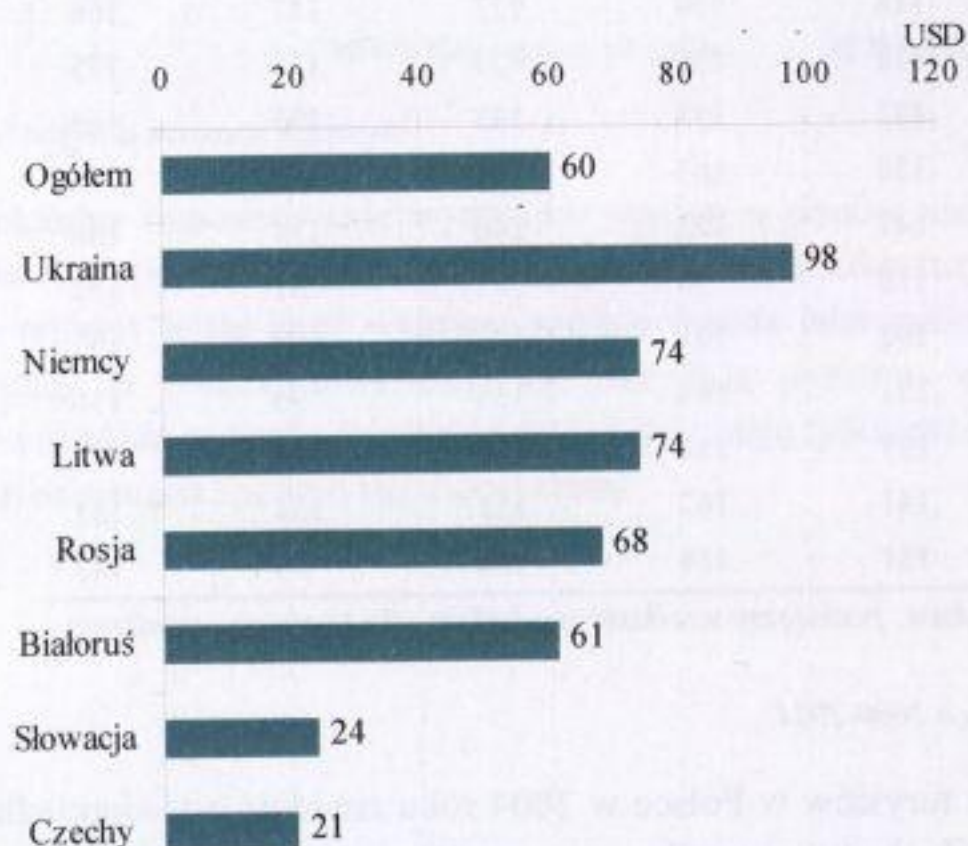
	2000	2001	2002	2003	2004
Białystok	164	123	117	93	128
Warszawa	157	185	181	166	196
Katowice	139	154	141	110	141
Kraków	130	164	147	131	143
Łódź	128	174	162	133	188
Poznań	125	157	154	121	215
Szczecin	122	115	118	88	143
Lublin	117	117	116	101	245
Gdańsk	111	120	142	120	194
Wrocław	110	142	131	116	167
Częstochowa	90	120	127	142	162

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

6.3. Wydatki odwiedzających jednodniowych

Wyniki badań pozwalają stwierdzić, że przeciętne wydatki osób nie korzystających na terenie Polski z noclegu (odwiedzających jednodniowych) wyniosły w 2004 roku 60 USD, o dwie trzecie więcej niż w roku poprzednim. Najwyższe wydatki deklarowali Ukraińcy (98 USD), najniższe – Czesi i Słowacy (odpowiednio 21 USD i 24 USD).

Rys. 10. Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w 2004 roku według krajów (w USD)

* Średnia ważona.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r.

Warto zwrócić uwagę na znaczący wzrost przeciętnych wydatków ponoszonych przez odwiedzających jednodniowych ze wszystkich krajów ościennych, a zwłaszcza z Ukrainy (ponad dwukrotny) i Niemiec (o 64,4%). Dość znacznie wzrosły także wydatki Słowaków i Litwinów. Sytuacja na rynku walutowym oraz sytuacja polityczna na Ukrainie spowodowały, że przeciętne wydatki wzrastały przede wszystkim w ostatnim kwartale 2004 roku.

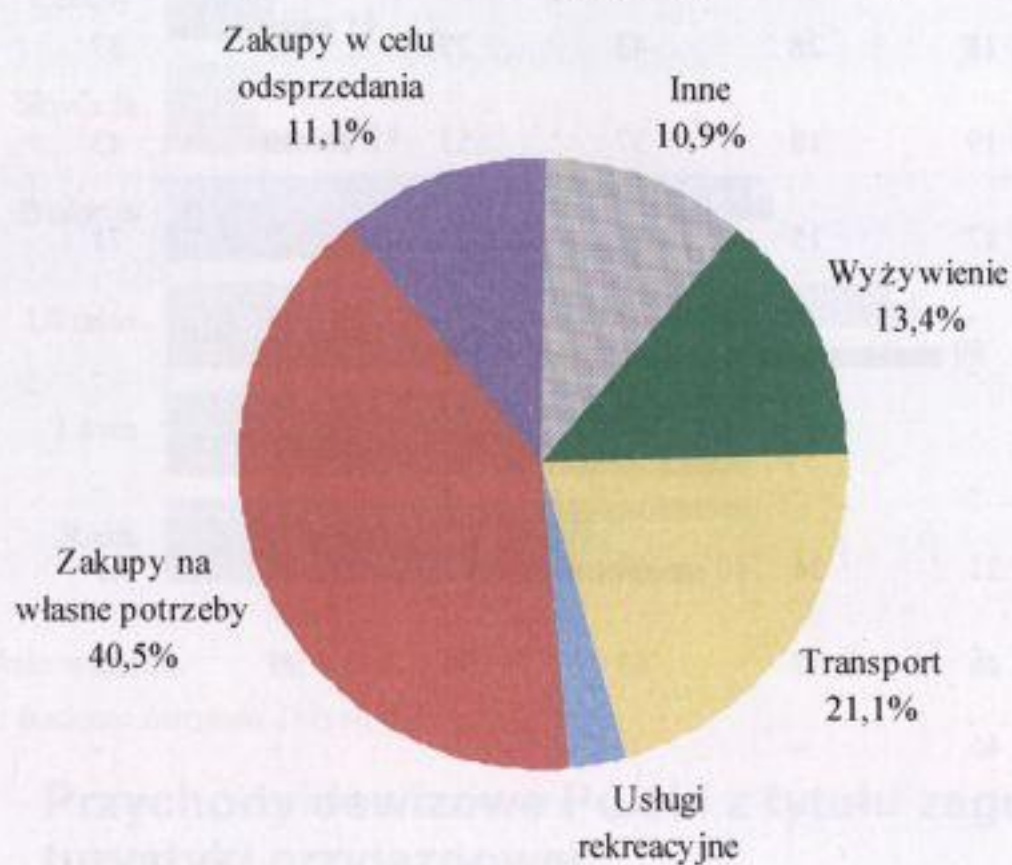
Tab. 19. Przeciętne wydatki odwiedzających jednodniowych w latach 2000-2004 (w USD na osobę)

	2000	2001	2002	2003	2004	2004:2003
Ogółem*	44	41	46	36	60	1,67
Niemcy	53	41	51	45	74	1,64
Czechy	14	12	14	14	21	1,50
Słowacja	15	12	10	12	24	2,00
Białoruś	37	76	77	48	61	1,27
Ukraina	51	92	95	44	98	2,23
Litwa	52	76	63	49	74	1,51
Rosja	115	75	54	52	68	1,31

* Średnia ważona.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Rys. 11. Struktura wydatków odwiedzających jednodniowych w 2004 roku (w %)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r.

W 2004 roku odwiedzający jednodniowi wydali największe sumy w związku z zakupami na własne potrzeby. Było to o kilka punktów procentowych więcej niż w 2003 roku, na poziomie roku 2002 (w 2004 r. – 40,5%, w 2003 r. – 37,4%, w 2002 r. – 40,8%). Zakupy na własne potrzeby miały największy udział w wydatkach odwiedzających jednodniowych ze Słowacji, Czech i Białorusi. Na wyżywienie odwiedzający jednodniowi przeznaczili około 13,4% ogółu wydatków, na transport – 21,1% (wobec 19,4% w 2003 r.). Warto podkreślić, że znacząco wzrosły wydatki przeznaczone na zakupy w celu odsprzedaży: w 2004 r. wyniosły około 11,1% (wobec 5,2% w 2003 r. i 4,0% w 2002 r.). Zakupów na sprzedaż dokonywali przede wszystkim Ukraińcy (przeznaczili na to aż 48,5% pozostawionych w Polsce sum), zwłaszcza w ostatnim kwartale ubiegłego roku.

W 2004 roku w badaniu odwiedzających jednodniowych – podobnie jak w badaniu turystów – został rozbudowany kwestionariusz w części dotyczącej struktury wydatków. Pozwoliło to na rozszacowanie wydatków ponoszonych w ramach głównych grup rodzajowych, zwłaszcza na wyżywienie, transport i zakupy na własne potrzeby. Tak więc ponad 52% wydatków przeznaczonych na wyżywienie należy wiązać z korzystaniem z usług gastronomii, a około 33% – z zakupami żywności. W kosztach transportu największy udział (aż 72%) ma paliwo, a blisko 12% przeznaczono na naprawę samochodów. Z badań wynika, że na zakup biletów w transporcie publicznym i wynajem samochodów wydano niewielkie sumy. Z puli wydatków na zakupy na własne potrzeby około 17% przeznaczono na odzież i obuwie, a nieco ponad 5% na alkohol. Podobnie jak przy analizie wydatków turystów trzeba pamiętać, że tak szczegółowe badanie przeprowadzono w 2004 roku po raz pierwszy, co oznacza, że wyniki należy traktować ostrożnie.

Tab. 20. Wydatki odwiedzających jednodniowych według krajów w 2004 roku (w USD)

	Niemcy	Czechy	Słowacja	Białoruś	Ukraina	Litwa	Rosja	Ogółem
Razem	74	21	24	61	98	74	68	60
Podróżujący:								
Samotnie	110	30	31	86	103	102	110	80
Z rodziną, znajomymi	65	11	22	51	70	63	51	51
Cel podróży:								
Przejazd tranzytem	57	18	28	43	27	43	37	39
Turystyczny / prywatny	52	19	18	37	53	49	43	44
Służbowy / handlowy	56	17	15	64	98	67	71	56
Zdrowotny	84	-	-	81	-	94	-	85
Szkoleniowy	68	-	-	154	-	116	-	69
Środek transportu:								
Samolot	31	-	-	-	-	-	-	31
Samochód osobowy	75	21	24	62	71	70	63	59
Samochód ciężarowy	59	46	37	63	96	98	100	78
Kolej	89	46	-	-	-	-	-	72
Prom/statek	32	-	-	-	-	-	-	32
Autokar	-	-	-	21	158	-	-	61
Pieszo/rower	49	19	-	5	29	-	-	27

* Średnia ważona.

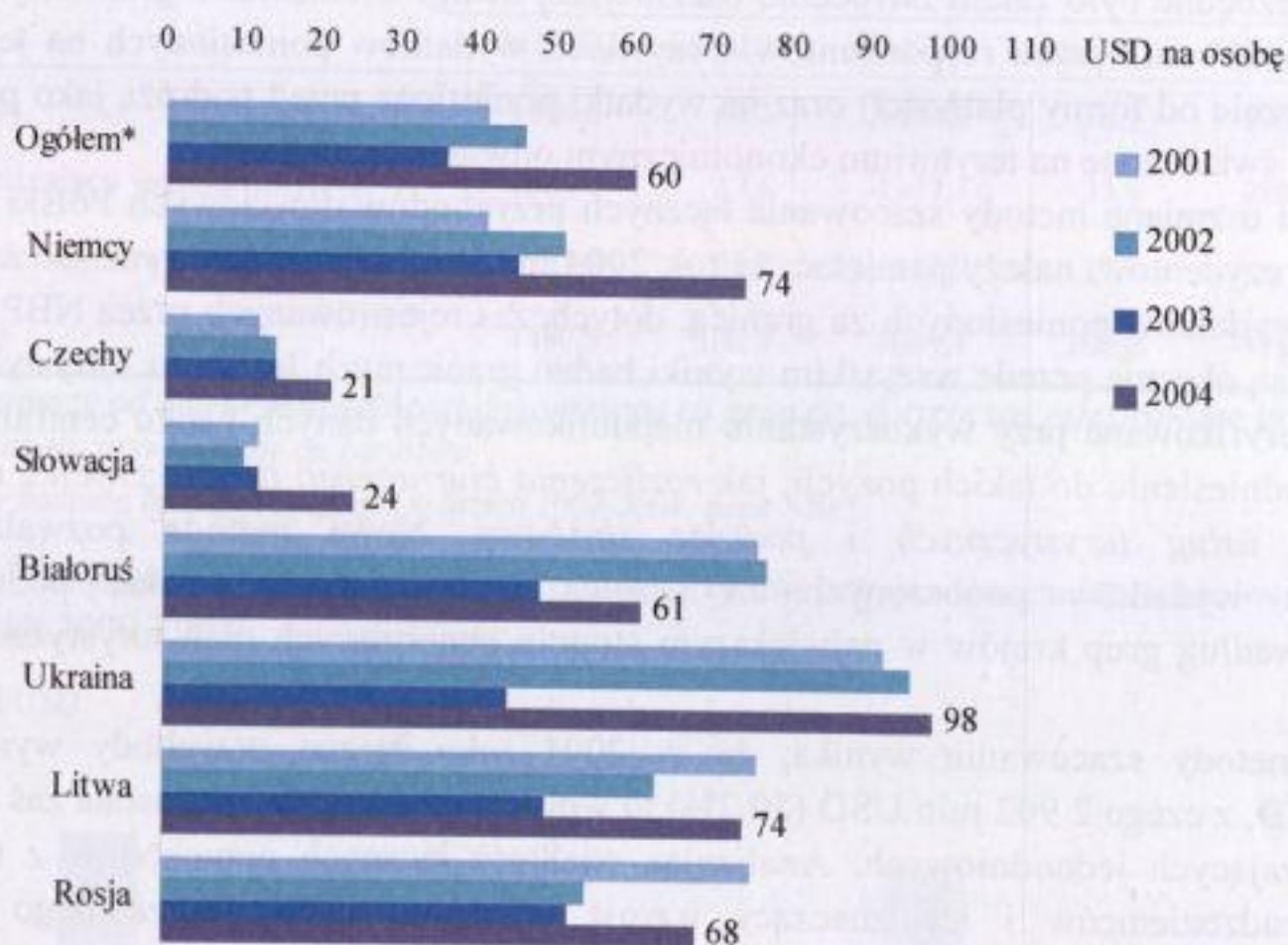
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

W 2004 roku w związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej nasiliło się zjawisko korzystania na terenie naszego kraju z niektórych usług medycznych (stomatologia), rehabilitacyjnych i sanatoryjnych. Dotyczy to przede wszystkim Niemców. Przeciętne wydatki na osobę na łącznie ujęte cele zdrowotne były wyższe niż średnia dla całej badanej zbiorowości (o blisko 42%). Również osoby przyjeżdżające w celach szkoleniowych wydawały więcej niż wyniosła średnia dla całej próby. Osoby wskazujące na turystyczny cel podróży, przejeżdżające tranzytem oraz podróżujące w celach służbowych deklarowały w 2004 roku

wydatki na niższym poziomie niż średnia dla wszystkich celów i ogółu badanych (odpowiednio 44 USD, 39 USD i 56 USD). Podobnie jak w poprzednich latach, podróżujący samotnie wydawali znacznie więcej niż przyjeżdżający w towarzystwie rodzin i znajomych (odpowiednio 80 i 51 USD).

Obserwacja zmian w poziomie wydatków odwiedzających jednostkowych w dłuższym okresie raz jeszcze dowodzi, że pozostają one w ścisłej korelacji z poziomem cen w Polsce oraz w krajach ościennych, sytuacją na rynku walutowym oraz – co było widać w ostatnim kwartale 2004 roku – sytuacją polityczną w regionie. Warto podkreślić, że po okresie dużego spadku notowanego w 2003 roku, w 2004 roku wydatki odwiedzających jednostkowych z niektórych krajów wróciły do poziomu sprzed trzech lat (np. Litwa, Ukraina), a nawet go przekroczyły (Niemcy). Wzrosły również wydatki Czechów i Słowaków, chociaż od wielu lat kształtują się one na niskim poziomie (10-24 USD).

Rys. 12. Zmiany wielkości przeciętnych wydatków odwiedzających jednostkowych w latach 2001-2004

* Średnia ważona.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

6.4. Przychody dewizowe Polski z tytułu zagranicznej turystyki przyjazdowej

Wielkość i struktura przychodów w latach 2000-2004

Do 2003 roku wielkość i struktura przychodów dewizowych Polski z tytułu przyjazdów cudzoziemców były szacowane na podstawie trzech elementów:

- wydatków turystów, obliczonych na podstawie badań granicznych prowadzonych w ramach Programu Badań Statystycznych Statystyki Publicznej,
- wydatków odwiedzających jednostkowych, również ustalonych na podstawie wyników tych badań,
- danych NBP przygotowywanych do bilansu płatniczego sporządzanego na bazie płatności.

W 2004 roku Instytut Turystyki wprowadził zmiany w sposobie szacowania łącznych przychodów dewizowych kraju z tytułu przyjazdów cudzoziemców. Miały one dwie główne przyczyny:

Po pierwsze, Narodowy Bank Polski zmienił metodę szacowania bilansu płatniczego kraju w pozycji *podróże* z zestawień dokonywanych *na bazie płatności* na zestawienia dokonywane *na bazie transakcji*; oznacza to, że w publikowanym bilansie płatniczym znajdują się nie tylko rozliczenia polskich podmiotów gospodarczych z zagranicą, doszacowywane poprzednio przez Instytut Turystyki do wydatków poniesionych przez nierezydentów na terenie Polski, które ustalano na podstawie badań granicznych, ale także wszystkie transakcje dokonywane przez odwiedzających na terytorium ekonomicznym naszego kraju. Co więcej, zgodnie z decyzjami Unii Europejskiej nie są rejestrowane transakcje drobne, o wartości nie przekraczającej 10 tys. EUR.

Po drugie, w turystyce zagranicznej narasta tendencja do posługiwania się bezgotówkowymi formami płatności i skłonność do zakupu usług w miejscu stałego zamieszkania, przed wyjazdem. Niezbędne było zatem zwrócenie baczniejszej uwagi w badaniach granicznych na konieczność podawania przez respondentów wszystkich wydatków poniesionych na terenie Polski (niezależnie od formy płatności) oraz na wydatki poniesione przed podróżą jako przedpłata za usługi świadczone na terytorium ekonomicznym odwiedzanego kraju.

Jeśli chodzi o zmianę metody szacowania łącznych przychodów dewizowych Polski z tytułu wizyt nierezydentów, należy pamiętać, że rok 2004 jest rokiem przejściowym. Do szacowania części wydatków poniesionych za granicą, dotychczas rejestrowanych przez NBP, wykorzystywane są obecnie przede wszystkim wyniki badań granicznych Instytutu Turystyki; są one jednak weryfikowane przy wykorzystaniu niepublikowanych danych banku centralnego, zwłaszcza w odniesieniu do takich pozycji, jak *rozliczenia biur/agencji turystycznych z tytułu świadczonych usług turystycznych i podróże służbowe*. Nowa metoda pozwala na rozszacowanie wydatków ponoszonych za granicą i zasilających polskie podmioty gospodarcze według grup krajów w największym stopniu generujących ruch turystyczny do Polski.

Z takiej metody szacowania wynika, że w 2004 roku łączne przychody wyniosły **5 786 mln USD**, z czego 2 902 mln USD (50,2%) to wpływy od turystów, pozostała zaś część – od odwiedzających jednodniowych. Analizując wielkość łącznych przychodów z tytułu przyjazdów cudzoziemców i ich znaczący wzrost w stosunku do poprzedniego roku (aż o 42,2%¹⁹) warto zauważyć, że wpłynęły na to następujące zjawiska:

- znaczący wzrost liczby przekroczeń granicy (w skali roku o 18,8%), w tym z krajów w największym stopniu generujących przychody dewizowe (np. z krajów Unii Europejskiej o 25,3%);
- wzrost liczby przyjazdów z najważniejszego dla Polski rynku generującego ruch turystyczny – Niemiec; nasilony wzrost zaobserwowano zwłaszcza w drugim kwartale roku; dotyczył on przede wszystkim odwiedzających jednodniowych;
- w związku z polityczną i gospodarczą sytuacją na Ukrainie, w czwartym kwartale 2004 roku zanotowano znaczny wzrost liczby przyjazdów rezydentów tego kraju (o ok. 54%) i gwałtowny wzrost ich przeciętnych wydatków, zwłaszcza przeznaczonych na zakupy;
- w związku z wejściem Polski do Unii Europejskiej oraz na skutek utrzymywania się przez większą część roku wysokiego kursu euro, znacząco wzrosły przeciętne wydatki na osobę

¹⁹ Tak duży wzrost wynika także po części z liczenia przychodów w dolarach amerykańskich; przychody liczone w euro dałyby wzrost o 35,7% a w PLN – o 34,7%.

- (zarówno turystów, jak i odwiedzających jednodniowych), zwłaszcza podróżnych z Niemiec i Ukrainy;
- wzrost udziału przychodów od odwiedzających jednodniowych w łącznej sumie przychodów dewizowych (z 33,8% w 2003 r. do 49,8% w 2004 r.); mimo niekorzystnych zmian proporcji warto zauważyć, że łączne przychody od turystów wzrosły o 7,8%;
- wzrost liczby przyjazdów w 2004 roku i wzrost przeciętnych wydatków były w dużej mierze związane z sytuacją polskiej waluty wobec euro i mogą być rozpatrywane przede wszystkim w tym kontekście;
- od kilku lat – wzrost znaczenia transakcji dokonywanych za pośrednictwem banków oraz transakcji bezgotówkowych przy użyciu kart płatniczych; wskazuje na to również stałe zwiększanie się poziomu wydatków ponoszonych przed podróżą, na terenie miejsca zamieszkania turystów.

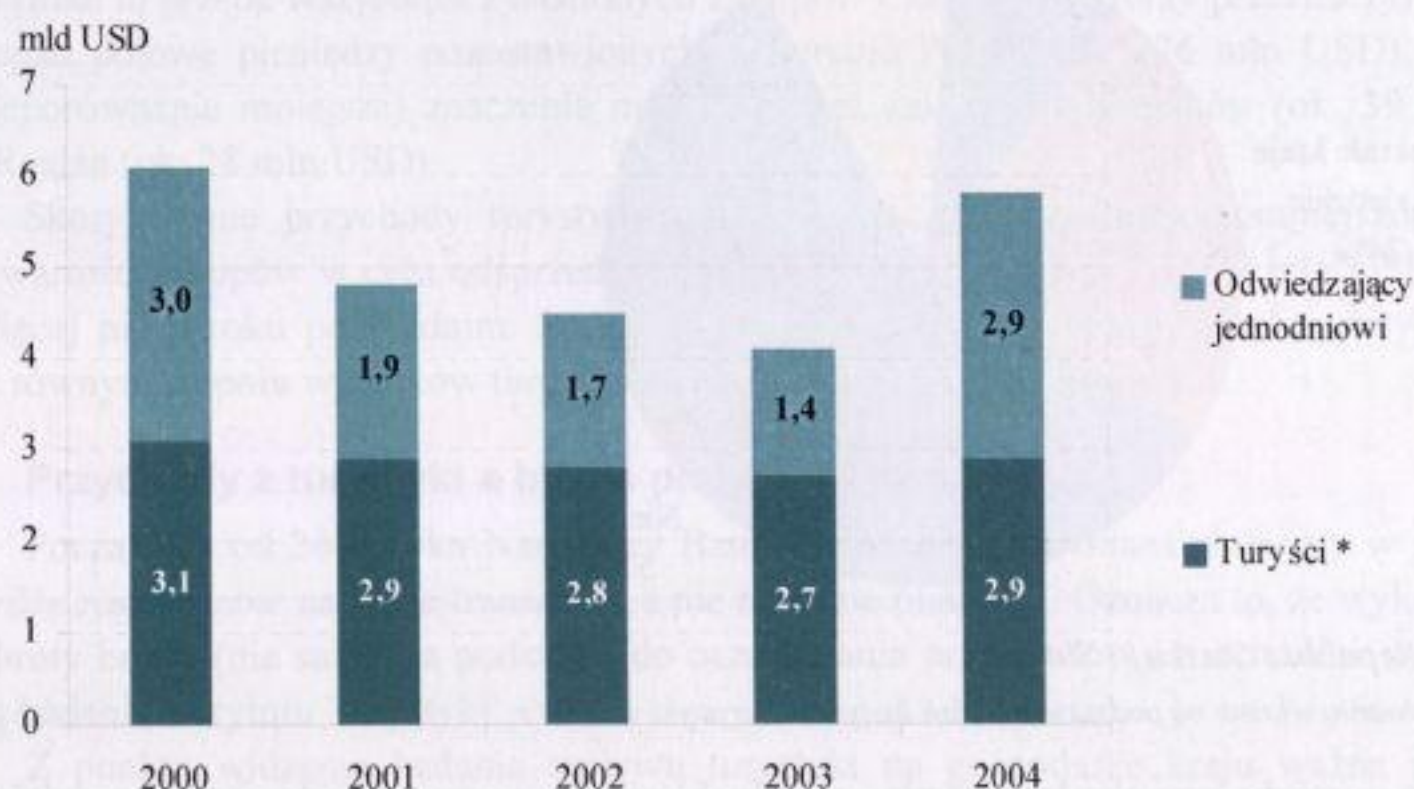
Tab. 21. Wielkość i struktura łącznych przychodów dewizowych Polski w latach 2002-2004

	2002		2003		2004*	
	mln USD	udział %	mln USD	udział %	mln USD	udział %
Turyści	1804,6	40,2	1559,8	38,4	2901,8	50,2
Odwiedzający jednodniowi	1688,9	37,6	1377,3	33,8	2884,4	49,8
Płatności rejestrowane przez NBP	997,0	22,2	1132,0	27,8	- *	- *
Razem	4490,5	100,0	4069,1	100,0	5786,2	100,0

* Począwszy od 2004 roku płatności dokonywane za granicą, dotychczas rejestrowane przez NBP, są wliczane do przychodów od turystów.

Źródła: badania Instytutu Turystyki w latach 2002-2004, dane NBP.

Rys. 13. Łączne przychody dewizowe Polski z tytułu przyjazdów cudzoziemców w latach 2000-2004

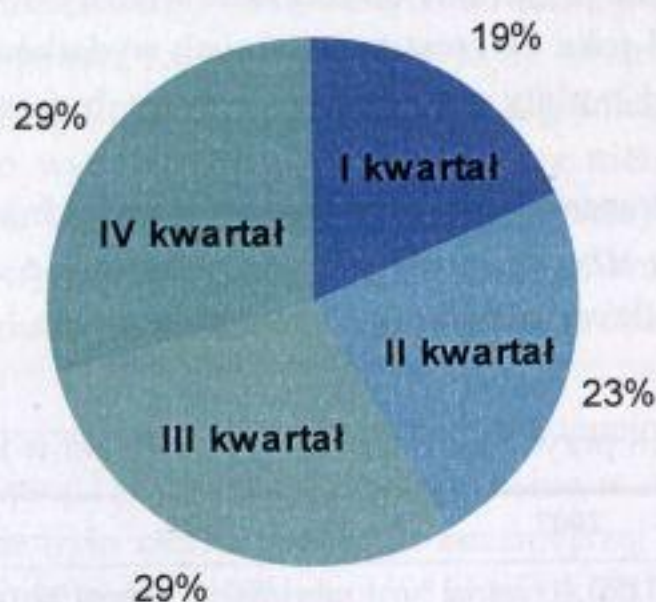
* Łącznie z płatnościami dokonanyymi przed podróżą.

Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Rozszerzenie badań granicznych Instytutu Turystyki o dwie dodatkowe tury pozwala oszacować przychody dewizowe według kwartałów. Warto zwrócić uwagę na ich znaczący, nietypowy wzrost w drugiej połowie roku. Zjawisko to należy wiązać z wejściem Polski do

Unii Europejskiej, gwałtownym spadkiem kursu dolara wobec euro i złotego, a nade wszystko wzmożonymi wydatkami Ukraińców w ostatnim kwartale 2004 roku.

Rys. 14. Łączne przychody dewizowe Polski z tytułu przyjazdów cudzoziemców w 2004 roku według kwartałów

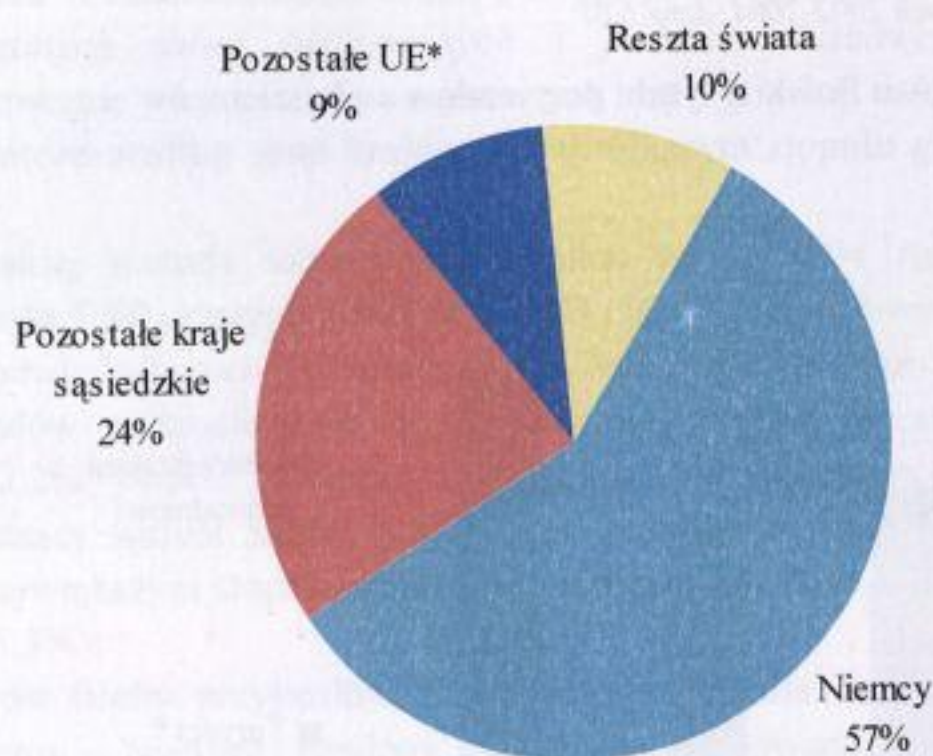

Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki w 2004 r.

Wielkość i kierunki zmian przychodów z wybranych rynków

Duży wzrost przychodów dewizowych Polski w 2004 roku wynika w większym stopniu z przyrostu wydatków odwiedzających jednodniowych niż turystów. 2004 rok to także okres kolejnych zmian w strukturze przychodów z najważniejszych dla Polski rynków.

Rys. 15. Struktura przychodów dewizowych w 2004 roku według grup krajów

* Bez Litwy, Republiki Czeskiej i Słowacji.

Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki w 2004 r.

Znacząco wzrosły przychody z rynku niemieckiego, co spowodowało, że jego udział w przychodach ogółem wzrósł z 45,7% w 2002 i 51,2% w 2003 do około 57% w 2004 roku. Wprawdzie wprowadzenie wiz dla Ukraińców, Białorusinów i Rosjan spowodowało w 2003 roku czasowe ograniczenie przyjazdów i w konsekwencji łączny spadek przychodów z tych rynków, jednak niespokojna sytuacja polityczna na Ukrainie w drugiej połowie 2004 roku wywołała masowe przyjazdy z tego kraju, motywowane głównie zakupami. Na uwagę zasługuje także to, że kolejny rok z rzędu wzrósł poziom przychodów z pozasąsiedzkich krajów europejskich.

Korekta przychodów

Światowa Organizacja Turystyki zaleca, aby z grupy wydatków na turystykę wyłączać te wydatki ponoszone na terenie odwiedzanego kraju, które nie są traktowane jako turystyczne (np. przeznaczone na zakupy w celu odsprzedaży). Zgodnie z metodologią WTO, także wydatki na transport międzynarodowy ponoszone poza terytorium ekonomicznym odwiedzanego kraju należy analizować osobno. Podobnie jak w poprzednich latach, badania Instytutu Turystyki pozwalają na taką korektę przychodów. W wypadku turystyki przyjazdowej do Polski korekcie podlega przede wszystkim wartość zakupów w celach handlowych, tj. w celu odsprzedaży. Ta grupa wydatków może być wyłączona zarówno za pomocą pytania o główne cele przyjazdu do Polski, jak i o rodzajową strukturę wydatków.

Tab. 22. Skorygowane przychody dewizowe Polski w latach 2003-2004 z tytułu turystyki przyjazdowej (w mln USD)

	Łączne przychody		w tym wydatki na zakupy w celu odsprzedaży		Przychody turystyczne (skorygowane)	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Turyści*	2691,8	2901,8	71,2	222,6	2620,6	2679,2
Odwiedzający jednodniowi	1377,3	2884,4	66,8	227,6	1310,5	2656,8
Razem	4069,1	5786,2	138,0	450,2	3931,1	5336,0

* Łącznie z płatnościami ponoszonymi przed podróżą; w 2003 r. płatności te były rejestrowane przez NBP; od 2004 r. są szacowane na podstawie badań Instytutu Turystyki i niepublikowanych danych NBP.

Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki w latach 2003-2004.

Wydatki na zakupy w celu odsprzedaży, zarówno poniesione przez turystów, jak i odwiedzających jednodniowych, były w 2004 roku ponad trzykrotnie wyższe niż w poprzednim. Wynika to przede wszystkim z nasilonych zakupów Ukraińców, którzy przeznaczyli na ten cel ponad połowę pieniędzy pozostawionych na terenie Polski (ok. 276 mln USD). Duże (ale nieporównanie mniejsze) znaczenie miały również zakupy Białorusinów (ok. 39 mln USD) i Rosjan (ok. 28 mln USD).

Skorygowane przychody turystyczne, a więc łączne przychody pomniejszone właśnie o wartość zakupów w celu odsprzedaży, wyniosły w 2004 roku 5 336,0 mln USD, o 35,7% więcej niż w roku poprzednim. Podobnie jak w poprzednich latach, korekta dotyczy niemal w równym stopniu wydatków turystów i odwiedzających jednodniowych.

Przychody z turystyki a bilans płatniczy i handlowy

Począwszy od 2000 roku Narodowy Bank Polski zestawia bilans płatniczy w pozycji *podróże zagraniczne* na bazie transakcji, a nie na bazie płatności. Oznacza to, że wykazywane są obroty brutto (nie salda), a podstawą do oszacowania przychodów i rozchodów w tej pozycji są badania Instytutu Turystyki.

Z punktu widzenia badania wpływu turystyki na gospodarkę kraju ważna jest analiza udziału przychodów z turystyki w całym bilansie płatniczym. Warto także rozważyć, w jakim stopniu wpływy te mogą oddziaływać na kształtowanie się równowagi płatniczej. Należy wziąć pod uwagę przede wszystkim rachunek bieżący w pozycjach *towary* i *usługi*. Bilans handlowy Polski jest od wielu lat ujemny, a dodatnie saldo obrotów w pozycji *usługi*, będące w dużym stopniu rezultatem wysokiego poziomu przychodów z tytułu podróży zagranicznych, przyczynia się do zmniejszenia nierównowagi płatniczej w tych dwóch pozycjach bilansu. W latach 2002-2004 głównym źródłem korzystnych zmian rachunku bieżącego był z kolei

wzrost wartości eksportu towarów (w ujęciu dolarowym w 2002 r. o 8,8%, w 2003 o 29,9% a w 2004 o 33,8%)²⁰. Trend wzrostowy obserwuje się już od 2002 roku.

Tab. 23. Przychody z tytułu przyjazdów cudzoziemców a wpływy z eksportu towarów i usług (1996-2004)

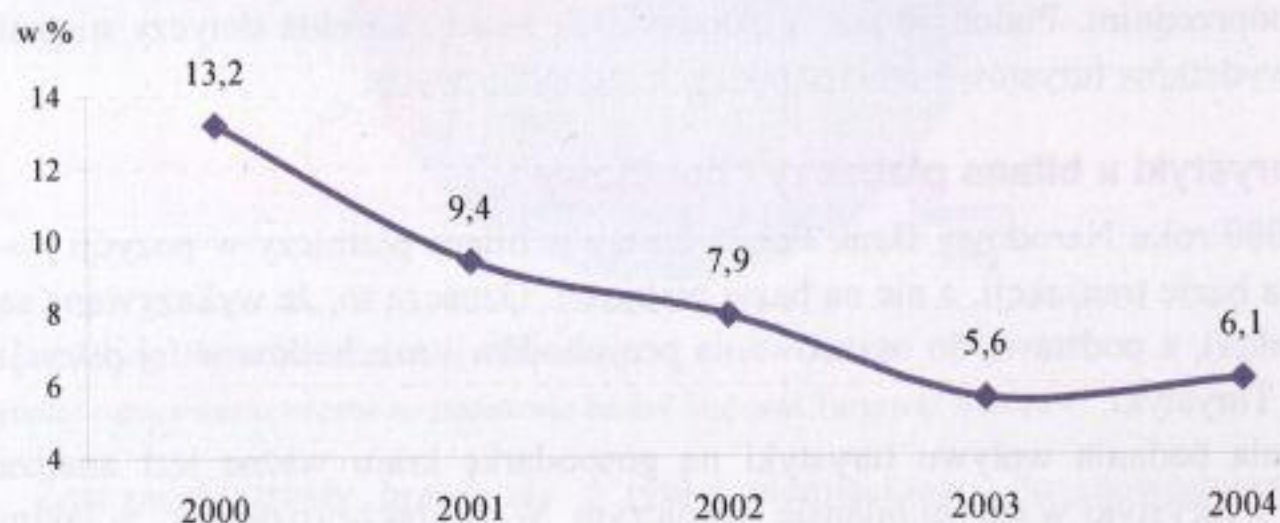
	Wartość eksportu towarów i usług (mln USD)	Przychody z tytułu przyjazdów cudzoziemców (mln USD)	Udział przychodów z turystyki w wartości eksportu towarów i usług (w %)
1996	37 304	8 444	22,6
1997	39 646	8 679	21,9
1998	43 307	7 946	18,4
1999	38 423	6 100	15,9
2000 ^a	46 301	6 092	13,2
2001	51 416	4 815	9,4
2002	56 777	4 491	7,9
2003	72 173	4 069	5,6
2004	94 960	5 786	6,1

^a Począwszy od 2000 roku NBP szacuje obroty towarowe w bilansie płatniczym według nowej metody (na bazie transakcji, a nie jak poprzednio – płatności). Szacunki te pozwoliły określić wartość obrotów towarowych „szarej strefy” i z pewnością lepiej odzwierciedlają poziom rzeczywistego eksportu. Spowodowało to jednak niepełną porównywalność danych z informacjami za lata poprzednie.

Źródła: Bilans płatniczy na bazie transakcji oraz bilans aktywów i pasywów zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej za 2000 rok. NBP, s. 85; Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za 2002 rok. NBP, s. 39; www.nbp.pl; badania Instytutu Turystyki w latach 1996-2004.

W latach 2000-2003 notowano wyraźny spadek wielkości przychodów z tytułu przyjazdów cudzoziemców w relacji do eksportu towarów i usług. Decydował o tym przede wszystkim obserwowany od 2002 roku znaczący wzrost eksportu towarów przy równoczesnym spadku wpływów z tytułu spożycia nierezydentów. W 2004 roku łączne przychody z tytułu podróży nierezydentów znacznie wzrosły (bardziej niż poziom eksportu towarów i usług); tendencja ta wyjaśnia stopniowy wzrost udziału przychodów z turystyki w wartości eksportu towarów i usług.

Rys. 16. Udział przychodów z turystyki w wartości eksportu towarów i usług (w %)

Źródła: Bilans płatniczy na bazie transakcji oraz bilans aktywów i pasywów zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej za 2000 rok. NBP, s. 85; Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za 2002 rok. NBP, s. 39; www.nbp.pl; badania Instytutu Turystyki w latach 1996-2004.

²⁰ Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za 2002 rok. NBP 2003, s. 8; dane za 2003 i 2004 rok - www.nbp.pl.

7. Cele, motywy i formy przyjazdów turystów do Polski w 2004 roku

W niniejszym rozdziale przedstawiamy podstawowe informacje charakteryzujące przyjazdy turystów zagranicznych do Polski w 2004 roku. Zmiany w porównaniu z poprzednim rokiem oznaczono w tabelach w następujący sposób:

"++"	duży wzrost (o ponad 5 pkt%),
"+"	wzrost (od 3,5 do 5 pkt%),
"-"	spadek (od 3,5 do 5 pkt%),
"--"	duży spadek (o ponad 5 pkt%),
brak znaku	oznacza brak istotnych zmian.

Na wykresach ilustrujących zróżnicowanie cech pobytu kraje uwidocznione na prawo od osi pionowej charakteryzują się częstszym występowaniem analizowanej cechy, a kraje na lewo od osi – rzadszym.

7.1. Cele pobytu

Wprowadzenie w 2004 roku do ankiety nowych kategorii (cel zdrowotny i prywatny przyjazd szkoleniowy), a także to, że część respondentów nie sprecyzowała celów przyjazdu, sprawiło, że główne segmenty: typowa turystyka, biznes, odwiedziny u krewnych lub znajomych, nieco straciły na znaczeniu.

Charakterystykę segmentów wyróżnionych ze względu na cel przyjazdu szczegółowo omawiamy w rozdziale 8.

Tab. 24. Podstawowe cele pobytu w Polsce

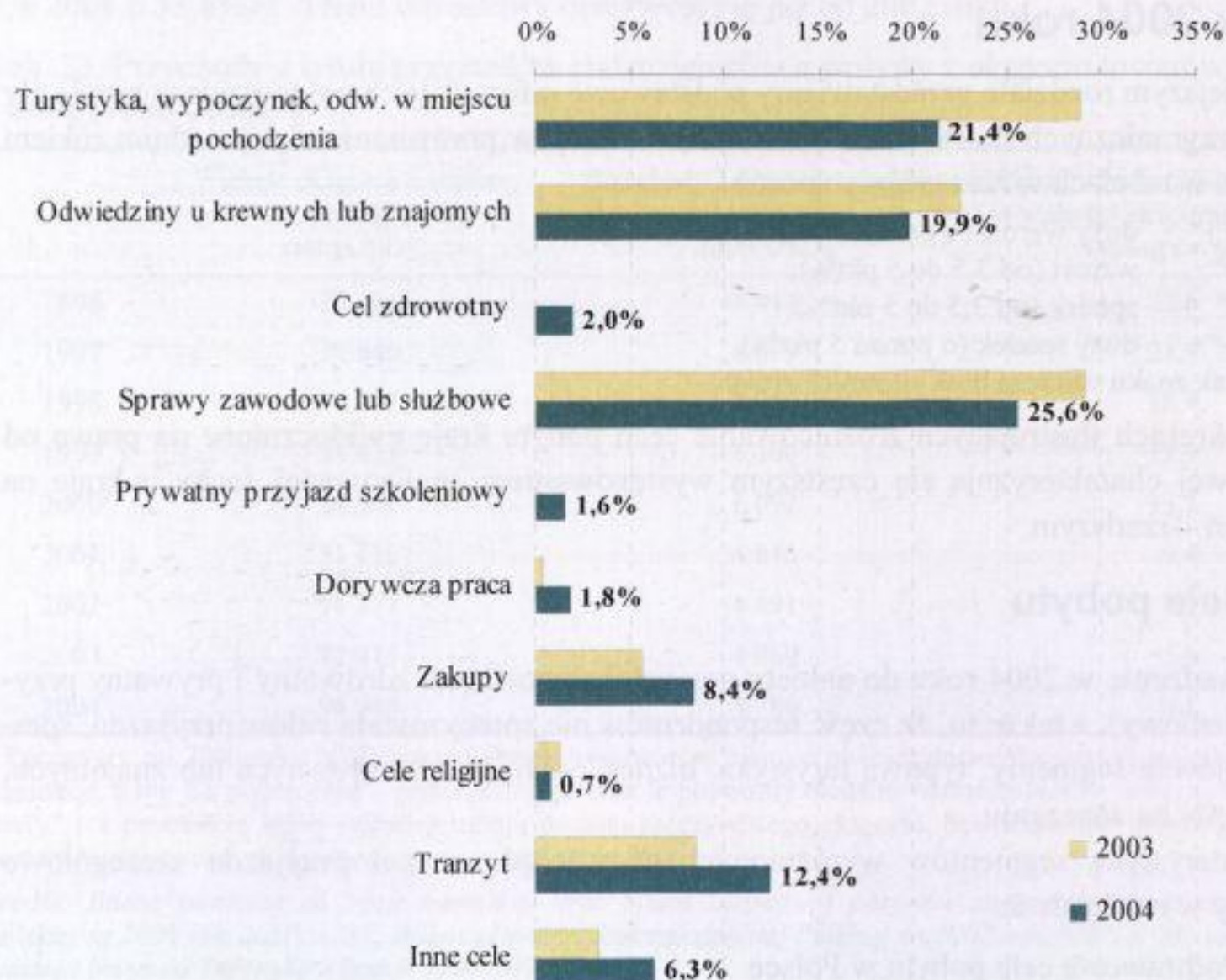
	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Turystyka, wypoczynek, odwiedziny w miejscu pochodzenia	21,4 --	24,7	13,2 --	29,1	23,0 --	20,9 -
Odwiedziny u krewnych, znajomych	19,9	26,0 --	11,0	21,7	13,0	54,4 ++
Interesy, sprawy służbowe	25,6 -	31,2	16,1 --	39,0	22,0	23,9 --
Zakupy	8,4	1,1	21,0 ++	0,1	9,4 -	0,0
Tranzyt	12,4 +	2,1	24,5 ++	2,7	24,0 ++	0,3
Pozostałe cele	12,4 ++	14,8 ++	14,2 ++	7,4 ++	8,7	0,5

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2²¹.

Spadek odsetka wizyt w celach typowo turystycznych (do 21,4% wśród ogółu turystów) wiąże się z rzadszym deklarowaniem tego celu przyjazdu przez turystów z Rosji, Białorusi i Ukrainy, którzy, podobnie jak mieszkańcy Litwy, Łotwy i Estonii, częściej niż w 2003 roku podawali jako cele przyjazdu tranzyt i zakupy. Udział odwiedzin u krewnych lub znajomych spadł w porównaniu z 2003 rokiem, ale nie zmieniło się to, że najwięcej wizyt rodzinnych było wśród turystów ze Stanów Zjednoczonych i Niemiec – krajów o dużym udziale Polonii w ruchu przyjazdowym. Dominacja przyjazdów służbowych i w interesach w 2004 roku widoczna jest zwłaszcza w grupie krajów „starej” Unii Europejskiej (39%). Inne cele pobytu, jak podjęcie dorywczej pracy (3%), cel zdrowotny (2%), odwiedziny w miejscu pochodzenia, cele religijne, prywatny przyjazd szkoleniowy (po 1%) – występują stosunkowo rzadko.

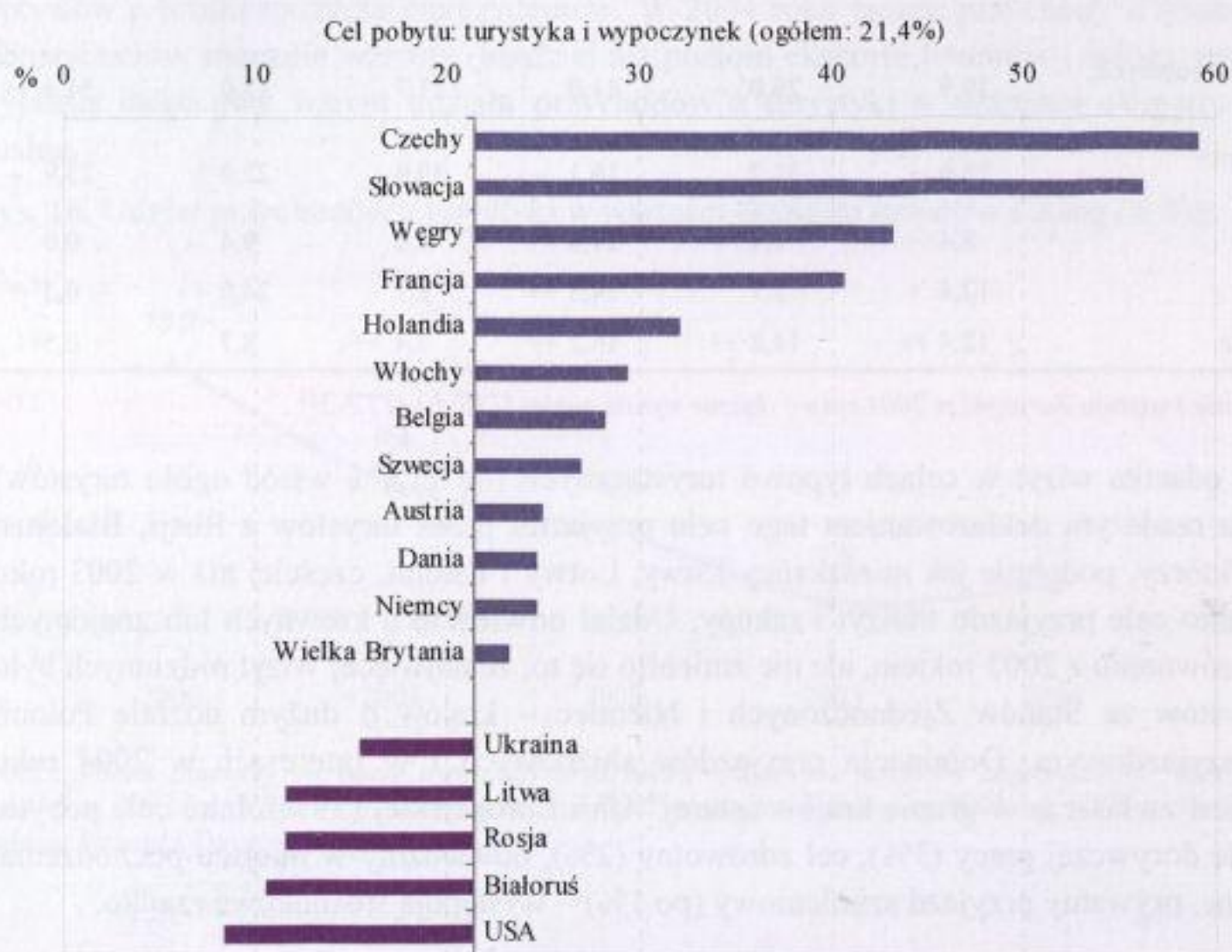
²¹ Por. wyjaśnienie w pkt. 2.

Rys. 17. Cele pobytu w latach 2003-2004

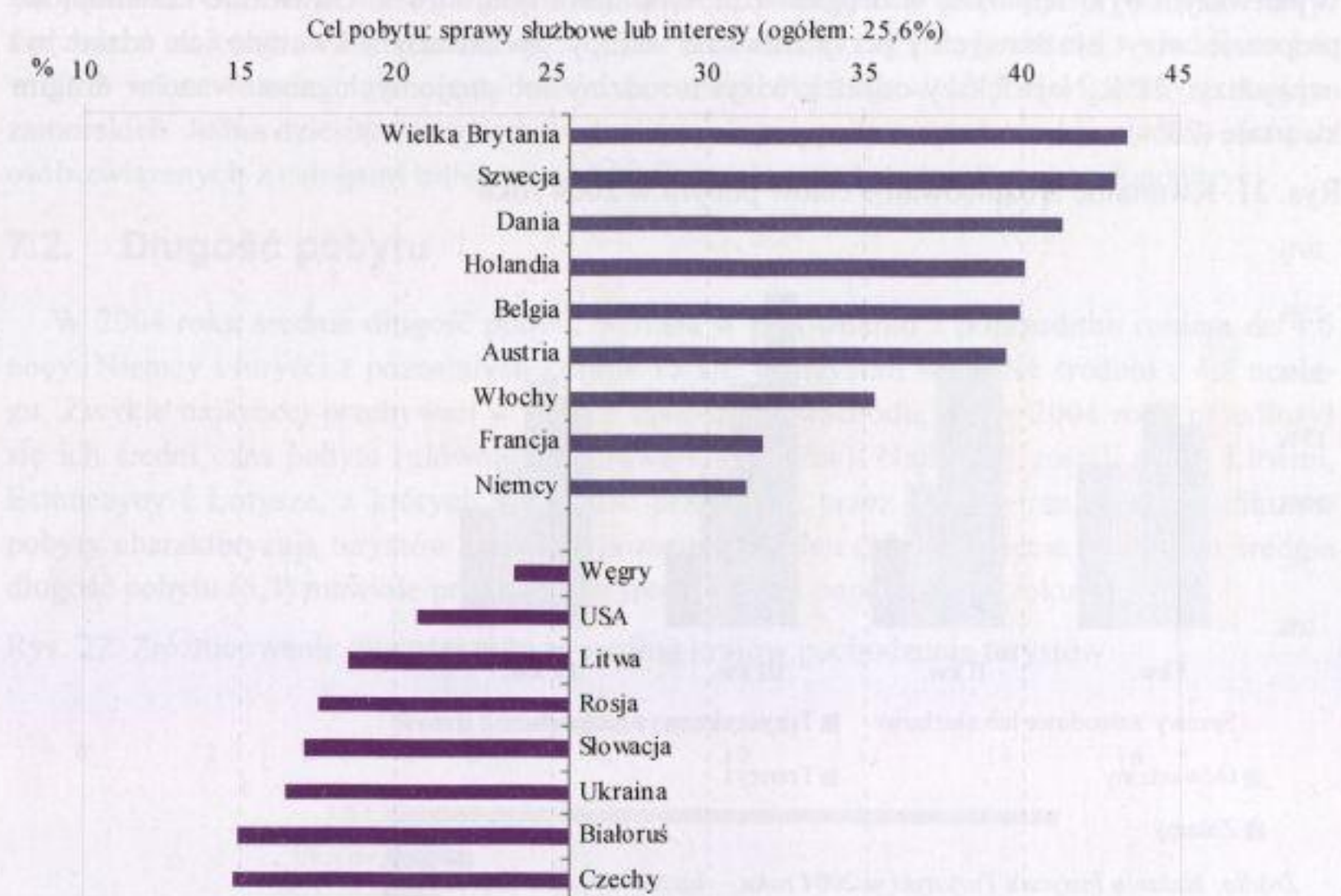
Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2003 i 2004 – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

Rys. 18. Typowa turystyka: różnicowanie według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

Rys. 19. Sprawy służbowe lub interesy według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

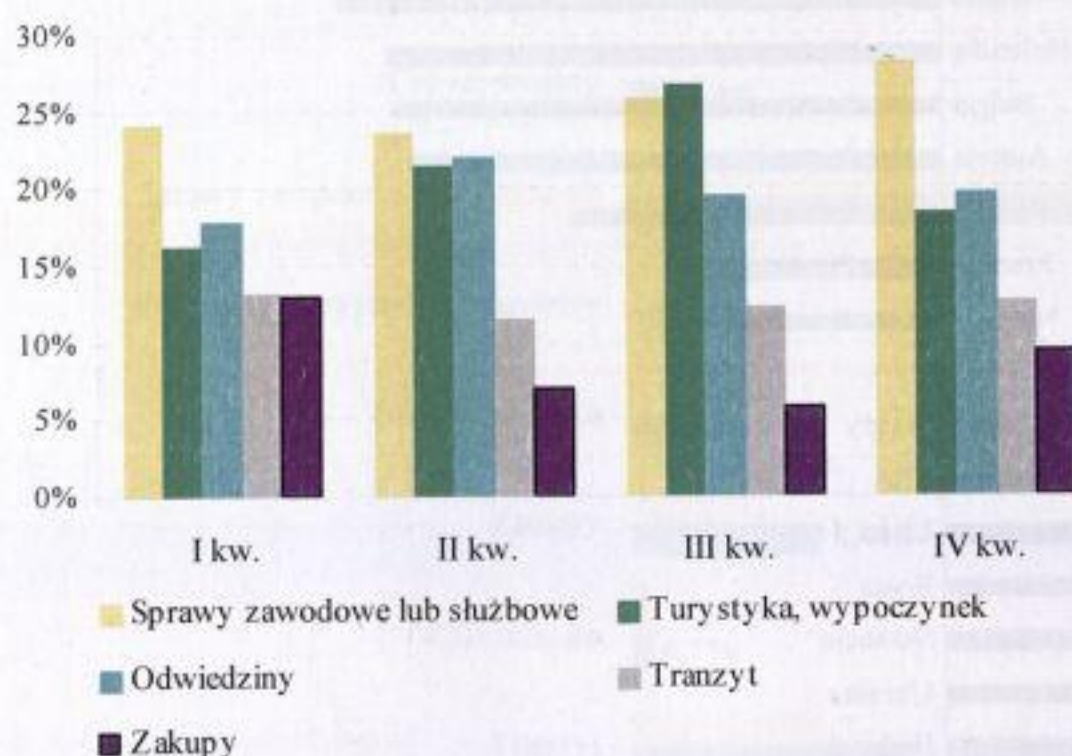
Rys. 20. Odwiedziny u krewnych lub znajomych jako główny cel pobytu: różnicowanie według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

Największy (27%) odsetek wizyt typowo turystycznych zanotowano w trzecim kwartale; w pierwszym było ich 16%, w drugim – 21%, w czwartym – 18%. Odwrotnie kształtują się proporcje wizyt służbowych i przyjazdów na zakupy: w czwartym kwartale ich udział był najwyższy: 28%. Największy odsetek wizyt u rodziny lub znajomych zanotowano w drugim kwartale (22%).

Rys. 21. Kwartalne zróżnicowanie celów pobytu w 2004 roku

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

Do krajów o największym udziale przyjazdów w celach typowo turystyczno-wypoczynkowych należą: Czechy, Słowacja, Węgry, Francja, Holandia, Włochy, Belgia i Szwecja.

Odwiedziny u krewnych lub znajomych były szczególnie częste wśród turystów ze Stanów Zjednoczonych, Niemiec, Belgii, Wielkiej Brytanii i Włoch, a najrzadsze – w wypadku turystów zza wschodniej granicy. Najwięcej przyjazdów w celach służbowych i biznesowych stwierdzamy wśród turystów z 15 Unii Europejskiej (poza Niemcami): Wielkiej Brytanii, Szwecji, Danii, Holandii, Belgii i Austrii.

Tab. 25. Struktura przyjazdów w interesach

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Udział w targach i wystawach	9,9	11,5	6,8	12,2 --	16,6 --	0,0
Udział w kongresie, konferencji	16,9	21,9	6,6	21,6	8,5 +	22,5 ++
Samodzielne interesy	20,9 --	16,2 -	28,8 --	21,0	15,6 --	28,9 --
Interesy w imieniu firmy	31,4 ++	29,9 +	35,2 ++	29,9 ++	22,3	48,6 +
Transport	10,7	7,3 -	10,8	11,8	23,0 ++	0,0
Inne służbowe	7,9	9,6	9,5	2,0	13,9	0,0
Brak danych	2,3	3,5	2,4	1,5	0,2	0,0

100% – ci, którzy wskazali "interesy, sprawy służbowe" jako główny cel przyjazdu.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

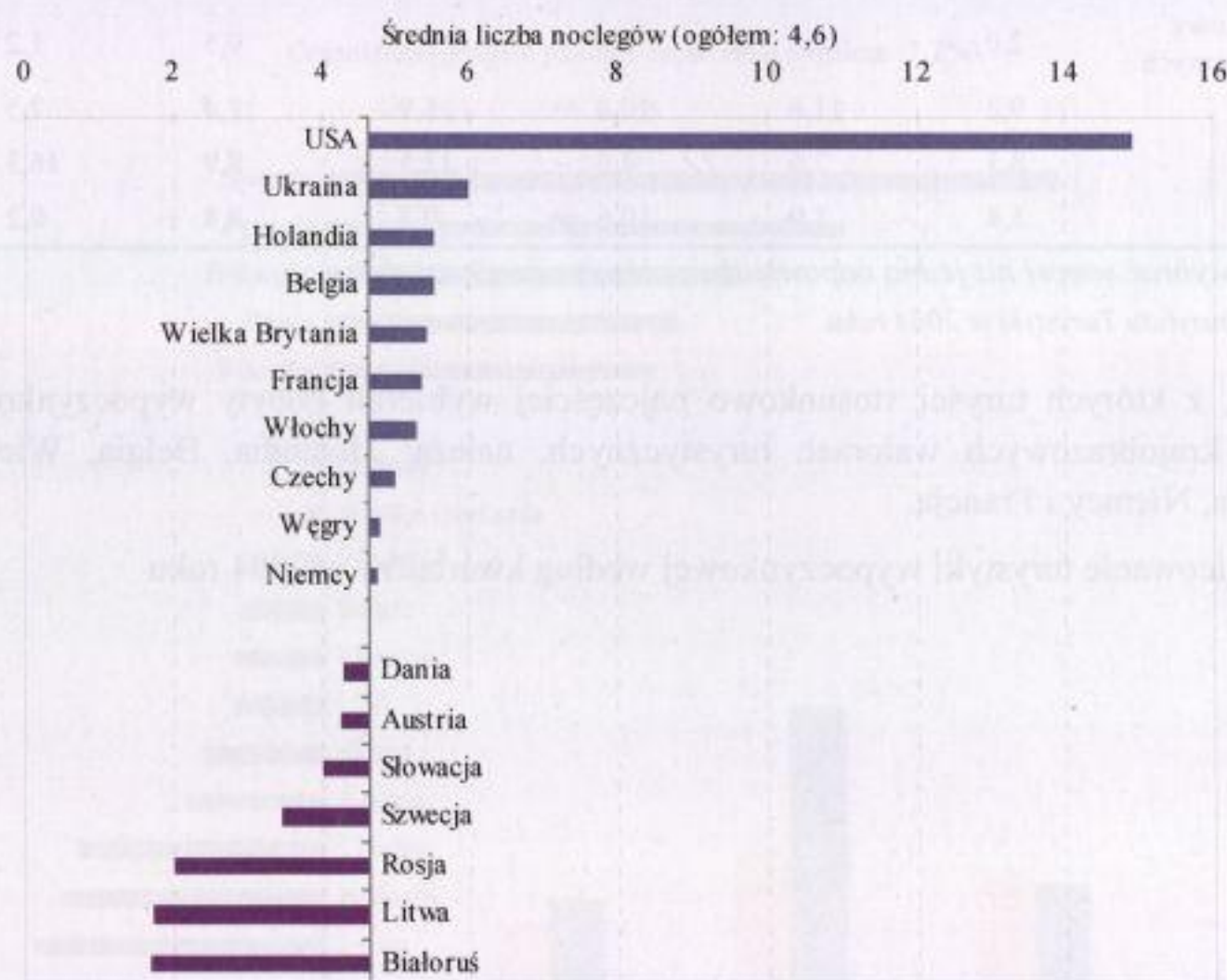
Ogólna kategoria „turystyka biznesowa” lub „przyjazdy w sprawach służbowych” jest wewnętrznie zróżnicowana, a jej struktura przedstawia się odmiennie dla różnych grup turystów wyróżnionych ze względu na kraj pochodzenia. Ponad 30% przyjazdów biznesowych ma na celu prowadzenie interesów w imieniu firmy (wzrost w porównaniu z 2003 r.), a 21% – prowadzenie samodzielnych interesów (w 2003 r. przeważały samodzielne przyjazdy biznesowe,

a w 2004 r. na czoło wysunęły się przyjazdy osób delegowanych przez firmy i przedsiębiorstwa). Uczestnictwo w targach i wystawach deklaruje co dziesiąty turysta biznesowy, a przyjazd na kongres lub konferencję – 17%. Ten ostatni cel przyjazdu był – podobnie jak w 2003 roku – szczególnie częsty wśród mieszkańców krajów 15 UE i głównych krajów zamorskich. Jedna dziesiąta przyjazdów służbowych przypada na podróże kierowców i innych osób związanych z usługami transportowymi. Są to głównie Litwini, Łotysze i Estończycy.

7.2. Długość pobytu

W 2004 roku średnia długość pobytu wzrosła w porównaniu z poprzednim rokiem do 4,6 nocy. Niemcy i turyści z pozostałych krajów 15 UE skorzystali w Polsce średnio z 4,8 noclegu. Zwykle najkrócej przebywali w Polsce sąsiedzi ze wschodu, ale w 2004 roku przedłużył się ich średni czas pobytu (głównie za sprawą Ukraińców). Najkrócej gościli u nas Litwini, Estończycy i Łotysze, z których większość przejeżdża przez Polskę tranzytem. Najdłuższe pobyty charakteryzują turystów z krajów pozaeuropejskich (12,3). W lecie 2004 roku średnia długość pobytu (5,3) niewiele przekroczyła średnią z lata poprzedniego roku.

Rys. 22. Zróznicowanie długości pobytu według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku

Tab. 26. Długość pobytu w Polsce

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Średnia	4,6 +	4,8	4,0 +	4,8	2,7 -	12,3
1 do 3 noclegów	52,3	35,8 ++	77,0 -	34,2	68,9 ++	19,9
4 do 7	35,0	51,3 -	13,8	52,6	27,2 -	25,4
8 do 28	11,6	12,9	6,8	13,2	4,0 -	48,8 +
Dłużej	1,1	0,0	2,5	0,1	0,0	5,8 --

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

7.3. Typy turystyki: sposoby spędzania czasu podczas pobytu w Polsce

W 2003 roku trzy czwarte turystów określiło swój główny sposób spędzania czasu w naszym kraju jako pobyt w miastach; w następnym roku udział turystyki miejskiej nieznacznie się zmniejszył: do 71%. Pobyty wypoczynkowe w rejonach o krajobrazowych walorach turystycznych (okolice nadmorskie, górskie, pojezierne) występowały rzadko, ale częściej niż w 2003 roku: blisko 8%. Pobyt na wsi deklaruje 9% badanych. Najczęściej wybierają te formy pobytu turyści niemieccy (pobyty wypoczynkowe – 12%, turystyka wiejska – 12%). Podobnie było w 2003 roku.

Tab. 27. Sposób spędzania czasu w Polsce*

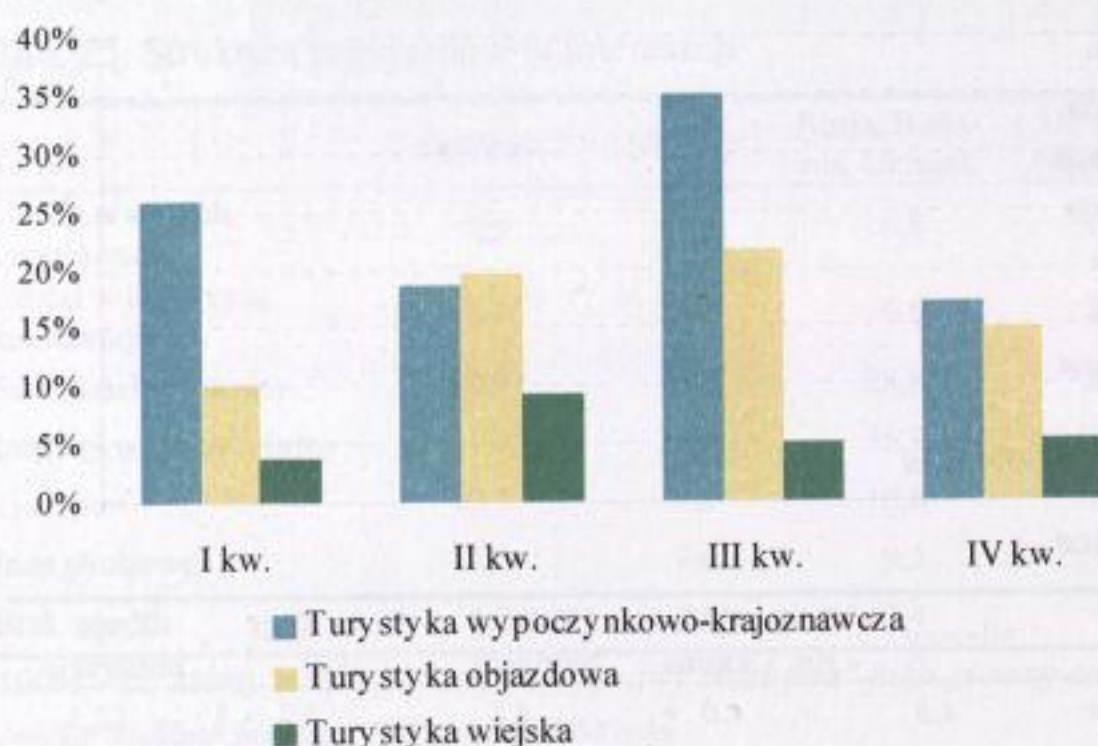
	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Pobyt w miastach	70,9 -	69,4	70,3 --	75,1 --	72,5 --	70,2 --
Pobyt wypoczynkowy w górach	2,8	4,1	2,0	3,0	1,3	4,2
Pobyt wypoczynkowy nad morzem	2,8	4,3	2,0	3,3	0,4	0,0
Pobyt wypoczynkowy w rejonach pojeziernych	2,0	3,1	0,6	3,1	0,5	1,2
Pobyt na wsi	9,2	11,6	10,0 ++	5,9	7,4	7,5
Objazd po kraju	8,3	7,6	4,6 --	12,5	8,9	16,3 ++
Inne	5,4	1,9	10,6 ++	0,7	8,8 +	0,2

* Badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Do krajów, z których turyści stosunkowo najczęściej wybierali pobyty wypoczynkowe w rejonach o krajobrazowych walorach turystycznych, należą: Holandia, Belgia, Wielka Brytania, Dania, Niemcy i Francja.

Rys. 23. Zróżnicowanie turystyki wypoczynkowej według kwartałów w 2004 roku

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Sezonowe zróżnicowanie rodzajów turystyki jest szczególnie widoczne, jeśli weźmiemy pod uwagę tylko tych, którzy deklarowali turystyczno-wypoczynkowy cel przyjazdu. W pierwszym i czwartym kwartale po 65% pobytów turystycznych koncentrowało się w mia-

stach, w drugim i trzecim odsetek ten był mniejszy (odpowiednio: 55% i 41%). Z przyczyn klimatycznych pobyty w rejonach górskich, pojeziernych i nad morzem (określone na wykresie jako *turystyka wypoczynkowo-krajoznawcza*) występują najczęściej w lecie (35%) i zimą (26%), najrzadziej zaś w czwartym kwartale. Turystyka objazdowa również jest stosunkowo najpopularniejsza w lecie (22%), a najmniej – w pierwszym kwartale. Sezonowość turystyki wiejskiej jest słabiej zaznaczona, zwraca jednak uwagę pewna przewaga okresu wiosennego.

7.4. Organizacja podróży

W 2004 roku 83% turystów nie korzystało z usług biur podróży. Pełny pakiet lub część usług wykupiło zaledwie 7% ogółu turystów. Na tym tle wyróżniają się turyści z krajów 15 UE poza Niemcami (14%). Największe zainteresowanie turystyką zorganizowaną stwierdzamy, podobnie jak w ubiegłych latach, wśród turystów z krajów zamorskich.

Do krajów o największym udziale przyjazdów w pełni zorganizowanych w formie pakietu lub takich, którym towarzyszy zakup w biurze podróży części usług, należą: Szwecja, Francja, Holandia, Dania i Włochy.

Rys. 24. Zakup usług w biurach podróży według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Tab. 28. Sposób organizacji podróży

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Pełny pakiet	6,2	6,2	2,1	13,4	1,1	23,9 ++
Część usług	0,9	0,7	1,3	0,5	0,0	0,0
Tylko rezerwacja	10,2	16,7 +	4,4	11,1	1,7	14,1 +
Samodzielnie	82,1	76,0	91,5 +	74,8	97,1	62,0 --
Brak danych	0,5	0,4	0,7	0,2	0,1	0,0

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

7.5. Miejsca noclegów

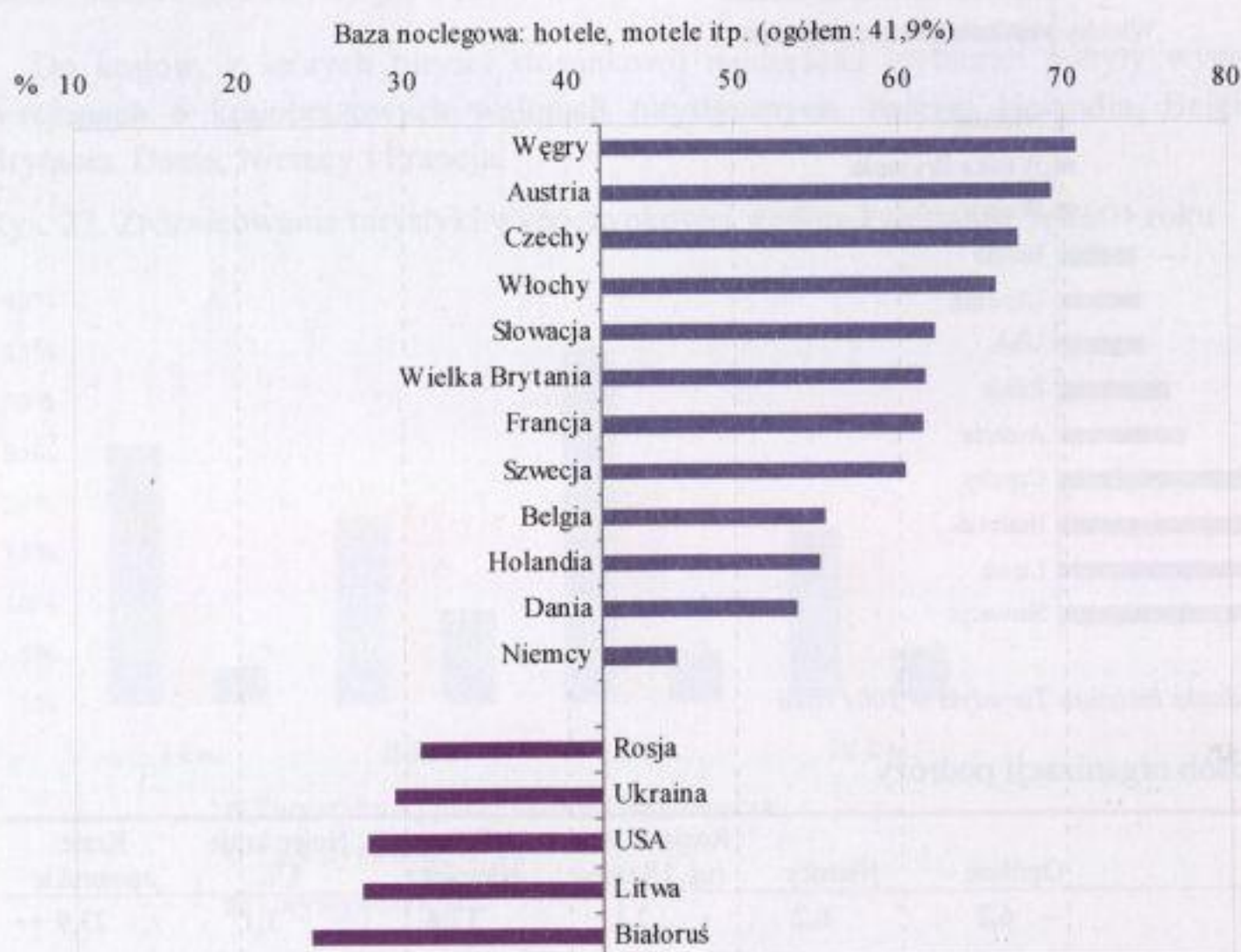
Z obiektów noclegowych typu hotelowego korzystało ogółem 42% turystów (mniej niż w 2003 r.). W grupie gości z nieościennych krajów UE odsetek ten wyniósł 61% (podobnie jak w poprzednim roku). Niemcy stosunkowo często korzystali z noclegów u rodziny lub znajomych (29%), ale wyprzedzają ich pod tym względem turyści z krajów zamorskich (52%). Wśród tych ostatnich znaczącą grupę stanowi Polonia amerykańska.

Tab. 29. Główne miejsca noclegów

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Hotele, motele itp.	41,9 --	46,4 ++	27,9 --	61,0	41,4 --	47,6
Pensjonaty	10,2	14,7	8,4	4,5	10,5 +	0,1
Domy letnie, apartamenty	0,3	0,1	0,4	0,2	0,3	0,0
Kempingi	0,7	0,3	1,3	0,9	0,5	0,0
Kwatery prywatne	7,6	4,8	14,0 +	1,3	8,8 -	0,3
U rodziny lub znajomych	25,6	28,7 --	20,7 ++	27,0	21,7	51,7
Inne	12,2 ++	2,1	26,4 ++	4,1	16,8 ++	0,2
Brak danych	1,6	2,9	0,9	1,0	0,1	0,1

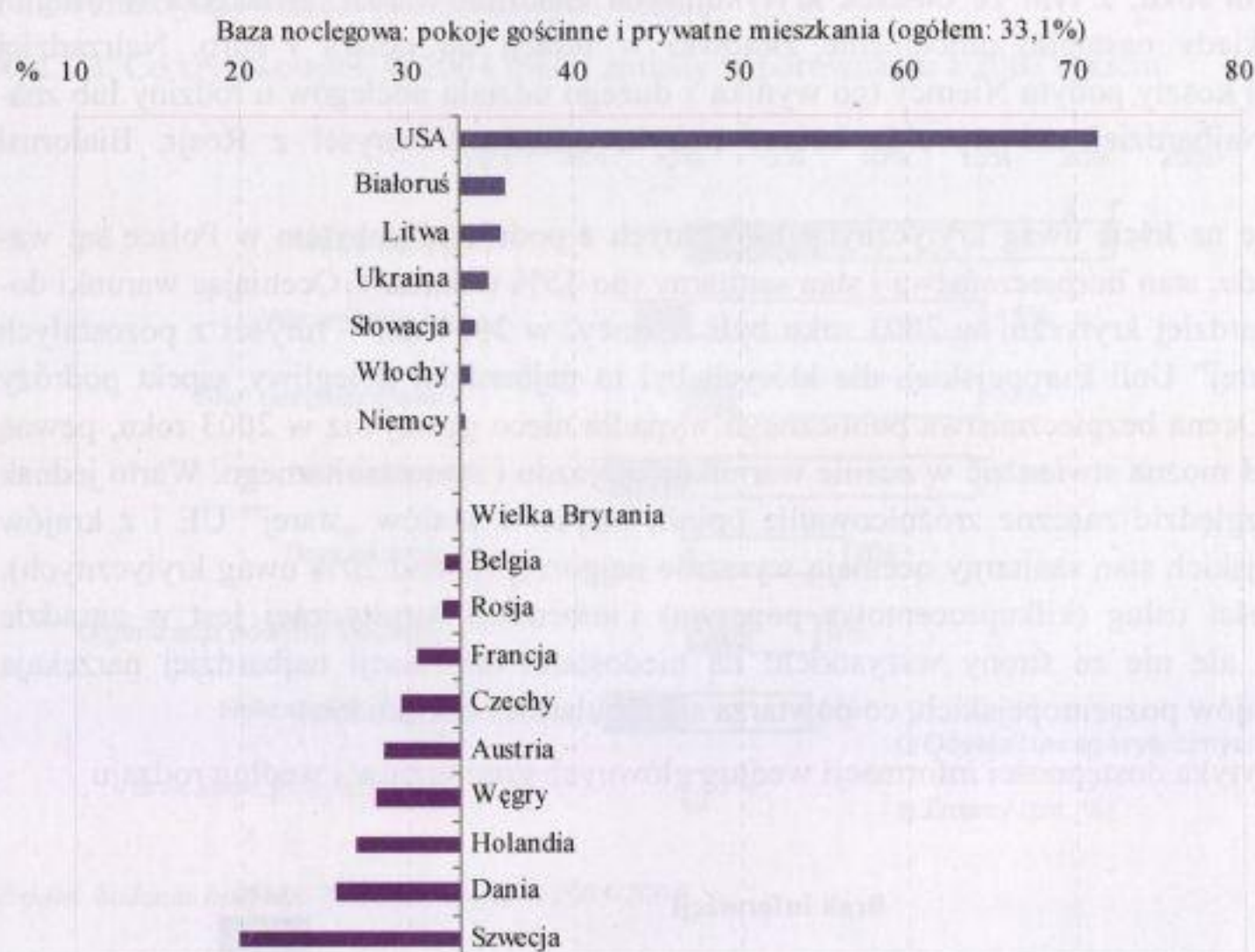
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Rys. 25. Noclegi w obiektach hotelowych według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Rys. 26. Noclegi w prywatnej bazie według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Z noclegów w hotelach, motelach itp. obiektach hotelarskich stosunkowo najczęściej korzystali turyści z: Węgier, Austrii, Czech, Włoch, Słowacji, W. Brytanii, Francji i Szwecji.

Z kwater prywatnych i noclegów u rodziny lub znajomych częściej niż przeciętnie korzystali turyści ze Stanów Zjednoczonych, Białorusi, Litwy, Ukrainy i Słowacji.

7.6. Krytykowane aspekty pobytu w Polsce

Tab. 30. Co krytykowano w związku z podróżą i pobytem w Polsce*

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Koszty pobytu	21,2 ++	7,1	37,9 ++	15,6	21,9 +	23,0 -
Warunki dojazdu	14,9	16,1 -	9,5	24,8 +	18,6	18,7 ++
Organizacja podróży lub pobytu	6,4	1,0	16,8 ++	1,1	3,0 -	0,8
Brak atrakcji turystycznych	0,9	0,7	1,2	0,8	1,4	1,2
Brak informacji	8,0	4,3	4,1	17,8	4,3	33,9
Jakość usług	6,1 -	7,8 -	2,8	6,4 -	3,0	11,7 -
Stan sanitarny	14,5 -	19,7 -	5,3	21,6	10,3 -	22,6 -
Stan bezpieczeństwa	14,6	13,2	15,1 ++	15,7	11,1	17,0
Inne	0,3	0,2	0,4	0,2	0,3	0,0
Niczego nie krytykowano	28,6	41,6 ++	24,7 --	13,7	30,9 ++	1,3

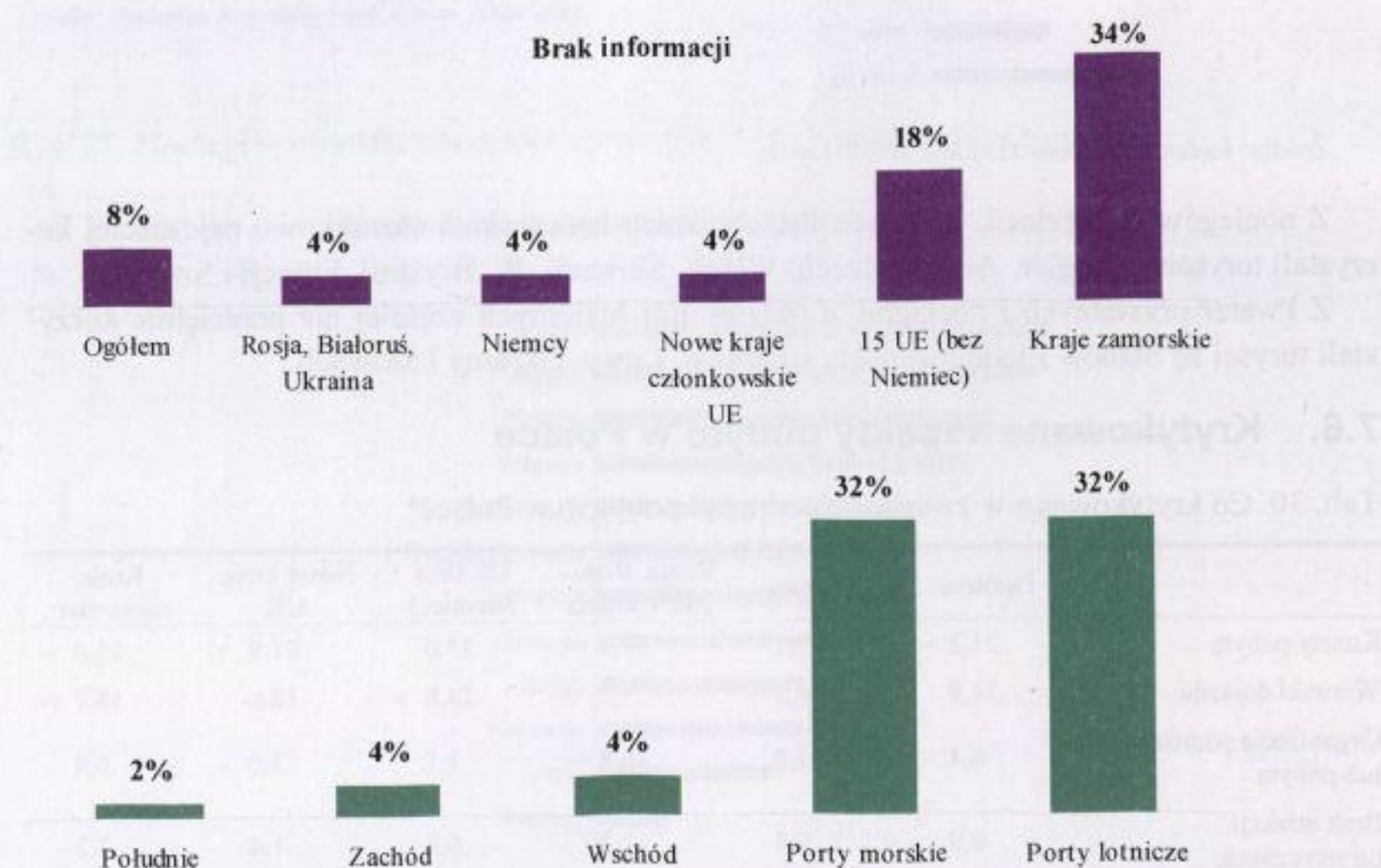
* Badani mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

W 2003 roku najwięcej uwag krytycznych dotyczyło kosztów pobytu. Podobnie było w następnym roku, z tym że odsetek krytykujących znacznie wzrósł, zwłaszcza w drugim półroczu, kiedy nastąpiło umocnienie złotówki w relacji do dolara i euro. Najrzadziej krytykowali koszty pobytu Niemcy (co wynika z dużego udziału noclegów u rodziny lub znajomych). Najbardziej zaś wysokie koszty pobytu odczuwali turyści z Rosji, Białorusi i Ukrainy.

Następne na liście uwag krytycznych związanych z podróżą i pobytem w Polsce są: warunki dojazdu, stan bezpieczeństwa i stan sanitarny (po 15% wskazań). Oceniając warunki dojazdu, najbardziej krytyczni w 2003 roku byli Niemcy, w 2004 zaś – turyści z pozostałych krajów „starej” Unii Europejskiej, dla których był to najbardziej dolegliwy aspekt podróży do Polski. Ocena bezpieczeństwa publicznego wypadła nieco gorzej niż w 2003 roku, pewną poprawę zaś można stwierdzić w ocenie warunków dojazdu i stanu sanitarnego. Warto jednak mieć na względzie znaczne zróżnicowanie opinii: turyści z krajów „starej” UE i z krajów pozaeuropejskich stan sanitarny oceniają wyraźnie najgorzej (ponad 20% uwag krytycznych). Ocena jakości usług (kilkuprocentowa poprawa) i informacji turystycznej jest w zasadzie pozytywna, ale nie ze strony wszystkich: na niedostatki informacji najbardziej narzekają turyści z krajów pozaeuropejskich, co powtarza się regularnie od kilku lat.

Rys. 27. Krytyka dostępności informacji według głównych grup krajów i według rodzaju granic

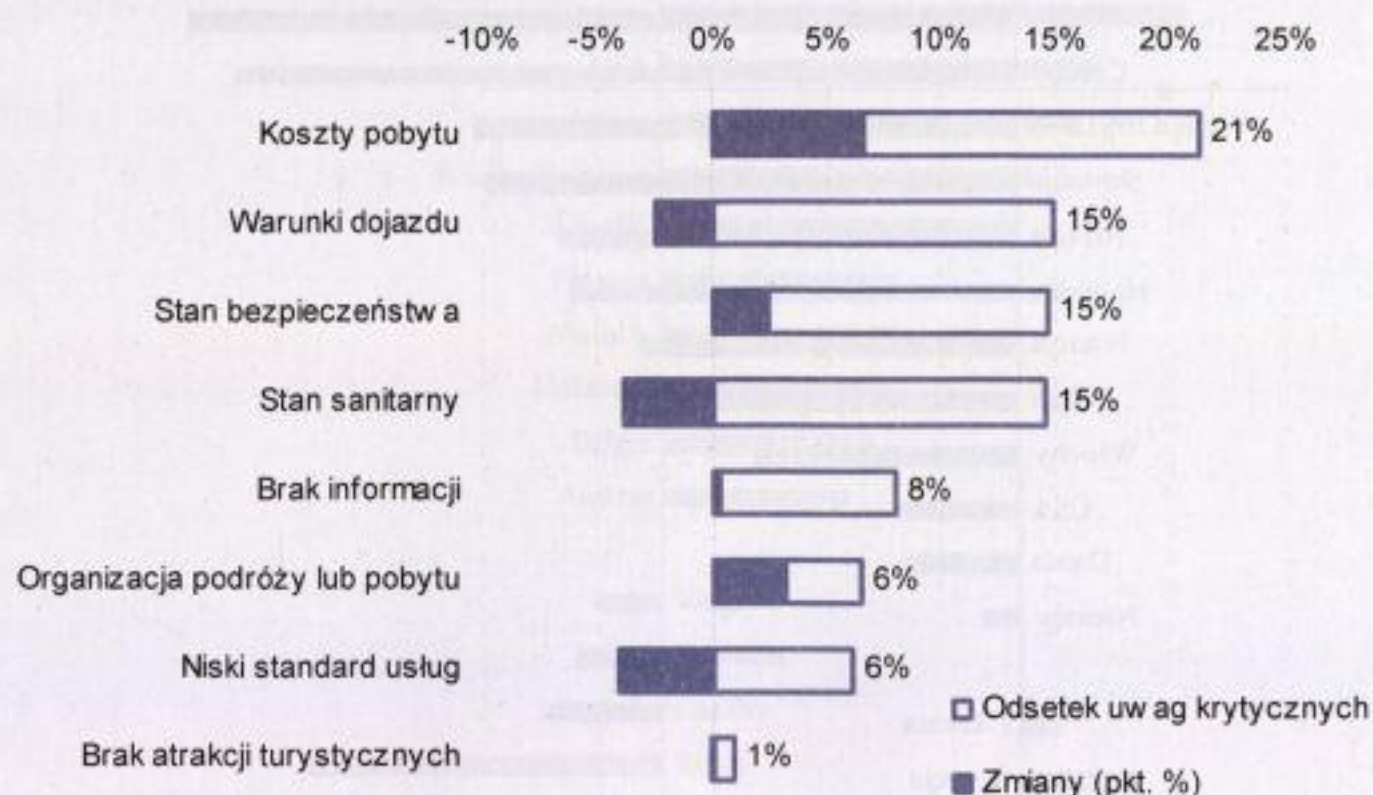

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Dla sąsiadów brak informacji nie jest dotkliwy, ci jednak, którzy pochodzą z odleglejszych krajów, zgłaszają wiele uwag krytycznych. Nie jest też obojętne, w jaki sposób turyści podróżują. Porty morskie i lotniska są, jak widać, niedostatecznie zaopatrzone w materiały informacyjne, albo ich jakość pozostawia wiele do życzenia. Należy podkreślić, że turyści z nieościennych krajów 15 UE, którzy przekraczali granice na południu lub zachodzie, nie uskarżali się na brak informacji. Nie znaczy to, że przejścia drogowe oferują lepsze usługi informacyjne, ale uczestnicy wycieczek autokarowych mają zapewnioną opiekę pilota, a turyści podróżujący

samochodem, zaopatrzeni w mapy, nawykli do samodzielnego zwiedzania; ponadto wielu z nich znało już Polskę z wcześniejszych wizyt.

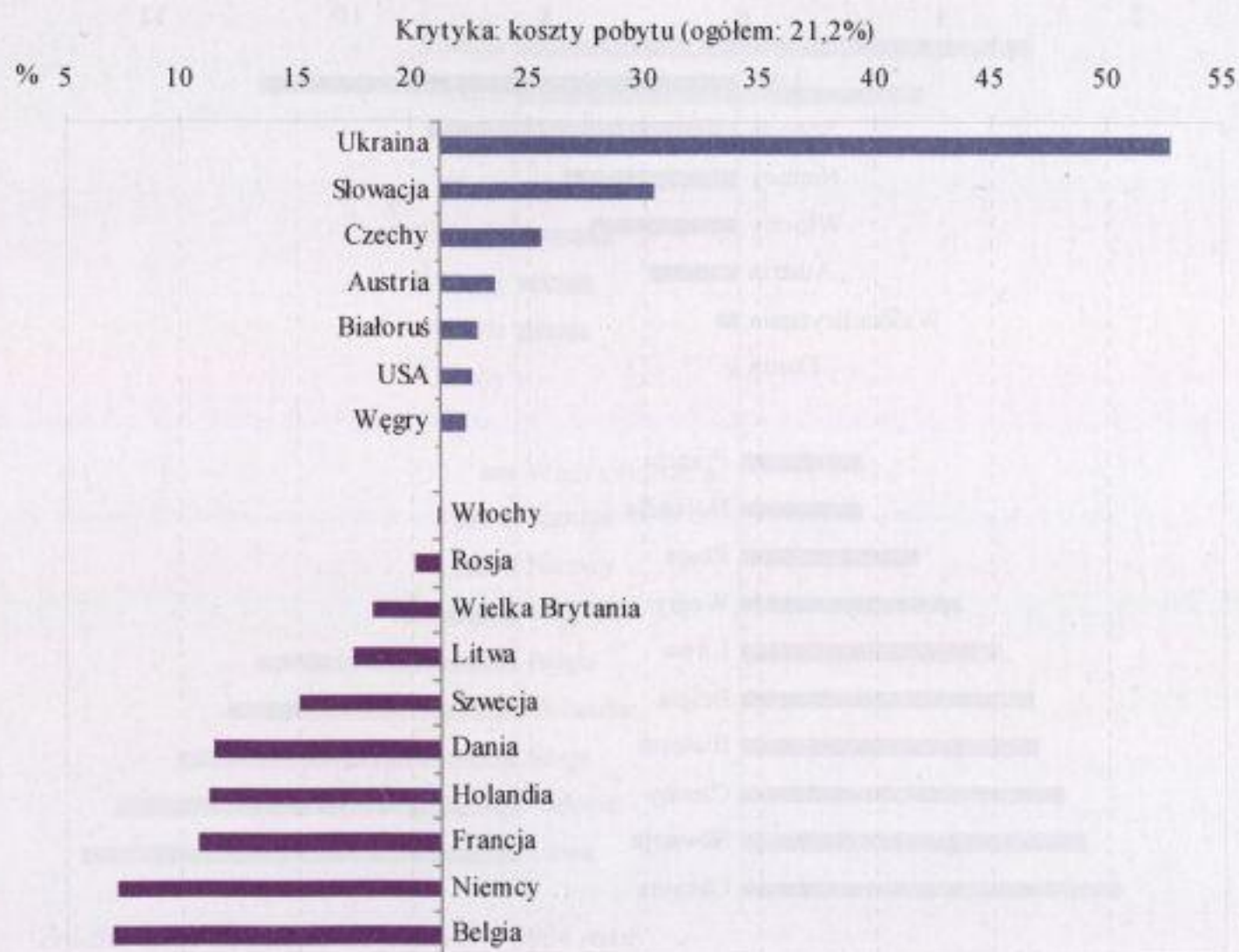
Rys. 28. Co krytykowano w 2004 roku i zmiany w porównaniu z 2003 rokiem

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2003-2004

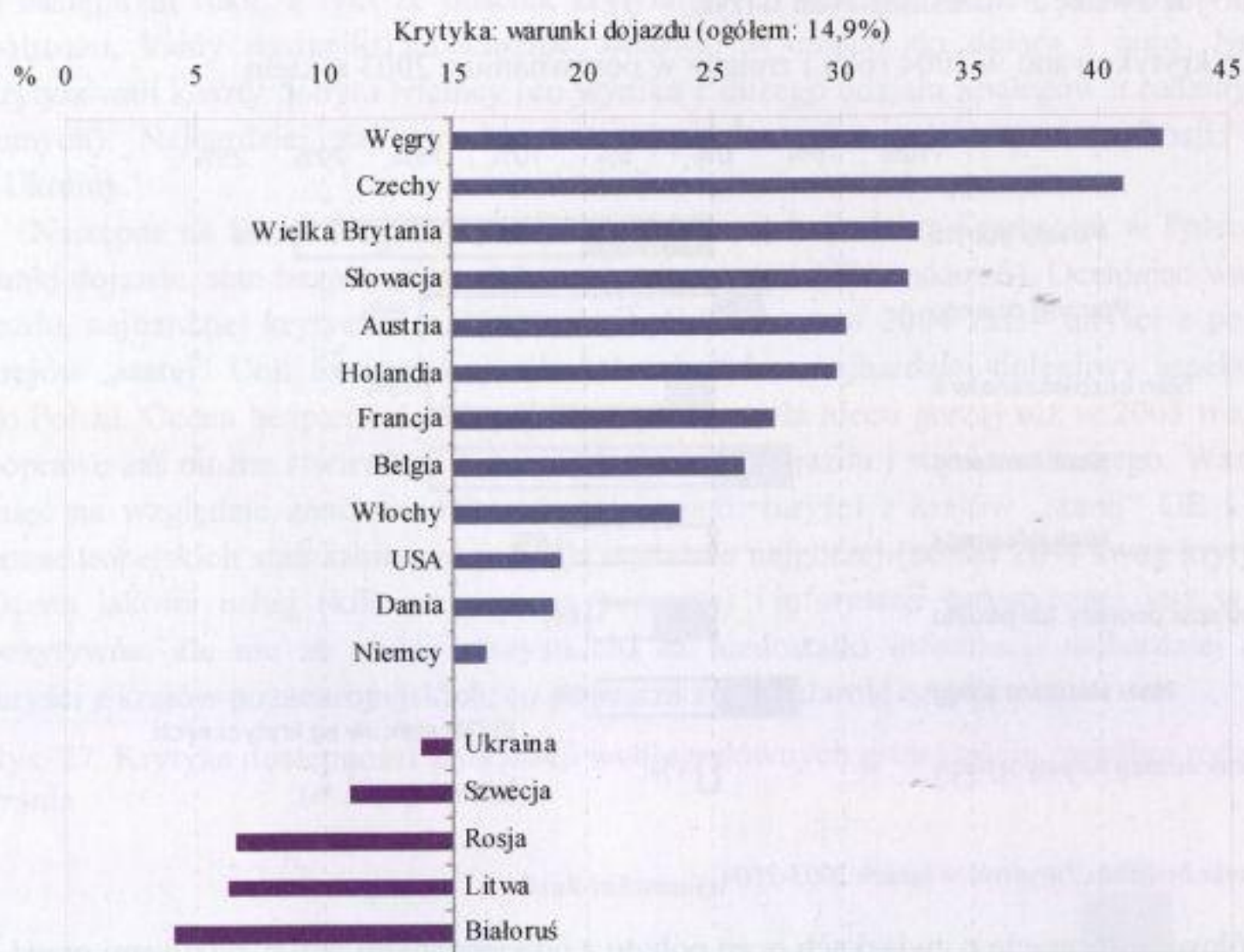
Szczegółowe informacje o związkach ocen pobytu z odwiedzanymi województwami przedstawiamy na mapach 14-19, a o związkach z głównym celem przyjazdu – w rozdziale 8 (*Segmenty rynku*).

Rys. 29. Krytyka kosztów pobytu: różnicowanie według krajów pochodzenia turystów

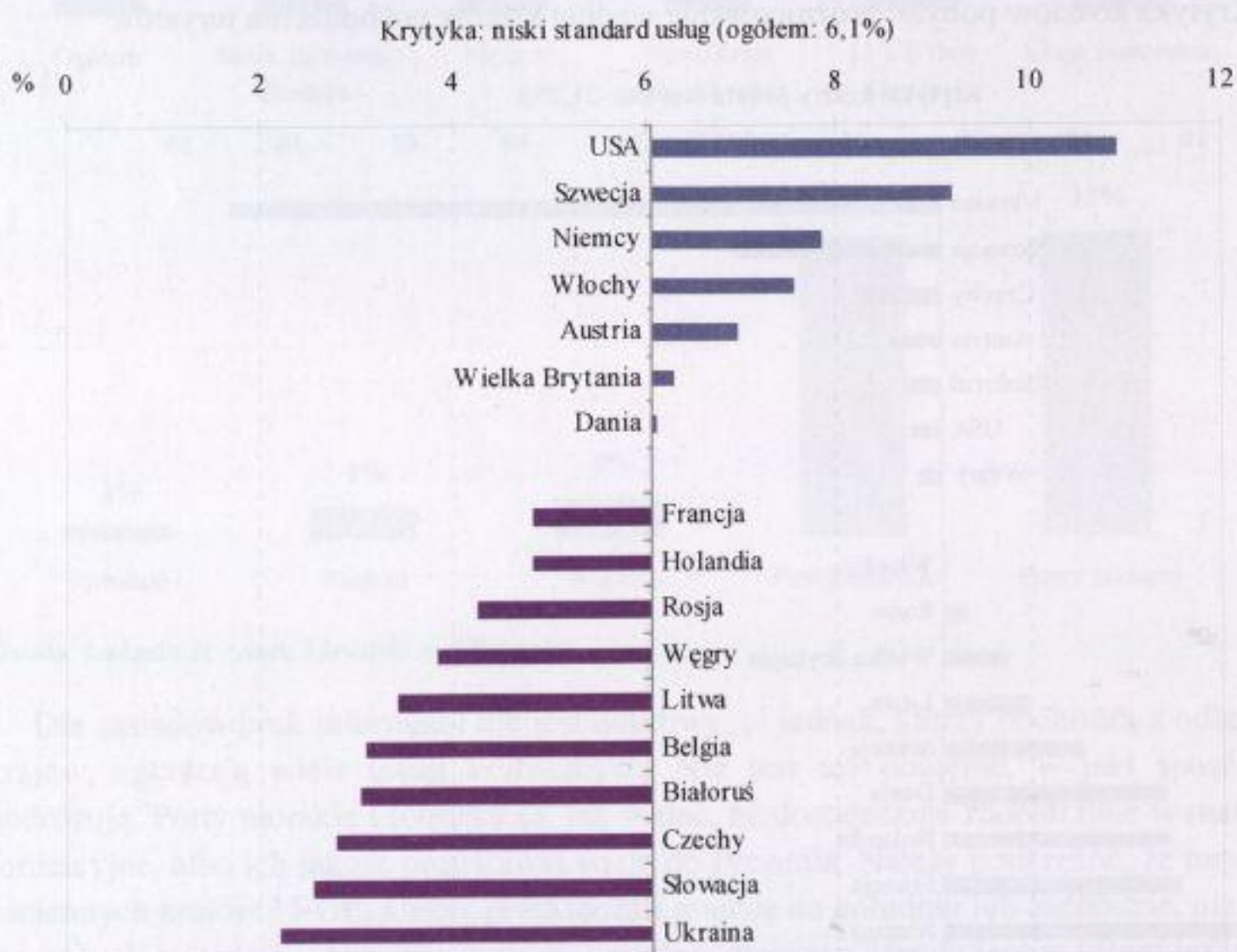
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Rys. 30. Krytyka warunków dojazdu według krajów pochodzenia turystów

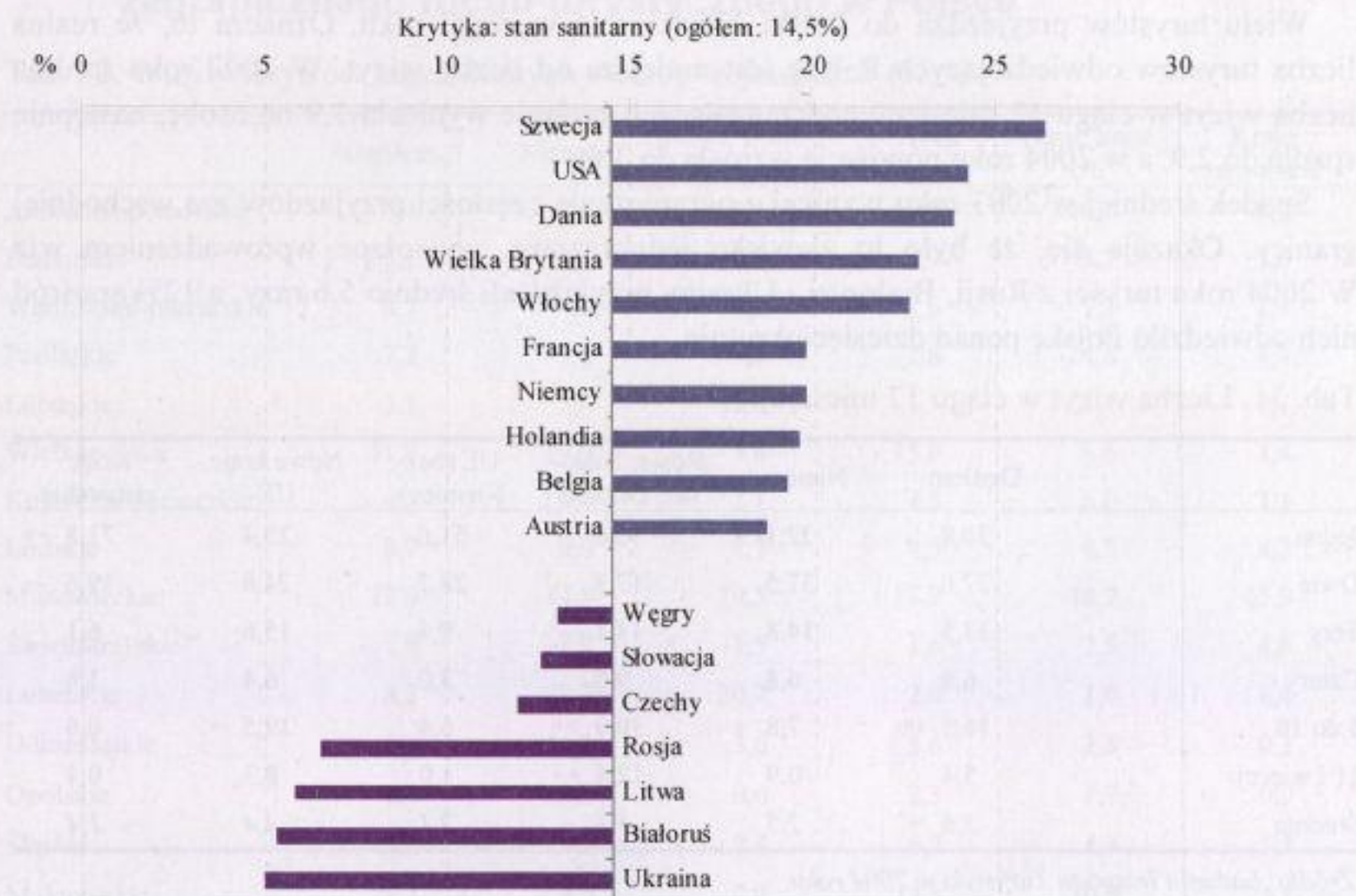
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Rys. 31. Krytyka jakości usług według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Rys. 32. Krytyka czystości i stanu sanitarnego według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Rys. 33. Krytyka stanu bezpieczeństwa publicznego według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

7.7. Liczba wizyt w ciągu roku

Wielu turystów przyjeżdża do Polski kilkakrotnie w ciągu roku. Oznacza to, że realna liczba turystów odwiedzających Polskę jest mniejsza od liczby wizyt. W 2002 roku średnia liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie wyniosła 3,9 na osobę, następnie spadła do 2,9, a w 2004 roku ponownie wzrosła do 3,6.

Spadek średniej w 2003 roku wynikał z ograniczenia częstości przyjazdów zza wschodniej granicy. Okazuje się, że było to zjawisko jednorazowe, wywołane wprowadzeniem wiz. W 2004 roku turyści z Rosji, Białorusi i Ukrainy przyjeżdżali średnio 5,6 razy, a 12% spośród nich odwiedziło Polskę ponad dziesięciokrotnie.

Tab. 31. Liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Jedna	30,8	32,1	15,8	51,6	25,4	71,8 ++
Dwie	27,0 --	37,5	17,3 --	28,7	24,8	19,6 --
Trzy	13,5 -	14,8	14,1 --	9,4	15,6	6,1
Cztery	6,8	6,8	9,5	3,0	6,4	1,6
5 do 10	16,5 ++	7,8 +	30,9 ++	6,4	19,5 +	0,6
11 i więcej	5,4	0,9	12,4 ++	1,0	8,3	0,4
Średnia	3,6 +	2,5	5,6 +	2,1	4,4	1,4

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Do najczęstszych gości w 2004 roku należeli sąsiedzi ze wschodu: Białorusini, Rosjanie, Ukraińcy i Litwini, co wiąże się z ich podróżami handlowymi lub tranzytowymi.

Rys. 34. Średnia liczba wizyt w Polsce w ciągu roku według krajów pochodzenia turystów

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

7.8. Rozmieszczenie terytorialne zagranicznego ruchu turystycznego w Polsce

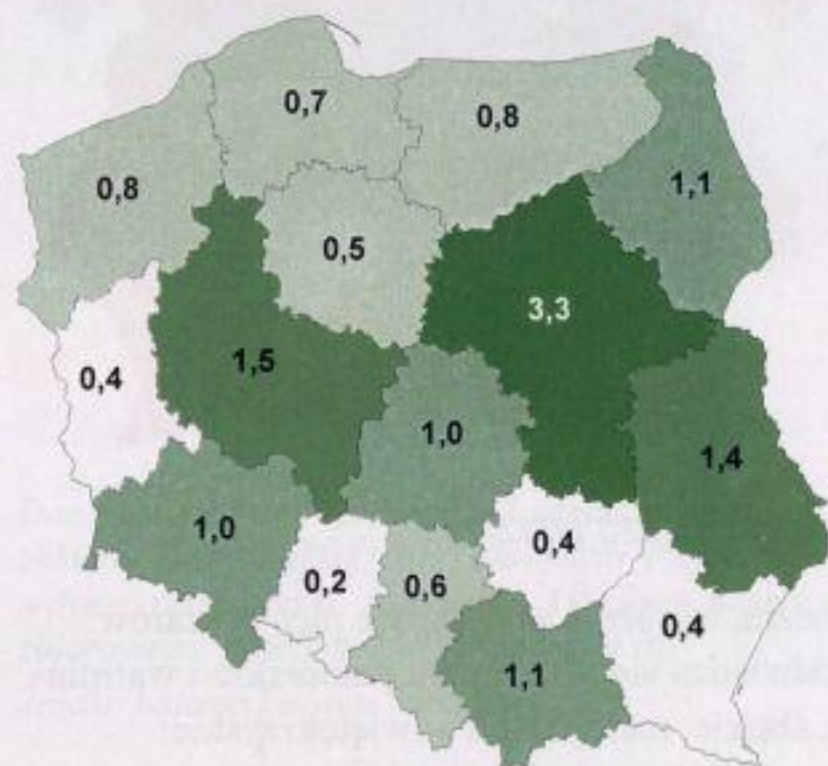
Tab. 32. Wizyty turystów zagranicznych według województw (%)*

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Zachodniopomorskie	6,1	7,0	3,4	9,2	10,7 +	0,3
Pomorskie	5,1	7,1	2,5	6,9	5,7	3,6
Warmińsko-mazurskie	4,7	4,2	6,2	2,6	7,2	1,4
Podlaskie	7,2	1,6	9,5	2,8	24,8 --	4,4
Lubuskie	3,1	5,6	2,0	1,5	1,4	0,1
Wielkopolskie	11,9	19,9	5,6	15,0	6,6	1,4
Kujawsko-pomorskie	4,1	5,9	2,1	4,5	6,0 +	1,1
Łódzkie	8,7	9,0	8,7 +	8,5	8,7	4,2 --
Mazowieckie	22,6	14,8	19,5 -	33,7	18,2	65,9 -
Świętokrzyskie	1,9	1,2	1,5	1,6	2,5	4,6
Lubelskie	8,2	2,2	20,7	2,0	1,0	6,4
Dolnośląskie	6,4	11,3	3,6	5,6	2,8	0,3 -
Opolskie	1,9	3,3	0,6	2,3	1,7	0,0
Śląskie	4,3	4,9	2,4	6,7	4,3	7,3 --
Małopolskie	9,2	4,5	7,4	14,8	10,9	24,8 ++
Podkarpackie	1,5	0,3	3,6 -	0,3	0,9	0,1

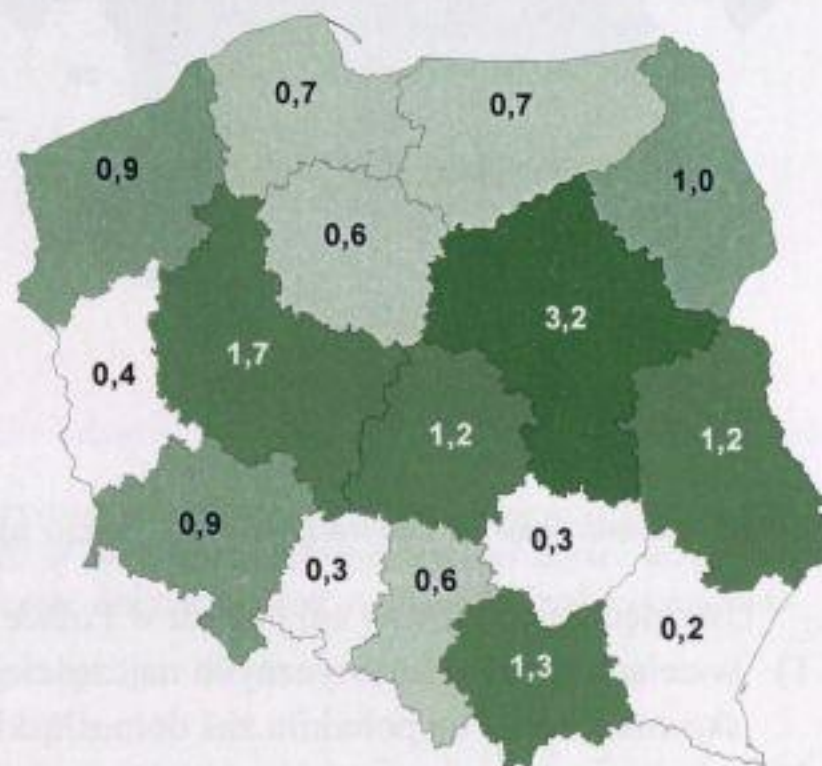
* Badani mogli wybrać więcej niż jedno województwo.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

Mapa 5. Przyjazdy turystów zagranicznych według województw w 2003 roku

Mapa 6. Przyjazdy turystów zagranicznych według województw w 2004 roku

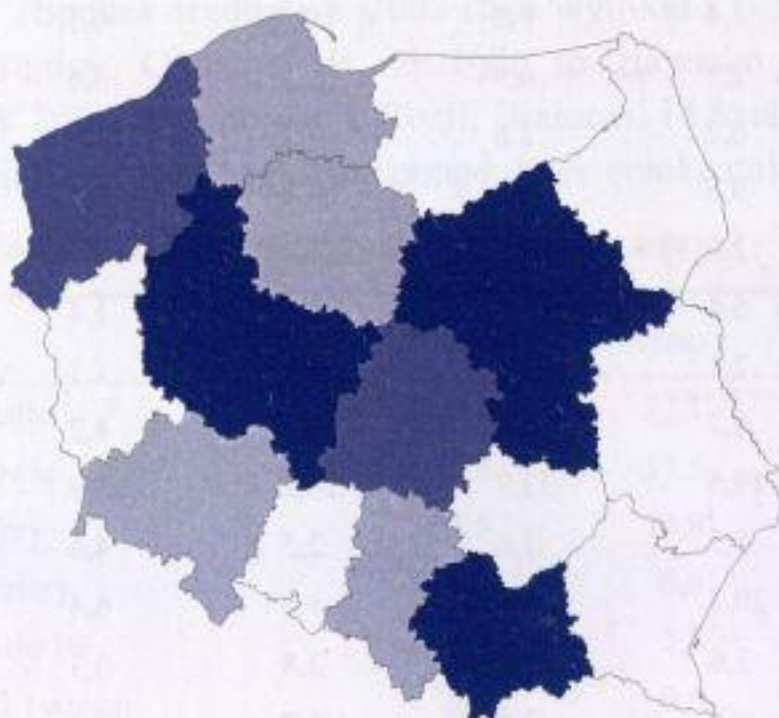

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2003-2004 – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

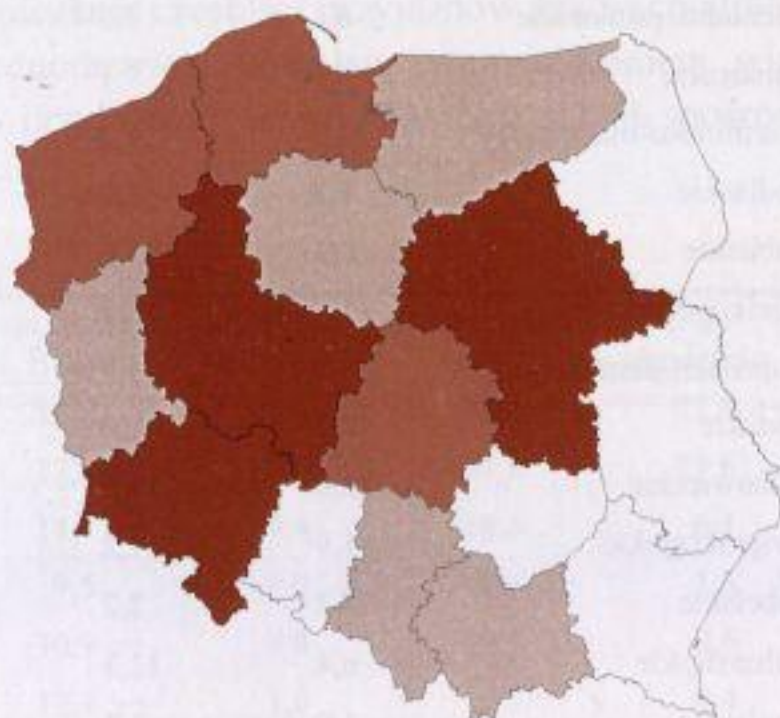
Rozmieszczenie terytorialne turystyki przyjazdowej już od dłuższego czasu nie podlega istotnym zmianom. W 2004 roku do najczęściej odwiedzanych województw należały: mazowieckie (3,2 mln wizyt), wielkopolskie (1,7 mln), małopolskie (1,3 mln) łódzkie i lubelskie (po 1,2 mln), podlaskie, dolnośląskie i zachodniopomorskie (po 0,9 - 1 mln).

Rozmieszczenie wizyt turystów zagranicznych według podstawowych grup krajów przedstawiają mapy 7-10. Województwa najczęściej odwiedzane przez turystów z danej grupy oznaczono na mapce najciemniejszym kolorem, najrzadziej – białym.

Mapa 7. Wizyty w województwach:
kraje UE (bez Niemiec)

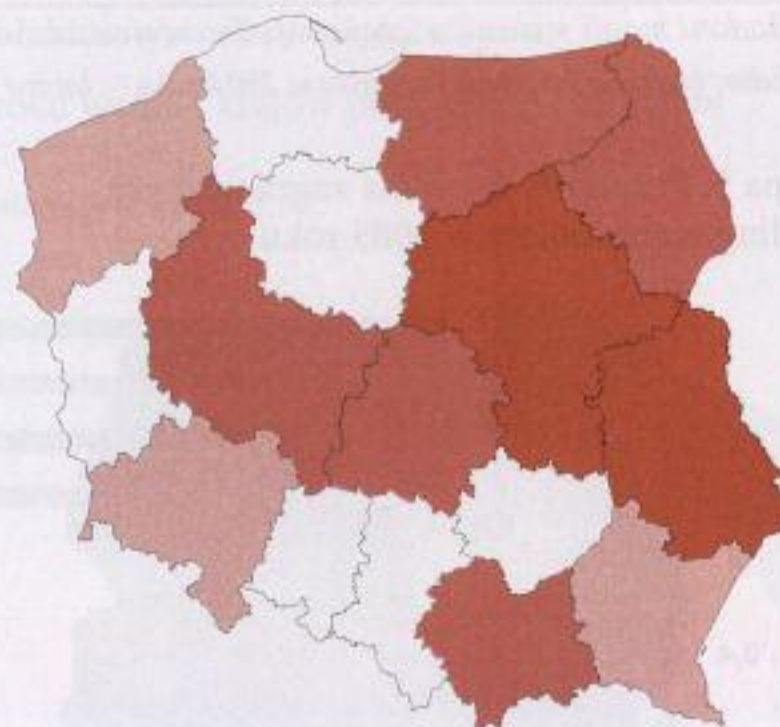
Mapa 8. Wizyty w województwach:
Niemcy

Mapa 9. Wizyty w województwach:
nowe kraje UE

Mapa 10. Wizyty w województwach:
Rosja, Białoruś, Ukraina

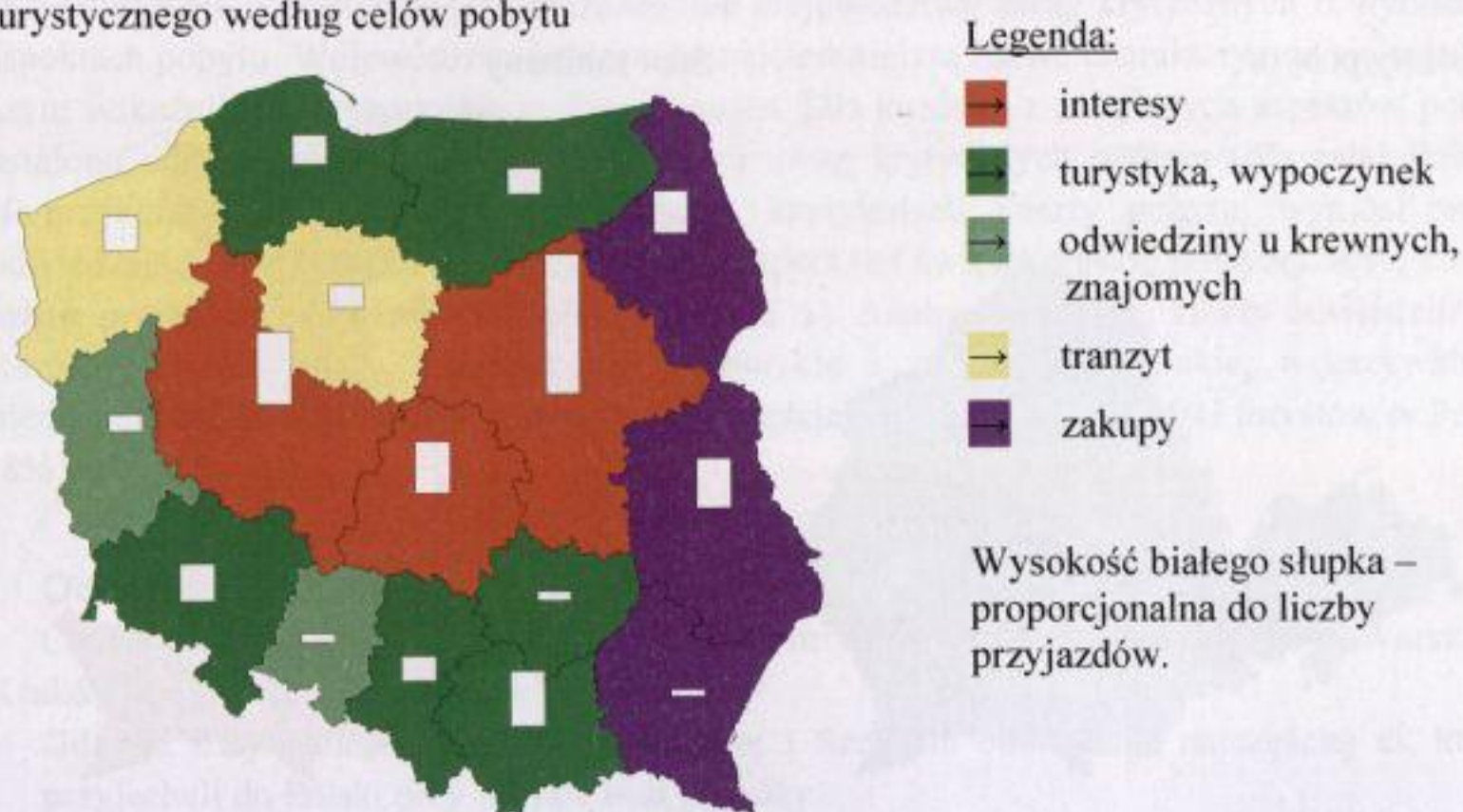

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

Uwzględniając główny cel pobytu w Polsce można wyróżnić następujące pięć obszarów:

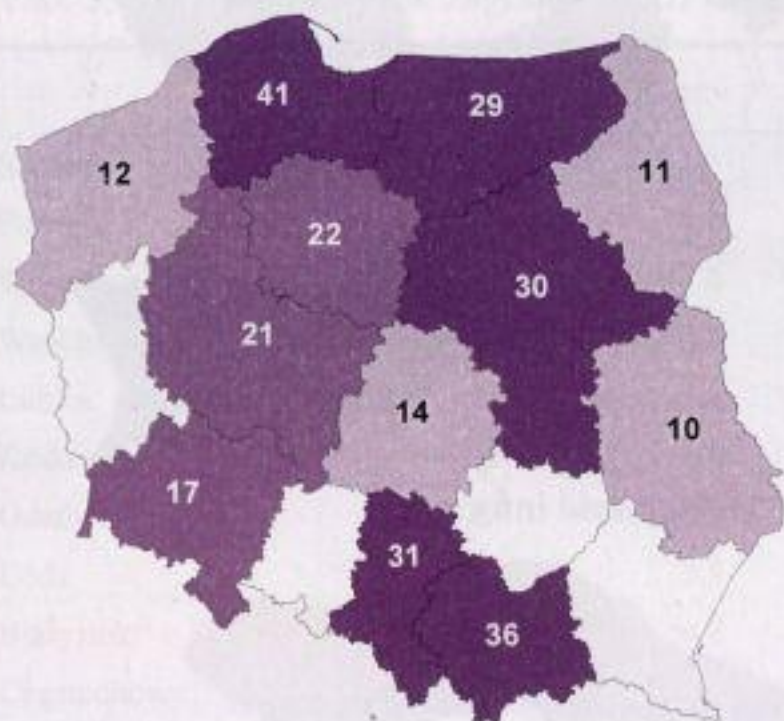
- 1) w celach typowo turystycznych najczęściej odwiedza się na północy pomorskie i warmińsko-mazurskie, na południu zaś dolnośląskie, śląskie, małopolskie i świętokrzyskie;
- 2) w interesach – mazowieckie, łódzkie i wielkopolskie;
- 3) na zakupy – województwa na wschodzie: podlaskie, lubelskie i podkarpackie;
- 4) w celu odwiedzenia krewnych i znajomych – lubuskie i opolskie;
- 5) turyści tranzytowi zatrzymują się głównie w województwach: zachodniopomorskim i kujawsko-pomorskim, a także w lubuskim.

Mapa 11. Rozmieszczenie terytorialne zagranicznego ruchu turystycznego według celów pobytu

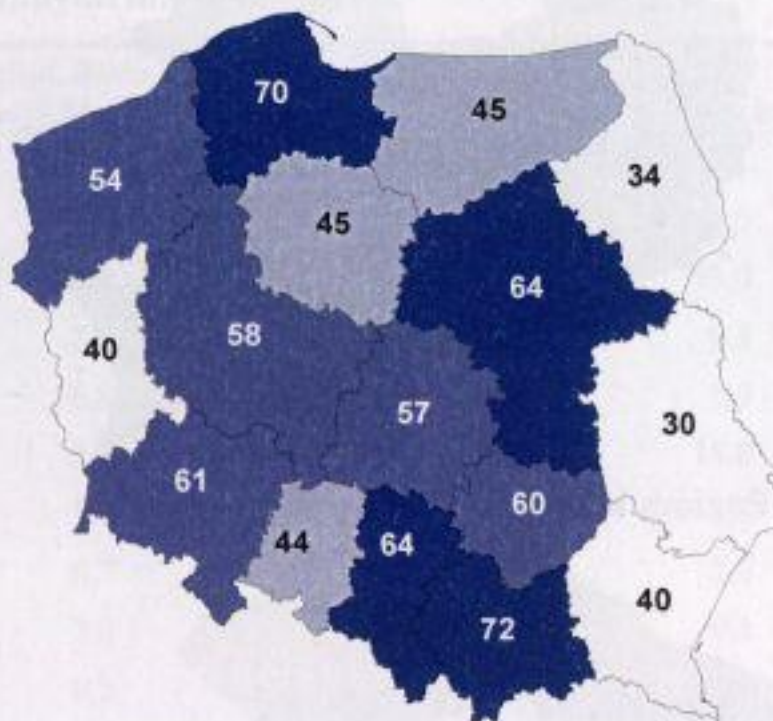

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r. – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

Mapa 12. Organizacja podróży według odwiedzanych województw: pełny pakiet, zakup części usług lub rezerwacja.

Mapa 13. Rodzaj bazy noclegowej: hotele, motele, kempingi i inne obiekty zakwaterowania zbiorowego.

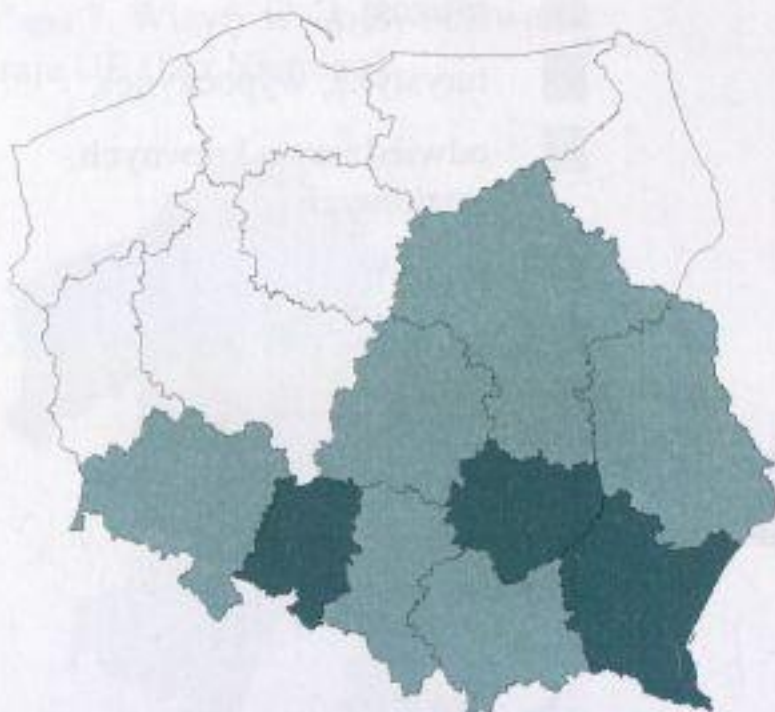
Dane umieszczone na mapie 12 oznaczają odsetek turystów odwiedzających dane województwo, którzy zakupili pełny pakiet albo korzystali z biur podróży w mniejszym zakresie (zakup części usług lub jedynie rezerwacja). Na mapie 13 zilustrowano odsetki korzystających z obiektów zakwaterowania zbiorowego: hoteli, moteli, kempingów itp.

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r.

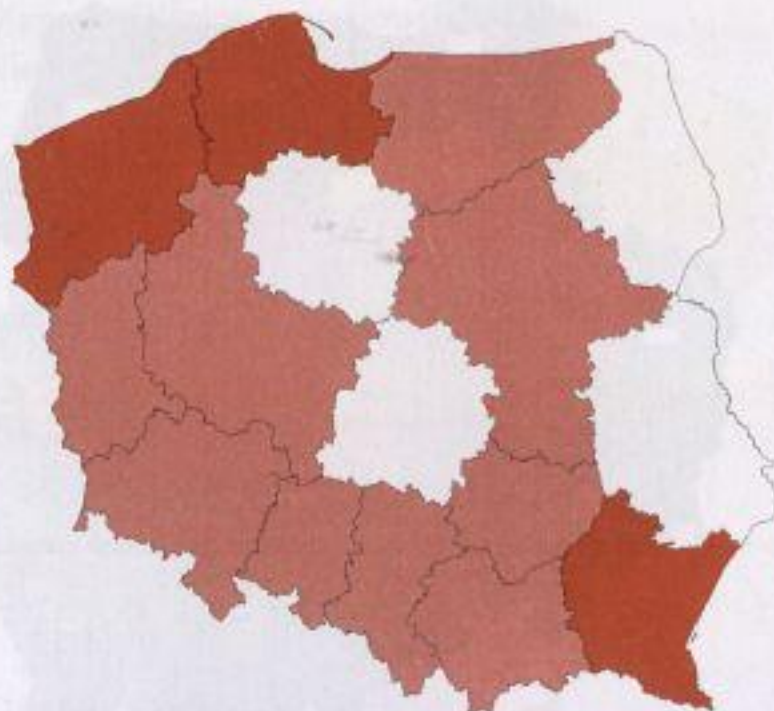
Trzy spośród województw przyjmujących stosunkowo dużo wizyt turystyczno-wypoczynkowych charakteryzują się również znacznym udziałem przyjazdów zorganizowanych przy udziale biur podróży. Są to: pomorskie, warmińsko-mazurskie i małopolskie. Kolejnymi województwami o ponadprzeciętnym udziale przyjazdów w pełni zorganizowanych są śląskie i mazowieckie (mapa 12). Największy udział korzystających z obiektów zakwaterowania zbiorowego stwierdzamy w małopolskim, pomorskim, mazowieckim i śląskim, co w dużej mierze pokrywa się z rozmieszczeniem wizyt turystyczno-wypoczynkowych.

Mapy 14-19. Nasilenie uwag krytycznych o warunkach przyjazdu i pobytu zależnie od odwiedzanych województw

Koszty pobytu

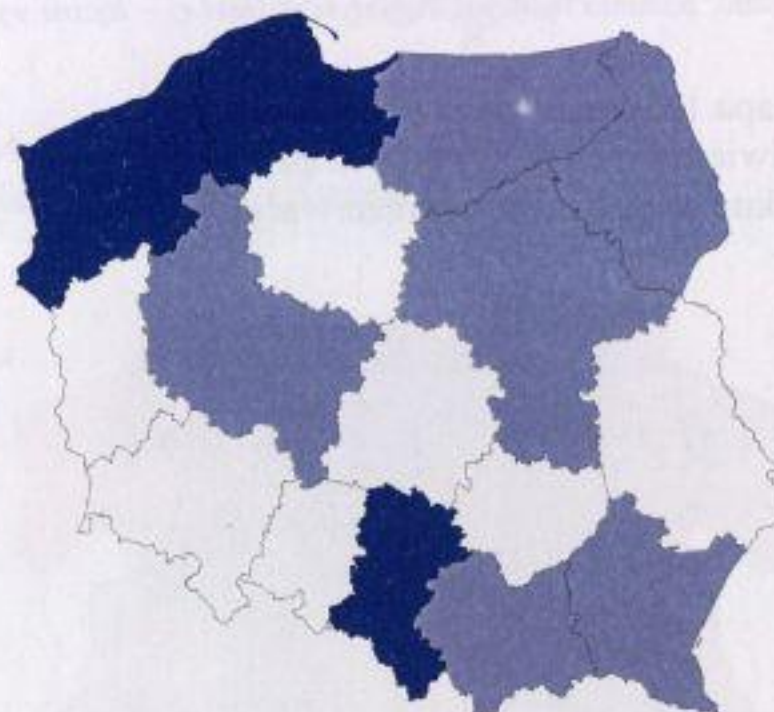
Stan sanitarny

Warunki dojazdu

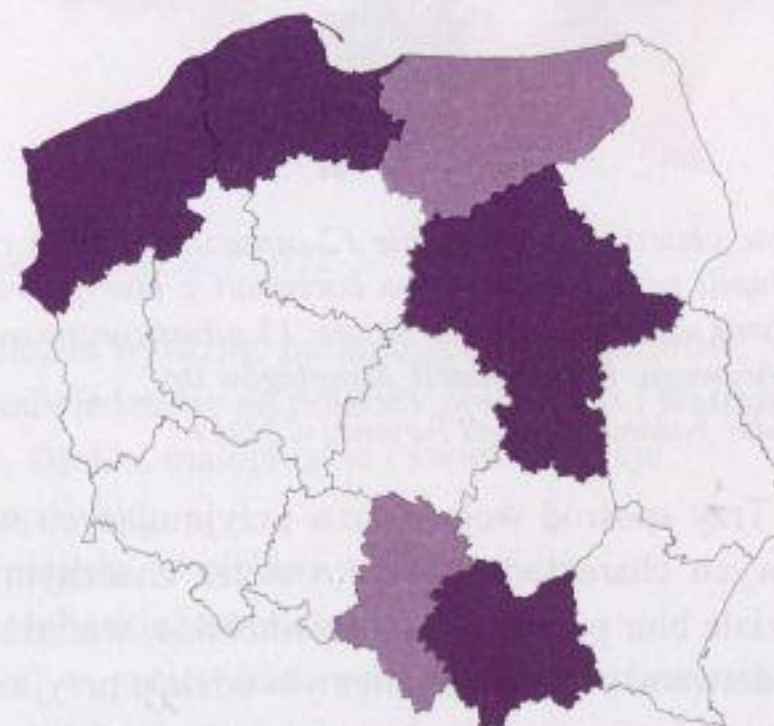
Jakość usług

Poziom bezpieczeństwa publicznego

Dostępność informacji

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 r.

Mapy 14-19, które można określić jako mapy krytycyzmu, ilustrują odsetki zgłoszonych przez turystów odwiedzających poszczególne województwa uwag krytycznych o wybranych aspektach pobytu. Województwa oznaczone najciemniejszą barwą charakteryzują się największym wskaźnikiem krytycyzmu w danej kwestii. Dla każdego z ocenianych aspektów pobytu ustalono odrębną skalę, zależną od częstości uwag krytycznych ogółem (dla całej Polski). Na przykład odsetek tych turystów, którzy krytykowali koszty pobytu, wyniósł wśród odwiedzających województwa opolskie, podkarpackie i świętokrzyskie powyżej 30%, co wyraźnie przekracza wskaźnik dla całego kraju (21%). Analogicznie – ci, którzy odwiedzili województwa małopolskie, mazowieckie, pomorskie i zachodniopomorskie, wskazywali na niedostatki informacji turystycznej wyraźnie częściej (ponad 15%) niż ogół turystów w Polsce (8%).

Odwiedzane miasta

Czołówkę miast goszczących zagranicznych turystów stanowiły w 2004 roku: Warszawa, Kraków, Łódź, Poznań, Wrocław i Gdańsk.

- Gdańsk, Częstochowę, Kraków, Warszawę i Szczecin odwiedzają najczęściej ci, którzy przyjechali do Polski przy udziale biur podróży.
- W celach turystycznych odwiedza się najczęściej Gdańsk, Kraków i Częstochowę.
- Turystyka biznesowa najczęściej wiąże się z wizytami w Poznaniu, Warszawie, Wrocławiu, Katowicach, Łodzi i Szczecinie.
- Turysty tranzytowi przejeżdżają przez Szczecin, Białystok, Wrocław i Katowice.
- Miejscem zakupów jest najczęściej Białystok i Lublin.

Tab. 33. Wizyty turystów zagranicznych w wybranych miastach Polski

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Szczecin	1,8	1,9	1,4	3,2	1,4	0,1
Poznań	5,4	8,8	3,0	6,8	1,9	0,6
Warszawa	16,8	11,0	13,9	26,2	11,2	53,0
Wrocław	3,1	4,6	2,6	3,3	1,5	0,3
Lublin	3,0	1,4	6,8 +	0,6	0,9	1,9
Kraków	7,6	3,6	5,8	13,1	9,0	18,8
Gdańsk	2,7	3,9	1,5	3,7	1,6	3,0
Łódź	5,9	5,3	6,7 +	5,7	6,7	3,0
Białystok	1,8	0,8	3,0	0,2	4,5	0,1
Częstochowa	0,7	0,9	0,3	2,1	0,1	0,0 -
Katowice	1,9	2,2	1,1	2,6	2,7	2,1

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku – łączne wyniki ankiet ITTZ-1 i ITTZ-2.

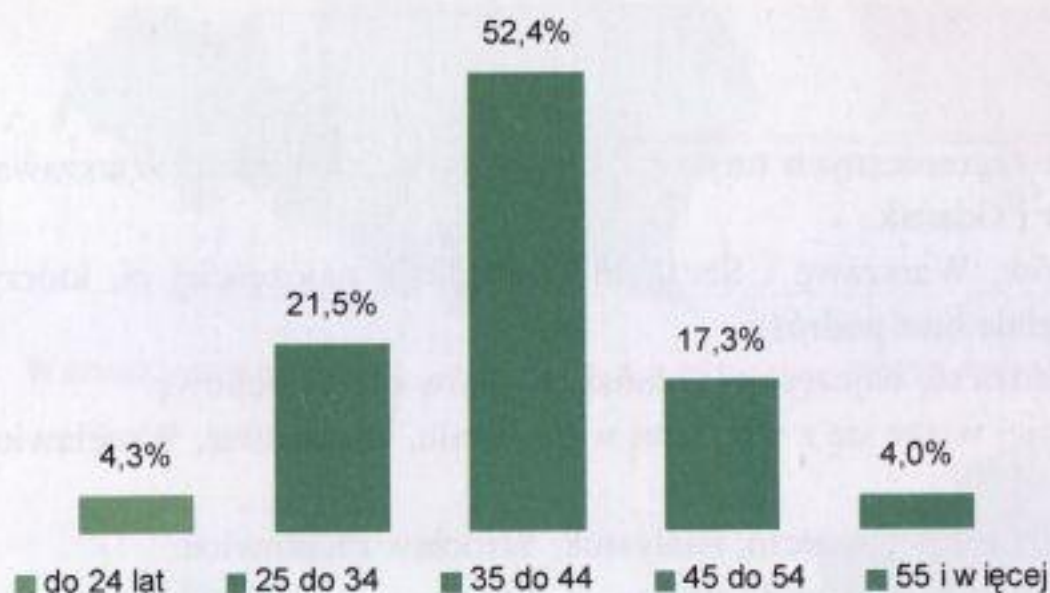
7.9. Charakterystyka demograficzna

W 2004 roku trzy czwarte przyjezdnych turystów stanowili mężczyźni. Znaczną przewagę udziału mężczyzn w strukturze demograficznej obserwowaliśmy już w poprzednich latach. Ma to związek z celami przyjazdów: przyjazdy służbowe i podróże tranzytowe są niemal całkowicie zdominowane przez mężczyzn. Stosunkowo wyrównana pod względem płci jest nieliczna grupa tych, którzy odwiedzając Polskę w celach turystyczno-wypoczynkowych, spędzają czas w rejonach górskich, nadmorskich lub pojeziernych.

Ponad połowę turystów stanowi grupa osób w wieku od 35 do 44 lat. Turystów w wieku od 25 do 34 lat było 21%, starszych, w wieku od 45 do 54 lat – 17%, a najstarszych (55 i więcej lat) – 4%.

Udział młodzieży w przyjazdach do Polski jest znacznie mniejszy, niż wynikałoby to ze struktury wieku potencjalnych turystów. W 2004 roku wśród ogółu turystów odwiedzających Polskę było tylko 4,3% w wieku do 24 lat (podobnie jak w 2003 r.). Zdecydowanie najwięcej młodzieży było wśród turystów z Izraela (71%) i – choć już znacznie mniej – z Ukrainy (10%); ogółem wśród turystów z 15 Unii Europejskiej było ich zaledwie 2%.

Rys. 35. Struktura wieku turystów zagranicznych w 2004 roku

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Tab. 34. Dane demograficzne turystów zagranicznych

	Ogółem	Niemcy	Rosja, Białoruś, Ukraina	UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Kraje zamorskie
Kobiety	25,6	34,9 +	20,1	26,2 ++	10,8	23,4
Mężczyźni	73,4	64,6 -	77,7	73,3 --	89,1	76,6
Brak danych	1,0	0,5	2,2	0,5	0,1	0,0
Wiek: do 24 lat	4,3	2,1	7,4 +	2,1	1,8	0,5
25 do 34	21,5	18,5	26,2	18,3 --	23,8	13,2 --
35 do 44	52,4	47,6	47,3	65,2 ++	60,9 +	75,8 ++
45 do 54	17,3	25,2 ++	15,0 --	11,5	11,7	9,0 +
55 i więcej	4,0	6,4	3,7	2,3	1,8	1,5
b. d.	0,4	0,2	0,5	0,4	0,0	0,0
Wykształcenie: wyższe	51,4 ++	66,9 +	27,1 ++	72,7	45,9 ++	59,7 --
średnie	46,0 --	30,4 --	68,9 --	26,1 -	53,5 --	40,0 ++
podstawowe	1,2	0,6	2,7	0,2	0,5	0,1
b. d.	1,5	2,1	1,4	1,1	0,1	0,1
Pracują	87,1	93,6	77,0 --	95,0	95,9	97,6
Uczą się	3,2	2,6	3,8	1,8	2,3	0,3

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

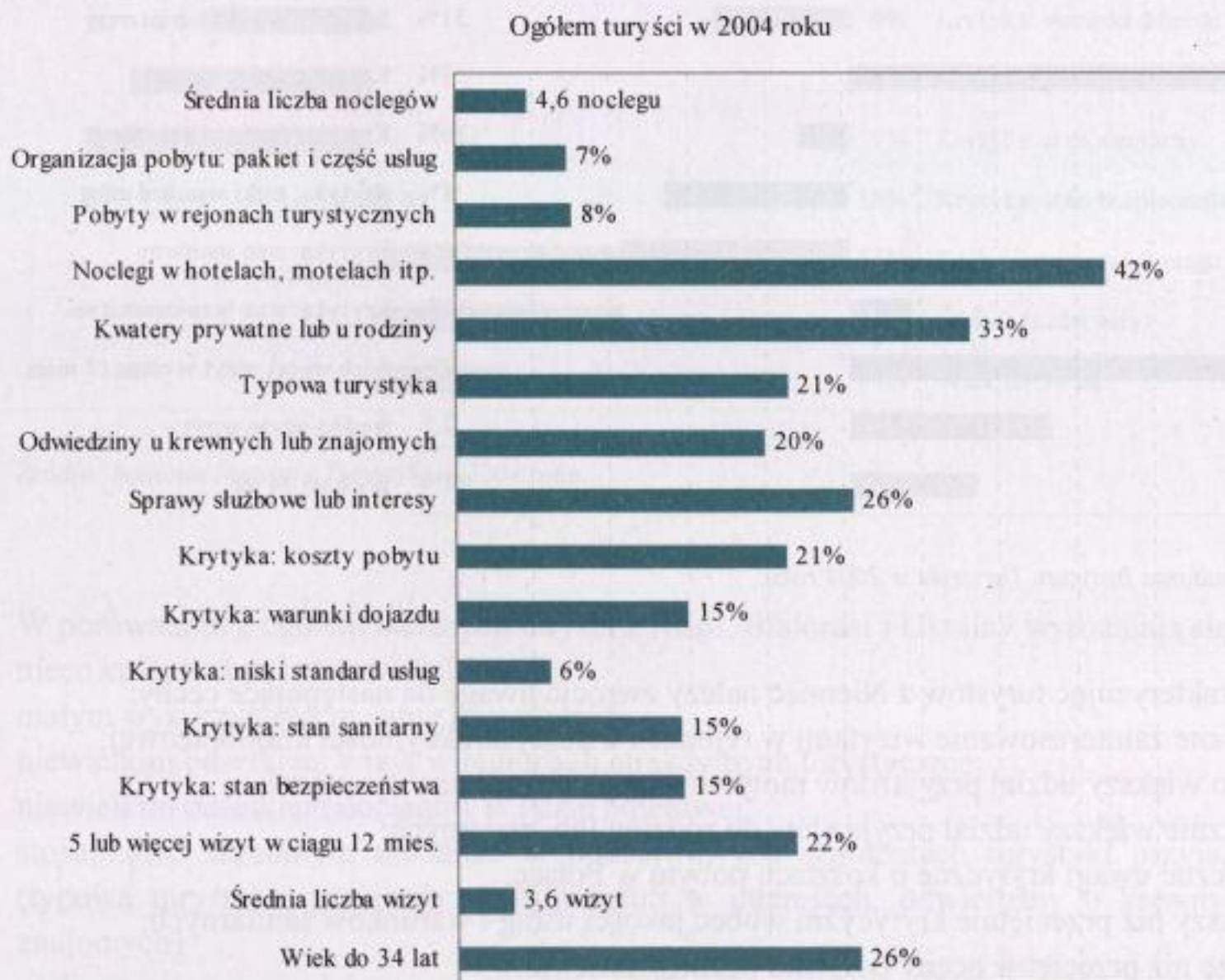
Odsetek turystów z wyższym wykształceniem zwiększa się od kilku lat: w 2002 roku wyniósł 37%, w 2003 roku wzrósł do 44%, a w 2004 roku – do 51%. Lepiej wykształceni od po-

zostałych są ci, którzy korzystali z usług biur podróży, dokonywali rezerwacji usług (dostęp do internetu) i przyjechali w interesach lub w celach turystycznych.

7.10. Profile turystów z wybranych krajów

W niniejszym rozdziale przedstawiono syntetyczne informacje o turystach odwiedzających Polskę w 2004 roku. Punktem wyjścia jest profil ogółu turystów (rys. 35), skonstruowany według najistotniejszych i najlepiej skonstrastowanych cech. Są to: długość pobytu (średnia liczba noclegów), udział przyjazdów zorganizowanych w pełni (pakiet) lub częściowo przez biura podróży, sposób spędzania czasu w Polsce (wypoczynek w rejonach o dużej atrakcyjności krajobrazowej: nad morzem, w górach lub rejonach pojeziernych), noclegi w bazie typu hotelowego (hotele i motele), główny cel przyjazdu (typowa turystyka, wypoczynek, sprawy służbowe, odwiedziny u krewnych lub znajomych), najczęściej krytykowane aspekty pobytu (koszty pobytu, stan sanitarny, poziom usług turystycznych, stan bezpieczeństwa), częstość przyjazdów (udział osób odwiedzających Polskę 5 lub więcej razy w ciągu roku i średnia liczba wizyt w ciągu roku) oraz wiek (udział osób w wieku do 34 lat).

Rys. 36. Ogólna charakterystyka turystów zagranicznych odwiedzających Polskę w 2004 roku

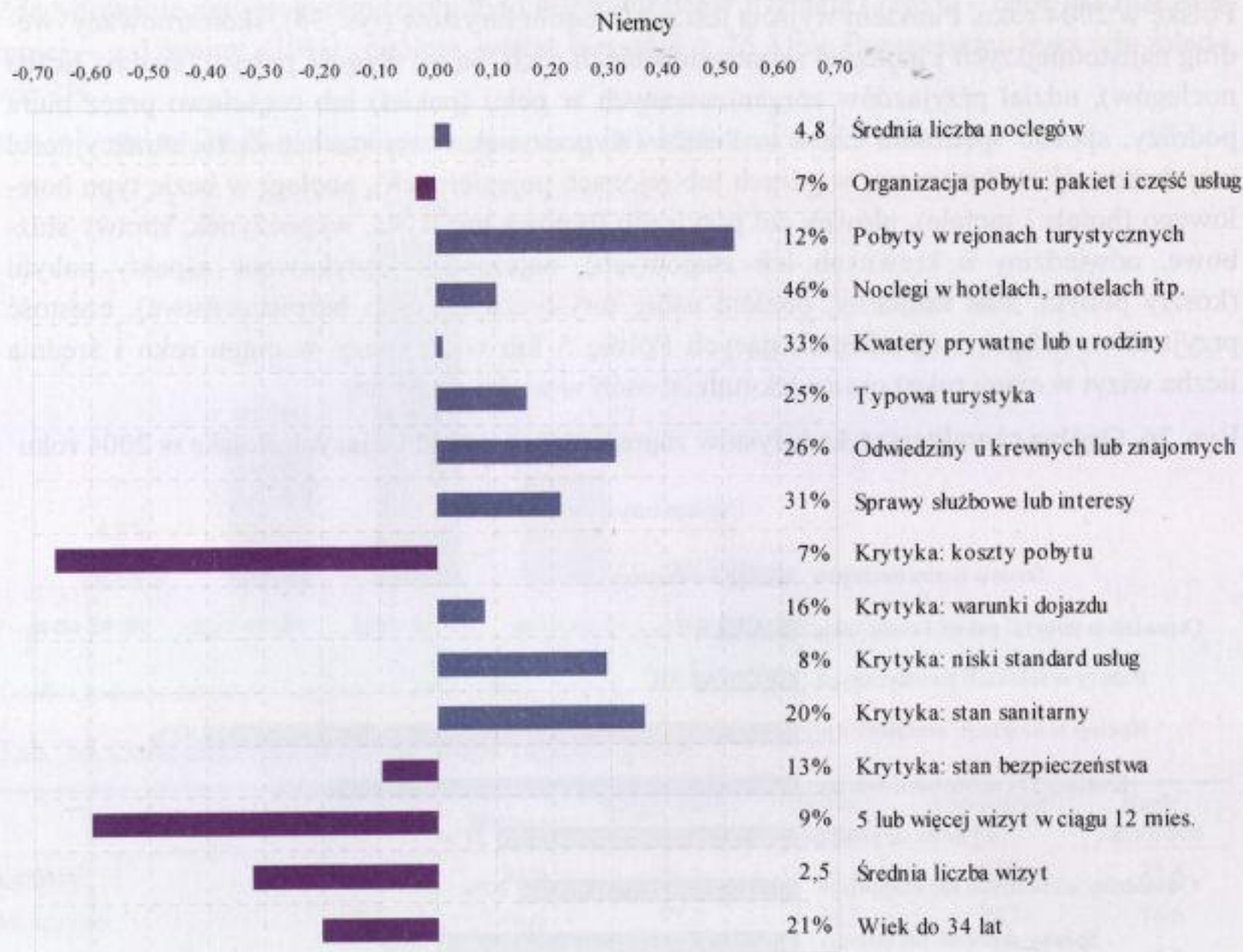

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Profil turystów z danego kraju porównujemy bądź z ogółem turystów (tak jest np. w przypadku Niemców), bądź z grupą, do której ów kraj należy (np. turystów z Belgii z ogółem turystów z nieościennej krajów 15 Unii Europejskiej). Rodzaj i wielkość odchylen turystów z danego kraju od grupy porównawczej należy interpretować zgodnie z następującym przykładem: 12% Niemców poświęciło pobyt w Polsce na wizyty w rejonach turystycznych, dla ogółu turystów zaś odsetek ten wyniósł 8%. Udział tego rodzaju pobytów jest więc wśród Niemców

wiekszy niż wśród wszystkich zagranicznych turystów w Polsce. Wielkość słupków jest miarą odchylenia analizowanej cechy od wielkości charakteryzującej grupę porównawczą. Orientacja słupków względem osi zerowej informuje o tym, czy dana cecha występuje częściej (wartości dodatnie) czy rzadziej (wartości ujemne).

Rys. 37. Porównanie turystów niemieckich z ogółem turystów odwiedzających Polskę

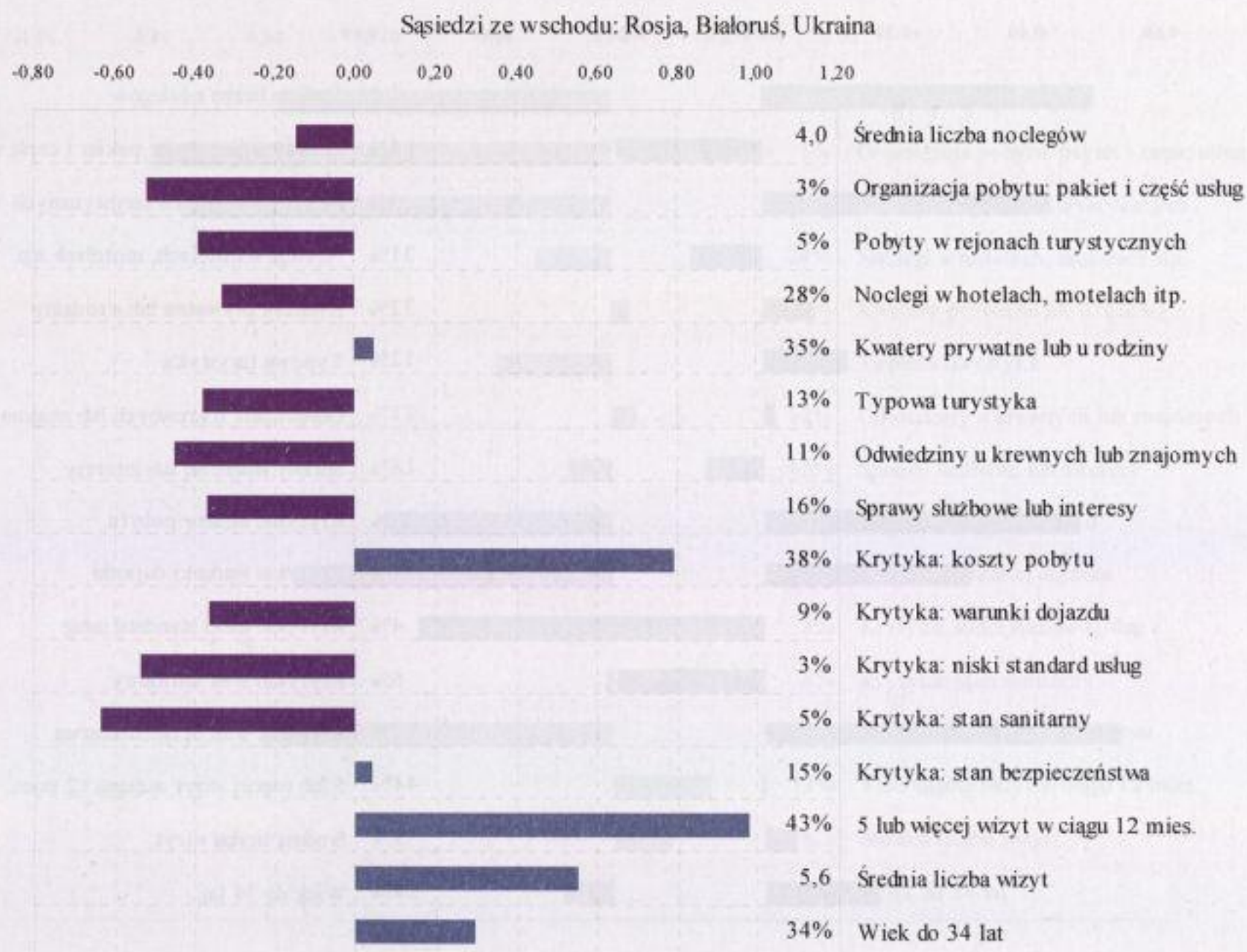
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Charakteryzując turystów z Niemiec należy zwrócić uwagę na następujące cechy:

- znaczne zainteresowanie wizytami w rejonach o dużej atrakcyjności krajobrazowej;
- nieco większy udział przyjazdów motywowanych celami turystycznymi;
- znacznie większy udział przyjazdów do rodziny lub znajomych;
- nieliczne uwagi krytyczne o kosztach pobytu w Polsce;
- większy niż przeciętnie krytycyzm wobec jakości usług i warunków sanitarnych;
- lepsze niż przeciętne oceny poziomu bezpieczeństwa;
- mniejszy niż w populacji wszystkich turystów udział wielokrotnych wizyt w Polsce (wysoka częstość przyjazdów sąsiadów zza wschodniej granicy zawyża ogólną średnią);
- mniejszy udział wizyt osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów turystów z Niemiec wyniosła w 2004 roku 5 230 tysięcy (wzrost o 15,7% w porównaniu z 2003 r.). Średnie wydatki Niemców na podróż wyniosły 177 USD, na dzień – 34 USD.

Rys. 38. Porównanie turystów z Rosji, Białorusi i Ukrainy z ogółem turystów odwiedzających Polskę

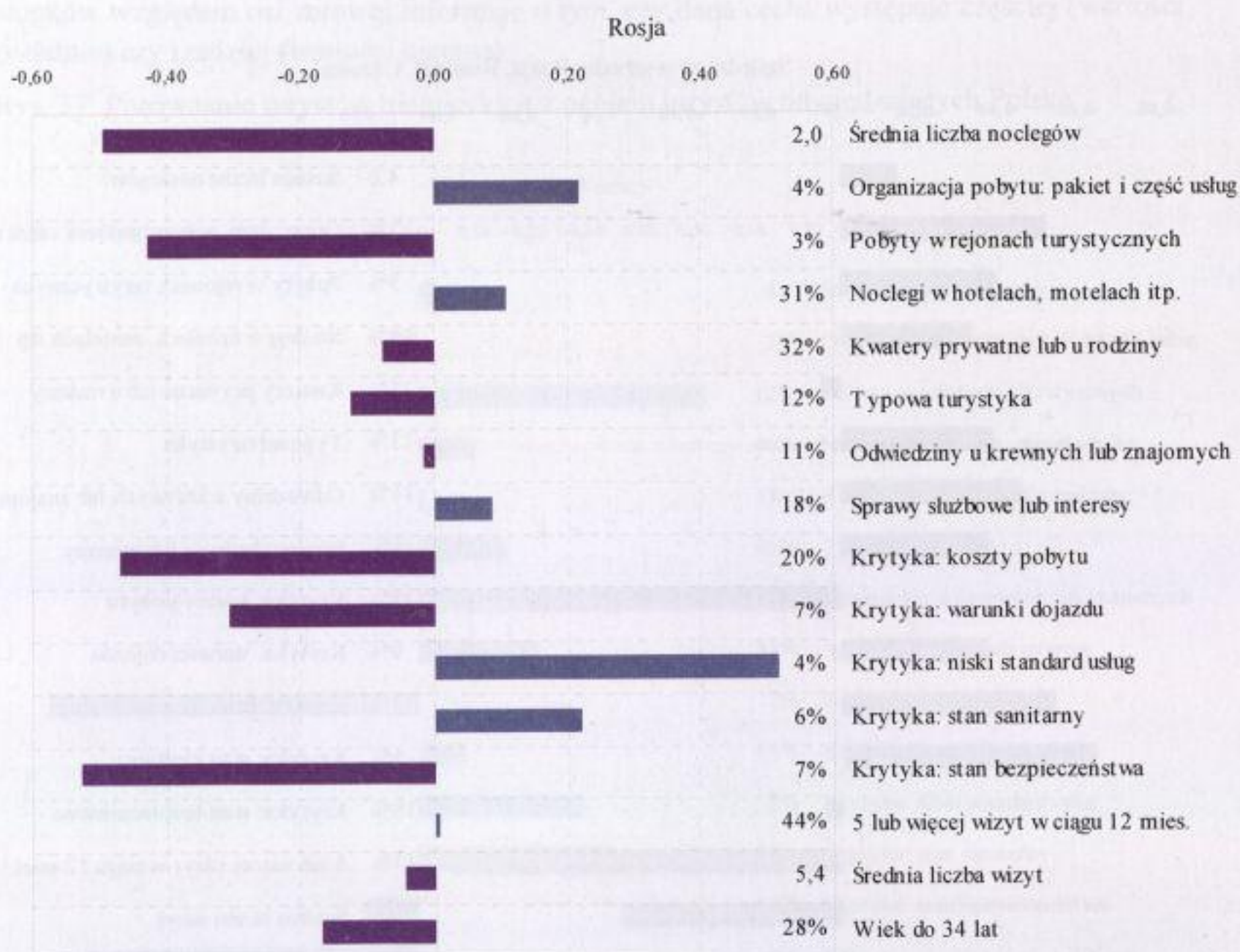

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

W porównaniu z ogółem badanych turyści z Rosji, Białorusi i Ukrainy wyróżniają się:

- nieco krótszym pobytem w Polsce;
- małym wykorzystaniem usług biur podróży;
- niewielkim odsetkiem wizyt w regionach atrakcyjnych turystycznie;
- niewielkim odsetkiem noclegów w bazie hotelowej;
- stosunkowo skromnym udziałem w podstawowych segmentach turystyki przyjazdowej (typowa turystyka, przyjazdy służbowe lub w interesach, odwiedziny u krewnych lub znajomych)
- nielicznymi uwagami krytycznymi, z wyjątkiem tych, które dotyczą wysokich kosztów pobytu;
- bardzo dużym udziałem wielokrotnych wizyt, co się wiąże z przyjazdami handlowymi i tranzytem.

Rys. 39. Porównanie turystów z Rosji z ogółem sąsiadów ze wschodu

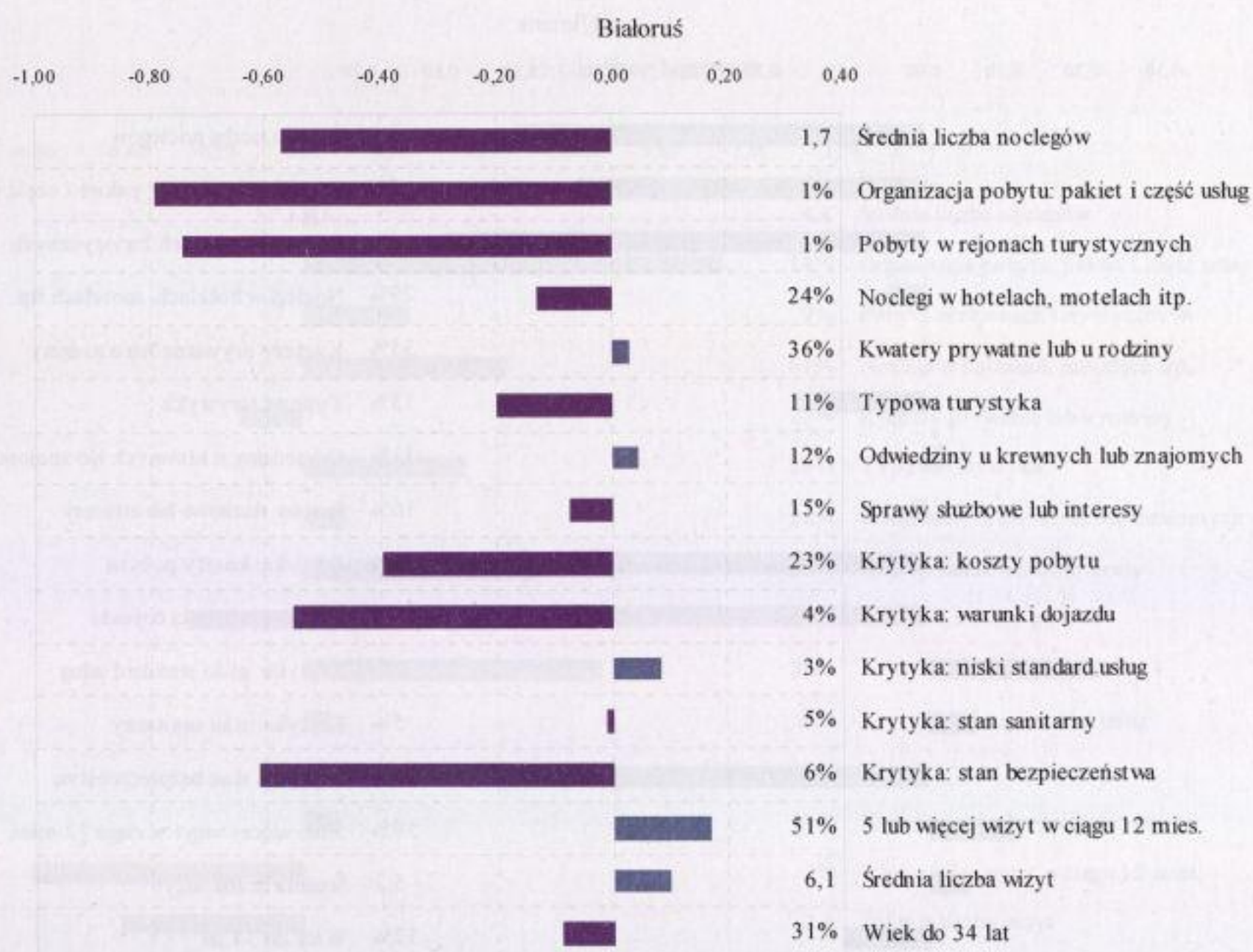
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Na tle ogółu sąsiadów ze wschodu turystów z Rosji wyróżnia:

- krótki czas pobytu;
- nieco większy odsetek podróży zorganizowanych;
- znikomy odsetek wizyt w regionach atrakcyjnych turystycznie;
- nieco częstsze wykorzystanie bazy hotelowej;
- stosunkowo mały odsetek uwag krytycznych o kosztach pobytu i warunkach dojazdu;
- dużo większy odsetek uwag krytycznych o jakości usług i stanie sanitarnym;
- mniejsza liczba osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów turystów z Rosji wyniosła w 2004 roku 700 tysięcy (spadek o 11,4%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 106 USD, na dzień – 39 USD.

Rys. 40. Porównanie turystów z Białorusi z ogółem sąsiadów ze wschodu

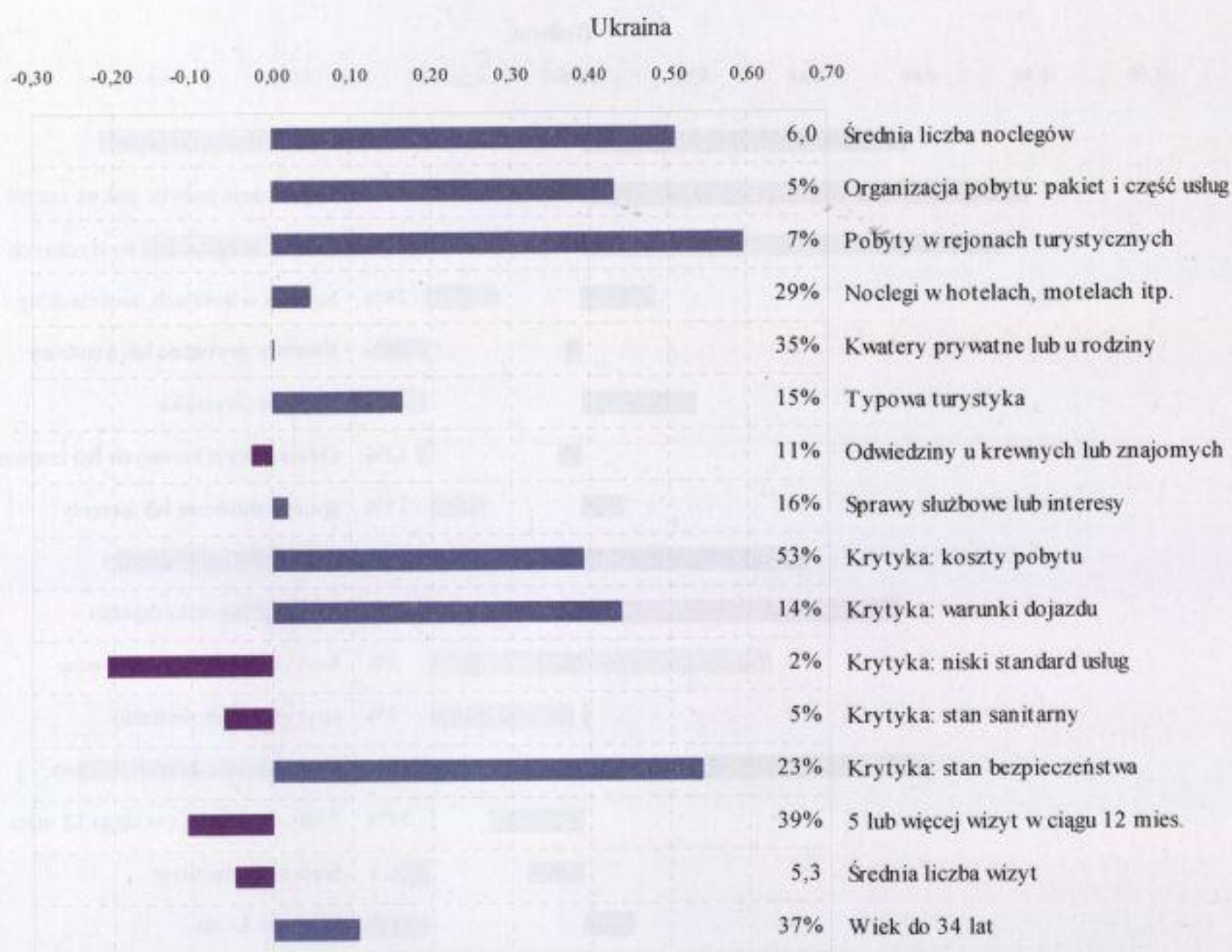
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Na tle ogółu sąsiadów ze wschodu turystów z Białorusi wyróżnia:

- mniejsza średnia długość pobytu;
- bardzo mały odsetek podróży zorganizowanych;
- znikomy odsetek wizyt w regionach atrakcyjnych turystycznie;
- korzystanie z noclegów w kwaterach prywatnych i mieszkań znajomych lub krewnych;
- niski odsetek uwag krytycznych (zwłaszcza w odniesieniu do stanu bezpieczeństwa i warunków dojazdu);
- duży udział wielokrotnych wizyt;
- mniejsza liczba osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów turystów wyniosła w 2004 roku 1 460 tysięcy (spadek o 9,9%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 94 USD, na dzień – 36 USD.

Rys. 41. Porównanie turystów z Ukrainy z ogółem sąsiadów ze wschodu

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

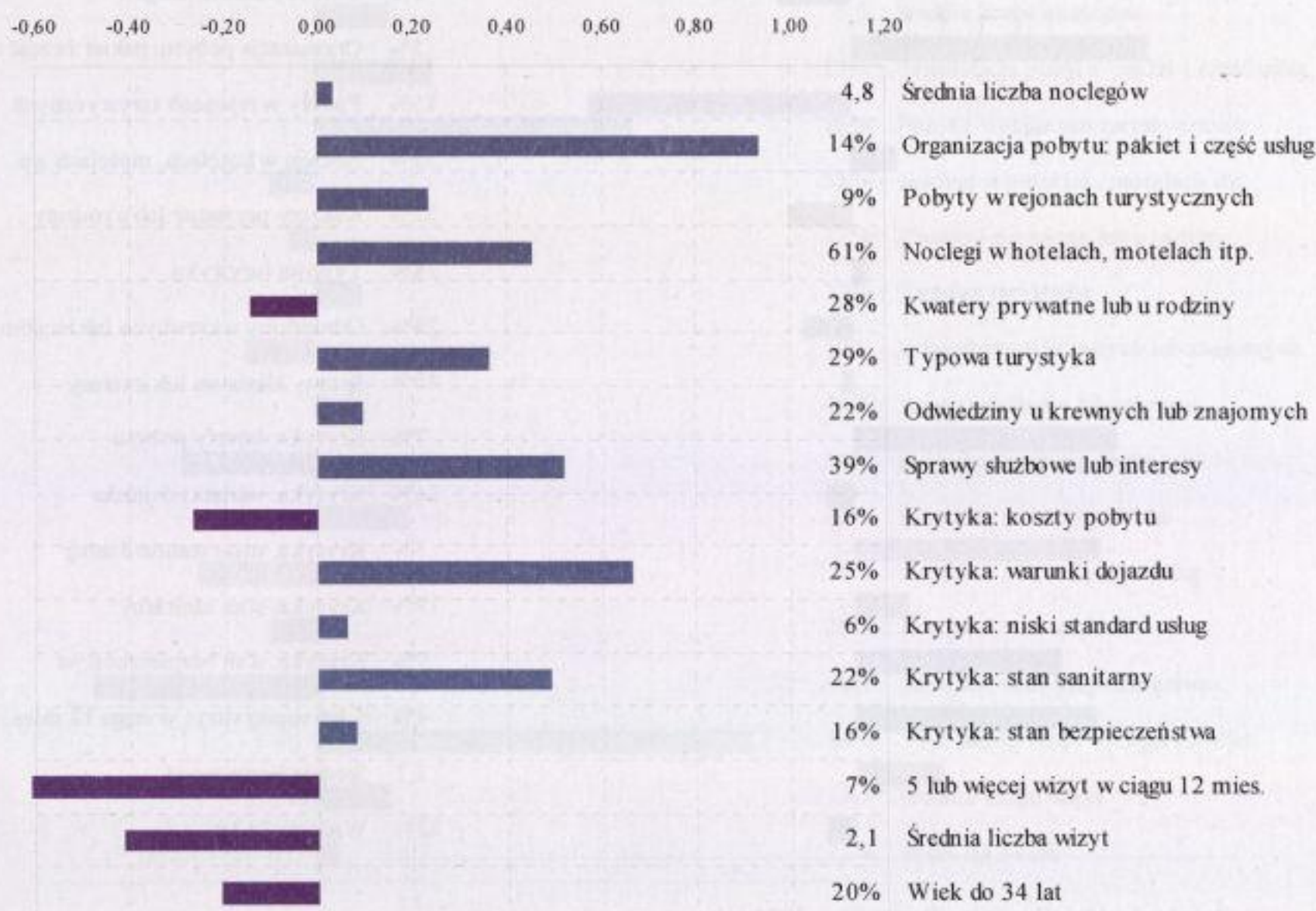
Turyści z Ukrainy w 2004 roku istotnie różnili się od pozostałych sąsiadów ze wschodu:

- przebywali w Polsce dłużej niż pozostali;
- częściej korzystali z pośrednictwa biur podróży;
- częściej przebywali w rejonach turystycznych;
- nieco częściej deklarowali turystyczne cele przyjazdu (co należy przyjmować z pewną rezerwą; niektórzy prawdopodobnie ukrywali właściwy cel – przyjazdy do pracy);
- dużo gorzej ocenili warunki dojazdu, koszty pobytu i poziom bezpieczeństwa, a nie mieli zastrzeżeń do jakości usług;
- nie są tak częstymi gośćmi jak pozostali;
- są nieco młodsi.

Liczba przyjazdów turystów wyniosła w 2004 roku 2 340 tysięcy (spadek o 5,6%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 144 USD, na dzień – 30 USD.

Rys. 42. Porównanie turystów z nieościennych krajów „starej” Unii Europejskiej z ogółem turystów odwiedzających Polskę

15 UE (bez Niemiec)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

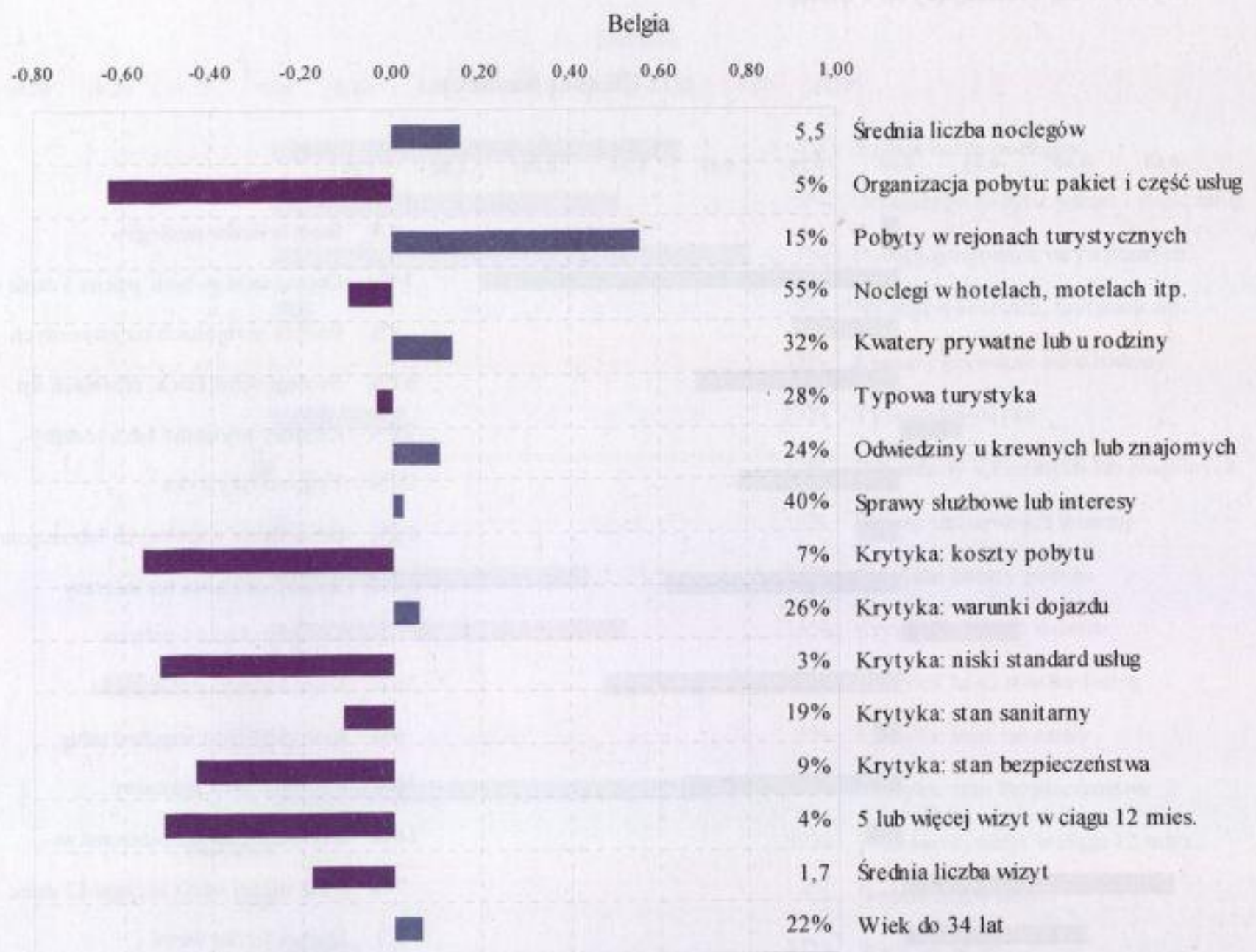
W porównaniu z ogółem badanych turyści z niesąsiadujących z Polską krajów Unii Europejskiej wyróżniają się:

- częstszym korzystaniem z usług biur podróży;
- nieco większym zainteresowaniem wizytami w rejonach turystycznych;
- większym odsetkiem korzystających z noclegów w hotelach lub motelach;
- znacznym odsetkiem przyjazdów służbowych;
- większym udziałem typowo turystycznych motywów przyjazdu;
- wyraźnie wyższym poziomem krytycyzmu wobec warunków dojazdu i warunków sanitarnych;
- niższym poziomem krytycyzmu wobec kosztów pobytu;
- mniejszą średnią liczbą wizyt w ciągu roku.

Liczba przyjazdów z UE²² (z wyjątkiem Niemców) wyniosła w 2004 roku 1 834 tysiące (wzrost o 7,9%).

²² Dla krajów Unii Europejskiej (w wyjątkiem Niemiec) oraz krajów zamorskich podajemy liczbę wszystkich przyjazdów na podstawie danych Straży Granicznej; zakładamy, że liczba przyjazdów turystów z tych krajów jest nieznacznie – o kilka procent – niższa niż liczba przyjazdów ogółem.

Rys. 43. Porównanie turystów z Belgii z ogółem turystów z nieościennej krajów 15 UE

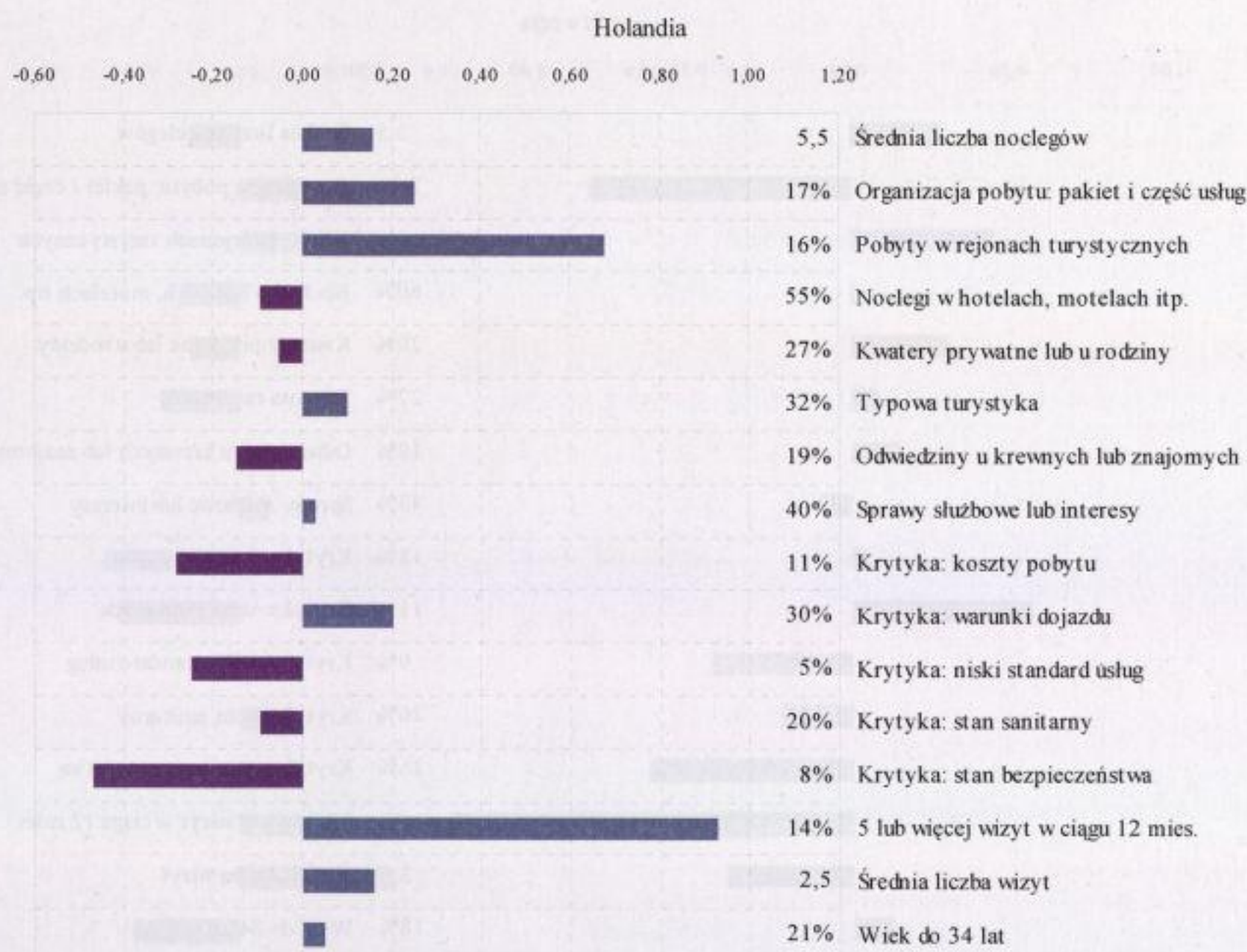
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Na tle turystów z pozostałych nieościennej krajów „starej” Unii Europejskiej Belgów charakteryzuje:

- dłuższy średni czas pobytu;
- rzadkie korzystanie z usług biur podróży;
- większe zainteresowanie rejonami turystycznymi;
- nieco mniejszy odsetek korzystających z hoteli, większy – z kwater prywatnych albo mieszkań krewnych lub znajomych;
- wyraźnie mniejszy krytycyzm w odniesieniu do kosztów pobytu, jakości usług i poziomu bezpieczeństwa;
- stosunkowo rzadkie wielokrotne wizyty.

Liczba przyjazdów z Belgii wyniosła w 2004 roku 75 tysięcy (wzrost o 14,2%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 196 USD, na dzień – 36 USD.

Rys. 44. Porównanie turystów z Holandii z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE

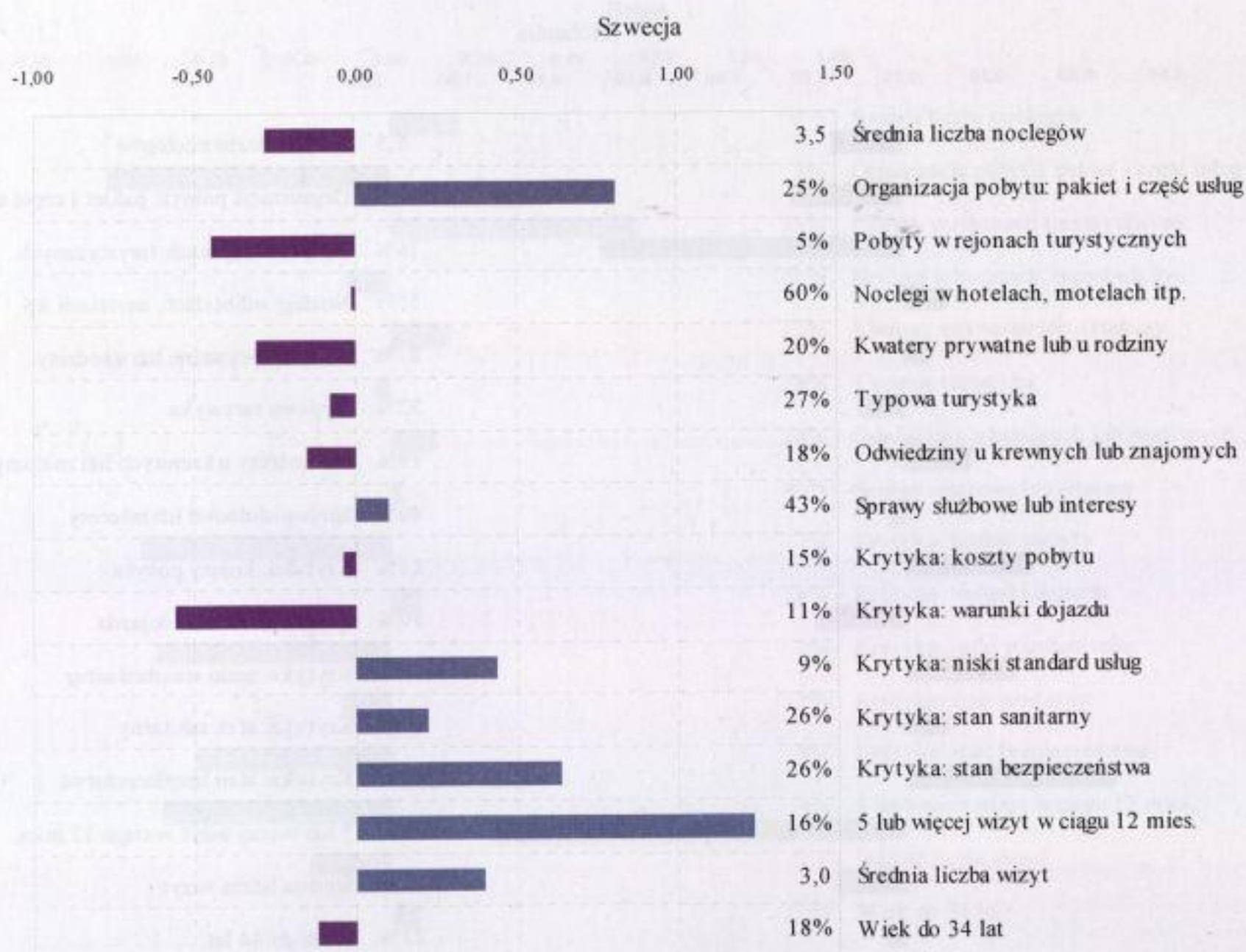
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Na tle turystów z pozostałych nieościennych krajów „starej” Unii Europejskiej Holendrów charakteryzuje:

- dłuższy średni czas pobytu;
- częstsze korzystanie z usług biur podróży;
- większe zainteresowanie rejonami turystycznymi;
- wyraźnie mniejszy krytycyzm w odniesieniu do kosztów pobytu, jakości usług i poziomu bezpieczeństwa;
- większy krytycyzm wobec warunków dojazdu;
- dość duży udział wielokrotnych wizyt.

Liczba przyjazdów z Holandii wyniosła w 2004 roku 263 tysiące (wzrost o 17,1%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 203 USD, na dzień – 35 USD.

Rys. 45. Porównanie turystów ze Szwecji z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE

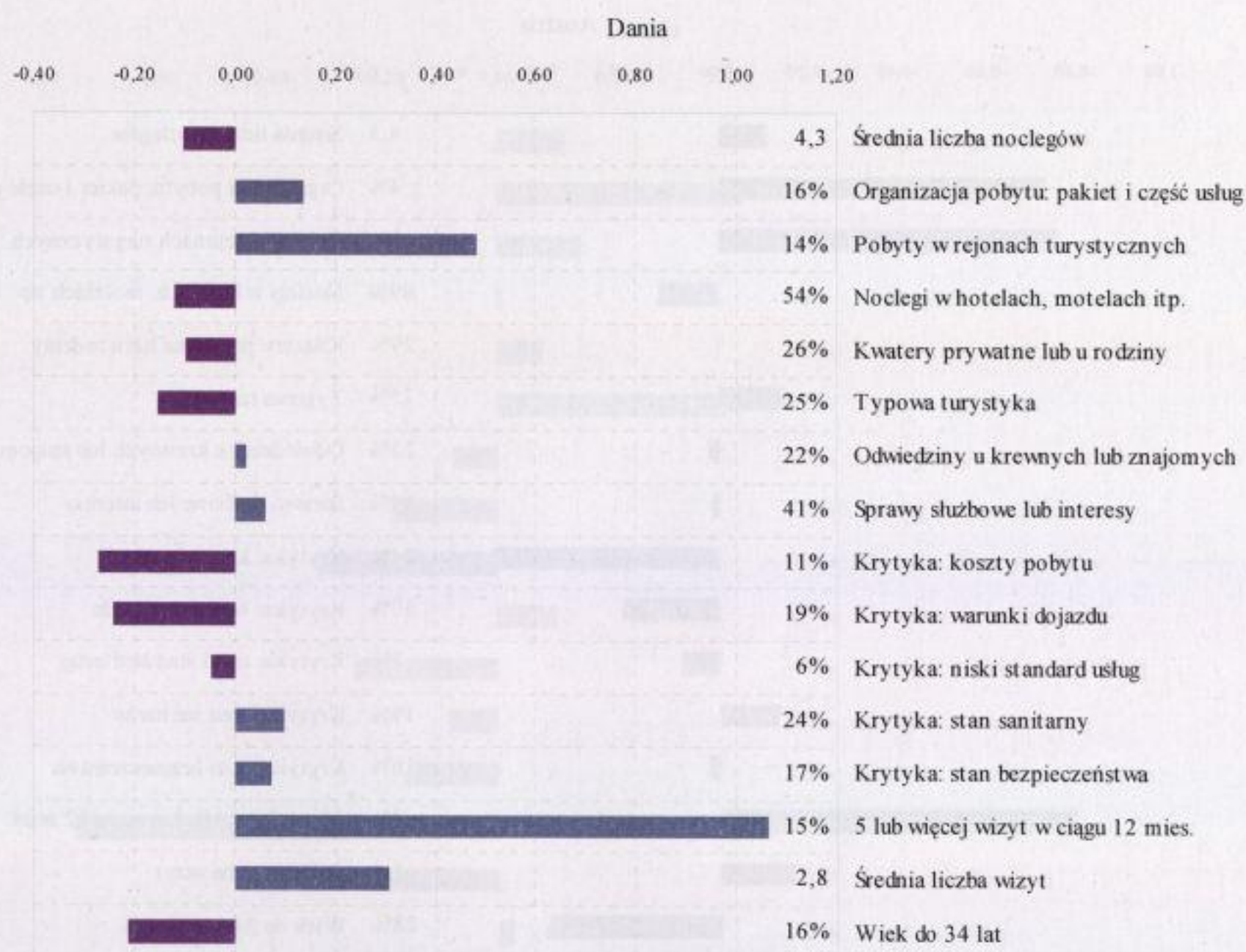
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Do podstawowych cech, które wyróżniają turystów ze Szwecji, należą:

- krótki czas pobytu;
- znaczny udział przyjazdów organizowanych przy udziale biur podróży;
- stosunkowo małe zainteresowanie wizytami w rejonach turystycznych;
- mniej uwag krytycznych o warunkach dojazdu;
- więcej uwag krytycznych o jakości usług i poziomie bezpieczeństwa;
- znaczny odsetek turystów przyjeżdżających wielokrotnie w ciągu roku;

Liczba przyjazdów ze Szwecji wyniosła w 2004 roku 214 tysięcy (wzrost o 8,0%). Ogółem w grupie krajów skandynawskich średnie wydatki na podróż wyniosły 147 USD, na dzień – 30 USD.

Rys. 46. Porównanie turystów z Danii z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE

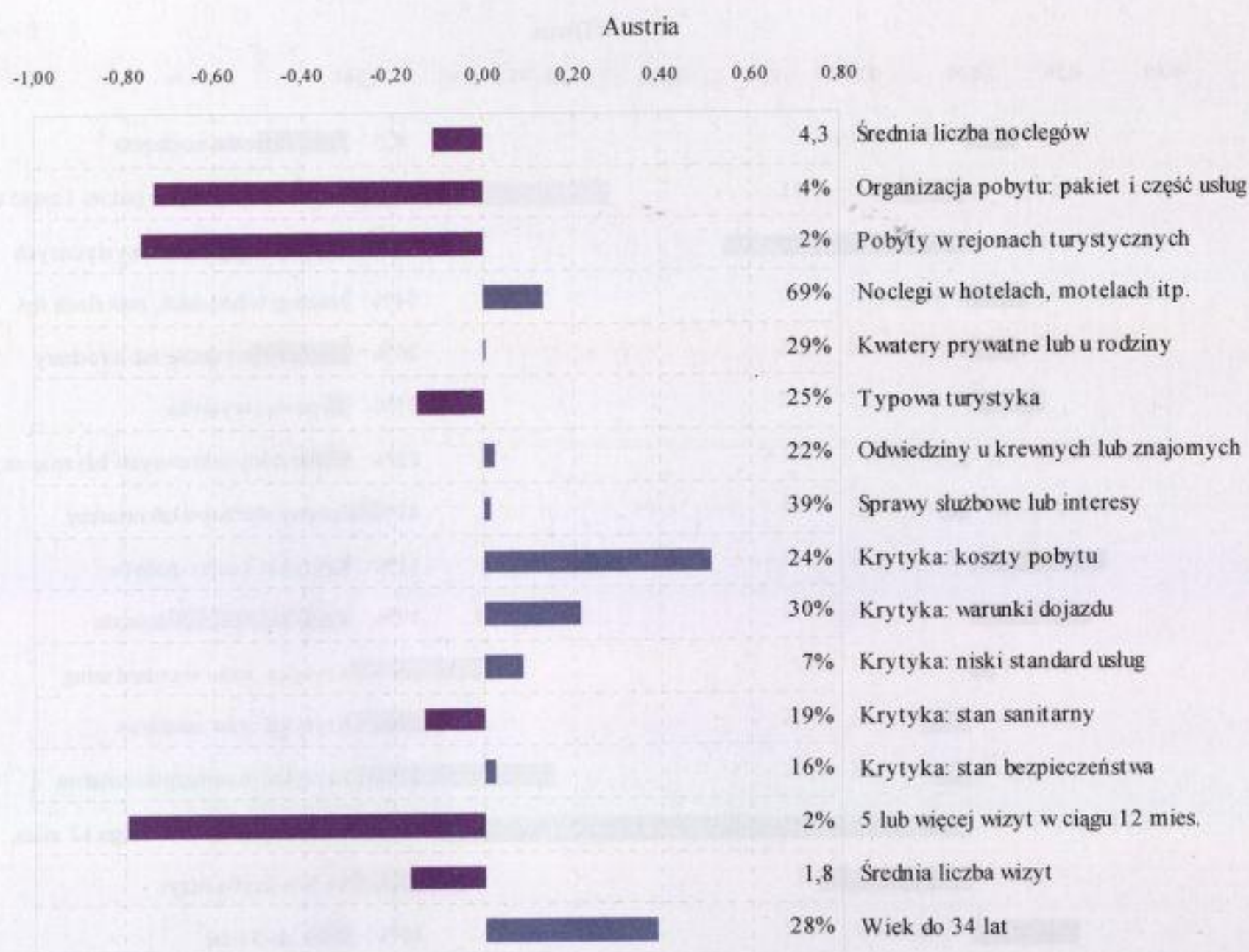
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Do podstawowych cech, które wyróżniają turystów z Danii, należą:

- stosunkowo krótki czas pobytu;
- nieco większy udział przyjazdów organizowanych przy udziale biur podróży;
- duże zainteresowanie wizytami w rejonach turystycznych;
- niewiele uwag krytycznych – mniej niż przeciętnie wśród ogółu turystów z Europy, z wyjątkiem trochę gorszych ocen stanu warunków sanitarnych i stanu bezpieczeństwa;
- znaczny odsetek turystów przyjeżdżających wielokrotnie w ciągu roku;
- mniejsza liczba osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów z Danii wyniosła w 2004 roku 118 tysięcy (spadek o 20,4% – należy jednak zauważyć, że rok 2003 był wyjątkowy z powodu dogodnego połączenia promowego; w porównaniu z 2002 rokiem liczba przyjazdów z Danii spadła tylko nieznacznie). Ogółem w grupie krajów skandynawskich średnie wydatki na podróż wyniosły 147 USD, na dzień – 30 USD.

Rys. 47. Porównanie turystów z Austrii z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE

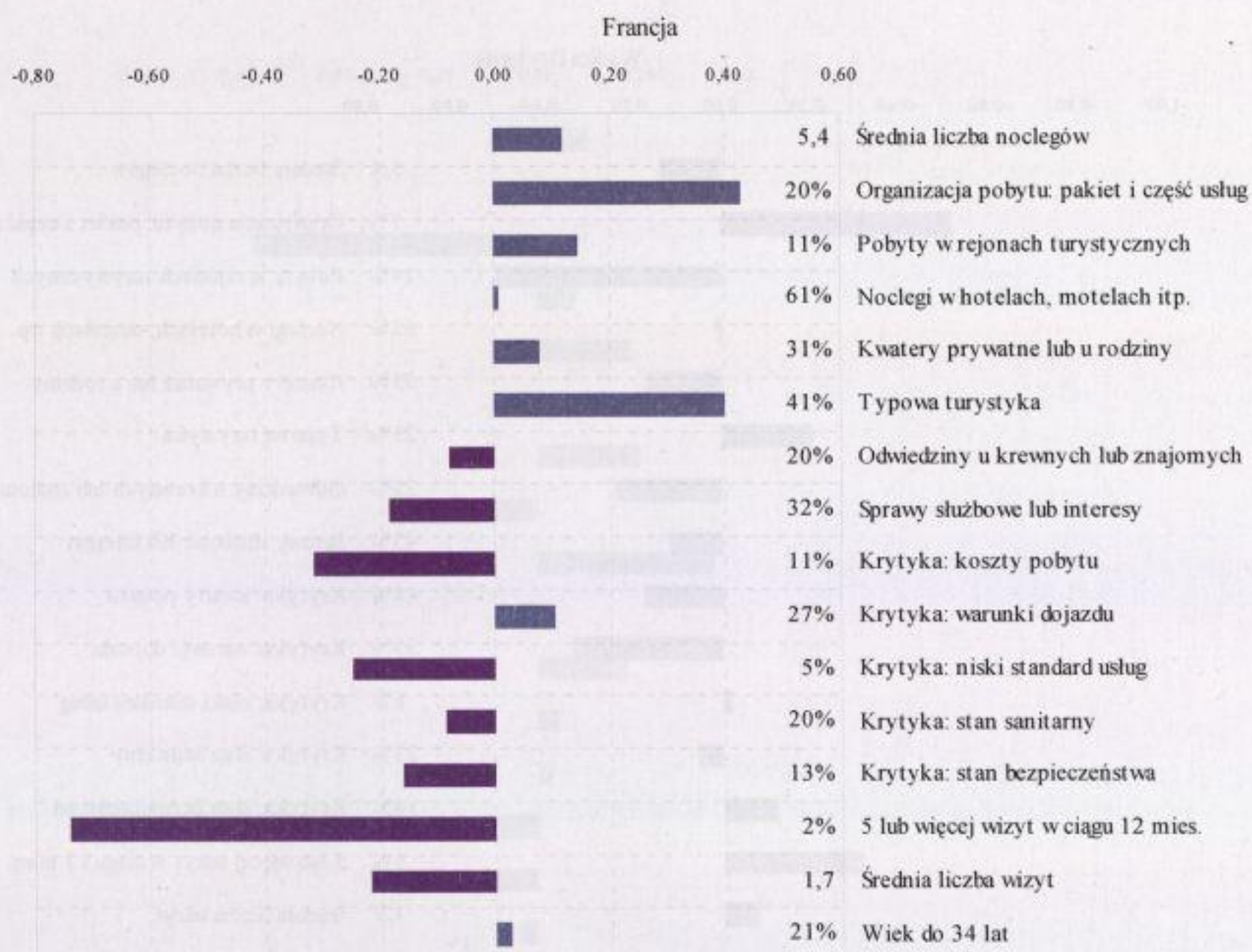
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Turystów z Austrii wyróżniają następujące cechy szczególne:

- znikomy udział przyjazdów zorganizowanych przez biura podróży;
- bardzo małe zainteresowanie wizytami w rejonach turystycznych;
- nieco większy niż przeciętnie udział noclegów w hotelach;
- nieco większy poziom krytycyzmu (krytyka dotyczy głównie kosztów pobytu i warunków dojazdu);
- wyraźnie mniejszy udział wielokrotnych wizyt;
- większy udział turystów w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów z Austrii wyniosła w 2004 roku 288 tysięcy (wzrost o 8,5%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 143 USD, na dzień – 34 USD.

Rys. 48. Porównanie turystów z Francji z ogółem turystów z nieościennej krajów 15 UE

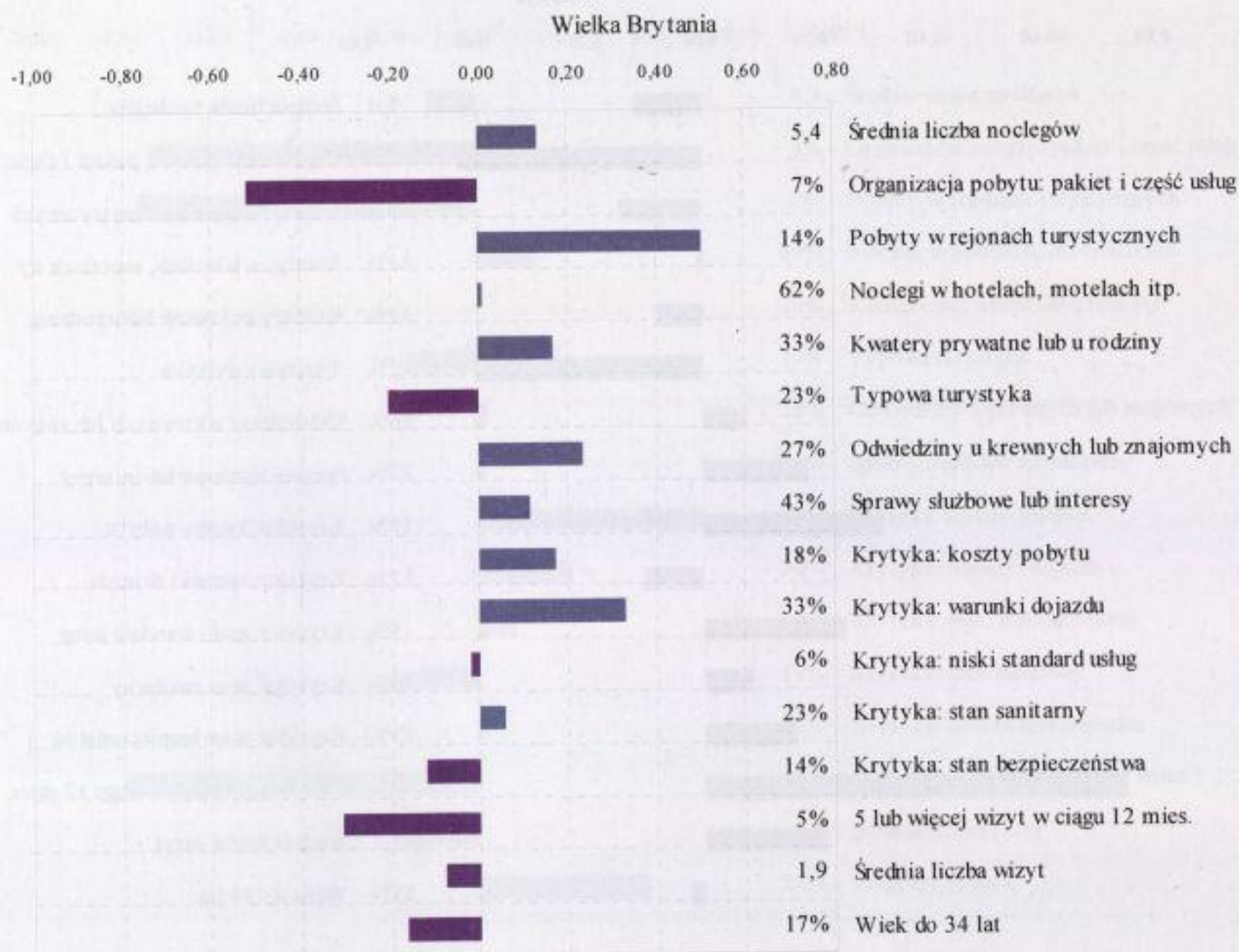
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Wśród turystów z Francji zwraca uwagę:

- dłuższy niż przeciętnie czas pobytu;
- większy udział przyjazdów zorganizowanych przy udziale biura podróży;
- dość liczne pobyty w rejonach turystycznych;
- duży udział wizyt w celach typowo turystycznych;
- mniejszy od przeciętnego poziom krytycyzmu (w wyjątku warunków dojazdu);
- bardzo mała liczba wielokrotnych wizyt;

Liczba przyjazdów z Francji wyniosła w 2004 roku 195 tysięcy (wzrost o 8,3%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 178 USD, na dzień – 31 USD.

Rys. 49. Porównanie turystów z Wielkiej Brytanii z ogółem turystów z nieościennych krajów 15 UE

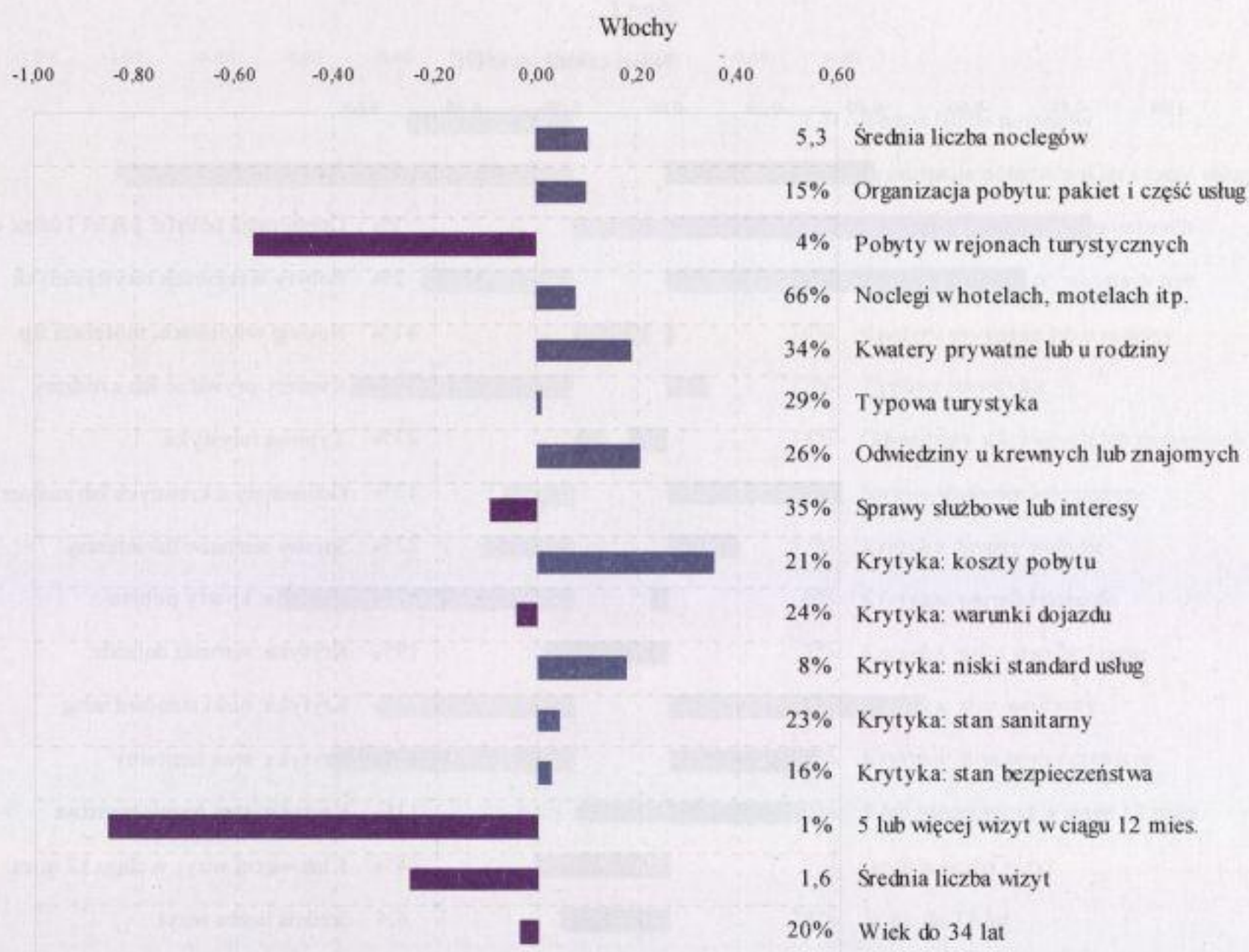
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Turystów z Wielkiej Brytanii charakteryzują:

- nieco dłuższy średni czas pobytu;
- rzadkie korzystanie z usług biur podróży przy organizacji przyjazdu;
- liczne pobyty w rejonach turystycznych;
- niski udział przyjazdów typowo turystycznych;
- znaczny udział podróży służbowych i odwiedzin u rodziny lub znajomych;
- krytyka kosztów pobytu i warunków dojazdu;
- stosunkowo nieznaczna liczba częstych wizyt (5 lub więcej razy w ciągu roku).

Liczba przyjazdów z Wielkiej Brytanii wyniosła w 2004 roku 247 tysięcy (wzrost o 17,3%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 191 USD, na dzień – 30 USD.

Rys. 50. Porównanie turystów z Włoch z ogółem turystów z nieościennej krajów 15 UE

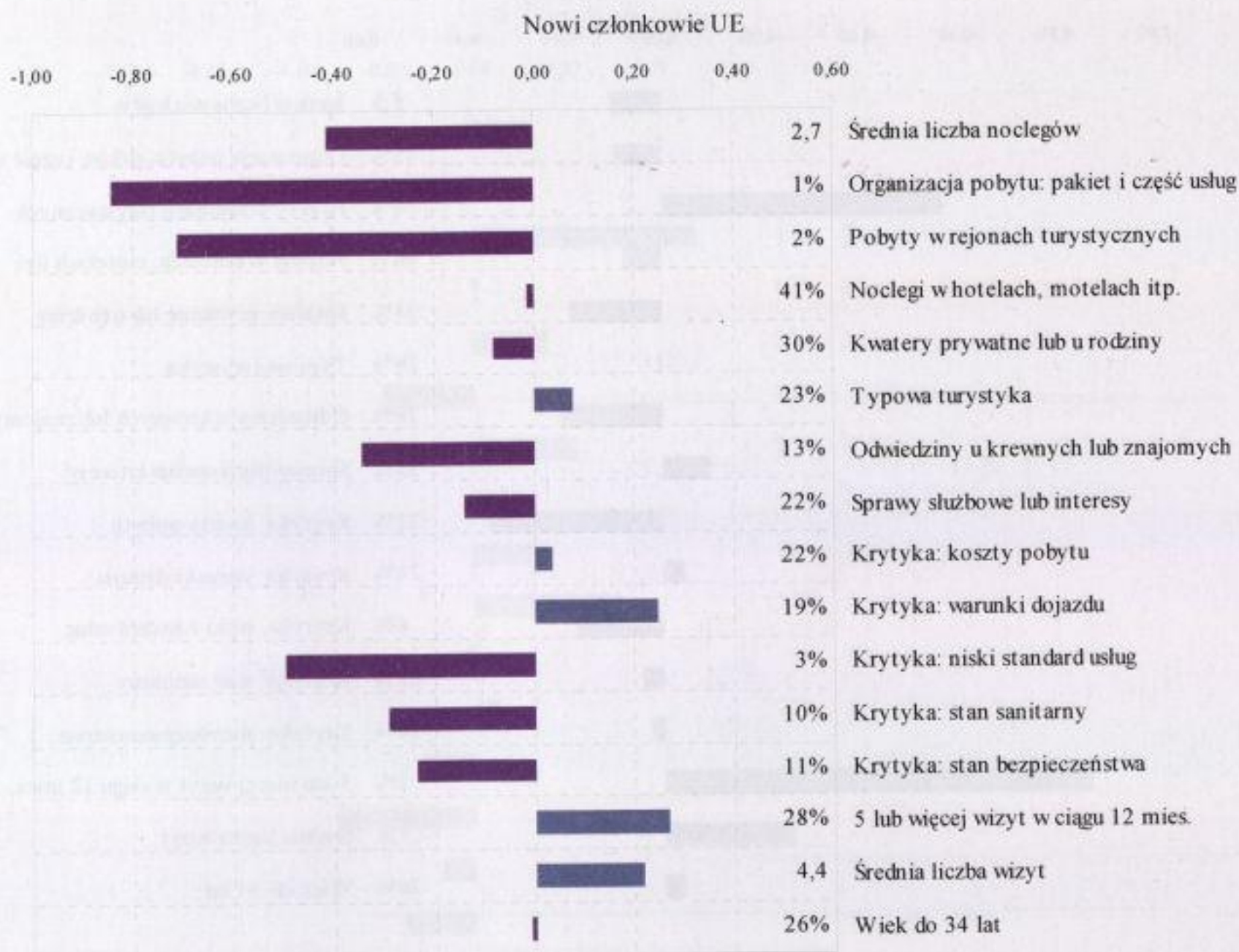
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Turystów z Włoch charakteryzuje:

- dłuższy niż przeciętnie czas pobytu;
- nieco większy odsetek korzystających z usług biur podróży przy organizacji przyjazdu;
- nieliczne pobyty w rejonach turystycznych;
- wyższy udział odwiedzin u krewnych lub znajomych;
- uwagi krytyczne dotyczące głównie kosztów pobytu i jakości usług;
- mała liczba wielokrotnych wizyt.

Liczba przyjazdów z Włoch wyniosła w 2004 roku 222 tysiące (wzrost o 3,0%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 179 USD, na dzień – 34 USD.

Rys. 51. Porównanie turystów z nowych krajów członkowskich UE z ogółem turystów odwiedzających Polskę

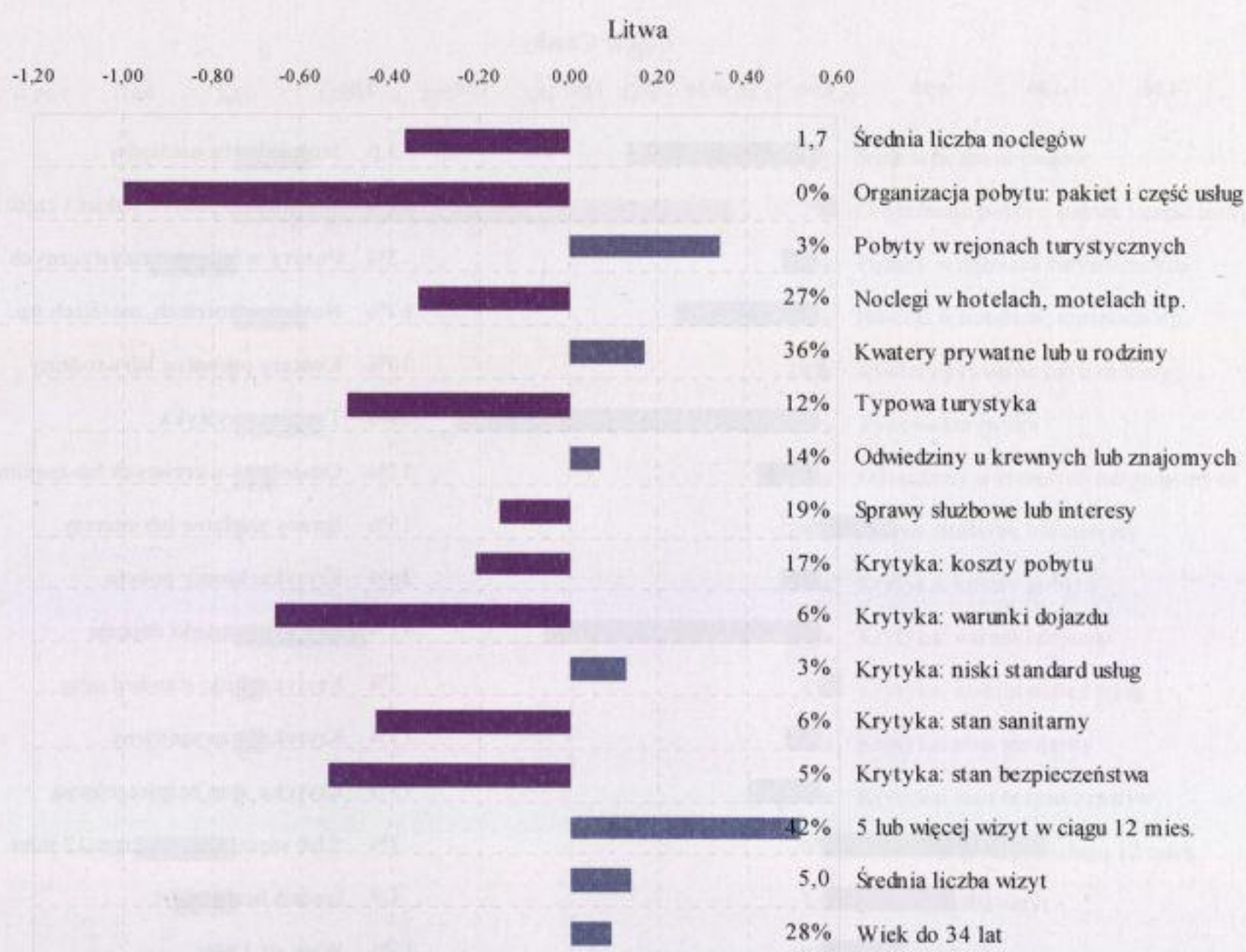

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Turyści z krajów należących do Unii Europejskiej od 1 V 2004 roku różnią się od ogółu turystów odwiedzających Polskę:

- krótszym czasem pobytu;
- rzadkim korzystaniem z usług biur podróży przy organizacji przyjazdu;
- małym zainteresowaniem wizytami w rejonach turystycznych;
- niższym udziałem odwiedzin u krewnych lub znajomych;
- dużo niższym krytycyzmem – z wyjątkiem krytyki warunków dojazdu;
- znaczną liczbą wielokrotnych wizyt.

Rys. 52. Porównanie turystów z Litwy z ogółem turystów z nowych krajów członkowskich UE

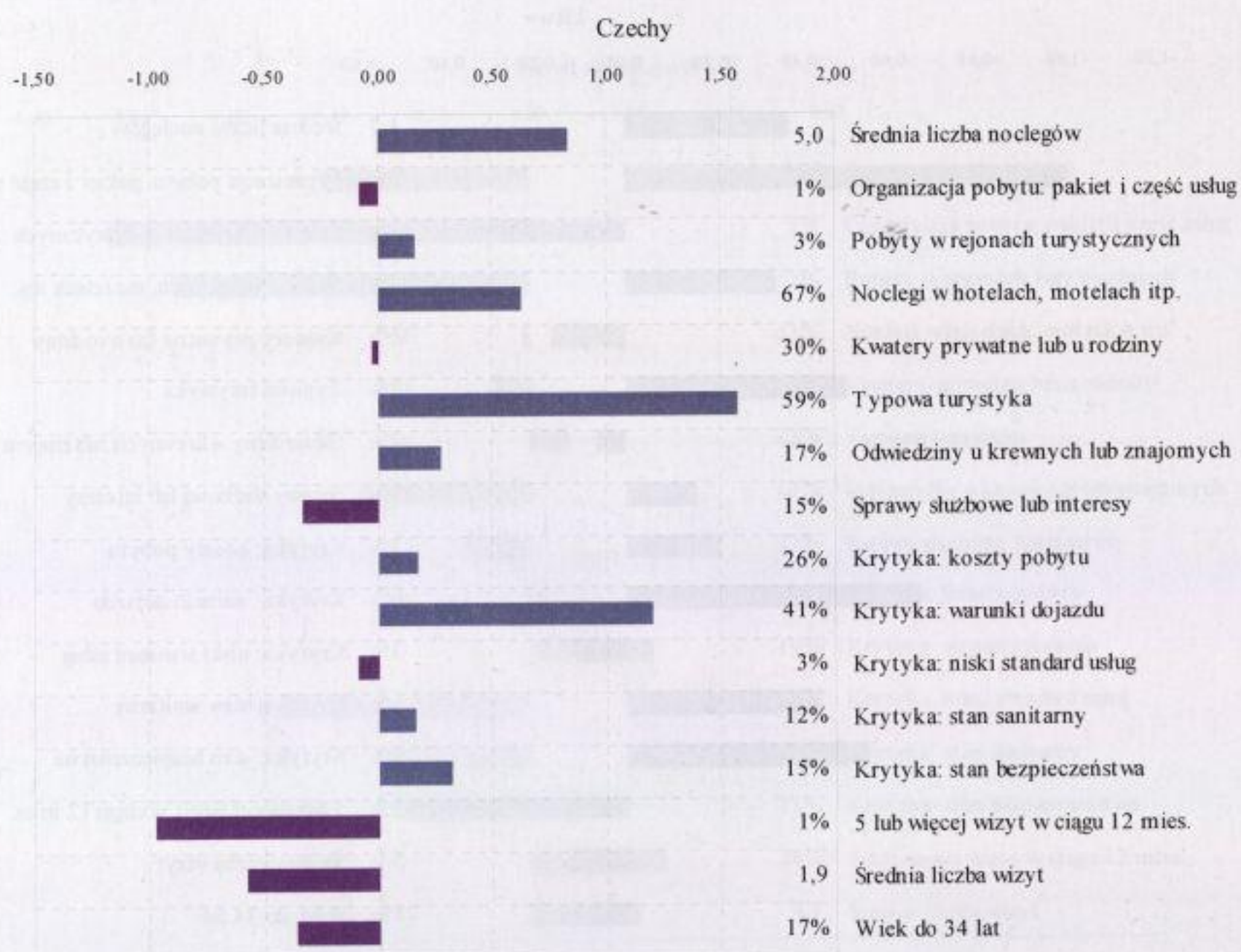
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Na tle ogółu nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej turystów z Litwy wyróżnia:

- krótszy czas pobytu;
- nieco większe zainteresowanie wizytami w rejonach turystycznych;
- niższy udział podróży służbowych;
- zdecydowana dominacja przyjazdów organizowanych w pełni samodzielnie;
- rzadsze korzystanie z noclegów hotelach;
- niskie odsetki uwag krytycznych;
- znaczna liczba wielokrotnych wizyt;
- nieco większy udział osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów turystów z Litwy wyniosła w 2004 roku 815 tysięcy (spadek o 1,2%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 106 USD, na dzień – 43 USD.

Rys. 53. Porównanie turystów z Czech z ogółem turystów z krajów-nowych członków UE

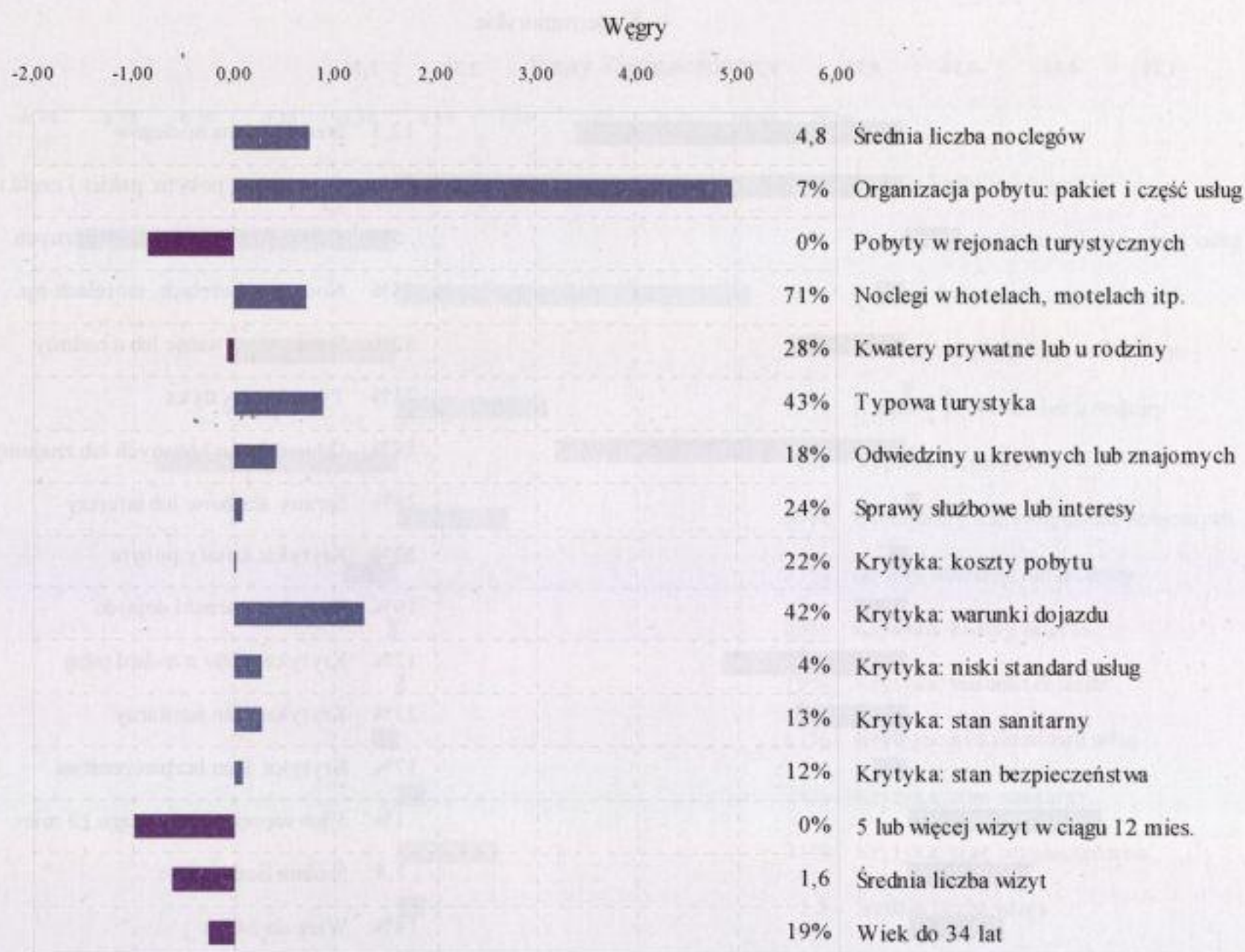
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Na tle ogółu nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej Czechów wyróżnia:

- dłuższy pobyt;
- dość małe zainteresowanie rejonami turystycznymi (większe – turystyką miejską);
- dość wysoki odsetek noclegów w bazie hotelowej;
- liczne odwiedziny typowo turystyczne i wizyty u krewnych lub znajomych;
- duży krytycyzm – dotyczący głównie warunków dojazdu, bezpieczeństwa i stanu sanitarnego;
- mała liczba wielokrotnych wizyt.
- niewielki udział osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów turystów z Czech wyniosła w 2004 roku 210 tysięcy (spadek o 12,5%). Średnie wydatki Czechów na podróż wyniosły 100 USD, na dzień – 23 USD.

Rys. 54. Porównanie turystów z Węgier z ogółem turystów z krajów-nowych członków UE

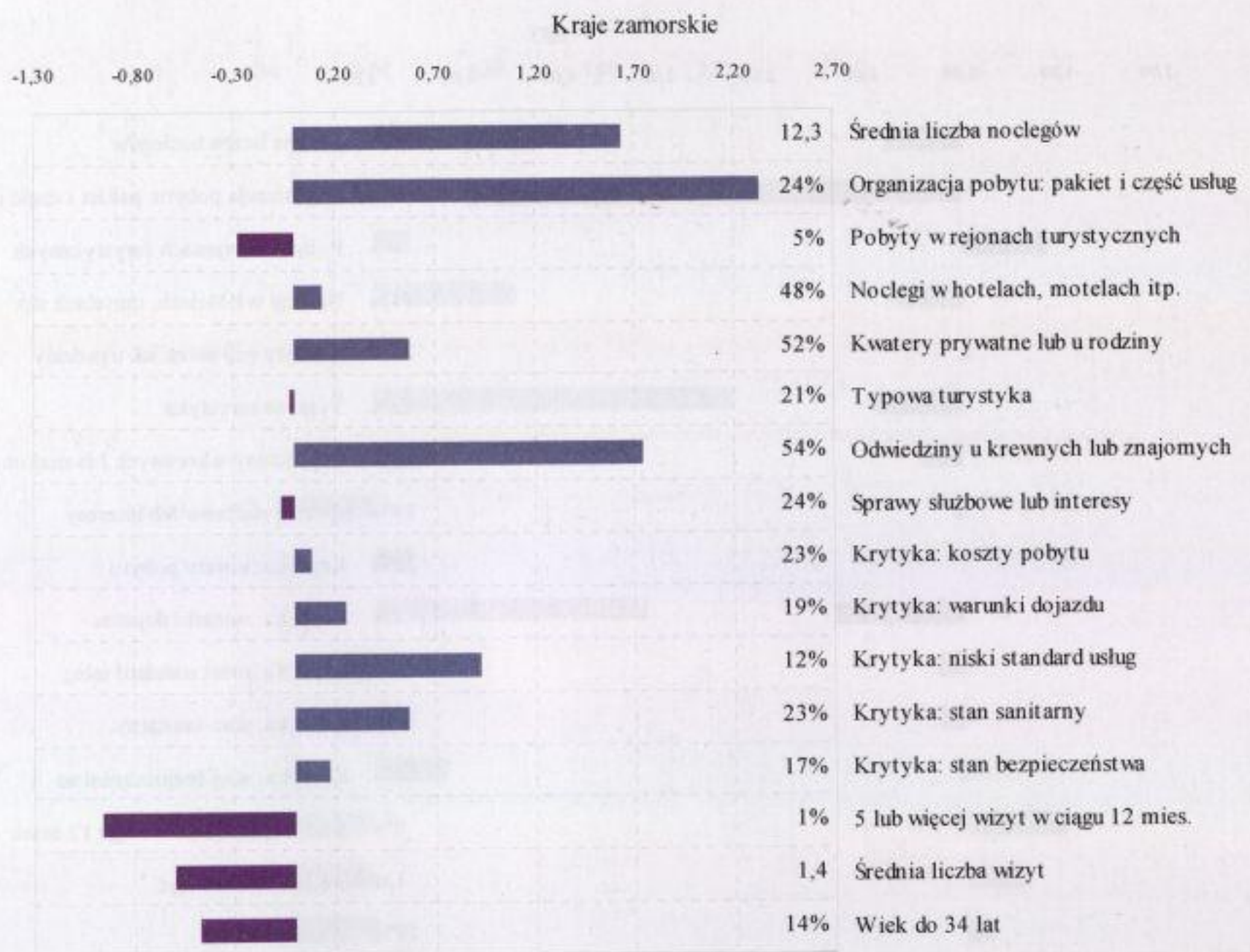
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

W porównaniu z ogółem nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej Węgrów wyróżnia:

- dłuższy pobyt;
- większy odsetek korzystających z usług biur podróży przy organizacji przyjazdu;
- brak zainteresowania wizytami w rejonach turystycznych;
- dość wysoki odsetek noclegów w bazie hotelowej;
- duży udział przyjazdów typowo turystycznych;
- dość liczne wizyty u krewnych lub znajomych;
- krytycyzm – dotyczący głównie warunków dojazdu;
- bardzo mała liczba wielokrotnych wizyt.

Liczba przyjazdów z Węgier wyniosła w 2004 roku 170 tysięcy (wzrost o 22,7%). Średnie wydatki Węgrów na podróż wyniosły 119 USD, na dzień – 27 USD.

Rys. 55. Porównanie turystów z krajów zamorskich z ogółem turystów odwiedzających Polskę

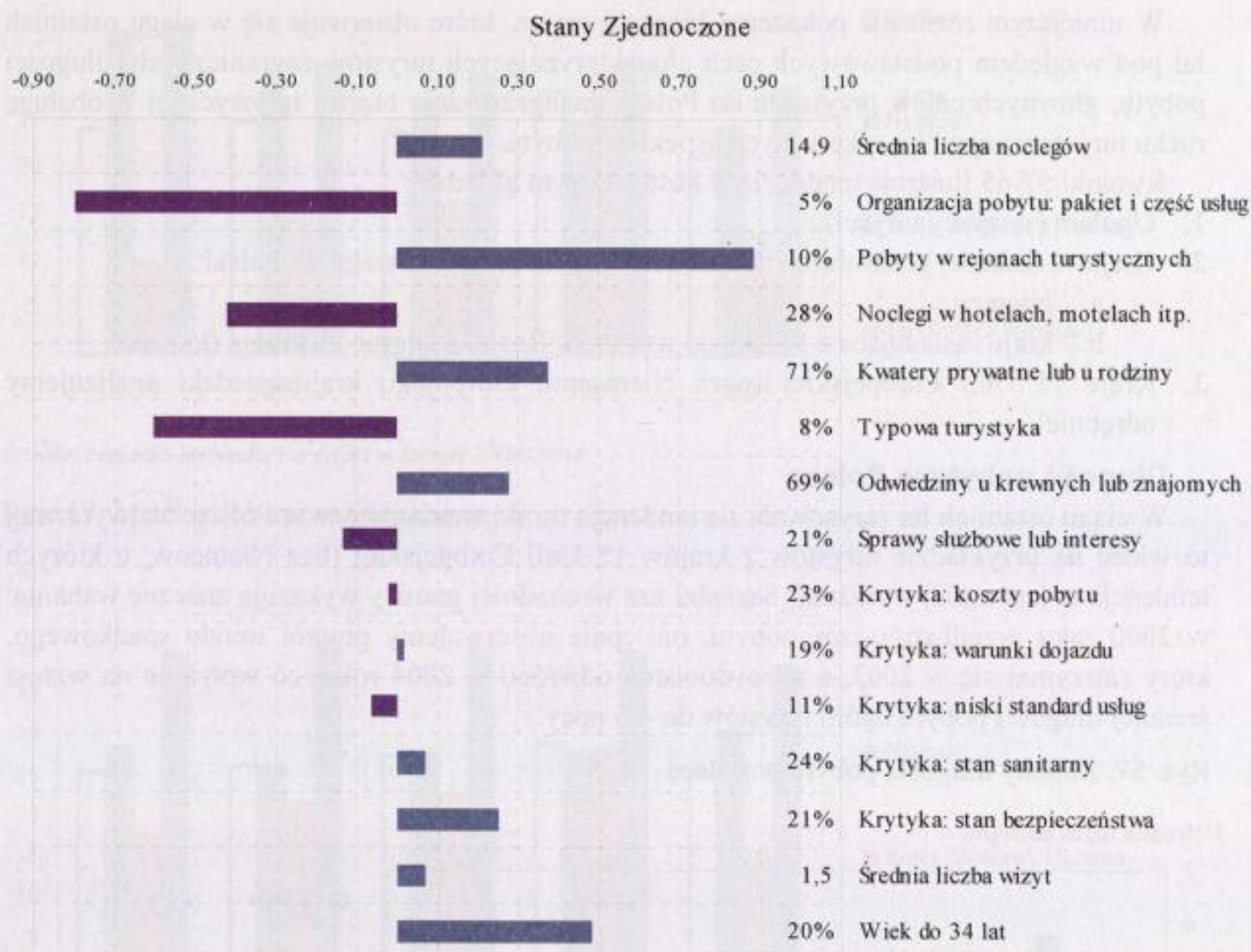
Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Turystów z głównych krajów pozaeuropejskich charakteryzuje przede wszystkim:

- zdecydowanie najdłuższy pobyt w Polsce;
- duży udział biur podróży przy organizacji przyjazdu;
- częstsze niż przeciętnie korzystanie z noclegów w kwaterach prywatnych lub u rodziny;
- większy udział odwiedzin u krewnych lub znajomych;
- wyraźnie wyższy odsetek uwag krytycznych o jakości usług turystycznych i warunkach sanitarnych;
- mała średnia liczba wizyt w ciągu roku.

Liczba przyjazdów z głównych krajów zamorskich (Stany Zjednoczone, Kanada, Japonia, Korea Południowa i Australia) wyniosła w 2004 roku 405 tysięcy (wzrost o 30,2%). Średnie wydatki na podróż wyniosły 297 USD, na dzień – 18 USD.

Rys. 56. Porównanie turystów ze Stanów Zjednoczonych z ogółem turystów z krajów zamorskich

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2004 roku.

Turystów ze Stanów Zjednoczonych i Kanady na tle innych krajów pozaeuropejskich charakteryzuje przede wszystkim:

- dłuższy pobyt w Polsce;
- mały udział biur podróży w organizacji przyjazdu;
- wyższy odsetek wizyt w celach turystycznych;
- częstsze niż przeciętnie korzystanie z noclegów w kwaterach prywatnych lub u rodziny;
- większy udział odwiedzin u krewnych lub znajomych;
- dość duży odsetek uwag krytycznych o stanie bezpieczeństwa.
- wyższy udział osób w wieku do 34 lat.

Liczba przyjazdów ze Stanów Zjednoczonych wyniosła w 2004 roku 281 tysięcy (wzrost o 12,2%).

7.11. Charakterystyka turystyki przyjazdowej do Polski w latach 1998-2004

W niniejszym rozdziale pokażemy kierunki zmian, które obserwuje się w ciągu ostatnich lat pod względem podstawowych cech charakteryzujących turystów zagranicznych: długości pobytu, głównych celów przyjazdu do Polski, zaangażowania branży turystycznej w obsługę ruchu turystycznego i krytykowanych aspektów pobytu.

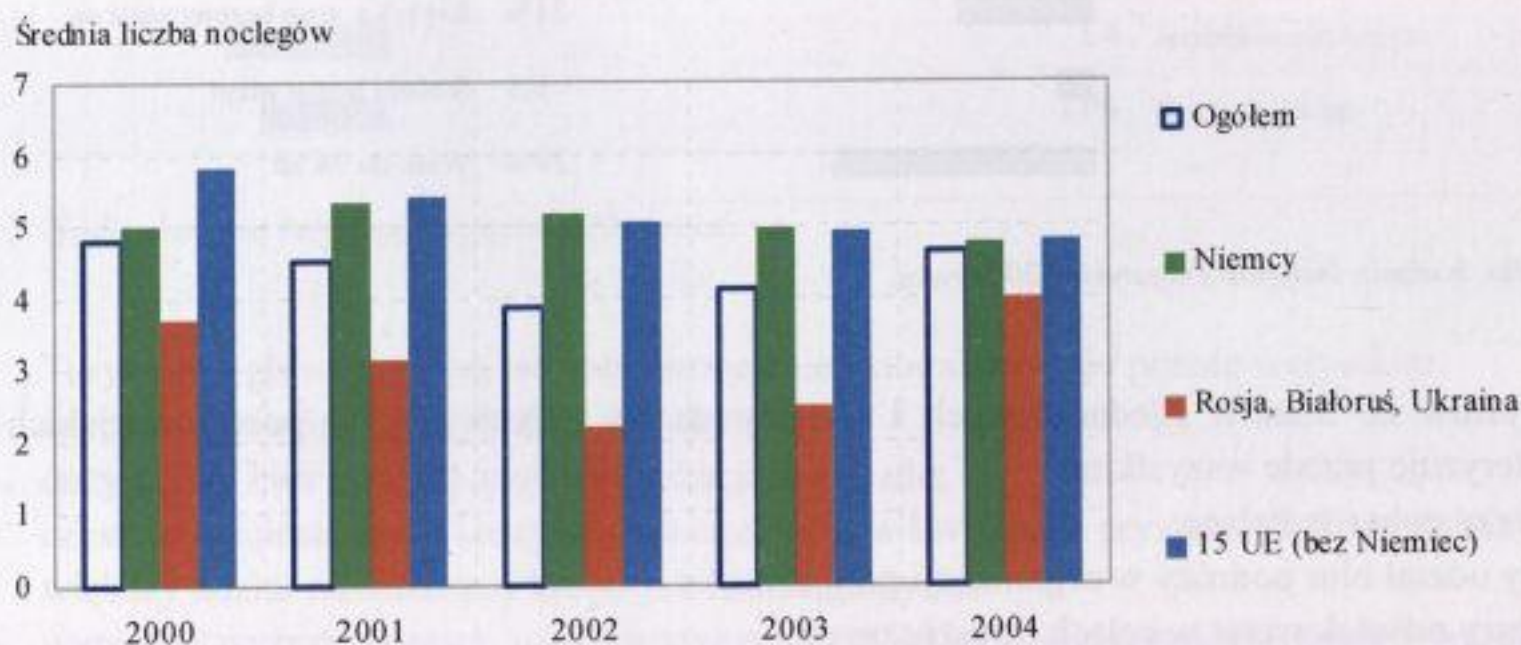
Rysunki 57-65 ilustrują tendencje w następującym układzie:

1. Ogółem (wszyscy turyści).
2. Kraje sąsiedzkie, generujące znaczną część ruchu przyjazdowego do Polski:
 - a. Niemcy,
 - b. kraje sąsiadujące z Polską od wschodu: Rosja, Białoruś i Ukraina (łącznie).
3. Kraje 15 Unii Europejskiej (poza Niemcami, które jako kraj sąsiedzki analizujemy odrębnie).

Długość pobytu w Polsce

W ciągu ostatnich lat zarysowała się tendencja do skracania pobytu w Polsce. Najwyraźniej to widać na przykładzie turystów z krajów 15 Unii Europejskiej (bez Niemców, u których tendencja ta jest mniej wyraźna). Sąsiedzi zza wschodniej granicy wykazują znaczne wahania: w 2000 roku przedłużyli czas pobytu, następnie obserwujemy powrót trendu spadkowego, który zatrzymał się w 2003, a zdecydowanie odwrócił w 2004 roku, co wpłynęło na wzrost średniej długości pobytu ogółu turystów do 4,6 nocy.

Rys. 57. Zmiany długości pobytu w Polsce

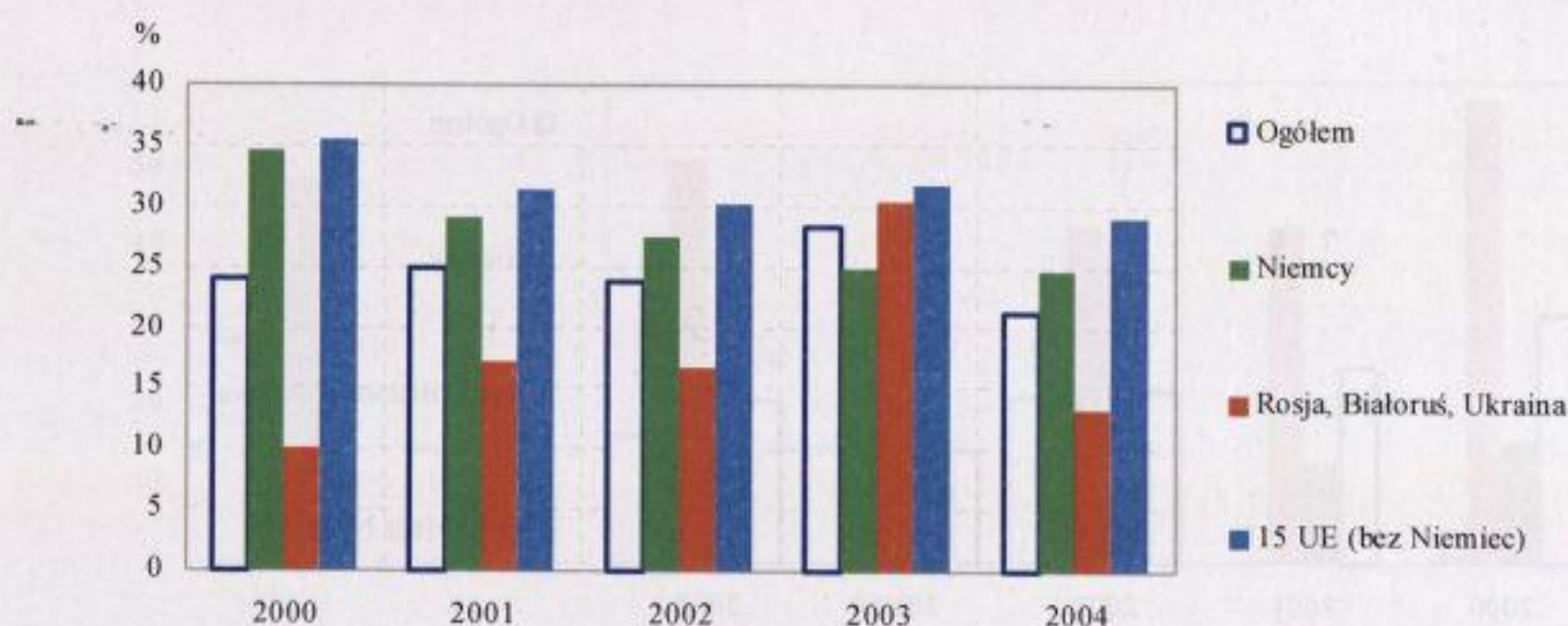

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Cele pobytu

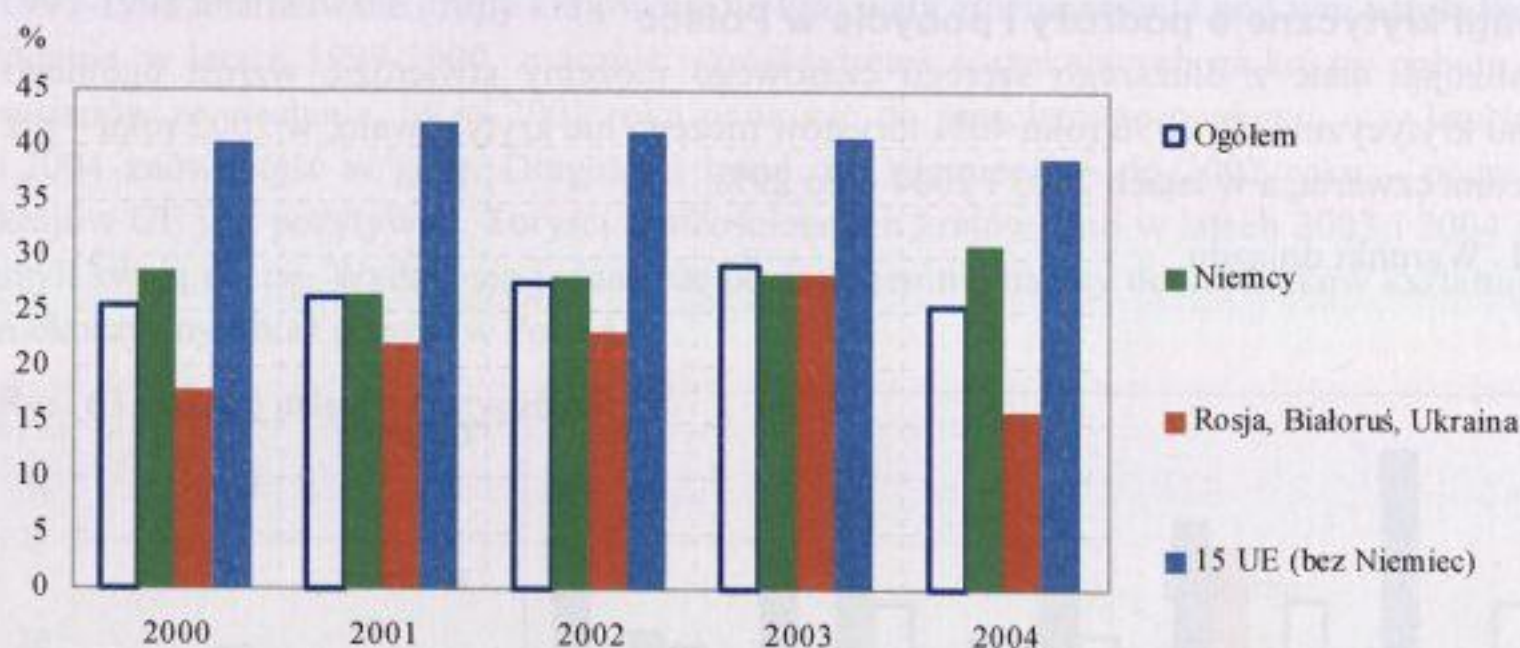
Udział przyjazdów w celach turystycznych oscyluje wokół 25%. Maksimum zanotowano w 1999 roku. Następne lata przyniosły nieznaczny spadek, głównie za sprawą turystów z Niemiec, u których tendencja malejąca jest najwyraźniejsza. Również przedstawiciele pozostałych krajów 15 UE w latach 2001 i 2002 nieco rzadziej przyjeżdżali w celach typowo turystycznych. Zauważamy jednak pewien wzrost w następnym roku. Na tle dominujących trendów wyjątek stanowią goście zza wschodniej granicy (znaczný wzrost w 2003 r.). Do tego wyniku należy jednak podchodzić z pewną rezerwą, sądzymy bowiem, że część spośród podejmujących dorywczą pracę ukrywała w 2003 roku rzeczywisty cel pobytu. Spadek odsetka wizyt w celach typowo turystycznych (do 21,4% wśród ogółu turystów) wiąże się z rzadszym deklarowaniem tego celu przyjazdu przez turystów z Rosji, Białorusi i Ukrainy.

Rys. 58. Turystyka i wypoczynek

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Rys. 59. Interesy lub sprawy służbowe

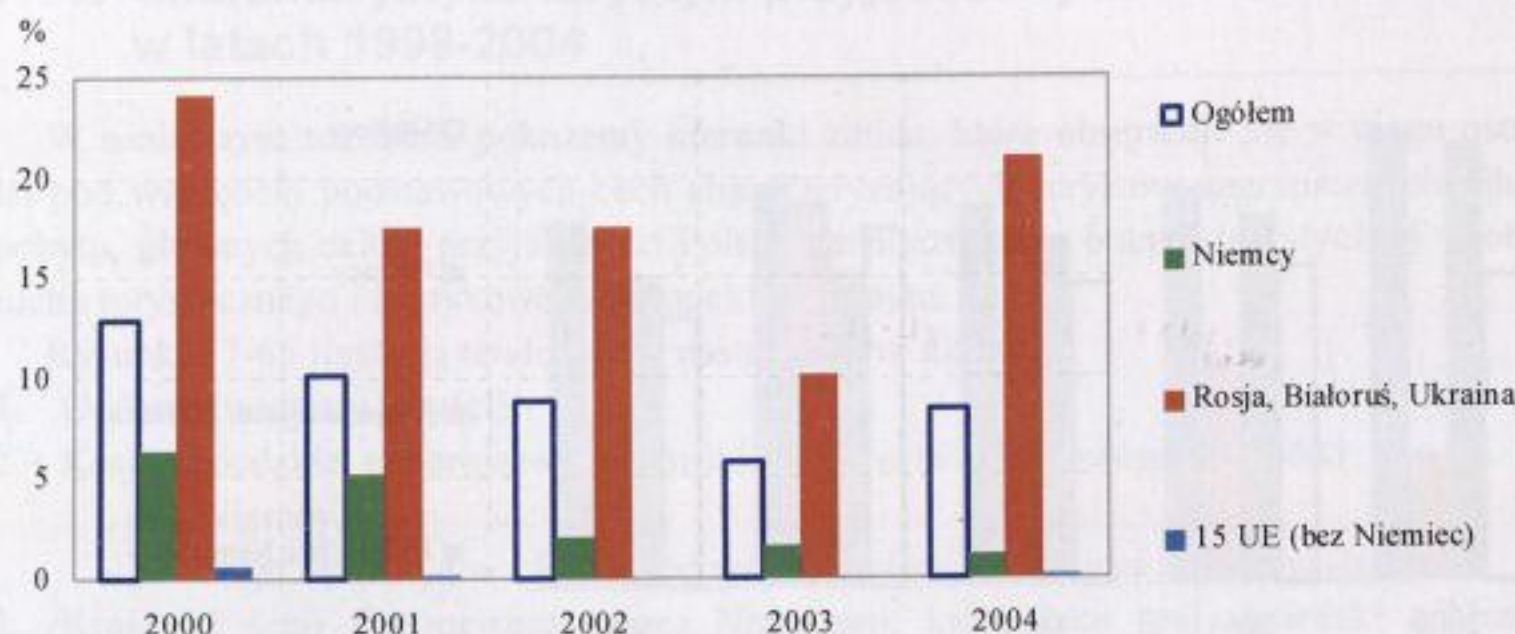

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Po wyraźnej tendencji malejącej w latach 1997-2000, następne lata przyniosły wzrost udziału przyjazdów biznesowych z krajów wschodnich. W 2004 roku odsetek ten wyraźnie się zmniejszył. Turyści z nieościennej krajów 15 UE regularnie zwiększali udział przyjazdów biznesowych w latach 1997-2001, po czym nastąpił niewielki spadek. Jeśli idzie o Niemców – obserwujemy dość jednorodną tendencję rosnącą.

Zakupy tracą dominującą rolę w przyjazdach do Polski. W 2000 roku skończyła się dekada turystyki zakupowej. Udział przyjazdów na zakupy z Niemiec i pozostałych krajów zachodnioeuropejskich regularnie maleje. Do 2004 roku widzieliśmy to także w odniesieniu do sąsiadów ze wschodu. Ostatni rok przyniósł jednak odwrócenie trendu: udział przyjazdów na zakupy z Ukrainy, Rosji i Białorusi przekroczył 20%, zbliżając się do poziomu z 2000 roku.

Rys. 60. Zakupy

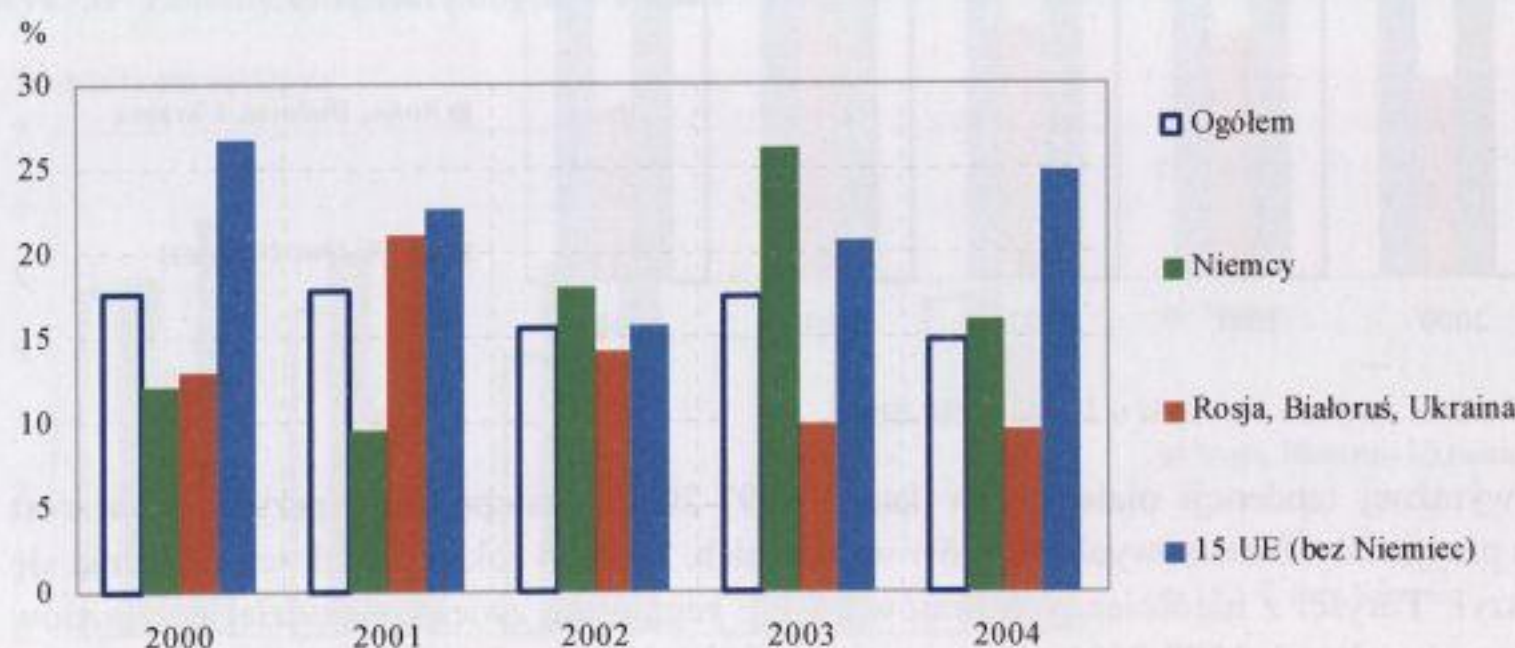

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Uwagi krytyczne o podróży i pobycie w Polsce

Analizując dane z dłuższego szeregu czasowego możemy stwierdzić wzrost ogólnego poziomu krytycyzmu. W 1996 roku 40% turystów niczego nie krytykowało, w 2002 roku – już tylko jedna czwarta, a w latach 2003 i 2004 – po 29%.

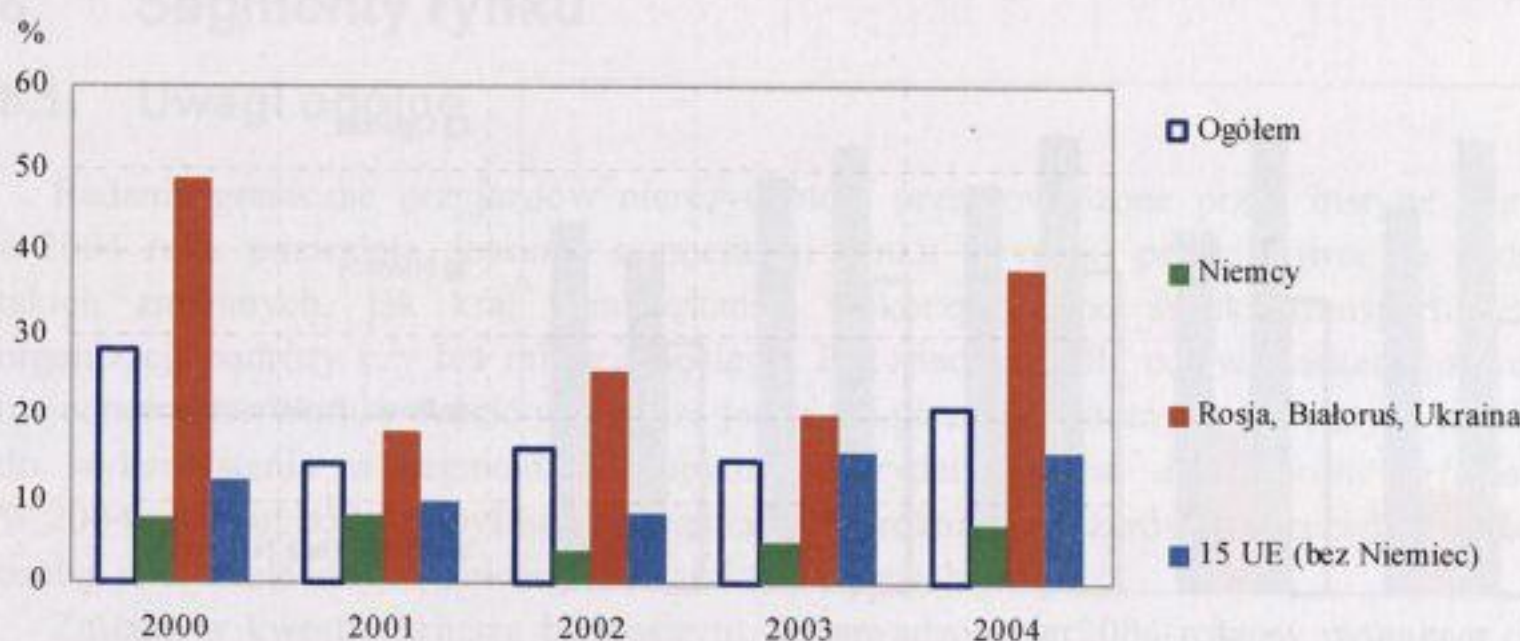
Rys. 61. Warunki dojazdu

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Do najpoważniejszych niedogodności związanych z podróżą do Polski należą trudności komunikacyjne. Ogólnie rzecz biorąc, w ciągu ostatnich lat nie zanotowano istotnej poprawy. Turyści ze starej Unii Europejskiej w latach 2000-2002 byli coraz mniej krytyczni pod tym względem, ale od 2003 roku – przeciwnie. Niemcy, którzy dawniej warunki dojazdu oceniali z roku na rok lepiej, w latach 2002 i 2003 bardzo obniżyli ocenę. 2004 rok przyniósł jednak dość znaczną poprawę. Inaczej ma się sprawa z turystami zza wschodniej granicy: postrzegali oni warunki dojazdu jako coraz uciążliwsze do 2001 roku, ale przez kolejne trzy lata liczba ocen krytycznych malała, aż osiągnęła niezbyt wysoki poziom 9,5%.

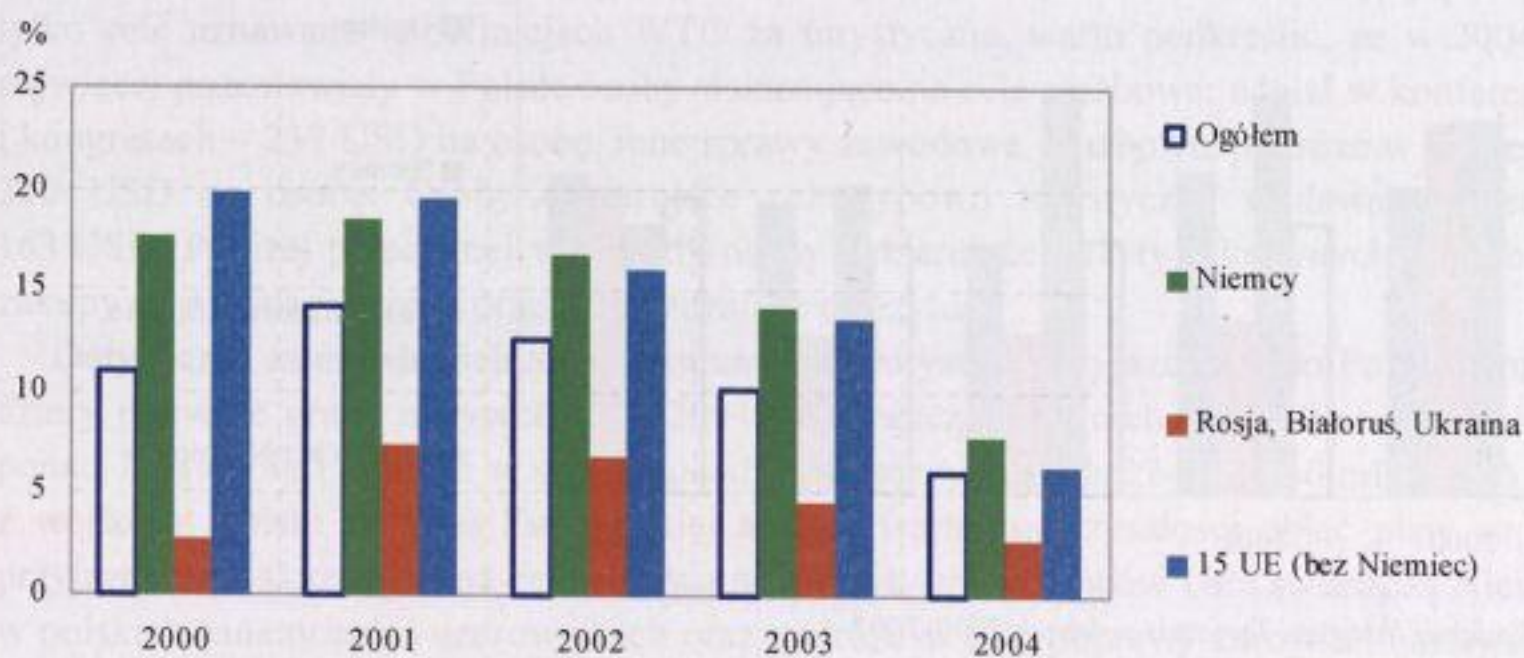
Rys. 62. Koszty pobytu

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Koszty pobytu należą do dość często krytykowanych aspektów wizyt w Polsce. W latach 1997-1998 analizowane grupy krajów nie wykazywały zróżnicowania pod tym względem. Następnie, w latach 1999-2000, znacznie wzrósł odsetek narzekających na koszty pobytu wśród sąsiadów ze wschodu, by w 2001 roku powrócić do przeciętnego poziomu, a w latach 2002 i 2004 znów pójść w górę. Długoletni trend dla Niemiec i – do 2002 roku – pozostałych krajów UE jest pozytywny. Turyści z nieościennych krajów Unii w latach 2003 i 2004 pogorszyli swoją ocenę. Wydaje się jednak, że poziom cen nie należy do czynników kształtujących niekorzystny obraz pobytu w Polsce.

Rys. 63. Jakość usług turystycznych

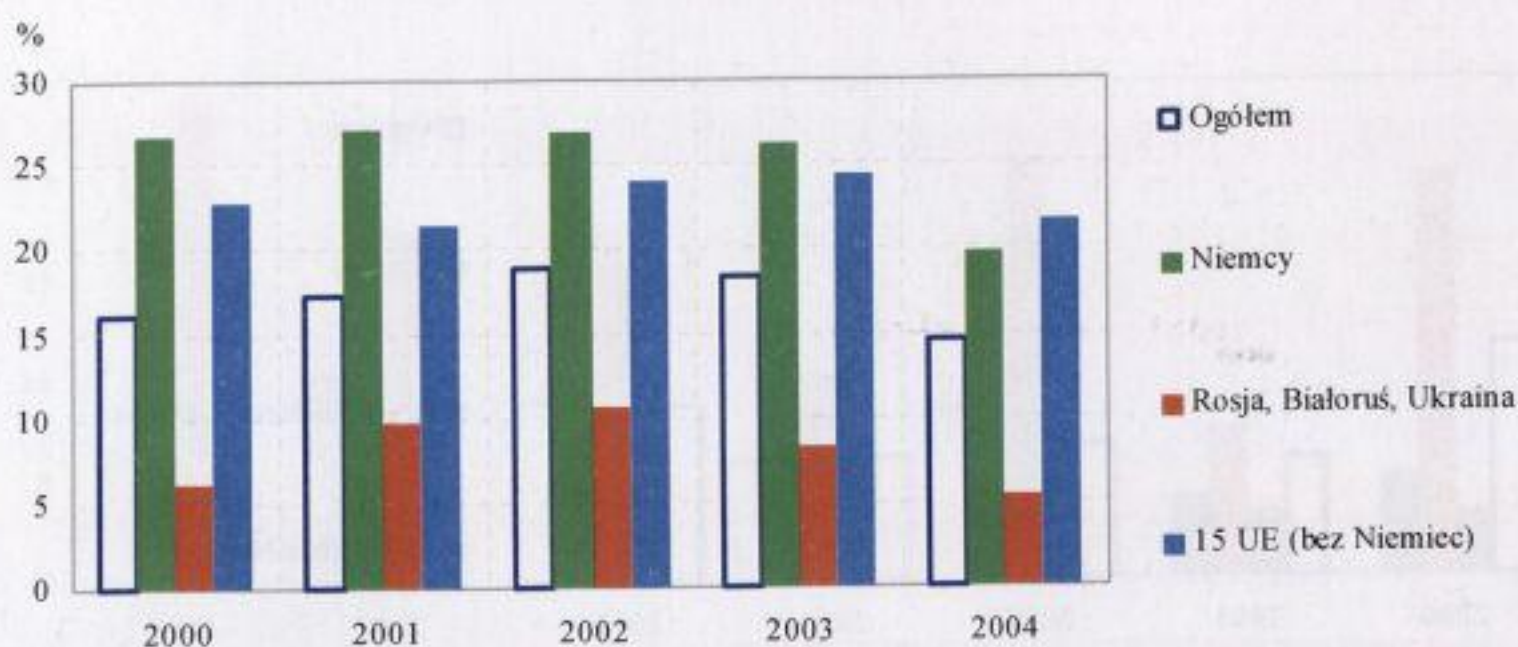

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Generalnie poziom usług ocenia się stosunkowo dobrze i coraz lepiej. W ciągu ostatnich trzech lat turyści ze wszystkich analizowanych grup krajów zgodnie poprawili opinię o jakości usług: poziom uwag krytycznych wynosi zaledwie kilka procent.

W latach dziewięćdziesiątych zwracały uwagę największe wymagania pod tym względem turystów z Unii Europejskiej. Najgorsze były w ich opinii lata 1997 i 1998. W kolejnych latach odnotowujemy poprawę. Ostatnio oceny Niemców były nieco gorsze od ocen turystów z pozostałych krajów starej Unii, poprzednio zaś były lepsze.

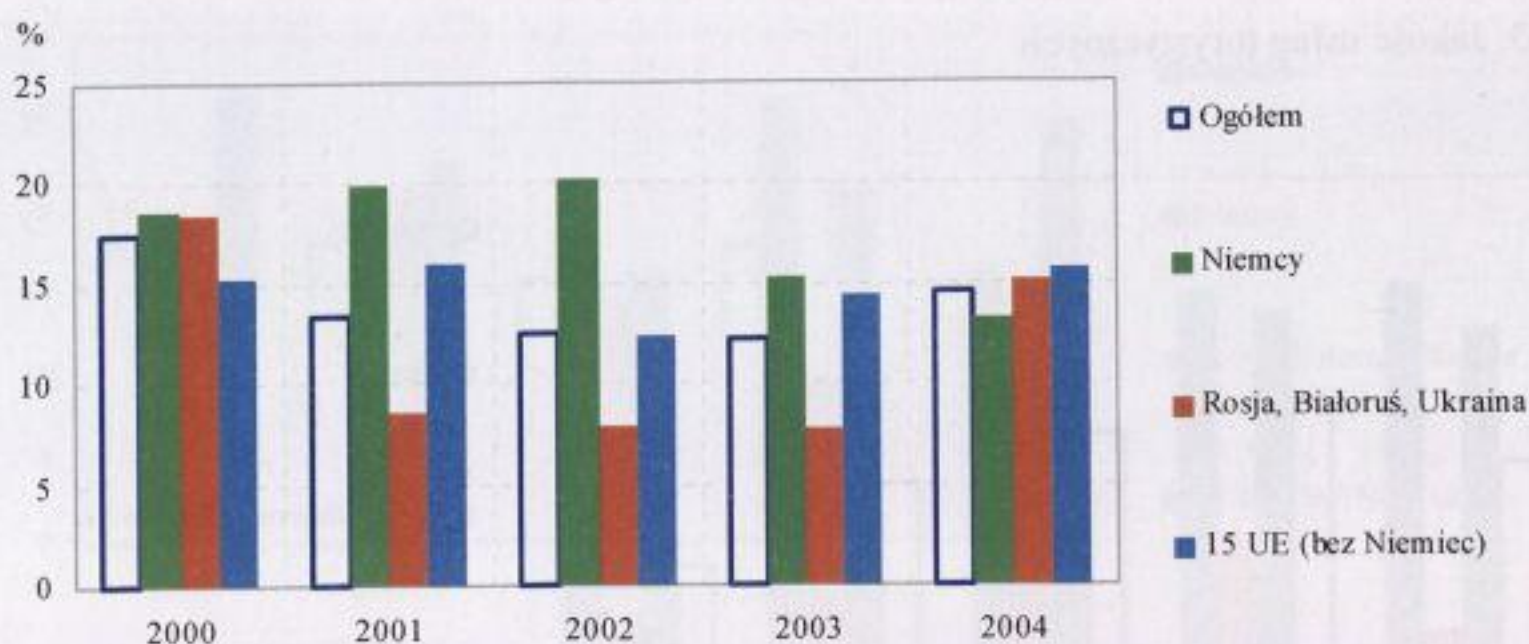
Rys. 64. Stan sanitarny

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2004.

Ocena czystości i stanu sanitarnego jest raczej niezadowolająca. Po poprawie w latach 1998 i 1999 kolejne lata przynosiły pogorszenie opinii. W 2003, a zwłaszcza w 2004 roku widać ponowną poprawę, największą w opinii Niemców. W 2000 roku wyszli oni na czoło krytyków poziomu czystości, wyprzedzając pozostałe kraje 15 UE. W 2004 roku sytuacja się odwróciła: turyści z nieościennej krajów starej Unii Europejskiej również poprawili swoją opinię o warunkach sanitarnych, ale w mniejszym stopniu niż Niemcy.

Rys. 65. Stan bezpieczeństwa

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2000-2002.

Po raz pierwszy zapytaliśmy o ocenę bezpieczeństwa publicznego w 2000 roku. Poczucie zagrożenia przestępczością wysunęło się wówczas na drugie miejsce wśród krytykowanych aspektów pobytu w Polsce. Następnie ocena stanu bezpieczeństwa była coraz mniej krytyczna, zwłaszcza ze strony Ukraińców, Białorusinów i Rosjan, a w 2002 roku również turystów z nieościennej krajów Unii Europejskiej. Rok 2003 przyniósł zbliżenie ocen Niemców i pozostałych obywateli UE: ci pierwsi poprawili ocenę, drudzy zaś – pogorszyli. Tendencja ta utrzymała się w 2004 roku: wtedy również sąsiedzi ze wschodu dużo gorzej niż w latach 2001-2003 ocenili stan bezpieczeństwa. W rezultacie opinie analizowanych grup krajów upodobiły się do siebie.

8. Segmenty rynku

8.1. Uwagi ogólne

Badania graniczne przyjazdów nierezydentów przeprowadzone przez Instytut Turystyki w 2004 roku pozwalają dokonać segmentacji rynku turystyki przyjazdowej na podstawie takich zmiennych, jak kraj zamieszkania, wykorzystywane środki transportu, sposób organizacji podróży czy też miejsce noclegu. Ich znaczenie dla celów marketingowych jest niejednorodne. Warto zwrócić uwagę, że jedną z najbardziej istotnych zmiennych możliwych do wykorzystania w segmentacji popytu nierezydentów jest *deklarowany cel podróży*. W 2004 roku cel podróży był bardzo ważną cechą różnicującą zarówno przeciętne wydatki na osobę, jak i wiele innych zmiennych charakteryzujących pobyt.

Zmiany w kwestionariuszu badawczym, wprowadzone w 2004 roku w pytaniu o *cel podróży*, pozwalają na wyodrębnienie kilku najważniejszych grup nabywców produktów turystycznych:

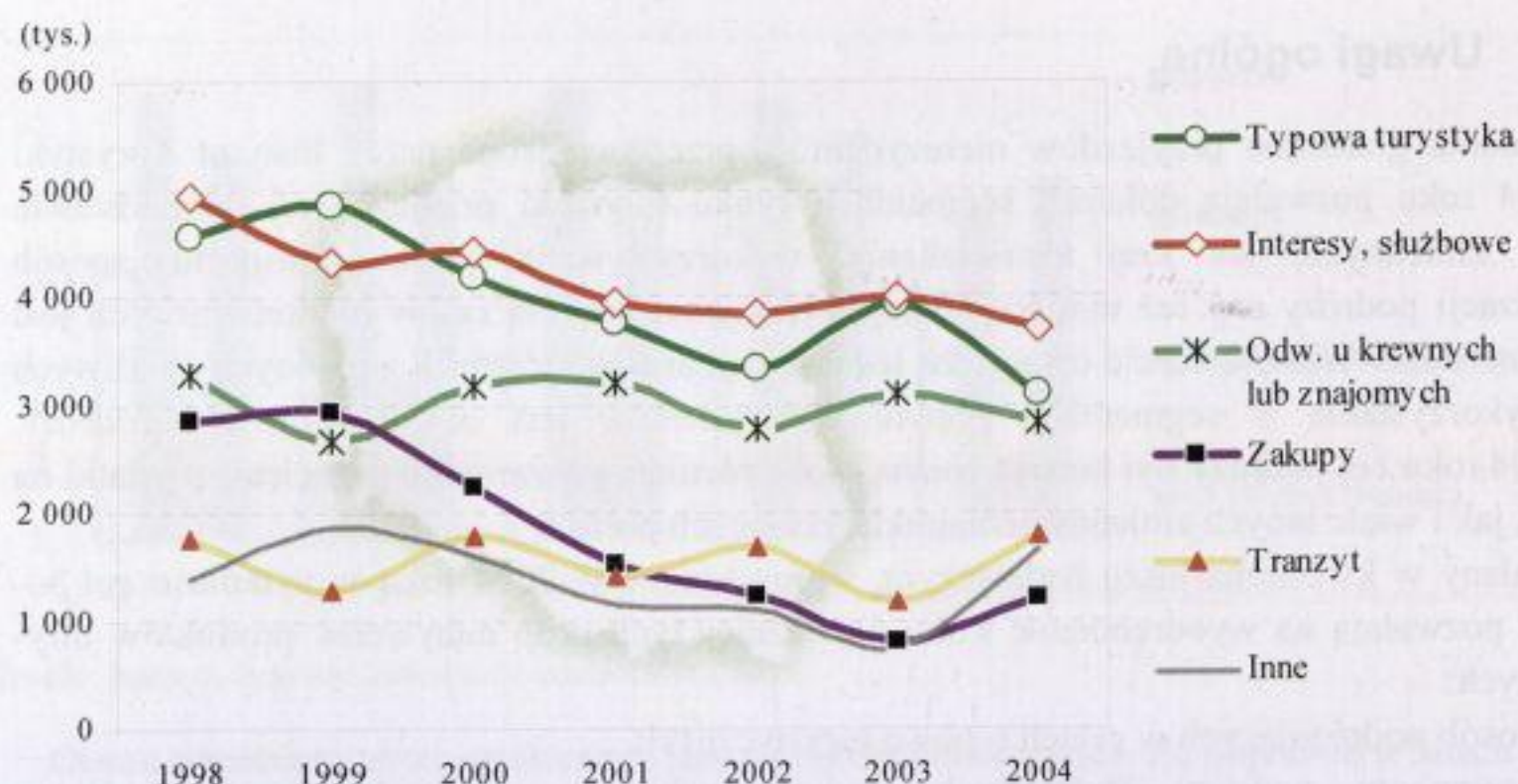
- osób podróżujących w celach typowo turystycznych,
- segmentu podróży służbowych, zawodowych, w interesach, ze szczególnym uwzględnieniem udziału w konferencjach i kongresach,
- osób podróżujących do rodzin lub znajomych,
- osób, dla których głównym celem przyjazdu są zakupy,
- przyjeżdżających w celach zdrowotnych,
- osób podróżujących tranzytem i przyjeżdżających w celach religijnych.

Analizując wyniki badań z 2004 roku należy przede wszystkim zauważyć, że przeciętne wydatki wzrosły w odniesieniu do wszystkich segmentów rynku. Jeśli weźmiemy pod uwagę tylko cele uznawane w definicjach WTO za turystyczne, warto podkreślić, że w 2004 roku najwięcej pozostawiały w Polsce osoby wskazujące na cele służbowe: udział w konferencjach i kongresach – 237 USD na osobę, inne sprawy zawodowe, służbowe, podróże w interesach – 210 USD na osobę. Osoby deklarujące cele typowo turystyczne wydawały przeciętnie 163 USD. Poniżej przeciętnej wydawały osoby deklarujące wizyty u krewnych i znajomych, zakupy na własne potrzeby oraz przejeżdżające tranzytem.

Dotychczas za najważniejsze dla zagranicznej turystyki przyjazdowej do Polski uznawano cztery pierwsze grupy nabywców. W 2004 roku zaliczeni do nich turyści²³ stanowili łącznie ponad 75% ogółu i ponieśli w sumie ponad 88% łącznych wydatków (2 360 mln USD). Wraz z wejściem Polski do Unii Europejskiej analizą warto w przyszłości objąć piąty segment: przyjazdy ze wskazaniem na cele zdrowotne. Wizyty mieszkańców UE (zwłaszcza Niemców) w polskich sanatoriach i uzdrowiskach oraz podróże w celu poprawy zdrowia i nastawione na ogólną poprawę samopoczucia (usługi typu *wellness*), pielęgnację urody oraz przeciwdziałanie starzeniu się zdarzają się coraz częściej. W obliczu starzenia się społeczeństw europejskich trend ten należy traktować jako długoterminowy, a ten segment rynku – jako rozwojowy.

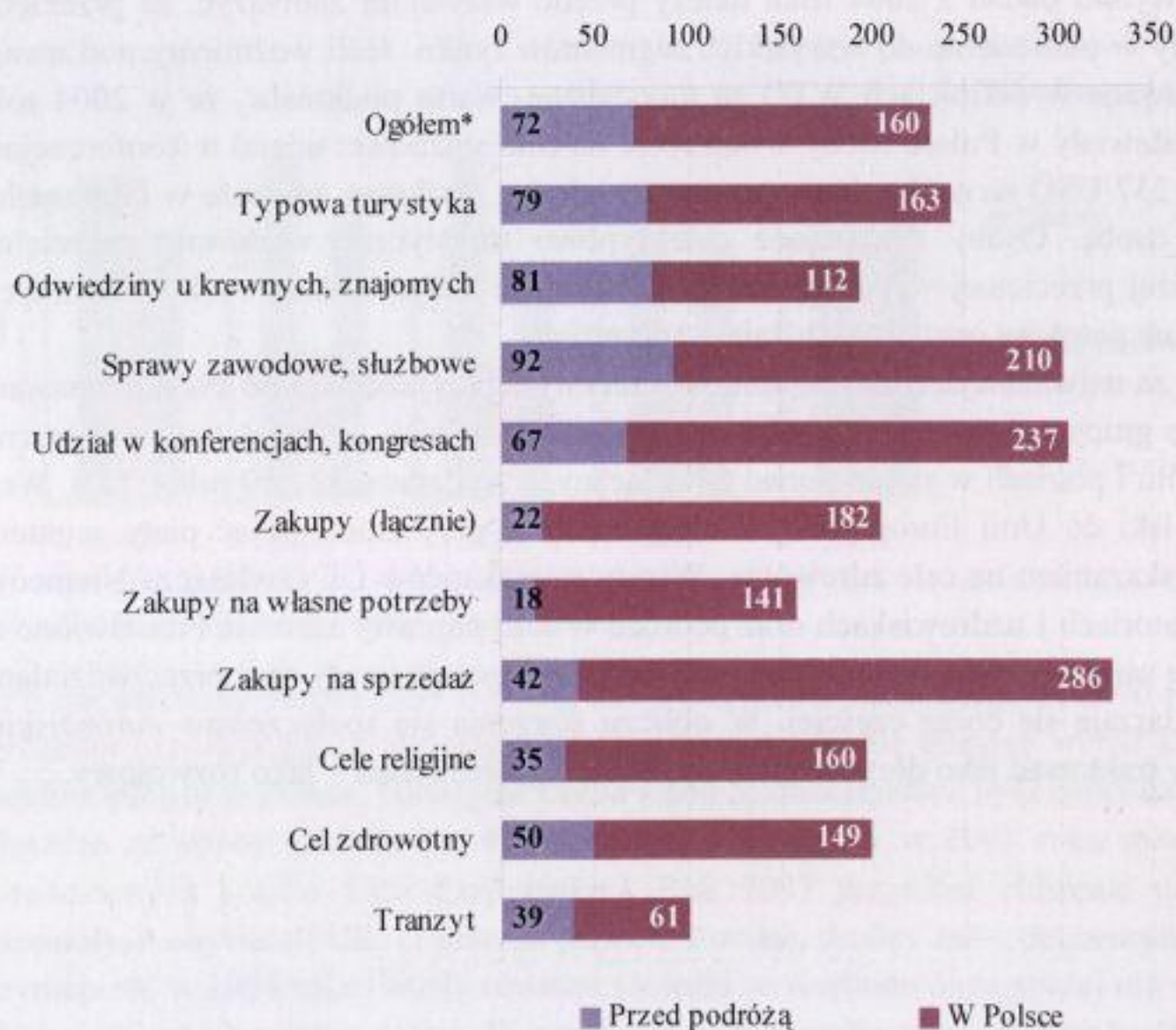
²³ Analiza segmentów rynku nie obejmuje przyjazdów odwiedzających jednodniowych.

Rys. 66. Przyjazdy turystów według podstawowych celów pobytu (oszacowanie w tys. przyjazdów)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 1998-2004.

Rys. 67. Wydatki turystów w 2004 roku, poniesione w Polsce i przed podróżą (według celu, w USD)

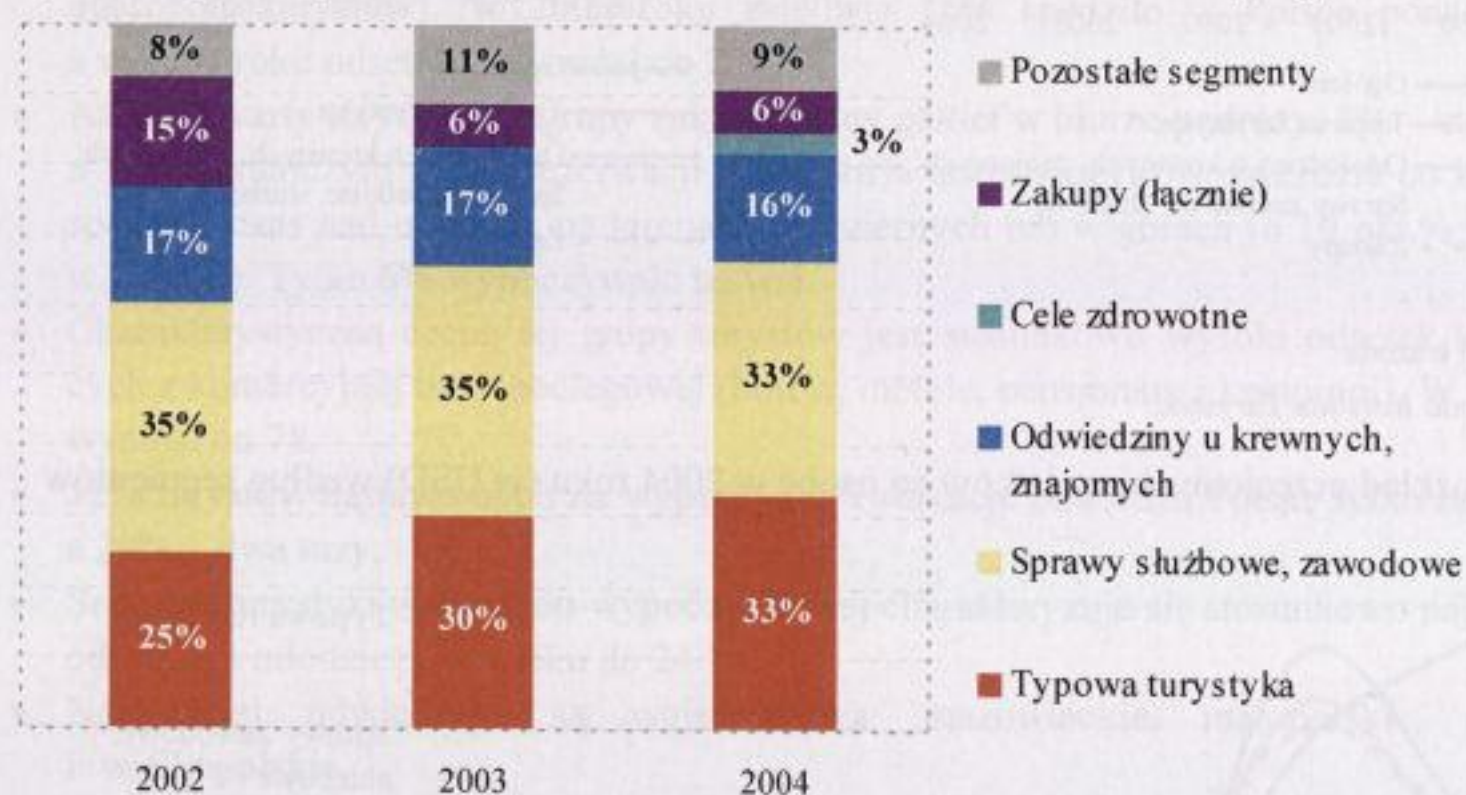

* średnia ważona

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Jeśli uwzględnimy wszystkie wydatki turystów w związku z przyjazdem do Polski (także te, które zostały poniesione w miejscu stałego zamieszkania i trafiły do polskiej gospodarki), w 2004 roku z ekonomicznego punktu widzenia największe znaczenie miały dwa segmenty rynku: podróże podejmowane w celach typowo turystycznych (wypoczynek, rekreacja, wakacje zwiedzanie) oraz wizyty w celach służbowych, zawodowych, związanych z załatwianiem interesów (w tym kongresy i konferencje). Wskazują na to zarówno wyższe wydatki przeciętne, jak i znacząca liczba przyjazdów (w 2004 r. około 3,7 mln przyjazdów służbowych i 3,1 mln przyjazdów typowo turystycznych). W 2004 roku łączne przychody z tych dwóch segmentów stanowiły ponad dwie trzecie łącznych przychodów zasilających polską gospodarkę.

Rys. 68. Wydatki poniesione przez turystów w latach 2002-2004 według segmentów rynku

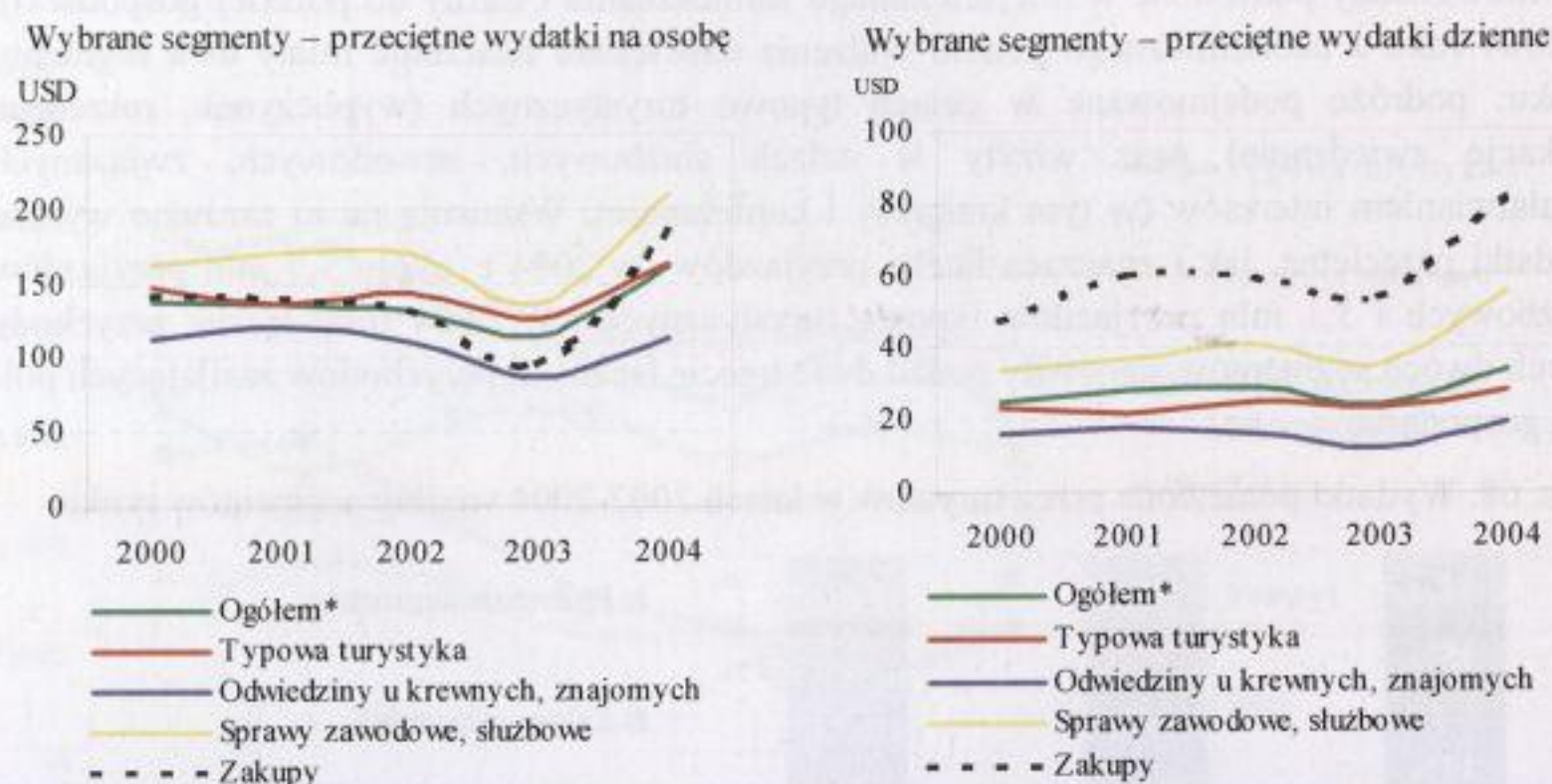

Źródło: oszacowania własne na podstawie badań Instytutu Turystyki.

Warto podkreślić, że rok 2004 jest momentem zdecydowanego odwrócenia spadkowych tendencji, obserwowanych w poprzednim okresie: notuje się wzrost przeciętnych wydatków na osobę we wszystkich segmentach rynku. Równie wyraźne wzrosty dotyczą poziomu wydatków na dzień pobytu. Najmniejsze zmiany obserwuje się w odniesieniu do przyjazdów w celach typowo turystycznych oraz odwiedzin u krewnych i znajomych. Największe dotyczą przyjazdów w celach służbowych oraz po zakupy.

Istotne zmiany w rozkładzie wydatków obserwowane w 2004 roku odzwierciedlają wzrost wydatków przeciętnych. Wprawdzie, podobnie jak w poprzednim roku, w trzech segmentach rynku (typowa turystyka, odwiedziny i zakupy) większość turystów pozostawiła w Polsce mniej niż 200 USD na osobę, ale udział wydających najmniej zdecydowanie zmalał. Co więcej, wśród przyjeżdżających w celach służbowych wyniósł 45%, o 38 pkt. proc. mniej niż w 2003 roku. W 2004 roku znacznie zmniejszyła się liczba osób wydających najmniej (do 100 USD na osobę). Największy udział osób o najniższych wydatkach cechował w 2004 roku turystów przyjeżdżających w celach zdrowotnych (47,3%), z wizytą do krewnych lub znajomych (27,4%) i po zakupy (25,7%). Na drugim biegunie znajduje się stosunkowo mało liczna, ale istotna z ekonomicznego punktu widzenia i znacznie liczniejsza niż w poprzednim roku grupa osób wydających najwięcej: około 12% turystów deklarujących wizyty w celach służbowych i co dziesiąty przyjeżdżający w celach typowo turystycznych pozostawiają w Polsce powyżej 500 USD na osobę. Inaczej niż w 2003 roku, dość licznie pojawiły się osoby o wysokich wydatkach, przyjeżdżające na zakupy (9,7%). Najmniej wydających duże sumy jest wśród tych, którzy zadeklarowali cele zdrowotne.

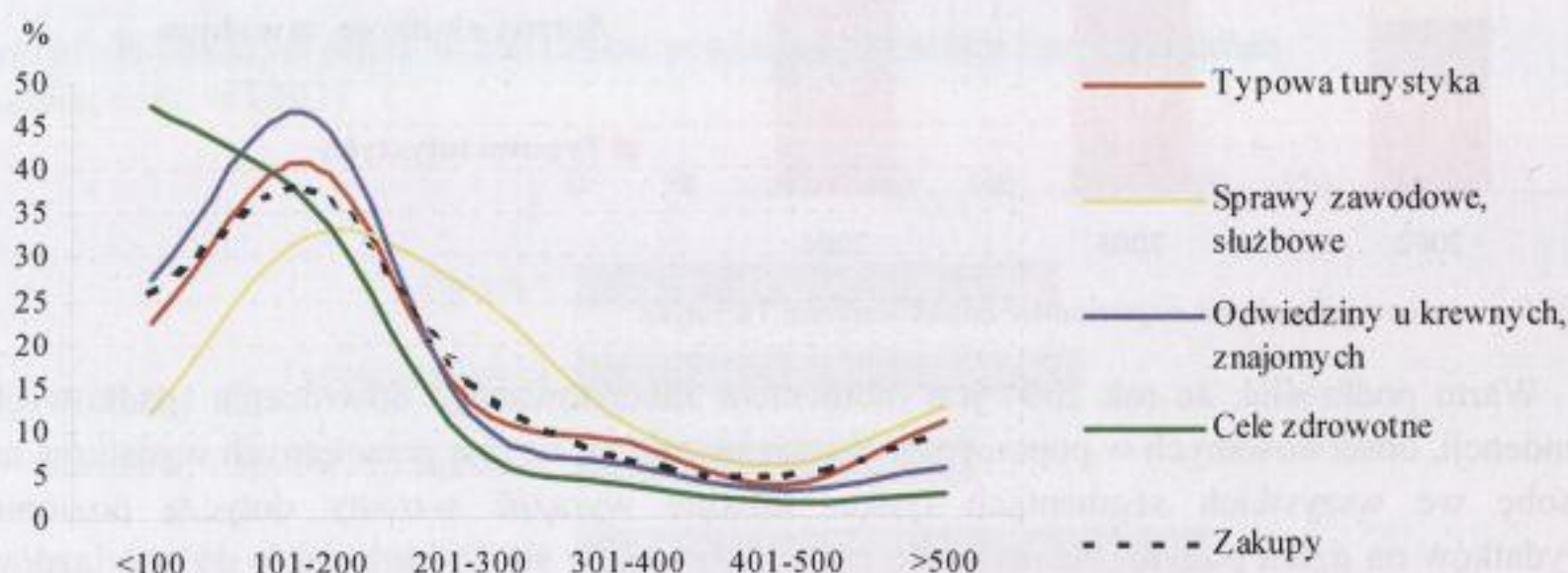
Rys. 69. Przeciętne wydatki turystów w latach 2000-2004 (wybrane segmenty rynku)

* Średnia ważona

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 70. Rozkład przeciętnych wydatków na osobę w 2004 roku (w USD) według segmentów

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Tab. 35. Przeciętne wydatki na osobę – rozkład w wybranych segmentach rynku (w %)

Przedziały (w USD)	Typowa turystyka	Sprawy zawodowe, służbowe	Odwiedziny u krewnych, znajomych	Cele zdrowotne	Zakupy
<100	22,6	12,4	27,4	47,3	25,7
101-200	40,7	32,6	46,3	36	37,8
201-300	13,3	26,2	11,8	8,6	15,4
301-400	8,7	10,5	5,8	3,7	6,6
401-500	3,8	5,8	3,1	1,8	4,6
>500	10,9	12,5	5,6	2,5	9,7

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

8.2. Przyjazdy w celach typowo turystycznych (ok. 3,1 mln)

Do tego segmentu zaliczamy osoby, które zadeklarowały jako główny cel przyjazdu do Polski wypoczynek, wakacje lub zwiedzanie, co określamy w niniejszej publikacji skrótową nazwą „typowa turystyka”. Po osiągnięciu maksimum w 1999 roku, kolejne lata, do 2002, przyniosły spadek wielkości tego segmentu; w 2003 roku zanotowaliśmy wzrost, a w 2004 – ponowny spadek. Należy jednak podkreślić, że ankieta realizowana w 2004 roku miała bardziej niż poprzednio rozbudowaną listę celów pobytu przedstawionych respondentom do wyboru (por. komentarz w rozdziale 7).

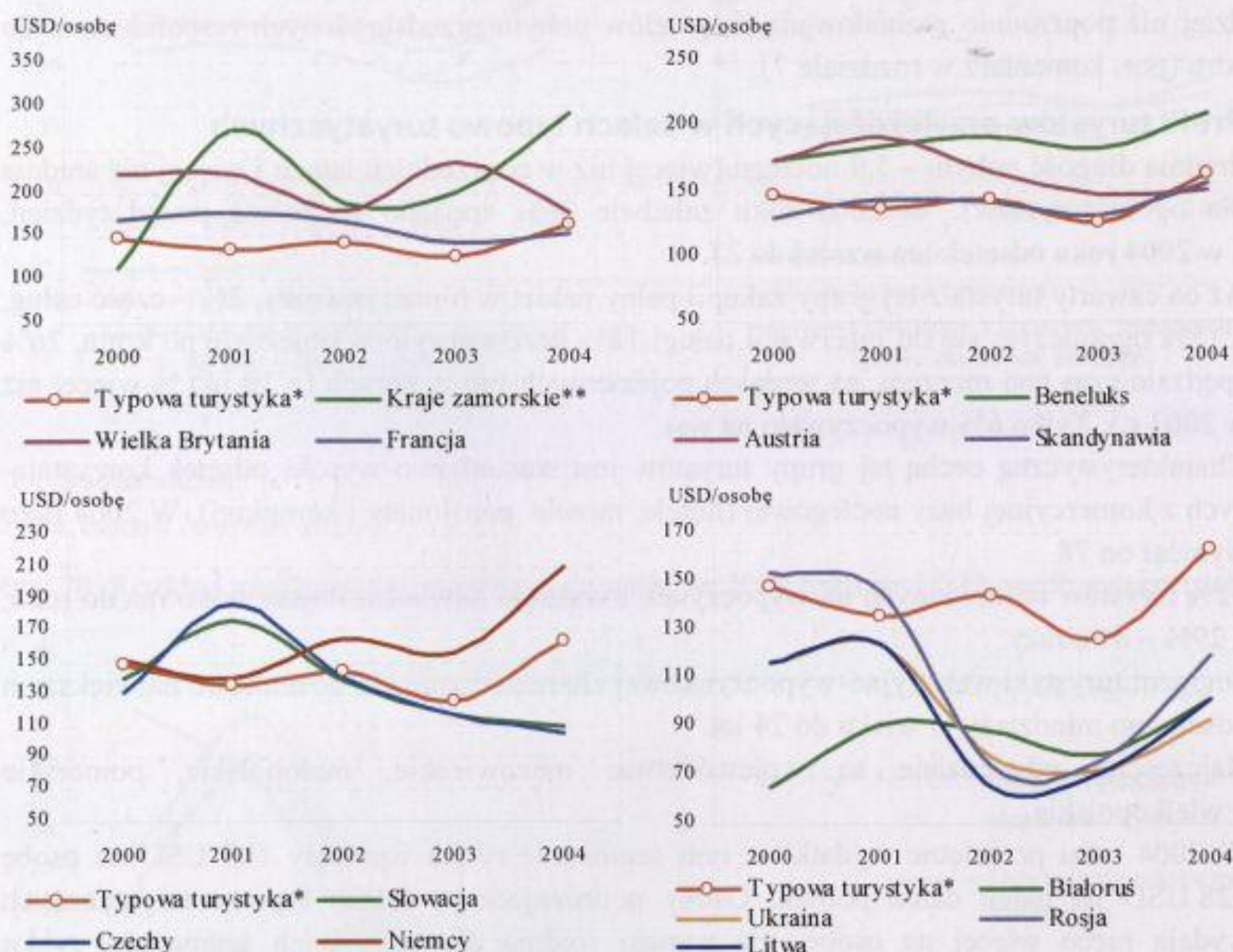
Profil turystów przyjeżdżających w celach typowo turystycznych

- Średnia długość pobytu – 5,9 noclegu (więcej niż w poprzednich latach i więcej niż średnia dla ogółu turystów). W 2003 roku zaledwie 16% spędziło w Polsce ponad tydzień, a w 2004 roku odsetek ten wzrósł do 23.
- Aż co czwarty turysta z tej grupy zakupił pełny pakiet w biurze podróży, 2% – część usług, a 12% ograniczyło się do rezerwacji usług; 18% uczestniczyło w objeździe po kraju, 26% spędzało czas nad morzem, na terenach pojeziernych lub w górach (o 10 pkt.% więcej niż w 2003 r.). Tylko 6% wypoczywało na wsi.
- Charakterystyczną cechą tej grupy turystów jest stosunkowo wysoki odsetek korzystających z komercyjnej bazy noclegowej (hotele, motele, pensjonaty i kempingi). W 2004 roku wyniósł on 78.
- 52% turystów nastawionych na wypoczynek i wakacje odwiedza Polskę tylko raz do roku, a 29% – dwa razy.
- Segment turystyki wakacyjno-wypoczynkowej charakteryzuje się stosunkowo największym odsetkiem młodzieży w wieku do 24 lat.
- Najczęściej odwiedzane są województwa: mazowieckie, małopolskie, pomorskie i wielkopolskie.
- W 2004 roku przeciętne wydatki w tym segmencie rynku wyniosły 163 USD na osobę i 28 USD na jeden dzień pobytu. Osoby podróżujące w celach typowo turystycznych wydają nieco więcej na osobę, niż wynosi średnia dla wszystkich segmentów rynku (w 2004 r. o 1,9%), mniej natomiast na jeden dzień pobytu (w 2004 r. o 17,6%). Podobnie jak w poprzednich latach, wynika to z większej przeciętnej długości pobytu.
- Łączne wydatki osób deklarujących typowo turystyczne cele podróży oszacowano na około 881 mln USD (32,9% ogółu wydatków turystów)²⁴.
- Najwyższe wydatki deklarują turyści z wybranych krajów zamorskich (292 USD) i Beneluksu (210 USD); w 2004 roku wysokie wydatki zadeklarowali również turyści z Niemiec (209 USD na osobę). W tym segmencie rynku dość zaskakujący jest gwałtowny spadek przeciętnych wydatków ponoszonych przez turystów z Wielkiej Brytanii (aż o 24,3%).
- Od wielu lat zdecydowanie niższy poziom wydatków turystów zaliczonych do tego segmentu rynku cechuje sąsiedzkie kraje wschodnie oraz Czechy i Słowację (93-120 USD); jest to znacznie poniżej średniej dla całego segmentu, ale też więcej niż w roku poprzednim (wyjątkiem są turyści z Czech i Słowacji, których wydatki dość znacznie spadły).
- Podobnie jak w 2003 roku, notuje się tu stosunkowo duży udział wydatków na usługi typowo turystyczne (noclegi – 39,2%, wyżywienie – 24,2%, usługi rekreacyjne – 10,4%) oraz stosunkowo wysokie wydatki przed podróżą (79 USD na osobę). Warto zauważyć, że w stosunku do poprzedniego roku zmniejszył się udział wydatków na transport (z 10,5% do 7,6%).

²⁴ Tzn. bez wydatków odwiedzających jednodniowych.

- Dużą grupę stanowią turyści pozostawiający w Polsce w granicach średniej lub nieco powyżej (40,7% badanych mieści się w grupie wydających pomiędzy 100 a 200 USD); w stosunku do 2003 roku krzywa obrazująca rozkład wydatków przesunęła się w kierunku wyższych wydatków: zmalała liczba osób pozostawiających najmniej (poniżej 100 USD – do 22,6%) a wzrosła – wydających najwięcej, powyżej 500 USD na osobę (do 10,9%).

Rys. 71. Przeciętne wydatki osób deklarujących w 2004 roku cele typowo turystyczne

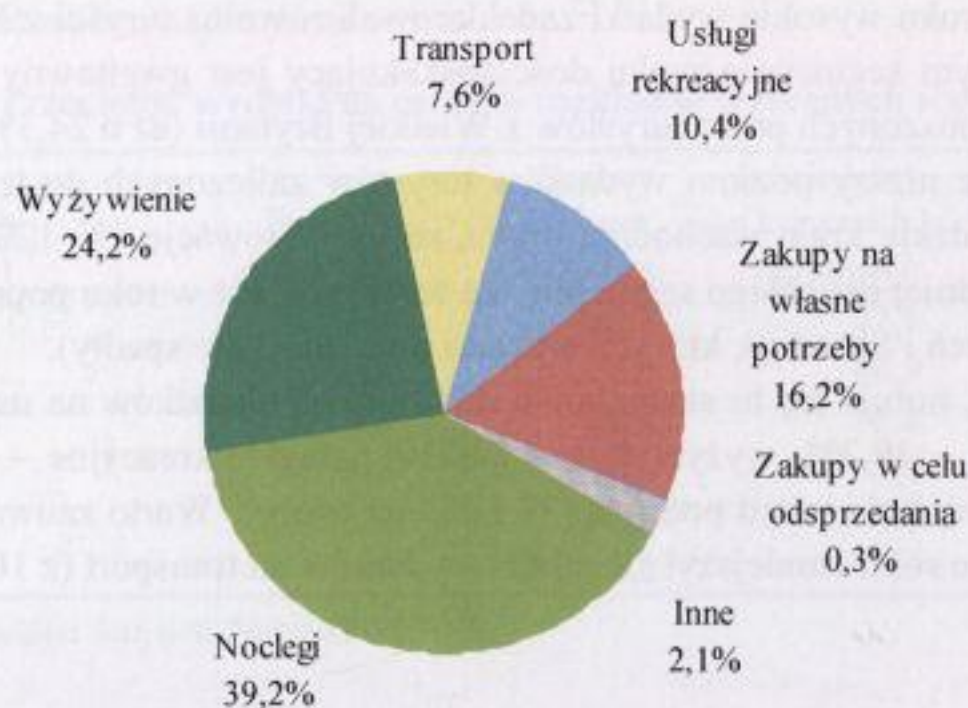

* Wszystkie kraje łącznie.

** USA, Kanada, Japonia, Korea Płd.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 72. Wydatki osób deklarujących cele typowo turystyczne – struktura rodzajowa

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

8.3. Wizyty u krewnych lub znajomych (ok. 2,8 mln)

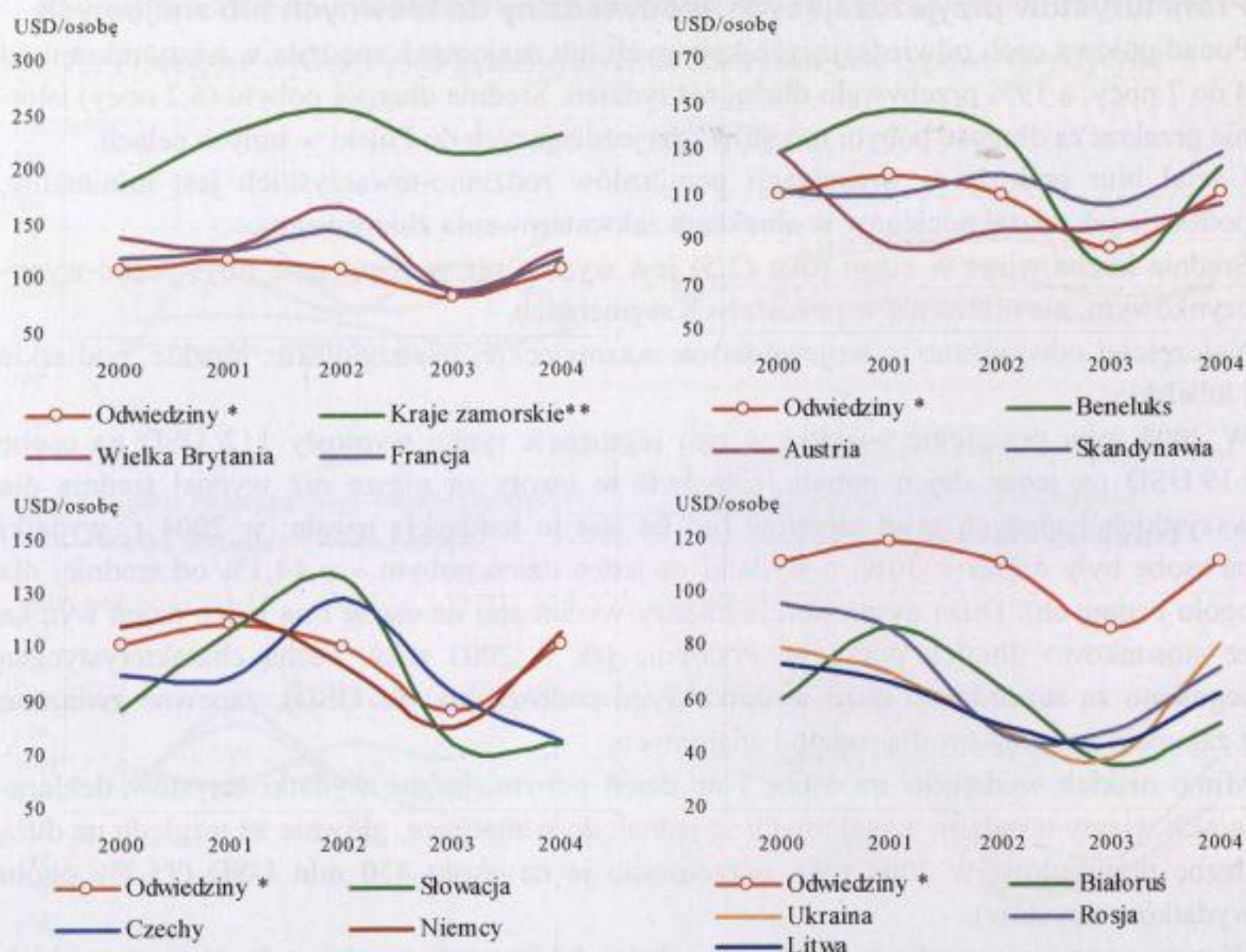
Segment turystyki rodzinno-towarzyskiej nieznacznie zmalał w porównaniu z 2003 rokiem. Tworzą go głównie turyści z Niemiec, w znacznej części deklarujący polskie pochodzenie.

Profil turystów przyjeżdżających w odwiedziny do krewnych lub znajomych

- Ponad połowa osób odwiedzających krewnych lub znajomych spędziła w naszym kraju od 4 do 7 nocy, a 19% przebywało dłużej niż tydzień. Średnia długość pobytu (6,2 nocy) istotnie przekracza długość pobytu turystów przyjeżdżających do Polski w innych celach.
- Udział biur podróży w organizacji przyjazdów rodzinno-towarzyskich jest minimalny, podobnie jak udział noclegów w obiektach zakwaterowania zbiorowego.
- Średnia liczba wizyt w ciągu roku (2,5) jest wyższa niż w segmencie turystyczno-wypoczynkowym, ale niższa niż w pozostałych segmentach.
- Najczęściej odwiedzane są województwa: mazowieckie, wielkopolskie, łódzkie, podlaskie i lubelskie.
- W 2004 roku przeciętne wydatki w tym segmencie rynku wyniosły 112 USD na osobę i 19 USD na jeden dzień pobytu. Obydwie te kwoty są niższe niż wynosi średnia dla wszystkich badanych grup turystów (od lat jest to tendencja trwała; w 2004 r. wydatki na osobę były niższe o 30%, a wydatki na jeden dzień pobytu – o 44,1% od średniej dla ogółu badanych). Duża dysproporcja między wydatkami na osobę i na jeden dzień wynika ze stosunkowo długich pobyków. Podobnie jak w 2003 roku, cechą charakterystyczną segmentu są stosunkowo duże wydatki przed podróżą (ok. 81 USD), zapewne związane z zakupem upominków dla rodzin i znajomych.
- Mimo niskich wydatków na osobę i na dzień pobytu, łączne wydatki turystów deklaruujących wizyty u rodziny i znajomych są jednak dość znaczące, głównie ze względu na dużą liczbę przyjazdów; w 2004 roku oszacowano je na około 420 mln USD (15,7% ogółu wydatków turystów).
- W tym segmencie rynku najwyższe wydatki deklarowali turyści z krajów zamorskich (234 USD na osobę); w grupie krajów należących do Unii Europejskiej poziom wydatków na osobę był dość jednolity: od 106 USD (Austria) do 129 USD (kraje skandynawskie). W odniesieniu do wszystkich analizowanych krajów „Piętnastki” zanotowano wzrost wydatków przeciętnych.
- Podobnie jak w segmencie *typowa turystyka* i tak samo jak w latach 2002-2003, sąsiedzkie kraje wschodnie cechuje zdecydowanie niższy poziom wydatków na osobę (52-81 USD); jest to znacznie poniżej średniej dla całego segmentu, a w wypadku przyjazdów z Białorusi – zaledwie 46,4% wydatków przeciętnych.
- Bardzo niskie wydatki zadeklarowali turyści z Czech i Słowacji (odpowiednio 76 USD i 75 USD na osobę); warto zwrócić ponadto uwagę, że w odniesieniu do turystów z Czech zanotowano tendencję spadkową (w 2004 r. osoby odwiedzające rodzinę lub znajomych wydawały aż o 19,1% mniej niż w roku poprzednim).
- Podobnie jak w latach 2002-2003, charakterystyczną cechą segmentu jest niski udział wydatków na noclegi i relatywnie duży (od kilku lat największy w porównaniu z innymi segmentami) udział wydatków na usługi rekreacyjne (12,9%), transport (18,6%) i zakupy na własne potrzeby (42,3%).
- W 2004 roku obserwuje się duże zmiany w rozkładzie wydatków, wynikające przede wszystkim ze wzrostu wydatków przeciętnych: grupa osób wydających mniej niż 100 USD zmalała do 27,4%, wzrósł natomiast udział tych, którzy deklarowali wydatki zaliczane do najwyższych (5,6% badanych pozostawiło w Polsce powyżej 500 USD na osobę).
- Warto podkreślić, że w odniesieniu do najważniejszych dla Polski rynków notuje się istotny wzrost wydatków w stosunku do 2003 roku. Spośród ważnych krajów generujących

ruch turystyczny do Polski jedynie wydatki Czechów uległy obniżeniu, a Słowaków pozostały na tym samym poziomie.

Rys. 73. Przeciętne wydatki osób deklarujących odwiedzin u krewnych i znajomych jako główny cel podróży – wybrane kraje (USD/osobę)

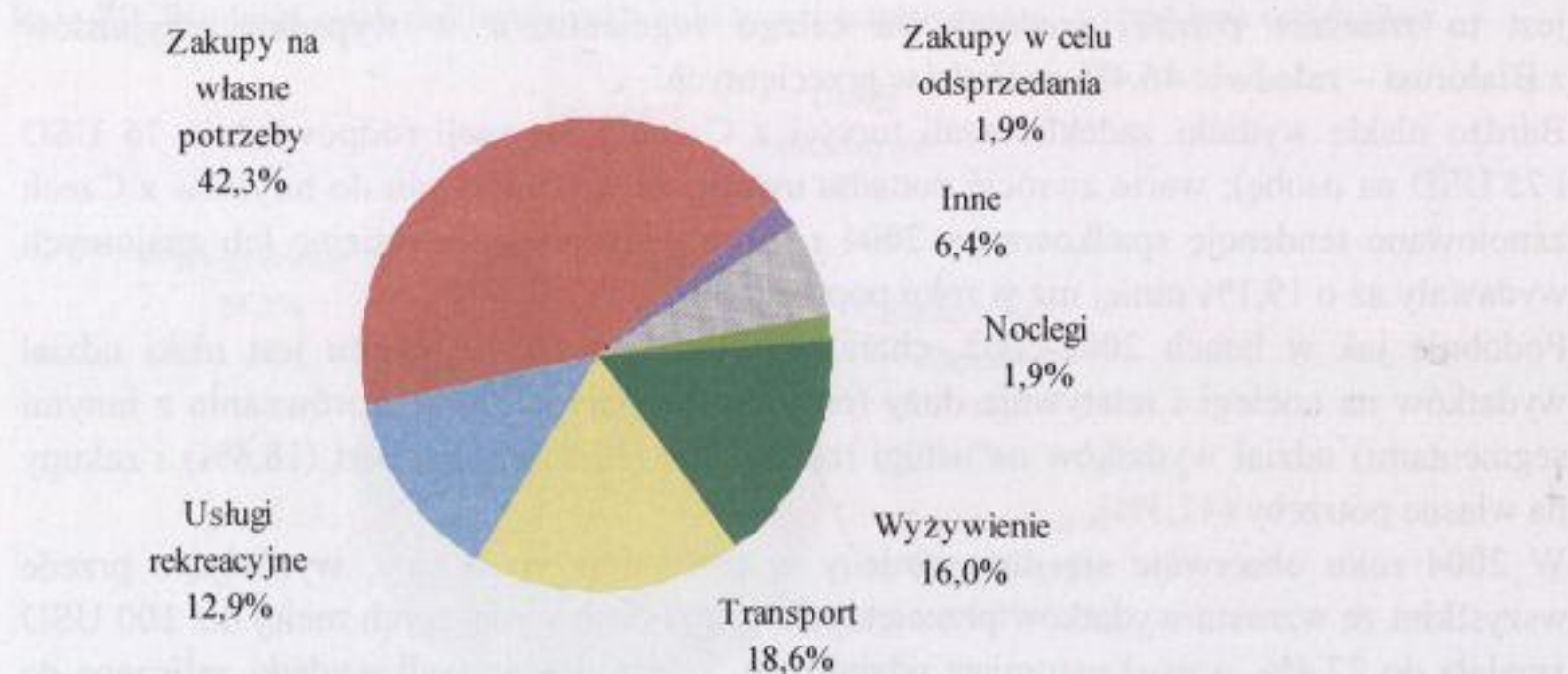

* Wszystkie kraje łącznie.

** USA, Kanada, Japonia, Korea Płd.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 74. Wydatki osób deklarujących odwiedzin u krewnych i znajomych jako główny cel podróży – struktura rodzajowa

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

8.4. Przyjazdy służbowe lub w interesach (ok. 3,7 mln)

Wielkość tego segmentu, po systematycznym wzroście do 1997 roku, ulegała wahaniom z tendencją malejącą, zatrzymaną w 2003 roku. W grupie tej dominują Niemcy oraz sąsiedzi ze wschodu.

W 2004 roku, podobnie jak w roku poprzednim, z ekonomicznego punktu widzenia był to najbardziej interesujący i obiecujący segment rynku. Przeciętne wydatki w tym segmencie wyniosły 210 USD na osobę i 55 USD na jeden dzień pobytu. Wydatki przed podróżą kształtowały się również na wyższym poziomie niż średnia dla wszystkich badanych (92 USD). W przeliczeniu na osobę turyści wskazujący sprawy służbowe i interesy jako główny cel wizyty wydają zdecydowanie najwięcej ze wszystkich badanych grup. Jest to tendencja wieloletnia, trwała. W 2004 roku przeciętne wydatki na osobę były o 31,3% wyższe niż wyniosła średnia dla ogółu badanych, na jeden dzień pobytu zaś – o 61,8%. Podobnie jak w latach poprzednich, pobyty osób zaliczonych do tego segmentu są krótsze od przeciętnych.

Zmiana kwestionariusza badawczego w części poświęconej celom wizyt i możliwość wyodrębnienia w 2004 roku z przyjazdów służbowych subsegmentu osób uczestniczących w konferencjach i kongresach pozwalają pokazać jego znaczenie dla gospodarki turystycznej. Warto zauważyć, że w 2004 roku z przyjazdami na konferencje i kongresy związane były najwyższe wydatki przeciętne poniesione na terenie Polski (237 USD na osobę i 60 USD na 1 dzień pobytu).

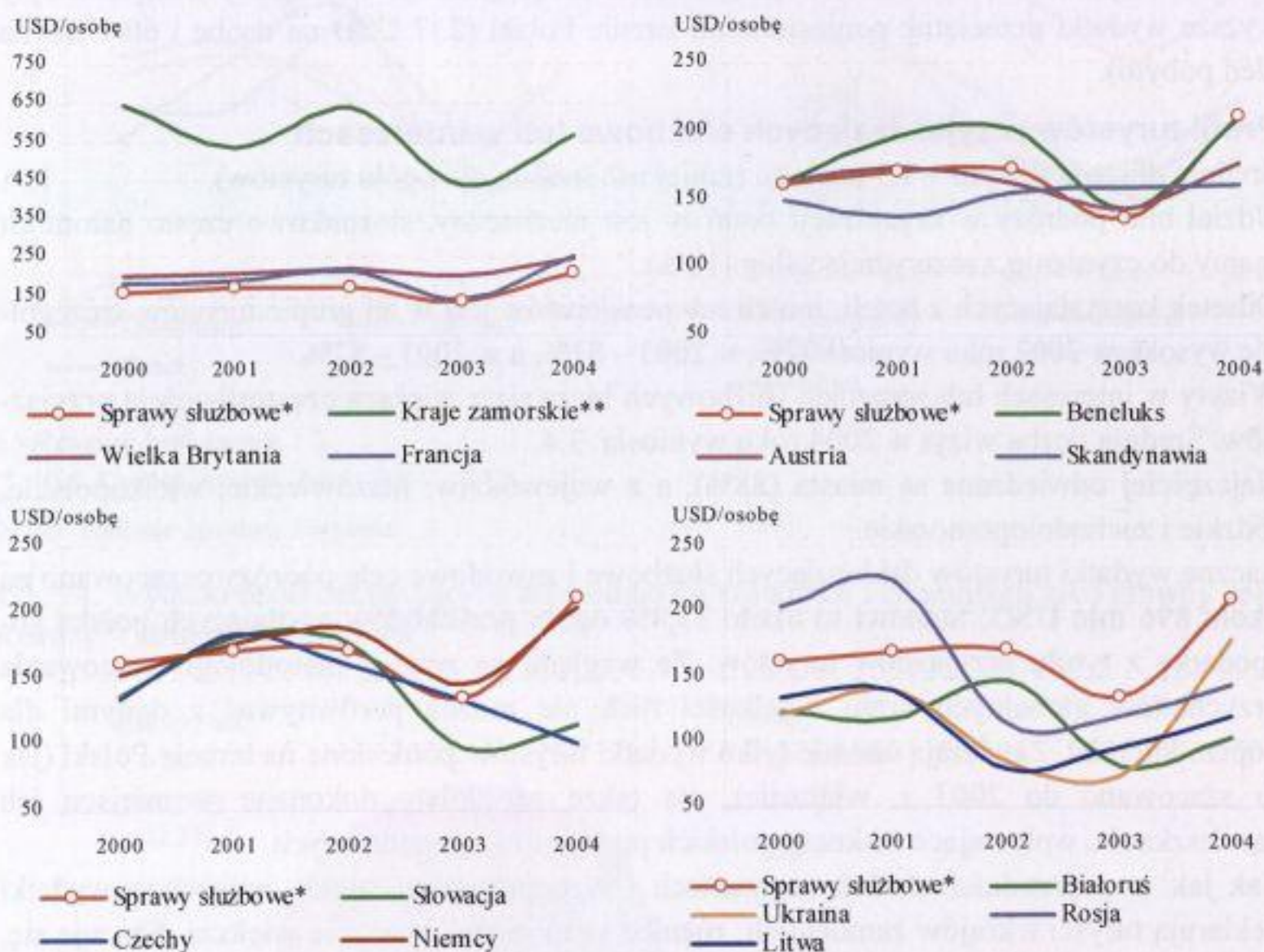
Profil turystów przyjeżdżających służbowo lub w interesach

- Średnia długość pobytu – 3,3 noclegu (mniej niż średnia dla ogółu turystów).
- Udział biur podróży w organizacji podróży jest nieznaczny, stosunkowo często natomiast mamy do czynienia z rezerwacją usług (18%).
- Odsetek korzystających z hoteli, moteli lub pensjonatów jest w tej grupie turystów szczególnie wysoki: w 2002 roku wyniósł 77%, w 2003 – 81%, a w 2004 – 82%.
- Wizyty w interesach lub sprawach służbowych łączą się z większą częstotliwością przyjazdów. Średnia liczba wizyt w 2004 roku wyniosła 3,4.
- Najczęściej odwiedzane są miasta (88%), a z województw: mazowieckie, wielkopolskie, łódzkie i zachodniopomorskie.
- Łączne wydatki turystów deklarujących służbowe i zawodowe cele podróży oszacowano na około 896 mln USD. Stanowi to około 33,4% ogółu przychodów zasilających polską gospodarkę z tytułu przyjazdów turystów. Ze względu na zmianę metodologii szacowania przychodów globalnych kraju, wielkości tych nie można porównywać z danymi dla poprzednich lat. Zawierają one nie tylko wydatki turystów poniesione na terenie Polski (jak to szacowano do 2003 r. włącznie), ale także przedpłaty dokonane w miejscu ich zamieszkania, wpływające na konta polskich podmiotów gospodarczych.
- Tak jak w poprzednich dwóch segmentach i w poprzednich latach, najwyższe wydatki deklarują turyści z krajów zamorskich; różnice są tu jednak znacznie większe. Szacuje się, że przeciętne wydatki wynoszą w tej grupie badanych 568 USD na osobę, a więc 3,5-krotnie więcej niż średnia wydatków dla całej badanej zbiorowości w 2004 roku. W grupie krajów należących do Unii Europejskiej najwyższy poziom wydatków na osobę cechuje przyjazdy służbowe z Francji, Wielkiej Brytanii i Niemiec. W grupie krajów ościennych (poza Niemcami) poziom ten był w 2004 roku dość niejednorodny: od 100 USD (Czechy) do 179 USD (Ukraina), i zmienny w czasie.
- Podobnie jak w latach 2002-2003, charakterystyczną cechą segmentu jest bardzo wysoki udział wydatków na noclegi (45,7%) i usługi gastronomiczne (21,8%). Dodatkowo duże znaczenie wydatków na transport (14,9%) powoduje, że większość pozostawionych w Polsce sum przeznacza się na usługi turystyczne. Analizując strukturę wydatków według ro-

dzajów należy zwrócić uwagę na ciągle bardzo małe znaczenie usług rekreacyjnych (podobnie jak w 2003 r. około 3 %). Czynnikiem obniżającym poziom wydatków na usługi rekreacyjne może być ponoszenie ich części przez odwiedzane firmy bądź włączanie do pakietu usług oferowanych przez organizatorów konferencji czy kongresów.

- Podobnie jak w poprzednich latach, rozkład wydatków wskazuje na wyższy udział turystów pozostawiających w Polsce powyżej średniej, niż w innych segmentach: aż 55% osób wskazujących na służbowe cele wizyty zadeklarowało wydatki wyższe niż 200 USD, 12,5% – wydatki przewyższające 500 USD. W stosunku do 2003 roku rozkład wydatków zmienił się na korzyść: większa liczba osób zadeklarowała wyższe wydatki, w próbie znalazło się stosunkowo mało deklarujących wydatki na niskim poziomie.
- Po załamaniu się poziomu wydatków obserwowanym w 2003 roku w odniesieniu do zdecydowanej większości krajów poddawanych analizie, w 2004 roku kierunek zmian jest odwrotny: respondenci ze wszystkich krajów deklarują wyższe wydatki poniesione w związku ze swoimi podróżami służbowymi (wyjątek stanowią Czesi).

Rys. 75. Przeciętne wydatki turystów deklarujących interesy lub sprawy służbowe jako główny cel podróży – wybrane kraje

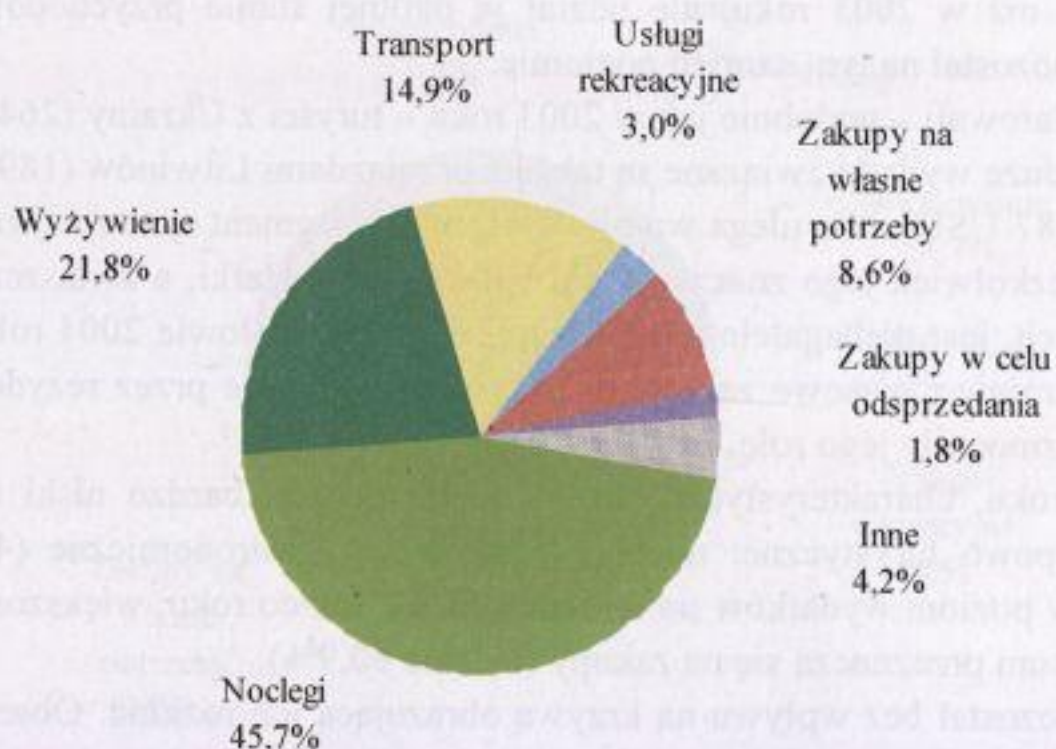

* Wszystkie kraje łącznie.

** USA, Kanada, Japonia, Korea Płd.

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 76. Wydatki osób deklarujących interesy lub sprawy służbowe jako główny cel podróży – struktura rodzajowa

Źródło: badania Instytutu Turystyki

8.5. Przyjazdy na zakupy (ok. 1,2 mln)

Ten segment systematycznie malał do 2003 roku, w 2004 zaś – wzrósł. Zakupy jako cel podróży deklarują turyści z pięciu krajów ościennych: Białorusi, Ukrainy, Litwy, Rosji i Niemiec. Podstawowe znaczenie mają przyjazdy z Białorusi, Ukrainy i Litwy (razem 79% wszystkich przyjazdów na zakupy).

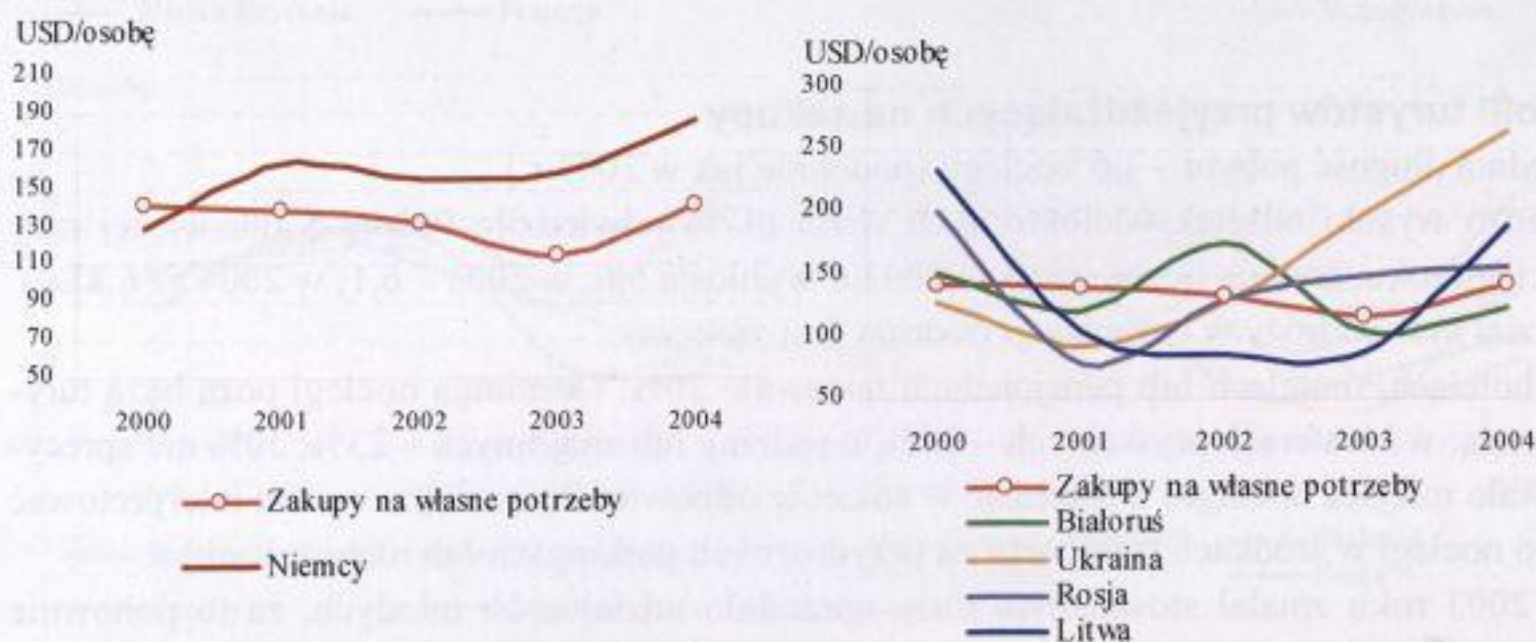
Należy odróżnić charakter zakupów: prywatne (0,8 mln przyjazdów) i handlowe, w celu odsprzedaży (0,4 mln).

Profil turystów przyjeżdżających na zakupy

- Średnia długość pobytu – 1,5 noclegu (podobnie jak w 2003 r.).
- Bardzo wysoki odsetek wielokrotnych wizyt (37% odwiedziło Polskę 5 lub więcej razy w ciągu roku; średnia liczba wizyt w 2002 r. wyniosła 5,6; w 2003 – 6,1; w 2004 aż 6,8).
- Udział biur podróży w organizacji podróży jest znikomy.
- W hotelach, motelach lub pensjonatach nocowało 20%. Dominują noclegi poza bazą turystyczną: w kwaterach prywatnych – 25%, u rodziny lub znajomych – 23%; 30% nie sprecyzowało miejsca noclegu, wybierając w ankiecie odpowiedź „inne” (co można interpretować jako noclegi w środkach transportu na przydrożnych parkingach lub na biwakach).
- W 2003 roku zmalał stosunkowo duży uprzednio udział osób młodych, za to ponownie stwierdzamy znaczny udział osób w wieku do 34 lat (40%).
- Najczęściej odwiedzano województwa wschodnie: lubelskie i podlaskie, a poza nimi – warszawsko-mazurskie i mazowieckie.
- Po spadku charakteryzującym 2003 rok, przeciętne wydatki osób deklarujących zakupy jako główny cel podróży ponownie wzrosły (do 141 USD na osobę i 66 USD na jeden dzień pobytu). O ile pierwsza z tych zmiennych ukształtowała się na poziomie niższym od średniej dla całej badanej zbiorowości, o tyle przeciętne wydatki na jeden dzień pobytu były o ponad 90% wyższe. Relatywnie wysokie wydatki dzienne wynikają ze stosunkowo krótkich pobytów turystów deklaruujących przyjazdy na zakupy.

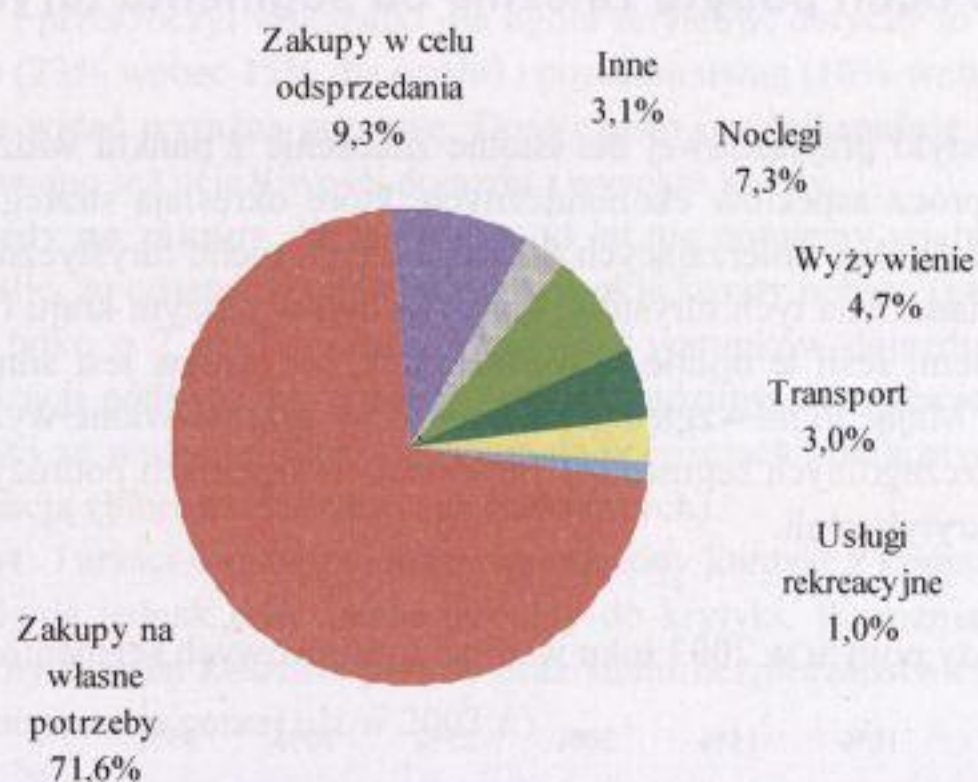
- Łączne wydatki turystów deklarujących zakupy jako główny cel podróży oszacowano na około 165 mln USD (ok. 6,2% ogółu wydatków turystów). W wartościach bezwzględnych jest to znacznie więcej niż w 2003 roku, ale udział w ogólnej sumie przychodów dewizowych od turystów pozostał na tym samym poziomie.
- Najwyższe wydatki deklarowali – podobnie jak w 2003 roku – turyści z Ukrainy (264 USD na osobę). Stosunkowo duże wydatki związane są także z przyjazdami Litwinów (189 USD na osobę) i Niemców (187 USD). Nie ulega wątpliwości, że ten segment rynku najtrudniej zaliczyć do turystyki, aczkolwiek jego znaczenie dla polskiej gospodarki, a zwłaszcza dla regionów przygranicznych, jest niebagatelne. Co więcej, w drugiej połowie 2004 roku sytuacja polityczna na Ukrainie i masowe zakupy dokonywane w Polsce przez rezydentów tego kraju dodatkowo wzmocniły jego rolę.
- Podobnie jak w 2003 roku, charakterystyczną cechą segmentu jest bardzo niski udział wydatków na usługi typowo turystyczne: noclegi (7%), usługi gastronomiczne (4,7%), transport (3%) i śladowy poziom wydatków na rekreację (1%). Jak co roku, większość pozostawionych w Polsce sum przeznacza się na zakupy (łącznie 80,9%).
- Wzrost wydatków nie pozostał bez wpływu na krzywą obrazującą ich rozkład. Obserwuje się wzrost udziału wydatków średnich (44,2% stanowiły wydatki w granicach 100-200 USD na osobę) i relatywnie duży udział wydatków najwyższych (powyżej 500 USD – 2,8%).
- W 2004 roku została odwrócona tendencja spadkowa wydatków przeciętnych, charakteryzująca ten segment do 2003 roku. Warto jednak zauważyć, że w odniesieniu do poszczególnych rynków zmiany w czasie nie są jednorodne: dość stabilny (lub nieznacznie rosnący) poziom wydatków Rosjan i Białorusinów, bardzo duży wzrost wydatków Ukraińców, Litwinów i Niemców.

Rys. 77. Przeciętne wydatki osób deklarujących zakupy jako główny cel podróży – wybrane kraje

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

Rys. 78. Wydatki osób deklarujących zakupy jako główny cel podróży – struktura rodzajowa

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

8.6. Tranzyt (ok. 1,8 mln)

Wielkość tego segmentu jest nieustabilizowana (patrz sinusoidalna linia na rys. 65): w 2001 roku, po znacznym wzroście w roku poprzednim, nastąpił spadek, w 2002 roku ponowny wzrost, w 2003 – spadek, w 2004 – wzrost. Trwałą zaś tendencją jest malejąca rola kierunku północ-południe. Największy udział w tym segmencie mają podróże tranzytowe podejmowane przez mieszkańców Białorusi, Ukrainy, Rosji, Litwy i pozostałych krajów bałtyckich.

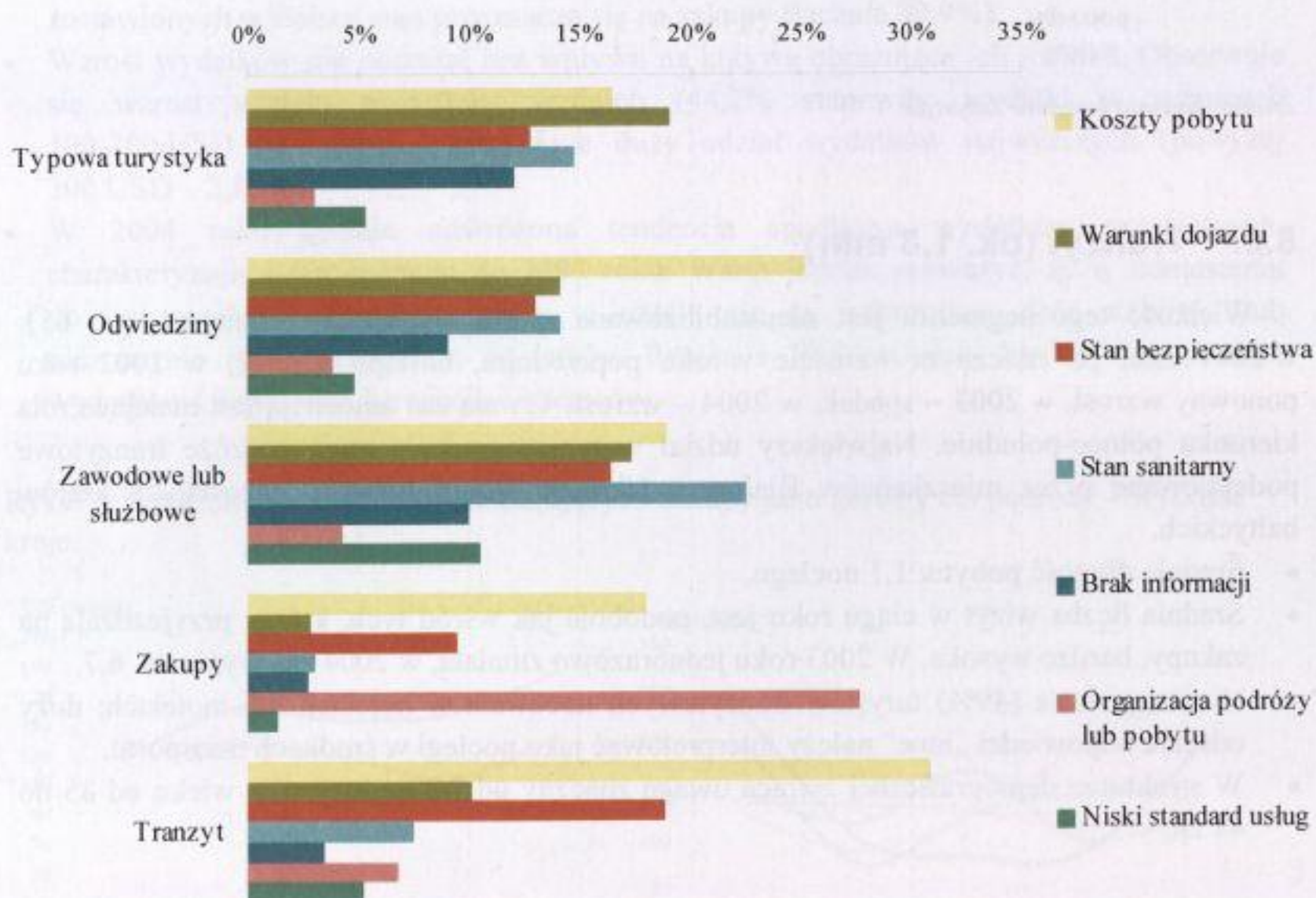
- Średnia długość pobytu: 1,1 noclegu.
- Średnia liczba wizyt w ciągu roku jest, podobnie jak wśród tych, którzy przyjeżdżają na zakupy, bardzo wysoka. W 2003 roku jednorazowo zmalała, w 2004 zaś wyniosła 6,7.
- Niemal połowa (49%) turystów tranzytowych nocowała w hotelach lub motelach; duży odsetek odpowiedzi „inne” należy interpretować jako noclegi w środkach transportu.
- W strukturze demograficznej zwraca uwagę znaczny udział mężczyzn w wieku od 35 do 44 lat.

Grupa osób wskazujących na „pozostałe motywy przyjazdu” (razem ok. 1,7 mln osób) składa się z tych, którzy nie sprecyzowali wymienionych w ankiecie celów (0,9 mln), przyjechali w celach zdrowotnych (0,26 mln), prywatnych szkoleniowych (0,2 mln) lub religijnych (0,1 mln) albo podejmowali dorywczą pracę (0,24 mln). Ta liczba wydaje się zaniżona, bo rzeczywisty udział tych, którzy przyjechali do Polski pracować, jest większy, ale nie ujawniony w ankietach.

8.7. Zróżnicowanie ocen pobytu zależnie od segmentu turystyki przyjazdowej

Analiza segmentów turystyki przyjazdowej ma istotne znaczenie z punktu widzenia polityki promocyjnej. Ta zaś, prócz aspektów ekonomicznych, które określają strategiczne kierunki i metody prowadzenia działań zmierzających do zwiększenia ruchu turystycznego, musi także brać pod uwagę doświadczenia tych turystów, którzy w byli w naszym kraju i dzielą się swoimi opiniami z otoczeniem. Jeśli te opinie są niekorzystne, ich wpływ jest silniejszy niż wpływ opinii pozytywnych. Mając to na względzie, uzupełniamy przedstawione wyżej profile turystów należących do poszczególnych segmentów informacją o aspektach podróży i pobytu w Polsce, które najczęściej krytykowali.

Rys. 79. Krytykowane aspekty pobytu w 2003 roku według podstawowych segmentów

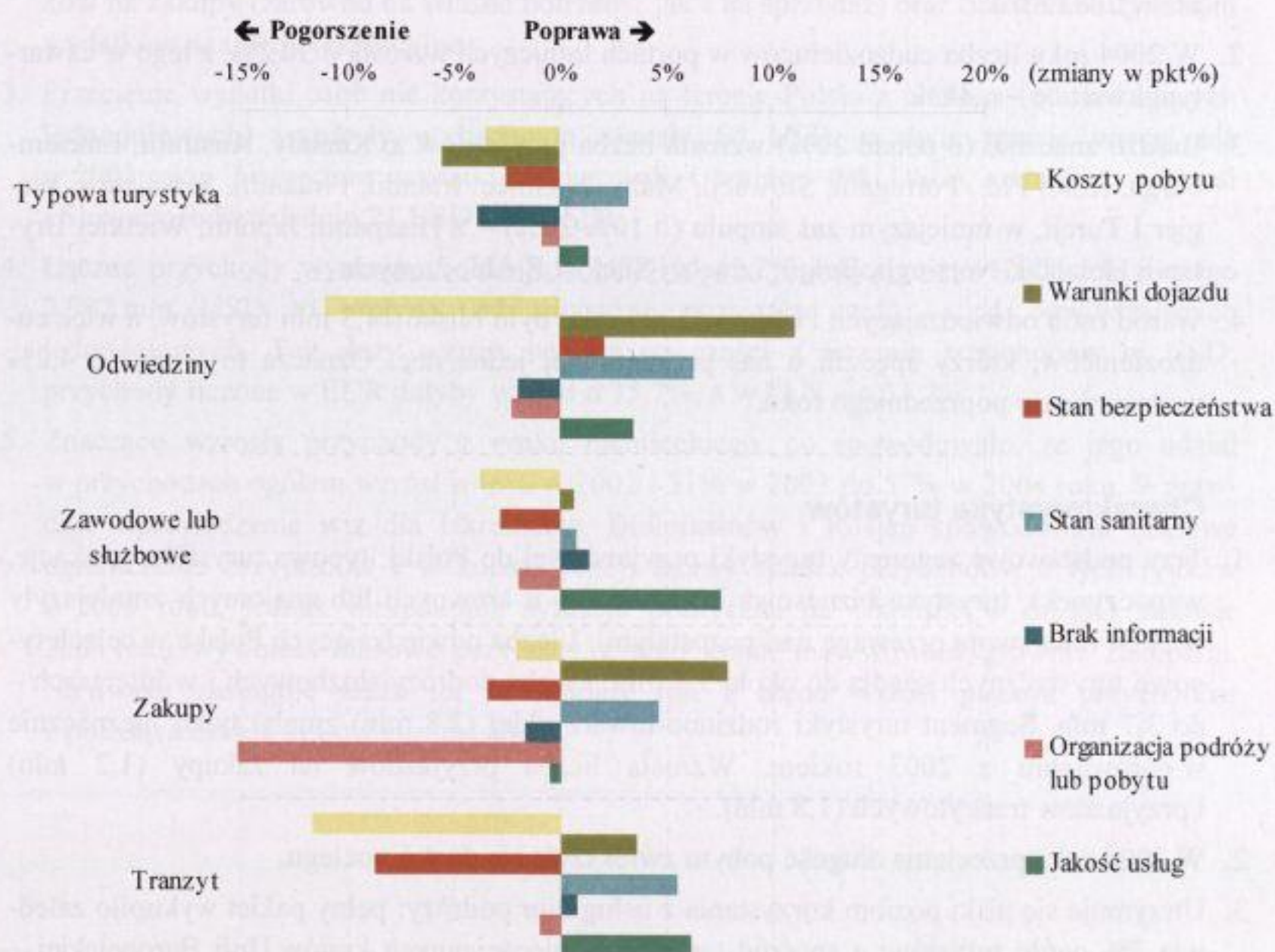

Źródło: badania Instytutu Turystyki.

- **Typowa turystyka.** W 2004 roku nie zanotowano istotnej zmiany ocen. Należy zwrócić uwagę na dwa elementy: warunki dojazdu i dostępność informacji uzyskały gorsze oceny niż w 2003 roku i w rezultacie są aspektami pobytu najczęściej krytykowanymi przez tę grupę turystów. Z drugiej strony – brak krytyki jakości usług.
- **Wizyty u krewnych lub znajomych.** Poprawa ocen, zwłaszcza dotyczących warunków dojazdu i stanu sanitarnego, świadczy być może o poprawie infrastruktury i lepszym przygotowaniu do goszczenia cudzoziemców w regionach i miejscowościach położonych poza typowymi ośrodkami recepcyjnymi. Jedynie koszty pobytu oceniono wyraźnie gorzej niż w 2003 roku – prawdopodobnie wiąże się to ze mniej korzystnymi dla posiadaczy obcych walut kursami wymiany.

- **Przyjazdy służbowe lub w interesach.** W 2004 roku poziom krytycyzmu pozostał dość wysoki i przekroczył wskaźniki dla ogółu turystów; dotyczy to zwłaszcza ocen stanu sanitarnego (23% wobec 15% dla ogółu) i poziomu usług (10% wobec 6%), choć w tej ostatniej sprawie widać wyraźną poprawę. Dość często (po kilkanaście procent uwag krytycznych) krytykowano też uciążliwość dojazdu i wysokie koszty.
- **Przyjazdy na zakupy.** W tej grupie od lat nie notujemy wielu uwag krytycznych. Warto podkreślić, że odsetek krytykujących wysokie koszty pobytu (i ceny kupowanych towarów) wzrósł tylko o 2 pkt.%. Znaczna poprawa warunków dojazdu i także pogorszenie ocen „organizacji podróży lub pobytu” jest, jak sądzimy, odzwierciedleniem specyficznej sytuacji gości ze wschodu (lepszą obsługą na przejściach granicznych i problemy z wizami lub organizacją zbiorowych wycieczek handlowych).
- **Tranzyt.** Turyści tranzytowi mają ograniczony kontakt z krajem, przez który przejeżdżają. Dostrzegają jednak dość liczne powody do krytyki. Wyróżniają ich: największy odsetek krytycznych ocen kosztów pobytu oraz stanu bezpieczeństwa (przy czym obie te sprawy oceniono jeszcze gorzej niż w 2003 r.).

Rys.80. Krytykowane aspekty pobytu według podstawowych segmentów: zmiany w 2004 roku w porównaniu z 2003 rokiem

Źródło: badania Instytutu Turystyki w latach 2003-2004.

9. Podsumowanie

Turystyka na świecie

1. W 2004 roku ogólna liczba podróży międzynarodowych na świecie rekordowo wzrosła: o 10%, do 760 milionów. Wzrost wydatków oszacowano na 12%.
2. Boom turystyczny wynika przede wszystkim ze wzrostu liczby podróży lotniczych.
3. Ruch w Europie wzrósł o 4%, do 414 mln podróży.
4. Ze wstępnych danych WTO wynika, że w 2004 roku większy niż przeciętnie w Europie wzrost liczby przyjazdów zanotowały kraje Europy Środkowo-Wschodniej (o 8%) i Północnej (7%).
5. Do najszybciej rozwijających się segmentów rynków turystyki wyjazdowej Europejczyków należały: turystyka objazdowa, turystyka miejska, turystyka wakacyjna nad morzem i turystyka wiejska.

Przyjazdy do Polski

1. W 2004 roku granice Polski przekroczyło 61 918 tysięcy cudzoziemców, o 18,8% więcej niż w 2003 roku.
2. W 2004 roku liczba cudzoziemców w portach lotniczych wzrosła o 30,2%, z tego w czwartym kwartale – o 44%.
3. Bardzo znacznie (o ponad 20%) wzrosła liczba przyjazdów z: Kanady, Australii, Luksemburga, Korei Płd., Portugalii, Słowacji, Malty, Niemiec, Irlandii, Finlandii, Szwajcarii, Węgier i Turcji, w mniejszym zaś stopniu (o 10%-20%) – z Hiszpanii, Japonii, Wielkiej Brytanii, Holandii, Norwegii, Belgii, Izraela i Stanów Zjednoczonych.
4. Wśród osób odwiedzających Polskę w 2004 roku było blisko 14,3 mln turystów, a więc cudzoziemców, którzy spędzili u nas przynajmniej jedną noc. Oznacza to wzrost o 4,2% w stosunku do poprzedniego roku.

Charakterystyka turystów

1. Trzy podstawowe segmenty turystyki przyjazdowej do Polski: typowa turystyka (wakacje, wypoczynek), turystyka biznesowa i odwiedziny u krewnych lub znajomych zmniejszyły w 2004 roku swoją przewagę nad pozostałymi. Liczba odwiedzających Polskę w celach typowo turystycznych spadła do około 3,1 mln. Liczba podróży służbowych i w interesach – do 3,7 mln. Segment turystyki rodzinno-towarzyskiej (2,8 mln) zmalał tylko nieznacznie w porównaniu z 2003 rokiem. Wzrosła liczba przyjazdów na zakupy (1,2 mln) i przyjazdów tranzytowych (1,8 mln).
2. W 2004 roku przeciętna długość pobytu zwiększyła się do 4,6 noclegu.
3. Utrzymuje się niski poziom korzystania z usług biur podróży: pełny pakiet wykupiło zaledwie 7% ogółu turystów, a spośród turystów z nieościennych krajów Unii Europejskiej – 13%.
4. Z obiektów noclegowych typu hotelowego korzystało ogółem 42% turystów. W grupie gości z nieościennych krajów UE odsetek ten wyniósł 61%.
5. Ogólny poziom krytycyzmu turystów zagranicznych w 2004 roku był podobny jak w roku poprzednim. Najwięcej uwag krytycznych dotyczyło kosztów pobytu. Wzrost nastąpił zwłaszcza w drugim półroczu (umocnienie złotówki w relacji do dolara i euro).

6. Godną uwagi poprawę opinii odnotowujemy w zakresie jakości usług i warunków sanitarnych.
7. Wśród turystów odwiedzających Polskę obserwuje się znaczną liczbę wizyt tych samych osób w ciągu roku. W 2004 roku średnia liczba wizyt w ciągu 12 miesięcy poprzedzających badanie wyniosła 3,6 na osobę. Oznacza to, że realna liczba turystów odwiedzających Polskę jest mniejsza od liczby wizyt.

Wydatki cudzoziemców i przychody

1. W 2004 roku przeciętne wydatki turystów poniesione na terenie Polski wyniosły około 160 USD na osobę i blisko 34 USD dziennie. Jest to bardzo znaczący wzrost w stosunku do 2003 roku. Warto pamiętać, że zmiany te są po części rezultatem słabnącego w 2004 roku kursu dolara.
2. Struktura wydatków turystów jest od kilku lat jest dość ustabilizowana, zwłaszcza jeśli chodzi o udział wydatków na noclegi, wyżywienie i transport. W 2004 roku 31,2% sum pozostawionych w Polsce turyści przeznaczyci na noclegi, a jedną piątą na wyżywienie. W porównaniu z poprzednim rokiem znaczenie obydwu tych pozycji w łącznym budżecie pozostało na niezmiennym poziomie. Warto zwrócić uwagę na dość znaczny wzrost wydatków na zakupy (zarówno na własne potrzeby, jak i na sprzedaż) oraz obniżenie się udziału wydatków na usługi rekreacyjne.
3. Przeciętne wydatki osób nie korzystających na terenie Polski z noclegu (odwiedzających jednodniowych) wyniosły w badanym okresie 60 USD, o dwie trzecie więcej niż w 2003 roku. Najwyższe wydatki deklarowali Ukraińcy (98 USD), najniższe – Czesi i Słowacy (odpowiednio 21 USD i 24 USD).
4. Łączne przychody wyniosły 5 786 mln USD (o 42,2% więcej niż w 2003 r.), z czego 2 902 mln USD to wpływy od turystów, pozostała część – od odwiedzających jednodniowych. Tak duży wzrost wynika po części z liczenia przychodów w USD; przychody liczone w EUR dałyby wzrost o 35,7%, a w PLN – o 34,7%.
5. Znacząco wzrosły przychody z rynku niemieckiego, co spowodowało, że jego udział w przychodach ogółem wzrósł z 46% w 2002 i 51% w 2003 do 57% w 2004 roku. Wprawdzie wprowadzenie wiz dla Ukraińców, Białorusinów i Rosjan spowodowało czasowe ograniczenie przyjazdów i w konsekwencji łączny spadek przychodów z tych rynków w 2003 roku, jednak niespokojna sytuacja polityczna na Ukrainie w drugiej połowie 2004 roku wywołała masowe przyjazdy z tego kraju, motywowane głównie zakupami. Na uwagę zasługuje także to, że kolejny rok z rzędu wzrósł poziom przychodów z pozasąsiedzkich krajów europejskich.

OMÓWIENIE STOSOWANYCH POJĘĆ

Turystyka – obejmuje ogół czynności osób, które podróżują i przebywają w celach wypoczynkowych, służbowych lub innych nie dłużej niż przez rok bez przerwy poza swoim codziennym otoczeniem²⁵. Termin „turystyka” odnosi się do wszystkich czynności osób odwiedzających: zarówno „turystów” (tych, którzy zatrzymują się co najmniej na jedną noc), jak i „odwiedzających jednodniowych”. Pojęcie „zwykłego otoczenia” ma dwa wymiary, które nastroczają pewne trudności interpretacyjne: bliskość i częstość. Okolice położone w pobliżu miejsca zamieszkania należą do „zwykłego otoczenia”, nawet jeśli są rzadko odwiedzane. Miejsca odwiedzane często, rutynowo (przeciętnie raz w tygodniu lub częściej) – również, choćby były położone w znacznej odległości, nawet w innym kraju. Istnieje tylko jedno „zwykłe otoczenie” dla jednej osoby i stosuje się ono (jako kryterium delimitujące) zarówno do turystyki krajowej, jak i międzynarodowej.

Jak zatem traktować osoby często podróżujące jako zawodowi kierowcy, piloci, agenci handlowi itp.? Są zazwyczaj zaliczane w statystyce podróży do *business travellers*, choć zgodnie z kryterium „zwykłego otoczenia” nie powinno się ich uwzględniać. To samo dotyczy zamieszkałych w regionach przygranicznych osób robiących zakupy w sąsiedzkim kraju. Nie można jednak pomijać ich wydatków, ponoszonych przecież w innym obszarze ekonomicznym.

Odwiedzający międzynarodowy – osoba, która podróżuje do kraju nie będącego miejscem jej stałego zamieszkania ani codziennym otoczeniem na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy, przy czym głównym celem wizyty nie jest podjęcie działalności zarobkowej wynagradzanej w odwiedzanej miejscowości²⁶. Niekiedy, zwłaszcza w kontekście wydatków i wpływów z turystyki międzynarodowej, używa się w tym znaczeniu terminu „nierezydent”.

Turysta zagraniczny – odwiedzający, który przynajmniej przez jedną noc korzysta ze zbiorowych lub prywatnych (indywidualnych) miejsc zakwaterowania w odwiedzanym kraju²⁷.

Odwiedzający jednodniowy – odwiedzający, który nie korzysta ze zbiorowych lub indywidualnych miejsc zakwaterowania w odwiedzanym kraju²⁸. Laurent Vasilie²⁹ zwraca uwagę, że pojęcie „odwiedzającego” ma nieco inną naturę niż pojęcie „turysty”. To pierwsze jest bezwzględne, drugie zaś względne i zależy od punktu widzenia obserwatora. Odwiedzający staje się „turystą”, jeśli zatrzyma się przynajmniej na jeden nocleg na danym obszarze. A zatem „odwiedzający”, który podróżuje z jednego obszaru (np. administracyjnego) do drugiego, w części obszarów jest turystą, w części zaś – odwiedzającym jednodniowym. „Turysta” z punktu widzenia całego kraju może być „odwiedzającym jednodniowym” w jakimś regionie tego kraju. To rozróżnienie jest neutralne dla określenia konsumpcji turystycznej dla całego kraju, ale nabiera znaczenia, jeśli chcemy uzyskać proporcję konsumpcji turystów i odwiedzających jednodniowych w kraju i w poszczególnych regionach. Suma regionalnych konsumpcji tworzy konsumpcję krajową, ale jeśli nie wprowadzimy do kwestionariuszy odpo-

²⁵ Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO. Warszawa ONZ - WTO 1995, s. 5.

²⁶ Jw., s. 8.

²⁷ „Visitor who stay at least one night in a collective or private accommodation in the place/country visited”, por. dokument UE: *Commission Decision of 9 December 1998 on the procedures for implementing Council Directive 95/57/EC on the collection of statistical information in the field of tourism*. Official Journal of the European Communities, 15. 1. 1999.

²⁸ Do tej grupy należą także: uczestnicy rejsów, czyli osoby, które przyjeżdżają do danego kraju statkiem wycieczkowym i nocują na pokładzie, nawet jeśli statek pozostaje w porcie przez kilka dni, oraz członkowie załóg.

²⁹ L. Vasilie: *Establishing Regional Tourism Satellite Accounts: Learning from the French Experience*. Materiał na konferencję WTO, Vancouver 2001.

wiednio szczegółowych pytań o czas pobytu w odwiedzanych miejscach, sumy te nie będą się zgadzać.

Odwiedzający, podróż i wizyta – podstawowe jednostki stosowane w badaniach rozmiarów ruchu turystycznego. Nie należy tych pojęć utożsamiać, choć potocznie tak się czyni. W wypadku podróży do jednego kraju (regionu) wszystkie trzy jednostki są równoważne: jeden podróżny odbył jedną podróż i podczas niej złożył jedną wizytę w danym kraju (regionie). Ale często jest inaczej: ta sama osoba może podczas jednej podróży odwiedzić dany obszar kilkakrotnie, na przykład raz przejeżdżając do innego, a drugi raz wracając.

Konsumpcja turystyczna – wartość dóbr i usług użytych w celu bezpośredniego zaspokojenia potrzeb odwiedzających. Pojęcie konsumpcji turystycznej, poza przypadkiem, kiedy ma związek z pośrednią konsumpcją przedsiębiorstw, jest zgodne z pojęciem konsumpcji finalnej w krajowym rachunku ekonomicznym, bez względu na rodzaj konsumenta³⁰.

Wydatki na turystykę – są definiowane jako całkowite wydatki konsumpcyjne poniesione przez odwiedzającego lub w jego imieniu na jego podróż oraz pobyt w miejscu docelowym³¹. Pojęcie wydatków na turystykę obejmuje bardzo wiele pozycji: począwszy od zakupu dóbr i usług konsumpcyjnych związanych z podróżą i pobytem, kończąc zaś na zakupie drobnych przedmiotów osobistego użytku, pamiątek i prezentów dla rodziny i przyjaciół. Wydatki, które należy wykluczyć z grupy wydatków na turystykę, to:

- zakupy w celach handlowych, tj. w celu odsprzedaży, niezależnie od kategorii odwiedzających, a także zakupy dokonywane przez osoby będące w podróży służbowej na zlecenie pracodawców;
- inwestycje kapitałowe i transakcje zawarte przez gości, takie jak zakup ziemi, mieszkań, nieruchomości, dzieł sztuki i inne poważne zakupy (np. samochód, przyczepa, łódka, domek letniskowy), nawet jeśli w przyszłości miałyby być wykorzystane w podróży turystycznej;
- gotówka dawana krewnym lub przyjaciołom w czasie urlopu, nie będąca opłatą za dobra lub usługi turystyczne, a także darowizny dla instytucji.

Pakiet turystyczny – obejmuje sprzedaż łącznych usług turystycznych, w których skład wchodzi przynajmniej zakwaterowanie i transport. Do pakietów turystycznych włączane są często także inne usługi: wyżywienie, wycieczki autokarowe, wynajem samochodów, bilety do muzeów czy innych atrakcji turystycznych³². Pakiety turystyczne sprzedawane są przez touroperatorów, lokalne biura podróży, banki, duże domy towarowe itp. Klienci kupujący pakiety turystyczne mają bardzo ograniczoną informację (bądź nie mają jej w ogóle) na temat kosztów poszczególnych usług wchodzących w skład pakietu. Tak więc wydatki ponoszone na zakup pakietów powinny być analizowane osobno. WTO zaleca, aby wtedy, kiedy jest to możliwe, dzielić wydatki ponoszone na zakup pakietów na poszczególne rodzaje (noclegi, wyżywienie, transport, rekreacja, kultura, sport, zakupy i inne).

Przychody z turystyki przyjazdowej – określane są jako wydatki osób odwiedzających dany kraj, włączając w to opłaty za transport międzynarodowy na rzecz miejscowych przewoźników. Należy do nich zaliczyć wszystkie przedpłaty na dobra i usługi odbierane w kraju docelowym. W praktyce należy do nich również zaliczyć przychody od odwiedzających jednodniowych, poza przypadkami, kiedy są one na tyle istotne, że usprawiedliwia to ich wyodrębnienie. Ze względu na zgodność z zaleceniami Międzynarodowego Funduszu Walutowego dotyczącymi bilansu płatniczego, przychody z tytułu przewozów międzynarodowych powinny być klasyfikowane osobno³³.

³⁰ Terminologia turystyczna... op. cit., s. 21.

³¹ Jw., s. 21.

³² *Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics. A Technical Manual*. Madryt WTO 1995, s. 89.

³³ Terminologia turystyczna..., op. cit., s. 21.

LITERATURA

- [1] Bartoszewicz W., Skalska T.: *Zagraniczna turystyka przyjazdowa do Polski w 2003 roku*. Warszawa Instytut Turystyki 2004
- [2] Bartoszewicz W.: *Cele, motywy i formy przyjazdów turystów zagranicznych do Polski w 2001 roku*. Warszawa Instytut Turystyki 2002
- [3] *Bilans płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej za 2002 rok*. Warszawa Narodowy Bank Polski 2003; dane za lata 2003 i 2004 – www.nbp.pl.
- [4] *Biuletyn Statystyczny 2005 nr 4*. Warszawa GUS.
- [5] *Collection of Tourism Expenditure Statistics. A Technical Manual*. Madryt WTO 1995
- [6] *Commission Decision of 9 December 1998 on the procedures for implementing Council Directive 95/57/EC on the collection of statistical information in the field of tourism*. Official Journal of the European Communities 15. 1. 1999
- [7] *Compendium of Tourism Statistics. 2001 Edition*. Madryt WTO 2001
- [8] *Concepts, Definitions and Classifications for Tourism Statistics. A Technical Manual*. Madryt WTO 1995
- [9] *Global Travel Trends 2004*. Press Release. IPK International. Materiał niepublikowany, prezentowany na konferencji prasowej ITB, Berlin 11.03.2005
- [10] Materiały z konferencji „Metodologia badań turystów zagranicznych”. Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Turystyki, Warszawa, październik 2004
- [11] Materiały konferencji „Prace badawcze w turystyce”. Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Departament Turystyki, Warszawa, maj 2005
- [12] *Measuring Visitor Expenditure for Inbound Tourism*. WTO [a:] [http://www.world-tourism.org/statistics/tsa_project/Visitor expenditure_en la web/tablecontents.htm](http://www.world-tourism.org/statistics/tsa_project/Visitor%20expenditure_en%20la%20web/tablecontents.htm)
- [13] Skalska T.: *Wydatki turystów zagranicznych w Polsce w 2000 r.* Warszawa Instytut Turystyki 2001
- [14] Stynes D.J.: *Guidelines for Measuring Visitor Spending*. Materiał niepublikowany
- [15] *Terminologia turystyczna. Zalecenia WTO*. Warszawa ONZ – WTO 1995
- [16] Vassille L.: *Establishing Regional Tourism Satellite Accounts: Learning from the French Experience*. Materiał na konferencję WTO, Vancouver 2001
- [17] *World Tourism Barometer Vol 3 No. 1*, Madrid, WTO, January 2005.

ISBN 83-86539-95-X